
cavendish

COLL. REG. MED. LOND.
MDXVIII
Ο ΒΙΟϹ
ΤΕΧΝΗ
ΒΡΑΧΥϹ Η
ΔΕ
ΜΑΚΡΗ

P. TERENTII AFRI

COMŒDIÆ

LONDINI

M DCCC LIV

HVNC · LIBRVM

Johanni Cavendish Orred

ETONA · DISCEDENTI

BONA · OMNIA · ET · FAVSTA

OMINATVS

D · D

C · O · GOODFORD

MAGISTER · INFORMATOR

A · D · M · DCCC · L · VIII ·

A N D R I A.

FABULÆ INTERLOCUTORES.

SIMO, ſenex.
SOSIA, libertus.
DAVUS, ſervus.
MYSIS, ancilla.
PAMPHILUS, adoleſcens.
CHARINUS, adoleſcens.
BYRRIA, ſervus.
LESBIA, obſtetrix.
GLYCERIUM, adoleſcentula.
CHREMES, ſenex.
CRITO, hoſpes.
DROMO, lorarius.

Acta ludis Megalenſib. M. Fulvio et M'. Glabrione Ædilib. curulib. Egerunt L. Ambivius Turpio et L. Atilius Præneſtinus. Modos fecit Flaccus Claudi F. Tibiis Parib. Dextris et Siniſtris. Et eſt tota Græca. Edita M. Marcello Cn. Sulpicio Coſs.

A N D R I A.

PROLOGUS.

POETA quum primum animum ad ſcribendum adpulit,
Id ſibi negoti credidit ſolum dari,
Populo ut placerent, quas feciſſet fabulas:
Verum aliter evenire multo intellegit.
Nam in prologis ſcribundis operam abutitur,
Non qui argumentum narret, ſed qui malivoli
Veteris poetæ maledictis reſpondeat.
Nunc, quam rem vitio dent, quæſo animum advortite.
Menander fecit Andriam et Perinthiam.
Qui utramvis recte norit, ambas noverit.
Non ita diſſimili ſunt argumento, et tamen
Diſſimili oratione ſunt factæ ac ſtilo.
Quæ convenere, in Andriam ex Perinthia hic
Fatetur tranſtuliſſe, atque uſum pro ſuis.
Id iſti vituperant factum, atque in eo diſputant,
Contaminari non decere fabulas.

Qui ſcire poſſes, aut ingenium noſcere,
Dum ætas, metus, magiſter prohibebant?

SOSIA.

Ita eſt.—

SIMO.

Quod plerique omnes faciunt adoleſcentuli,
Ut animum ad aliquod ſtudium adjungant, aut equos
Alere, aut canes ad venandum, aut ad philoſophos:
Horum ille nihil egregie præter cetera
Studebat; et tamen omnia hæc mediocriter.
Gaudebam.

SOSIA.

Non injuria: nam id arbitror
Adprime in vita eſſe utile, ut ne quid nimis.

SIMO.

Sic vita erat: facile omnes perferre ac pati:
Cum quibus erat cunque una, iis ſeſe dedere:
Eorum obſequi ſtudiis: advorſus nemini:
Numquam præponens ſe illis: ita facillume
Sine invidia laudem invenias, et amicos pares.

SOSIA.

Sapienter vitam inſtituit: namque hoc tempore
Obſequium amicos, veritas odium parit.

SIMO.

Interea mulier quædam abhinc triennium
Ex Andro commigravit huc viciniæ,
Inopia et cognatorum neglegentia
Coacta, egregia forma atque ætate integra.

SOSIA.

Hei, vereor ne quid Andria adportet mali.

SIMO.

Primum hæc pudice vitam, parce ac duriter

Agebat, lana ac tela victum quæritans.
Sed poſtquam amans acceſſit, pretium pollicens,
Unus et item alter: ita ut ingenium eſt omnium
Hominum ab labore proclive ad lubidinem,
Accepit conditionem; dein quæſtum occipit.
Qui tum illam amabant, forte, ita ut fit, filium
Perduxere illuc, ſecum ut una eſſet, meum.
Egomet continuo mecum: Certe captus eſt;
Habet! Obſervabam mane illorum ſervolos
Venientes aut abeuntes: rogitabam, Heus puer,
Dic ſodes, quis heri Chryſidem habuit? Nam Andriæ
Illi id erat nomen.

SOSIA.

Teneo.

SIMO.

Phrædrum aut Cliniam aut
Niceratum dicebant. Nam hi tres tum ſimul
Amabant. Eho, quid Pamphilus? Quid? ſymbolam
Dedit, cœnavit. Gaudebam. Item alio die
Quærebam: comperiebam nihil ad Pamphilum
Quicquam adtinere. Enimvero ſpectatum ſatis
Putabam, et magnum exemplum continentiæ:
Nam qui cum ingeniis conflictatur ejuſmodi,
Neque commovetur animus in ea re tamen,
Scias poſſe habere jam ipſum ſuæ vitæ modum.
Quum id mihi placebat, tum uno ore omnes omnia
Bona dicere, et laudare fortunas meas,
Qui gnatum haberem tali ingenio præditum.
Quid verbis opus eſt? hac fama impulſus Chremes,
Ultro ad me venit, unicam gnatam ſuam
Cum dote ſumma filio uxorem ut daret.
Placuit: deſpondi: hic nuptiis dictuſt dies.

SOSIA.

Quid obſtat, cur non veræ fiant?

SIMO.

Audies.

Fere in diebus paucis, quibus hæc acta ſunt,
Chryſis vicina hæc moritur.

SOSIA.

O factum bene!

Beaſti: hei, metui a Chryſide.

SIMO.

Ibi tum filius

Cum illis, qui amabant Chryſidem, una aderat frequens:
Curabat una funus; triſtis interim;
Nonnumquam collacrumabat. Placuit tum id mihi.
Sic cogitabam: Hic parvæ conſuetudinis
Cauſa hujus mortem tam fert familiariter:
Quid ſi ipſe amaſſet? quid hic mihi faciet patri?
Hæc ego putabam eſſe omnia humani ingeni
Manſuetique animi officia. Quid multis moror?
Egomet quoque ejus cauſa in funus prodeo,
Nihil ſuſpicans etiam mali.

SOSIA.

Hem, quid id eſt?

SIMO.

Scies.

Effertur. Imus. Interea inter mulieres,
Quæ ibi aderant, forte unam aſpicio adoleſcentulam,
Forma. . . . .

SOSIA.

Bona fortaſſe.

SIMO.

Et voltu, Soſia,

Adeo modeſto, adeo venuſto, ut nil ſupra.
Quæ quum mihi lamentari præter ceteras
Viſa eſt, et quia erat forma præter ceteras
Honeſta et liberali, accedo ad pediſequas:
Quæ ſit, rogo. Sororem eſſe aiunt Chryſidis.
Percuſſit illico animum. Atat, hoc illud eſt,
Hinc illæ lacrumæ, hæc illaſt miſericordia.

SOSIA.

Quam timeo, quorſum evadas.

SIMO.

Funus interim
Procedit. Sequimur: ad ſepulcrum venimus:
In ignem impoſitaſt: fletur. Interea hæc ſoror,
Quam dixi, ad flammam acceſſit imprudentius,
Satis cum periclo. Ibi tum exanimatus Pamphilus
Bene diſſimulatum amorem et celatum indicat:
Adcurrit: mediam mulierem complectitur:
Mea Glycerium, inquit, quid agis? cur te is perditum?
Tum illa, ut conſuetum facile amorem cerneres,
Rejecit ſe in eum flens quam familiariter.

SOSIA.

Quid ais?

SIMO.

Redeo inde iratus atque ægre ferens.
Nec ſatis ad objurgandum cauſæ. Diceret:
Quid feci? quid commerui aut peccavi, pater?
Quæ ſeſe in ignem injicere voluit, prohibui:
Servavi. Honeſta oratio eſt.

SOSIA.

Recte putas:
Nam ſi illum objurges, vitæ qui auxilium tulit;
Quid facias illi, qui dederit dampnum aut malum?

SIMO.

Venit Chremes poſtridie ad me, clamitans,
Indignum facinus: comperiſſe, Pamphilum
Pro uxore habere hanc peregrinam. Ego illud ſedulo
Negare factum. Ille inſtat factum. Denique
Ita tum diſcedo ab illo, ut qui ſe filiam
Neget daturum.

SOSIA.

Non tu ibi gnatum . . . . ?

SIMO.

Ne hæc quidem
Satis vehemens cauſa ad objurgandum.

SOSIA.

Qui, cedo?

SIMO.

Tute ipſe his rebus finem præſcripſti, pater.
Prope adeſt, quum alieno more vivendumſt mihi:
Sine nunc meo me vivere interea modo.

SOSIA.

Qui igitur relictus eſt objurgandi locus?

SIMO.

Si propter amorem uxorem nolit ducere,
Ea primum ab illo animadvertenda injuriaſt.
Et nunc id operam do, ut per falſas nuptias
Vera objurgandi cauſa ſit, ſi deneget:
Simul ſceleratus Davos ſi quid conſili
Habet, ut conſumat nunc, quum nihil obſint doli:
Quem ego credo manibus pedibuſque obnixe omnia
Facturum: magis id adeo, mihi ut incommodet,
Quam ut obſequatur gnato.

SOSIA.

Quapropter?

SIMO.

Rogas?
Mala mens, malus animus. Quem quidem ego ſi ſenſero,—
Sed quid opuſt verbis? Sin eveniat, quod volo,
In Pamphilo ut nihil ſit moræ, reſtat Chremes,
Qui mi exorandus eſt: et ſpero confore.
Nunc tuumſt officium, has bene ut adſimules nuptias,
Perterrefacias Davom, obſerves filium,
Quid agat, quid cum illo conſili captet.

SOSIA.

Sat eſt:
Curabo: eamus jam nunc intro.

SIMO.

I præ, ſequar.

ACTUS I. SCENA II.

SIMO. DAVUS.

SIMO.

NON dubiumſt, quin uxorem nolit filius:
Ita Davom modo timere ſenſi, ubi nuptias
Futuras eſſe audivit. Sed ipſe exit foras.

DAVOS.

Mirabar, hoc ſi ſic abiret, et heri ſemper lenitas
Verebar quorſum evaderet:
Qui poſtquam audierat non datum iri filio uxorem ſuo,
Numquam cuiquam noſtrum verbum fecit, neque id ægre tulit.

SIMO.

At nunc faciet; neque, ut opinor, ſine tuo magno malo.

DAVUS.

Id voluit, nos ſic nec opinantes duci falſo gaudio,
Sperantes, jam amoto metu, interea oſcitantes opprimi,
Ne eſſet ſpatium cogitandi ad diſturbandas nuptias.
Aſtute!

SIMO.

Carnufex quæ loquitur?

DAVUS.

Herus eſt, neque provideram.

SIMO.

Dave.

DAVUS.

Hem, quid eſt?

SIMO.

Ehodum ad me!

DAVUS.

Quid hic volt?

SIMO.

Quid ais?

DAVUS.

Qua de re?

SIMO.

Rogas?
Meum gnatum rumor eſt amare.

DAVUS.

Id populus curat ſcilicet.

SIMO.

Hocine agis, an non?

DAVUS.

Ego vero iſtuc.

SIMO.

Sed nunc ea me exquirere,
Iniqui patris eſt. Nam, quod antehac fecit, nihil ad me adtinet.
Dum tempus ad eam rem tulit, ſivi animum ut expleret ſuum:
Nunc hic dies aliam vitam adfert, alios mores poſtulat.
Dehinc poſtulo, ſive æcumſt, te oro, Dave, ut redeat jam in viam.

DAVUS.

Hoc quid ſit?

SIMO.

Omnes, qui amant, graviter ſibi dari uxorem ferunt.

DAVUS.

Ita aiunt.

SIMO.

Tum ſi quis magiſtrum cepit ad eam rem improbum,
Ipſum animum ægrotum ad deteriorem partem plerumque adplicat.

DAVUS.

Non hercle intellego.

SIMO.

Non? hem!

DAVUS.

Non: Davos ſum, non Oedipus.

SIMO.

Nempe ergo aperte vis, quæ reſtant, me loqui.

DAVUS.

Sane quidem.

SIMO.

Si ſenſero hodie quicquam in his te nuptiis
Fallaciæ conari, quo fiant minus.
Aut velle in ea re oſtendi, quam ſis callidus:

Verberibus cæſum te, Dave, in piſtrinum dedam uſque ad necem,
Ea lege atque omine, ut, ſi te inde exemerim, ego pro te molam.
Quid, hoc intellextin? an nondum etiam ne hoc quidem?

DAVUS.

Immo callide;
Ita aperte ipſam rem modo locutus, nihil circuitione uſus es.

SIMO.

Ubivis facilius paſſus ſim, quam in hac re, me deludier.

DAVUS.

Bona verba, quæſo.

SIMO.

Inrides: nihil me fallis. Edico tibi,
Ne temere facias. Neque tu haud dicas tibi non prædictum. Cave.

ACTUS I. SCENA III.

DAVUS.

Enimvero, Dave, nihil loci eſt ſegnitiæ neque ſocordiæ,
Quantum intellexi modo ſenis ſententiam de nuptiis:
Quæ ſi non aſtu providentur, me aut herum peſſum dabunt.
Nec quid agam certumſt: Pamphilumne adjutem, an auſcultem ſeni.
Si illum relinquo, ejus vitæ timeo: ſin opitulor, hujus minas;
Cui verba dare difficileſt. Primum jam de amore hoc comperit:
Me infenſus ſervat, ne quam faciam in nuptiis fallaciam.

Si ſenſerit, perii; aut ſi lubitum fuerit, cauſam ceperit:
Qua jure quaque injuria præcipitem in piſtrinum dabit.
Ad hæc mala hoc mi accedit etiam: hæc Andria,
Sive iſta uxor ſive amicaſt, gravida e Pamphilo eſt.
Audireque eorum eſt operæ pretium audaciam:
Nam inceptioſt amentium, haud amantium:
Quicquid peperiſſet, decreverunt tollere:
Et fingunt quandam inter ſe nunc fallaciam,
Civem Atticam eſſe hanc. Fuit olim quidam ſenex,
Mercator: navem is fregit apud Andrum inſulam:
Is obiit mortem. Ibi tum hanc ejectam Chryſidis
Patrem recepiſſe orbam, parvam.—Fabulæ.
Mihi quidem non fit veriſimile; at ipſis commentum placet.
Sed Myſis ab ea egreditur. At ego hinc me ad forum, ut
Conveniam Pamphilum, ne de hac re pater imprudentem opprimat.

ACTUS I. SCENA IV.

MYSIS.

AUDIVI, Archylis, jamdudum: Leſbiam adduci jubes.
Sane pol illa temulenta eſt mulier et temeraria,
Nec ſatis digna, cui committas primo partu mulierem;
Tamen eam adducam.—Importunitatem ſpectate aniculæ.
Quia compotrix ejus eſt.—Di, date facultatem obſecro
Huic pariundi, atque illi in aliis potius peccandi locum.
Sed quidnam Pamphilum exanimatum video? Vereor, quid fiet.
Opperiar, ut ſciam, numquidnam hæc turba triſtitiæ adferat.

ACTUS I. SCENA V.

PAMPHILUS. MYSIS.

PAMPHILUS.

HOCINEST humanum factum aut inceptum? hocineſt officium patris?

MYSIS.

Quid eſt?

PAMPHILUS.

Pro deum atque hominum fidem, quid eſt, ſi hæc non contumeliaſt?
Uxorem decrerat dare ſeſe mi hodie: nonne oportuit
Præſciſſe me ante? nonne prius communicatum oportuit?

MYSIS.

Miſeram me, quod verbum audio?

PAMPHILUS.

Quid Chremes? qui denegarat ſe commiſſurum mihi
Gnatam ſuam uxorem: id mutavit, quia me inmutatum videt.
Itane obſtinate operam dat, ut me a Glycerio miſerum abſtrahat?
Quod ſi fit, pereo funditus.
Adeon' hominem eſſe invenuſtum aut infelicem quemquam, ut ego ſum?
Pro deum atque hominum fidem!
Nullon' ego Chremetis pacto adfinitatem effugere potero?
Quot modis contemptus, ſpretus? Facta, tranſacta omnia. Hem,
Repudiatus repetor: quamobrem? niſi ſi id eſt, quod ſuſpicor:
Aliquid monſtri alunt: ea quoniam nemini obtrudi poteſt,
Itur ad me.

MYSIS.

Oratio hæc me miſeram exanimavit metu.

PAMPHILUS.

Nam quid ego nunc dicam de patre? Ah,
Tantamne rem tam neglegenter agere? Præteriens modo
Mi apud forum, uxor tibi ducenda eſt, Pamphile, hodie, inquit: para:
Abi domum. Id mihi viſuſt dicere, abi cito, et ſuſpende te.
Obſtipui: cenſen' me verbum potuiſſe ullum proloqui?
Aut ullam cauſam, ineptam ſaltem, falſam, iniquam? Obmutui.
Quodſi ego reſciſſem id prius,—quid facerem, ſi quis me roget?
Aliquid facerem, ut hoc ne facerem. Sed nunc quid primum exſequar?
Tot me impediunt curæ, quæ meum animum divorſe trahunt;
Amor, miſericordia hujus, nuptiarum ſollicitatio,
Tum patris pudor, qui me tam leni paſſus eſt animo uſque adhuc,
Quæ meo cunque animo lubitumſt, facere. Eine ego ut advorſer? Hei mihi,
Incertumſt, quid agam.

MYSIS.

Miſera timeo, incertum hoc quorſum accidat.
Sed nunc peropuſt, aut hunc cum ipſa, aut me aliquid de illa adverſum hunc loqui.
Dum in dubio eſt animus, paulo momento huc vel illuc impellitur.

PAMPHILUS.

Quis hic loquitur? Myſis, ſalve.

MYSIS.

O ſalve, Pamphile.

PAMPHILUS.

Quid agit?

MYSIS.

Rogas?

Laborat e dolore; atque ex hoc misera sollicita est, diem
Quia olim in hunc sunt constitutæ nuptiæ. Tum autem hoc timet,
Ne deseras se.

PAMPHILUS.

Hem, egone istuc conari queam?
Ego propter me illam decipi miseram sinam?
Quæ mihi suum animum atque omnem vitam credidit,
Quam ego animo egregie caram pro uxore habuerim,
Bene et pudice ejus doctum atque eductum sinam
Coactum egestate ingenium inmutarier?
Non faciam.

MYSIS.

Haud vereor, si in te solo sit situm:
Sed vim ut queas ferre.

PAMPHILUS.

Adeon' me ignavom putas,
Adeon' porro ingratum aut inhumanum aut ferum,
Ut neque me consuetudo, neque amor, neque pudor
Commoveat, neque commoneat, ut servem fidem?

MYSIS.

Unum hoc scio, hanc meritam esse, ut memor esses sui.

PAMPHILUS.

Memor essem? O Mysis Mysis, etiam nunc mihi
Scripta illa dicta sunt in animo Chrysidis
De Glycerio. Jam ferme moriens me vocat:
Accessi: vos semotæ: nos soli: incipit:
Mi Pamphile, hujus formam atque ætatem vides:
Nec clam te est, quam illi nunc utræque inutiles
Et ad pudicitiam et ad rem tutandam sient.
Ego te per hanc dextram oro et ingenium tuum,
Per tuam fidem, perque hujus solitudinem

Te obteſtor, ne abs te hanc ſegreges, neu deſeras :
Si te in germani fratris dilexi loco,
Sive hæc te ſolum ſemper fecit maxumi,
Seu tibi morigera fuit in rebus omnibus.
Te iſti virum do, amicum, tutorem, patrem.
Bona noſtra hæc tibi permitto, et tuæ mando fidei.
Hanc mi in manum dat : mors continuo ipſam occupat.
Accepi : acceptam ſervabo.

MYSIS.

Ita ſpero quidem.

PAMPHILUS.

Sed cur tu abis ab illa ?

MYSIS.

Obſtetricem adcerſo.

PAMPHILUS.

Propera. Atque audin ?
Verbum unum cave de nuptiis ; ne ad morbum hoc etiam.

MYSIS.

Teneo.

ACTUS II. SCENA I.

CHARINUS. BYRRIA. PAMPHILUS.

CHARINUS.

UID ais Byrria ? daturne illa Pamphilo hodie nuptum ?

BYRRIA.

Sic eſt.

CHARINUS.

Qui ſcis ?

BYRRIA.

Apud forum modo e Davo audii.

CHARINUS.

Væ miſero mihi.

Ut animus in ſpe atque in timore uſque antehac adtentus fuit,
Ita poſtquam adempta ſpes eſt, laſſus, cura confectus ſtupet.

BYRRIA.

Quæſo edepol, Charine, quoniam non poteſt id fieri, quod vis,
Id velis, quod poſſit.

CHARINUS.

Nil volo aliud niſi Philumenam.

BYRRIA.

Ah,

Quanto ſatiuſt te id dare operam, qui iſtum amorem ex animo amoveas,
Quam id loqui, quo magis lubido fruſtra incendatur tua.

CHARINUS.

Facile omnes, quum valemus, recta conſilia ægrotis damus.
Tu ſi hic ſis, aliter ſentias.

BYRRIA.

Age, age, ut lubet.

CHARINUS.

Sed Pamphilum

Video. Omnia experiri certumſt prius quam pereo.

BYRRIA.

Quid hic agit?

CHARINUS.

Ipſum hunc orabo: huic ſupplicabo: amorem huic narrabo meum:
Credo impetrabo, ut aliquot ſaltem nuptiis prodat dies:
Interea fiet aliquid, ſpero.

BYRRIA.

Id aliquid nihil eſt.

CHARINUS.

Byrria,

Quid tibi videtur? Adeon' ad eum?

BYRRIA.

Quidni? Si nihil impetres,
Ut te arbitretur ſibi paratum mœchum, ſi illam duxerit.

CHARINUS.

Abin' hinc in malam rem cum ſuſpicione iſtac, ſcelus?

PAMPHILUS.

Charinum video. Salve.

CHARINUS.

O ſalve, Pamphile.
Ad te advenio, ſpem, ſalutem, auxilium, conſilium expetens.

PAMPHILUS.

Neque pol conſili locum habeo, neque auxilii copiam.
Sed iſtuc quidnamſt?

CHARINUS.

Hodie uxorem ducis?

PAMPHILUS.

Aiunt.

CHARINUS.

Pamphile,
Si id facis, hodie poſtremum me vides.

PAMPHILUS.

Quid ita?

CHARINUS.

Hei mihi!
Vereor dicere: huic dic quæſo, Byrria.

BYRRIA.

Ego dicam.

PAMPHILUS.

Quid eſt?

BYRRIA.

Sponſam hic tuam amat.

PAMPHILUS.

Næ iſte haud mecum ſentit. Ehodum dic mihi:
Numquidnam amplius tibi cum illa fuit, Charine?

CHARINUS.

Ah, Pamphile,
Nihil.

PAMPHILUS.

Quam vellem!

CHARINUS.

Nunc te per amicitiam et per amorem obſecro,
Principio, ut ne ducas.

PAMPHILUS.

Dabo equidem operam.

CHARINUS.

Sed ſi id non poteſt,
Aut tibi nuptiæ hæ ſunt cordi . . . .

PAMPHILUS.

Cordi?

CHARINUS.

Saltem aliquot dies
Profer, dum proficiſcor aliquo, ne videam.

PAMPHILUS.

Audi nunc jam.
Ego Charine neutiquam officium liberi eſſe hominis puto,
Quum is nihil promereat, poſtulare id gratiæ adponi ſibi.
Nuptias effugere ego iſtas malo, quam tu adipiſcier.

CHARINUS.

Reddidiſti animum.

PAMPHILUS.

Nunc ſi quid potes aut tu aut hic Byrria,
Facite, fingite, invenite, efficite, qui detur tibi:
Ego id agam, mihi qui ne detur.

CHARINUS.

Sat habeo.

PAMPHILUS.

Davom optume
Video: cujus conſilio fretus ſum.

CHARINUS.

At tu hercle haud quicquam mihi;
Niſi ea, quæ nil opus ſunt ſciri. Fugin' hinc?

BYRRIA.

Ego vero, ac lubens.

ACTUS II. SCENA II.

DAVUS. CHARINUS. PAMPHILUS.

DAVUS.

Di boni, boni quid porto! Sed ubi inveniam Pamphilum,
Ut metum, in quo nunc eſt, adimam, atque expleam animum gaudio?

CHARINUS.

Lætus eſt neſcio quid:

PAMPHILUS.

Nihil eſt: nondum hæc reſcivit mala.

DAVUS.

Quem ego nunc credo, ſi jam audierit ſibi paratas nuptias—

CHARINUS.

Audin' tu illum ?

DAVUS.

Toto me oppido exanimatum quærere.
Sed ubi quæram ? aut quo nunc primum intendam ?

CHARINUS.

Ceſſas adloqui ?

DAVUS.

Abeo.

PAMPHILUS.

Dave, ades. Reſiſte.

DAVUS.

Quis homo eſt, qui me ? O Pamphile,
Te ipſum quæro. Euge Charine: ambo opportune. Vos volo.

PAMPHILUS.

Dave, perii.

DAVUS.

Quin tu hoc audi.

PAMPHILUS.

Interii.

DAVUS.

Quid timeas, ſcio.

CHARINUS.

Mea quidem hercle certe in dubio vitaſt.

DAVUS.

Et quid tu, ſcio.

PAMPHILUS.

Nuptiæ mi. . . . .

DAVUS.

Etſi ſcio ?

PAMPHILUS.

Hodie.

DAVUS.

Obtundis, tametſi intellego ?
Id paves, ne ducas tu illam: tu autem, ut ducas

CHARINUS.

Rem tenes.

PAMPHILUS.

Iſtuc ipſum.

DAVUS.

Atque iſtuc ipſum nil pericli eſt: me vide.

PAMPHILUS.

Obſecro te, quamprimum hoc me libera miſerum metu.

DAVUS.

Hem,
Libero; uxorem tibi non dat jam Chremes.

PAMPHILUS.

Qui ſcis?

DAVUS.

Scies.
Tuus pater modo me prehendit: ait tibi uxorem dare ſeſe
Hodie: item alia multa, quæ nunc non eſt narrandi locus.
Continuo ad te properans percurro ad forum, ut dicam tibi hæc.
Ubi te non invenio, ibi aſcendo in quendam excelſum locum.
Circumſpicio. Nuſquam. Forte ibi hujus video Byrriam;
Rogo: negat vidiſſe. Mihi moleſtum. Quid agam, cogito.
Redeunti interea ex ipſa re mi incidit ſuſpicio: hem,
Paulululum obſoni: ipſus triſtis: de improviſo nuptiæ:
Non cohærent.

PAMPHILUS.

Quorſumnam iſtuc?

DAVUS.

Ego me continuo ad Chremem.
Quum illo advenio, ſolitudo ante oſtium: jam id gaudeo.

CHARINUS.

Recte dicis.

PAMPHILUS.

Perge.

DAVUS.

Maneo: interea introire neminem
Video, exire neminem: matronam nullam in ædibus,
Nihil ornati, nihil tumulti: accessi: intro aspexi.

PAMPHILUS.

Scio.
Magnum signum.

DAVUS.

Num videntur convenire hæc nuptiis?

PAMPHILUS.

Non opinor, Dave.

DAVUS.

Opinor, narras? Non recte accipis.
Certa res est. Etiam puerum inde abiens conveni Chremi,
Olera et pisciculos minutos ferre obolo in cenam seni.

CHARINUS.

Liberatus sum hodie, Dave, tua opera.

DAVUS.

At nullus quidem.

CHARINUS.

Quid ita? Nempe huic prorsus illam non dat.

DAVUS.

Ridiculum caput!
Quasi necesse sit, si huic non dat, te illam uxorem ducere:
Nisi vides, nisi senis amicos oras, ambis.

CHARINUS.

Bene mones.
Ibo: etsi hercle sæpe jam me spes hæc frustrata est. Vale.

ACTUS II. SCENA III.

PAMPHILUS. DAVUS.

PAMPHILUS.

Quid igitur ſibi volt pater? cur ſimulat?

DAVUS.

Ego dicam tibi.
Si id ſuſcenſeat nunc, quia non dat tibi uxorem Chremes,
Ipſus ſibi eſſe injurius videatur: neque id injuria:
Prius, quam tuum, ut ſeſe habeat, animum ad nuptias, perſpexerit.
Sed ſi tu negaris ducere, ibi culpam in te transferet:
Tum illæ turbæ fient.

PAMPHILUS.

Quidvis patiar.

DAVUS.

Pater eſt, Pamphile.
Difficileſt. Tum hæc ſolaſt mulier. Dictum ac factum invenerit
Aliquam cauſam, quamobrem ejiciat oppido.

PAMPHILUS.

Ejiciat?

DAVUS.

Cito.

PAMPHILUS.

Cedo igitur quid faciam, Dave?

DAVUS.

Dic te ducturum.

PAMPHILUS.

Hem.

DAVUS.

Quid eſt?

PAMPHILUS.

Egon' dicam?

DAVUS.

Cur non?

PAMPHILUS.

Numquam faciam.

DAVUS.

Ne nega.

PAMPHILUS.

Suadere noli.

DAVUS.

Ex ea re quid fiat, vide.

PAMPHILUS.

Ut ab illa excludar, huc concludar.

DAVUS.

Non itaſt.
Nempe hoc ſic eſſe opinor: dicturum patrem,
Ducas volo hodie uxorem: tu, ducam, inquies.
Cedo quid jurgabit tecum? Hic reddes omnia,
Quæ nunc ſunt certa ei conſilia, incerta ut ſient,
Sine omni periclo: nam hocce haud dubiumſt, quin Chremes
Tibi non det gnatam. Nec tu ea cauſa minueris
Hæc quæ facis, ne is mutet ſuam ſententiam.
Patri dic velle: ut, quum velit, tibi jure iraſci non queat.
Nam quod tu ſperes, propulſabo facile. Uxorem his moribus
Dabit nemo; inveniet inopem potius, quam te corrumpi ſinat.
Sed ſi te æquo animo ferre accipiet, neglegentem feceris:
Aliam otioſus quæret: interea aliquid acciderit boni.

PAMPHILUS.

Itan credis?

DAVUS.

Haud dubium id quidemſt.

PAMPHILUS.

Vide quo me inducas.

DAVUS.

Quin taces?

PAMPHILUS.

Dicam. Puerum autem ne reſciſcat mi eſſe ex illa, cautio eſt:
Nam pollicitus ſum ſuſcepturum.

DAVUS.

O facinus audax!

PAMPHILUS.

Hanc fidem
Sibi me obſecravit, qui ſe ſciret non deſertum iri, ut darem.

DAVUS.

Curabitur. Sed pater adeſt. Cave, te eſſe triſtem ſentiat.

ACTUS II. SCENA IV.

SIMO. DAVUS. PAMPHILUS.

SIMO.

Reviso quid agant, aut quid captent conſili.

DAVUS.

Hic nunc non dubitat, quin te ductūrum neges.
Venit meditatus alicunde ex ſolo loco:
Orationem ſperat inveniſſe ſe,
Qui differat te: proin tu fac apud te ut ſies.

PAMPHILUS.

Modo ut poſſim, Dave.

DAVUS.

Crede inquam hoc mihi, Pamphile,
Numquam hodie tecum commutaturum patrem
Unum esse verbum, si te dices ducere.

ACTUS II. SCENA V.

BYRRIA. SIMO. DAVUS. PAMPHILUS.

BYRRIA.

HERUS me relictis rebus jussit Pamphilum
Hodie observare, ut, quid ageret de nuptiis,
Scirem. Propterea nunc hunc venientem sequor.
Ipsum adeo præsto video cum Davo: hoc agam.

SIMO.

Utrumque adesse video.

DAVUS.

Hem, serva.

SIMO.

Pamphile!

DAVUS.

Quasi de improviso respice ad eum.

PAMPHILUS.

Ehem, pater.

DAVUS.

Probe.

SIMO.

Hodie uxorem ducas, ut dixi, volo.

BYRRIA.

Nunc nostræ timeo parti, quid hic respondeat.

PAMPHILUS.

Neque iſtic, neque alibi tibi erit uſquam in me mora.

BYRRIA.

Hem.

DAVUS.

Ommutuit.

BYRRIA.

Quid dixit?

SIMO.

Facis, ut te decet,
Quum iſtuc, quod poſtulo impetro cum gratia.

DAVUS.

Sum verus?

BYRRIA.

Herus, quantum audio, uxore excidit.

SIMO.

I nunc jam intro; ne in mora quum opus ſit, ſies.

PAMPHILUS.

Eo.

BYRRIA.

Nullane in re eſſe homini cuiquam fidem?
Verum illud verbumſt, volgo quod dici ſolet,
Omnes ſibi malle melius eſſe, quam alteri.
Ego illam vidi virginem; forma bona
Memini videre: quo æquior ſum Pamphilo,
Si ſe illam in ſomnis, quam illum, amplecti maluit.
Renuntiabo, ut pro hoc malo mihi det malum.

ACTUS II. SCENA VI.

DAVUS. SIMO.

DAVUS.

HIC nunc me credit aliquam ſibi fallaciam
Portare, et ea me hic reſtitiſſe gratia.

SIMO.

Quid Davos narrat?

DAVUS.

Æque quicquam nunc quidem.

SIMO.

Nihilne? Hem.

DAVUS.

Nihil prorſus.

SIMO.

Atqui expectabam quidem.

DAVUS.

Præter ſpem evenit: ſentio: hoc male habet virum.

SIMO.

Potin' es mihi verum dicere?

DAVUS.

Nihil facilius.

SIMO.

Num illi moleſtæ quippiam hæ ſunt nuptiæ,
Propter hujuſce hoſpitai conſuetudinem?

DAVUS.

Nihil hercle: aut, ſi adeo, bidui eſt aut tridui
Hæc ſollicitudo: noſti: deinde deſinet.
Etenim ipſus ſecum recta reputavit via.

SIMO.

Laudo.

DAVUS.

Dum licitum eſt eii, dumque ætas tulit,
Amavit: tum id clam: cavit, ne umquam infamiæ
Ea res ſibi eſſet, ut virum fortem decet:
Nunc uxore opus eſt: animum adu xorem adpulit.

SIMO.

Subtriſtis viſuſt eſſe aliquantulum mihi.

DAVUS.

Nihil propter hanc rem: ſed eſt, quod ſuſcenſet tibi.

SIMO.

Quidnamſt?

DAVUS.

Puerileſt.

SIMO.

Quid id eſt?

DAVUS.

Nihil.

SIMO.

Quin dic, quid eſt?

DAVUS.

Ait nimium parce facere ſumptum.

SIMO.

Mene?

DAVUS.

Te.

Vix, inquit, drachmis eſt obſonatus decem:
Num filio videtur uxorem dare?
Quem, inquit, vocabo ad cenam meorum æqualium
Potiſſimum nunc? Et, quod dicendum hic ſiet,
Tu quoque perparce nimium. Non laudo.

SIMO.

Tace.

DAVUS.

Commovi.

SIMO.

Ego iſtæc, recte ut fiant, videro.
Quidnam hoc rei eſt? Quid hic volt veterator ſibi?
Nam ſi hic maliſt quicquam, hem illic eſt huic rei caput.

ACTUS III. SCENA I.

MYSIS. SIMO. DAVUS. LESBIA. GLYCERIUM.

MYSIS.

ITA pol quidem res eſt, ut dixti, Leſbia:
Fidelem haud ferme mulieri invenias virum.

SIMO.

Ab Andriaſt ancilla hæc.

DAVUS.

Quid narras?

SIMO.

Itaſt.

MYSIS.

Sed hic Pamphilus. . . .

SIMO.

Quid dicit?

MYSIS.

Firmavit fidem.

SIMO.

Hem.

DAVUS.

Utinam aut hic ſurdus, aut hæc muta facta ſit.

MYSIS.

Nam quod peperiſſet, juſſit tolli.

SIMO.

O Juppiter!
Quid ego audio? Actumſt, ſiquidem hæc vera prædicat.

LESBIA.

Bonum ingenium narras adulefcentis.

MYSIS.

Optumum.
Sed ſequere me intro, ne in mora illi ſis.

LESBIA.

Sequor.

DAVUS.

Quod remedium nunc huic malo inveniam?

SIMO.

Quid hoc?
Adeone eſt demens? Ex peregrina? Jam ſcio; ah
Vix tandem ſenſi ſtolidus.

DAVUS.

Quid hic ſenſiſſe ait?

SIMO.

Hæc primum adfertur jam mihi ab hoc fallacia:
Hanc ſimulant parere, quo Chremetem abſterreant.

GLYCERIUM.

Juno Lucina, fer opem: ſerva me, obſecro!

SIMO.

Hui, tam cito? Ridiculum: poſtquam ante oſtium
Me audivit ſtare, adproperat. Non ſat commode
Diviſa ſunt temporibus tibi, Dave, hæc.

DAVUS.

Mihin?

SIMO.

Num immemor es diſcipuli?

DAVUS.

Ego, quid narres, neſcio.

SIMO.

Hicine me ſi imparatum in veris nuptiis
Adortus eſſet, quos mihi ludos redderet?
Nunc hujus periclo fit; ego in portu navigo.

ACTUS III. SCENA II.

LESBIA. SIMO. DAVUS.

LESBIA.

ADHUC Archylis, quæ adſolent quæque oportet
Signa eſſe ad ſalutem, omnia huic eſſe video.
Nunc primum fac iſtæc lavet: poſt deinde,
Quod juſſi ei dari bibere, et quantum imperavi,
Date: mox ego huc revertor.
Per ecaſtor ſcitus puer eſt natus Pamphilo.
Deos quæſo, ut ſit ſuperſtes, quandoquidem ipſeſt ingenio bono;
Quumque huic verituſt optumæ adulescenti facere injuriam.

SIMO.

Vel hoc quis non credat, qui te norit, abs te eſſe ortum?

DAVUS.

Quidnam id eſt?

SIMO.

Non imperabat coram, quid opus facto eſſet puerperæ:
Sed poſtquam egreſſaſt, illis, quæ ſunt intus, clamat de via.
O Dave, itan' contemnor abs te? aut itane tandem idoneus
Tibi videor eſſe, quem tam aperte fallere incipias dolis?
Saltem accurate: ut metui videar certe, ſi reſciverim.

DAVUS.

Certe hercle nunc hic ſe ipſus fallit, haud ego.

SIMO.

Edixin' tibi,
Interminatus ſum, ne faceres? Num veritu's? Quid retulit?
Credon' tibi hoc nunc, peperiſſe hanc e Pamphilo?

DAVUS.

Teneo, quid erret, et quid agam habeo.

SIMO.

Quid taces?

DAVUS.

Quid credas? Quaſi non tibi renunciata ſint hæc ſic fore.

SIMO.

Mihi quiſquam?

DAVUS.

Eho an tute intellexti hoc adſimulari?

SIMO.

Inrideor.

DAVUS.

Renunciatumſt: nam qui iſtæc tibi incidit ſuſpicio?

SIMO.

Qui? quia te noram.

DAVUS.

Quaſi tu dicas, factum id conſilio meo.

SIMO.

Certe enim ſcio.

DAVUS.

Non ſatis me pernoſti etiam, qualis ſim, Simo.

SIMO.

Egon' te?

DAVUS.

Sed, ſi quid narrare occœpi, continuo dari

Tibi verba censes falso: itaque hercle nil jam muttire audeo.

SIMO.

Hoc ego scio unum, neminem peperisse hic.

DAVUS.

Intellexti.
Sed nihilo secius mox deferent puerum huc ante ostium.
Id ego jam nunc tibi renuntio, here, futurum, ut sis sciens:
Ne tu hoc posterius dicas Davi factum consilio aut dolis.
Prorsus a me opinionem hanc tuam esse ego amotam volo.

SIMO.

Unde id scis?

DAVUS.

Audivi, et credo: multa concurrunt simul,
Qui conjecturam hanc nunc facio. Jam primum hæc se e Pamphilo
Gravidam dixit esse: inventum est falsum. Nunc, postquam videt
Nuptias domi apparari, missast ancilla illico
Obstetricem accersitum ad eam, et puerum ut adferret simul.
Hoc nisi fit, puerum ut tu videas, nihil moventur nuptiæ.

SIMO.

Quid ais? Quum intellexeras
Id consilium capere, cur non dixti extemplo Pamphilo?

DAVUS.

Quis igitur eum ab illa abstraxit, nisi ego? Nam omnes nos quidem
Scimus, quam misere hanc amarit. Nunc sibi uxorem expetit.
Postremo id mihi da negoti: tu tamen idem has nuptias
Perge facere ita, ut facis: et id spero adjuturos deos.

SIMO.

Immo abi intro: ibi me opperire, et quod parato opus est para.

Non inpulit me, hæc nunc omnino ut crederem :
Atque haud ſcio, an, quæ dixit, ſint vera omnia :
Sed parvi pendo : illud mi multo maxumumſt,
Quod mihi pollicituſt ipſus gnatus. Nunc Chremem
Conveniam : orabo gnato uxorem : ſi impetro,
Quid alias malim, quam hodie has fieri nuptias ?
Nam gnatus quod pollicituſt, haud dubiumſt mihi,
Si nolit, quin eum merito poſſim cogere.
Atque adeo in ipſo tempore eccum ipſum obviam.

ACTUS III. SCENA III.

SIMO. CHREMES.

SIMO.

JUBEO Chremetem.

CHREMES.

O, te ipſum quærebam.

SIMO.

Et ego te.

CHREMES.

Optato advenis.
Aliquot me adiere, ex te auditum qui aiebant, hodie filiam
Meam nubere tuo gnato : id viſo, tun' an illi inſaniant.

SIMO.

Auſculta paucis : et quid ego te velim et tu quod quæris ſcies.

CHREMES.

Auſculto : loquere quid velis.

SIMO.

Per te deos oro, et noſtram amicitiam, Chreme,

Quæ, incepta a parvis, cum ætate adcrevit ſimul,
Perque unicam gnatam tuam, et gnatum meum,
Cujus tibi poteſtas ſumma ſervandi datur,
Ut me adjuves in hac re: atque ita uti nuptiæ
Fuerant futuræ, fiant.

CHREMES.

Ah ne me obſecra:
Quaſi hoc te orando a me impetrare oporteat.
Alium eſſe cenſes nunc me, atque olim quum dabam?
Si in remſt utrique ut fiant, accerſi jube.
Sed ſi ex ea re plus maliſt, quam commodi,
Utrique: id te oro, in commune ut conſulas,
Quaſi illa tua ſit, Pamphilique ego ſim pater.

SIMO.

Immo ita volo, itaque poſtulo ut fiat, Chreme:
Neque poſtulem abs te, ni ipſa res moneat.

CHREMES.

Quid eſt?

SIMO.

Iræ ſunt inter Glycerium et gnatum.

CHREMES.

Audio.

SIMO.

Ita magnæ, ut ſperem poſſe avelli.

CHREMES.

Fabulæ.

SIMO.

Profecto ſic eſt.

CHREMES.

Sic hercle, ut dicam tibi:
Amantium iræ amoris integratioſt.

SIMO.

Hem, id te oro, ut ante eamus. Dum tempus datur,

Dumque ejus lubido occlusast contumeliis,
Prius quam harum scelera et lacrumæ confictæ dolis
Reducunt animum ægrotum ad misericordiam,
Uxorem demus. Spero consuetudine et
Conjugio liberali devinctum, Chreme,
Dein facile ex illis sese emersurum malis.

CHREMES.

Tibi ita hoc videtur: at ego non posse arbitror
Neque illum hanc perpetuo habere, neque me perpeti.

SIMO.

Qui scis ergo istuc, nisi periclum feceris?

CHREMES.

At istuc periclum in filia fieri, grave est.

SIMO.

Nempe incommoditas denique huc omnis redit:
Si eveniat, quod di prohibeant, discessio:
At si corrigitur, quot commoditates, vide.
Principio amico filium restitueris;
Tibi generum firmum, et filiæ invenies virum.

CHREMES.

Quid istic? Si ita istuc animum induxti esse utile,
Nolo tibi ullum commodum in me claudier.

SIMO.

Merito te semper maxumi feci, Chreme.

CHREMES.

Sed quid ais?

SIMO.

Quid?

CHREMES.

Qui scis eos nunc discordare inter se?

SIMO.

Ipsus mihi Davos, qui intumust eorum consiliis, dixit:

Et is mihi ſuadet, nuptias quantum queam ut maturem.
Num cenſes faceret, filium niſi ſciret eadem hæc velle?
Tute adeo jam ejus verba audies. Heus, evocate huc Davom.
Atque eccum: video ipſum foras exire.

ACTUS III. SCENA IV.

DAVUS. SIMO. CHREMES.

DAVUS.

AD te ibam.

SIMO.

Quidnam eſt?

DAVUS.

Cur uxor non adcerſitur? Jam adveſperaſcit.

SIMO.

Audin' tu illum?
Ego dudum non nihil veritus ſum, Dave, abs te, ne faceres idem,
Quod volgus ſervorum ſolet, dolis ut me deluderes:
Propterea quod amat filius.

DAVUS.

Egon' iſtuc facerem?

SIMO.

Credidi:
Idque adeo metuens vos celavi, quod nunc dicam.

DAVUS.

Quid?

SIMO.

Scies:

Nam propemodum habeo tibi fidem.

DAVUS.

Tandem cognosti qui siem?

SIMO.

Non fuerant nuptiæ futuræ.

DAVUS.

Quid? non?

SIMO.

Sed ea gratia

Simulavi, vos ut pertemptarem.

DAVUS.

Quid ais?

SIMO.

Sic res est.

DAVUS.

Vide!

Numquam istuc quivi ego intellegere. Vah, consilium callidum.

SIMO.

Hoc audi. Ut hinc te introire jussi, opportune hic fit mi obviam.

DAVUS.

Hem,

Numnam periimus?

SIMO.

Narro huic, quæ tu dudum narrasti mihi.

DAVUS.

Quidnam audio?

SIMO.

Gnatam ut det oro, vixque id exoro.

DAVUS.

Occidi.

SIMO.

Hem, quid dixti?

DAVUS.

Optume inquam factum.

SIMO.

Nunc per hunc nullast mora.

CHREMES.

Domum modo ibo: ut apparentur, dicam: atque huc renuntio.

SIMO.

Nunc te oro, Dave, quoniam solus mi effecisti has nuptias—

DAVUS.

Ego vero solus.

SIMO.

Corrigere mihi gnatum porro enitere.

DAVUS.

Faciam hercle sedulo.

SIMO.

Potes nunc, dum animus irritatus est.

DAVUS.

Quiescas.

SIMO.

Age igitur, ubi nunc est ipsus?

DAVUS.

Mirum, ni domi est.

SIMO.

Ibo ad eum: atque eadem hæc tibi quæ dixi, dicam itidem illi.

DAVUS.

Nullus sum.

Quid causæ est, quin hinc in pistrinum recta proficiscar via?
Nihil est preci loci relictum; jam perturbavi omnia:
Herum fefelli: in nuptias conjeci herilem filium;

Feci hodie ut fierent, inſperante hoc, atque invito Pamphilo.
Hem, aſtutias: quod ſi quieſſem, nihil eveniſſet mali.
Sed eccum ipſum video: occidi.
Utinam mihi eſſet aliquid hic, quo nunc me præcipitem darem.

ACTUS III. SCENA V.

PAMPHILUS. DAVUS.

PAMPHILUS.

Ubi illic eſt, qui me perdidit?

DAVUS.

Perii.

PAMPHILUS.

Atque hoc confiteor mihi
Jure obtigiſſe; quandoquidem tam iners, tam nulli conſili
Sum. Servon' fortunas meas me commiſiſſe futili?
Ego pretium ob ſtultitiam fero: ſed inultum id numquam a me auferet.

DAVUS.

Poſthac incolumem ſat ſcio fore me, nunc ſi devito hoc malum.

PAMPHILUS.

Nam quid ego nunc dicam patri? Negabon' velle me, modo
Qui ſum pollicitus ducere? Qua fiducia id facere audeam?
Nec, quid me nunc faciam, ſcio.

DAVUS.

Nec quid me, atque id ago ſedulo.
Dicam aliquid jam inventurum, ut huic malo aliquam producam moram.

PAMPHILUS.

Oh.

DAVUS.

Visus sum.

PAMPHILUS.

Ehodum, bone vir, quid ais? Viden' me consiliis tuis
Miserum inpeditum esse?

DAVUS.

At jam expediam.

PAMPHILUS.

Expedies?

DAVUS.

Certe, Pamphile.

PAMPHILUS.

Nempe ut modo.

DAVUS.

Immo melius spero.

PAMPHILUS.

Oh tibi ego ut credam, furcifer?
Tu rem inpeditam et perditam restituas? Hem quo fretus sim,
Qui me hodie ex tranquillissima re conjecisti in nuptias.
An non dixi hoc esse futurum?

DAVUS.

Dixti.

PAMPHILUS.

Quid meritu's?

DAVUS.

Crucem.
Sed sine paululum ad me redeam: jam aliquid dispiciam.

PAMPHILUS.

Hei mihi,
Quum non habeo spatium, ut de te sumam supplicium, ut volo:
Namque hoc tempus, præcavere mihi me, haud te ulcisci, monet.

ACTUS IV. SCENA I.

CHARINUS. PAMPHILUS. DAVUS.

CHARINUS.

HOCINEST credibile, aut memorabile;
Tanta vecordia innata cuiquam ut ſiet,
Ut malis gaudeant, atque ex incommodis
Alterius ſua ut comparent commoda? Ah
Idne eſt verum? Immo id eſt genus hominum peſſumum, in
Denegando modo queis pudor paulum adeſt:
Poſt ubi tempus promiſſa jam perfici,
Tum coacti neceſſario ſe aperiunt:
Et timent: et tamen res premit denegare:
Ibi tum eorum inpudentiſſima oratio eſt:
Quis tu es? quis mihi es? cur meam tibi?
Heus, proxumus ſum egomet mihi.
Attamen, ubi fides, ſi roges,
Nil pudet: hic, ubi opuſt, non verentur: illic ubi nil opuſt, ibi verentur.
Sed quid agam? adeamne ad eum, et cum eo injuriam hanc expoſtulem?
Ingeram mala multa? Atque aliquis dicat, nihil promoveris.
Multum: moleſtus certe ei fuero; atque animo morem geſſero.

PAMPHILUS.

Charine, et me et te imprudens, niſi quid di reſpiciunt, perdidi.

CHARINUS.

Itane imprudens? Tandem inventaſt cauſa. Solviſti fidem.

PAMPHILUS.

Quid tandem?

CHARINUS.

Etiam nunc me ducere iſtis dictis poſtulas?

PAMPHILUS.

Quid iſtuc eſt?

CHARINUS.

Poſtquam me amare dixi, complacitaſt tibi.
Heu me miſerum, qui tuum animum ex animo ſpectavi meo.

PAMPHILUS.

Falſus's.

CHARINUS.

Nonne tibi ſatis eſſe hoc viſum ſolidumſt gaudium,
Niſi me lactaſſes amantem, et falſa ſpe produceres?
Habeas.

PAMPHILUS.

Habeam? ah neſcis quantis in malis verſer miſer;
Quantaſque hic ſuis conſiliis mihi confecit ſollicitudines
Meus carnufex.

CHARINUS.

Quid iſtuc tam mirumſt, de te ſi exemplum capit?

PAMPHILUS.

Haud iſtuc dicas, ſi cognoris vel me vel amorem meum.

CHARINUS.

Scio: cum patre altercaſti dudum: et is nunc propterea tibi
Suſcenſet: nec te quivit hodie cogere, illam ut duceres.

PAMPHILUS.

Immo etiam, quo tu minus ſcis ærumnas meas,
Hæc nuptiæ non adparabantur mihi:
Nec poſtulabat nunc quiſquam uxorem dare.

CHARINUS.

Scio: tu coactus tua voluntate es.

PAMPHILUS.

Mane:

Nondum ſcis.

CHARINUS.

Scio equidem illam ductum esse te.

PAMPHILUS.

Cur me enicas? Hoc audi. Numquam destitit
Instare, ut dicerem me esse ducturum patri;
Suadere, orare, usque adeo, donec perpulit.

CHARINUS.

Quis homo istuc?

PAMPHILUS.

Davos . . . .

CHARINUS.

Davos?

PAMPHILUS.

Interturbat.

CHARINUS.

Quamobrem?

PAMPHILUS.

Nescio:
Nisi mihi deos satis scio fuisse iratos, qui auscultaverim.

CHARINUS.

Factum hoc est, Dave?

DAVUS.

Factum.

CHARINUS.

Hem, quid ais, scelus?
At tibi di dignum factis exitium duint.
Eho, dic mihi, si omnes hunc conjectum in nuptias
Inimici vellent, quod, ni hoc consilium, darent?

DAVUS.

Deceptus sum, at non defetigatus.

CHARINUS.

Scio.

DAVUS.

Hac non ſucceſſit, alia adgrediemur via.
Niſi id putas, quia primo proceſſit parum,
Non poſſe jam ad ſalutem converti hoc malum.

PAMPHILUS.

Immo etiam: nam ſatis credo, ſi advigilaveris,
Ex unis geminas mihi conficies nuptias.

DAVUS.

Ego, Pamphile, hoc tibi pro ſervitio debeo,
Conari manibus, pedibus, noctesque et dies:
Capitis periclum adire, dum proſim tibi:
Tuumſt, ſi quid præter ſpem evenit, mi ignoſcere.
Parum ſuccedit, quod ago: at facio ſedulo.
Vel melius tute reperi, me miſſum face.

PAMPHILUS.

Cupio: reſtitue, quem a me accepiſti locum.

DAVUS.

Faciam.

PAMPHILUS.

At jam hoc opus eſt.

DAVUS.

Hem, ſt! mane: concrepuit a Glycerio oſtium.

PAMPHILUS.

Nihil ad te.

DAVUS.

Quæro.

PAMPHILUS.

Hem, nuncne demum?

DAVUS.

At jam hoc tibi inventum dabo.

ACTUS IV. SCENA II.

MYSIS. PAMPHILUS. CHARINUS. DAVUS.

MYSIS.

JAM ubiubi erit, inventum tibi curabo, et mecum adductum
Tuum Pamphilum: tu modo, anime mi, noli te macerare.

PAMPHILUS.

Myſis.

MYSIS.

Quis eſt? Ehem Pamphile, opportune te mihi offers.

PAMPHILUS.

Quid eſt?

MYSIS.

Orare juſſit, ſi ſe ames, hera, jam ut ad ſe venias:
Videre ait te cupere.

PAMPHILUS.

Vah, perii: hoc malum integraſcit.
Sicine me atque illam opera tua nunc miſeros ſollicitari?
Nam idcirco adcerſor, nuptias quod mi adparari ſenſit.

CHARINUS.

Quibus quidem quam facile potuerat quieſci, ſi hic quieſſet.

DAVUS.

Age, ſi hic non inſanit ſatis ſua ſponte, inſtiga.

MYSIS.

Atque edepol
Ea res eſt: propterea que nunc miſera in mœrore eſt.

PAMPHILUS.

Myſis,
Per omnes tibi adjuro deos, numquam eam me deſerturum;

Non, ſi capiundos mihi ſciam eſſe inimicos omnes homines.
Hanc mi expetivi, contigit: conveniunt mores: valeant,
Qui inter nos diſcidium volunt: hanc, niſi mors, mi adimet nemo.

MYSIS.

Reſipiſco.

PAMPHILUS.

Non Apollinis magis verum, atque hoc, reſponſum eſt.
Si poterit fieri, ut ne pater per me ſtetiſſe credat,
Quo minus hæ fierent nuptiæ, volo. Sed ſi id non poterit,
Id faciam, in proclivi quod eſt, per me ſtetiſſe ut credat.
Quis videor?

CHARINUS.

Miſer æque, atque ego.

DAVUS.

Conſilium quæro.

CHARINUS.

Fortis!

PAMPHILUS.

Scio, quid conere.

DAVUS.

Hoc ego tibi profecto effectum reddam.

PAMPHILUS.

Jam hoc opus eſt.

DAVUS.

Quin jam habeo.

CHARINUS.

Quid eſt?

DAVUS.

Huic, non tibi habeo, ne erres.

CHARINUS.

Sat habeo.

PAMPHILUS.

Quid facies? Cedo.

DAVUS.

Dies mi hic ut ſatis ſit vereor
Ad agendum: ne vacuum eſſe me nunc ad narrandum credas:
Proinde hinc vos amolimini: nam mi impedimento eſtis.

PAMPHILUS.

Ego hanc viſam.

DAVUS.

Quid tu? quo hinc te agis?

CHARINUS.

Verum vis dicam?

DAVUS.

Immo etiam
Narrationis incipit mi initium.

CHARINUS.

Quid me fiet?

DAVUS.

Eho tu impudens, non ſatis habes, quod tibi dieculam addo,
Quantum huic promoveo nuptias?

CHARINUS.

Dave, at tamen . . . .

DAVUS.

Quid ergo?

CHARINUS.

Ut ducam.

DAVUS.

Ridiculum.

CHARINUS.

Huc face ad me ut venias, ſi quid poteris.

DAVUS.

Quid veniam? Nil habeo.

CHARINUS.

At tamen ſi quid.

DAVUS.

Age, veniam.

CHARINUS.

Si quid;
Domi ero.

DAVUS.

Tu, Myſis, dum exeo, parumper oppèrire hic.

MYSIS.

Quapropter?

DAVUS.

Ita facto 'ſt opus.

MYSIS.

Matura.

DAVUS.

Jam inquam hic adero.

ACTUS IV. SCENA III.

MYSIS. DAVUS.

MYSIS.

NIHILNE eſſe proprium cuiquam? Di, voſtram fidem:
Summum bonum eſſe heræ putavi hunc Pamphilum,
Amicum, amatorem, virum, in quovis loco
Paratum: verum ex eo nunc miſera quem capit
Laborem! Facile hic plus mali eſt, quam illic boni.
Sed Davos exit. Mi homo, quid iſtuc obſecroſt?
Quo portas puerum?

DAVUS.

Myſis, nunc opus eſt tua
Mihi ad hanc rem exprompta malitia atque aſtutia.

MYSIS.

Quidnam incepturu's?

DAVUS.

Accipe a me hunc ocius,
Atque ante noſtram januam adpone.

MYSIS.

Obſecro,
Humine?

DAVUS.

Ex ara hinc ſume verbenas tibi,
Atque eas ſubſterne.

MYSIS.

Quamobrem id tute non facis?

DAVUS.

Quia ſi forte opus ſit ad herum jurandum mihi,
Non adpoſuiſſe, ut liquido poſſim.

MYSIS.

Intellego:
Nova nunc religio in te iſtæc inceſſit. Cedo.

DAVUS.

Move ocius te, ut, quid agam porro, intellegas.
Pro Juppiter!

MYSIS.

Quid eſt?

DAVUS.

Sponſæ pater intervenit.
Repudio, quod conſilium primum intenderam.

MYSIS.

Neſcio, quid narres.

DAVUS.

Ego quoque hinc ab dextera
Venire me adſimulabo: tu, ut ſubſervias
Orationi, utcumque opus ſit, verbis vide.

MYSIS.

Ego quid agas nihil intellego: ſed, ſi quid eſt,
Quod mea opera opus ſit vobis, aut tu plus vides,
Manebo, ne quod voſtrum remorer commodum.

ACTUS IV. SCENA IV.

CHREMES. MYSIS. DAVUS.

CHREMES.

Revertor, poſtquam, quæ opus fuere ad nuptias
Gnatæ, paravi, ut jubeam accerſi. Sed quid hoc?
Puer hercleſt. Mulier, tun' adpoſuiſti hunc?

MYSIS.

Ubi eſt?

CHREMES.

Non mihi reſpondes?

MYSIS.

Nuſquam eſt. Væ miſeræ mihi,
Reliquit me homo, atque abiit.

DAVUS.

Di voſtram fidem,
Quid turbæ apud forum eſt! quid illic hominum litigant!
Tum annona caraſt.—Quid dicam aliud, neſcio.

MYSIS.

Cur tu obſecro hic me ſolam?

DAVUS.

Quæ hæc eſt fabula?

Eho Myſis, puer hic unde eſt? quiſve huc attulit?

MYSIS.

Satin ſanu's, qui me id rogites?

DAVUS.

Quem igitur rogem,

Qui hic neminem alium videam?

CHREMES.

Miror, unde ſit.

DAVUS.

Dictura es quod rogo?

MYSIS.

Au.

DAVUS.

Concede ad dexteram.

MYSIS.

Deliras: non tute ipſe?

DAVUS.

Verbum, ſis, mihi

Unum, præterquam quod te rogo, faxis cave.

Quin dicis undeſt clare.

MYSIS.

A nobis.

DAVUS.

Attatæ!

Mirum vero, inpudenter mulier ſi facit.

CHREMES.

Ab Andria eſt ancilla hæc, quantum intellego.

DAVUS.

Adeon videmur vobis eſſe idonei,

In quibus ſic inludatis?

CHREMES.

Veni in tempore.

DAVUS.

Propera adeo puerum tollere hinc ab janua:
Mane: cave quoquam ex iſtoc exceſſis loco.

MYSIS.

Di te eradicent: ita me miſeram territas.

DAVUS.

Tibi ego dico, annon?

MYSIS.

Quid vis?

DAVUS.

At etiam rogas?
Cedo, cujum puerum hic adpoſuiſti? dic mihi.

MYSIS.

Tu neſcis?

DAVUS.

Mitte id, quod ſcio: dic, quod rogo.

MYSIS.

Veſtri.

DAVUS.

Cujus noſtri?

MYSIS.

Pamphili.

DAVUS.

Hem, quid? Pamphili?

MYSIS.

Eho, annon eſt?

CHREMES.

Recte ego ſemper fugi has nuptias.

DAVUS.

O facinus animadvertendum.

MYSIS.

Quid clamitas?

DAVUS.

Quemne ego heri vidi ad vos adferri vesperi?

MYSIS.

O hominem audacem.

DAVUS.

Verum. Vidi Cantharam
Suffarcinatam.

MYSIS.

Dis pol habeo gratiam,
Quum in pariundo aliquot adfuerunt liberæ.

DAVUS.

Næ illa illum haud novit, cujus causa hæc incipit.
Chremes, si positum puerum ante ædis viderit,
Suam gnatam non dabit? tanto hercle magis dabit.

CHREMES.

Non hercle faciet.

DAVUS.

Nunc adeo, ut tu sis sciens,
Nisi puerum tollis, jam ego hunc in mediam viam
Provolvam: teque ibidem pervolvam in luto.

MYSIS.

Tu pol homo non es sobrius.

DAVUS.

Fallacia
Alia aliam trudit. Jam susurrari audio,
Civem Atticam esse hanc.

CHREMES.

Hem.

DAVUS.

Coactus legibus

Eam uxorem ducet.

MYSIS.

Au, obſecro, an non civis eſt?

CHREMES.

Jocularium in malum inſciens pæne incidi.

DAVUS.

Quis hic loquitur? O Chreme, per tempus advenis.
Auſculta.

CHREMES.

Audivi jam omnia.

DAVUS.

Ah næ tu omnia!

CHREMES.

Audivi, inquam, a principio.

DAVUS.

Audiſtin, obſecro? Hem
Scelera! Hanc jam oportet in cruciatum hinc abripi.
Hic ille eſt: non te credas Davom ludere.

MYSIS.

Me miſeram: nihil pol falſi dixi, mi ſenex.

CHREMES.

Novi omnem rem. Eſt Simo intus?

DAVUS.

Eſt.

MYSIS.

Ne me attigas,
Sceleſte! Si pol Glycerio non omnia hæc . . . .

DAVUS.

Eho inepta, neſcis quid ſit actum?

MYSIS.

Qui ſciam?

DAVUS.

Hic ſocer eſt. Alio pacto haud poterat fieri,

Ut ſciret hæc, quæ volumus.

MYSIS.

Hem, prædiceres.

DAVUS.

Paullum intereſſe cenſes, ex animo omnia,
Ut fert natura, facias, an de induſtria?

ACTUS IV. SCENA V.

CRITO. MYSIS. DAVUS.

CRITO.

In hac habitaſſe platea dictumſt Chryſidem,
Quæ ſeſe inhoneſte optavit parere hic divitias
Potius, quam in patria honeſte pauper vivere:
Ejus morte ea ad me lege redierunt bona.
Sed quos perconter video. Salvete.

MYSIS.

Obſecro,
Quem video? Eſtne hic Crito, ſobrinus Chryſidis?
Is eſt.

CRITO.

O Myſis, ſalve.

MYSIS.

Salvos ſis, Crito.

CRITO.

Itan' Chryſis? hem.

MYSIS.

Nos quidem pol miſeras perdidit.

CRITO.

Quid vos? quo pacto hic? ſatine recte?

MYSIS.

Noſne? Sic
Ut quimus, aiunt, quando, ut volumus, non licet.

CRITO.

Quid Glycerium? jam hic ſuos parentes reperit?

MYSIS.

Utinam.

CRITO.

An nondum etiam? Haud auſpicato huc me adpuli:
Nam pol, ſi id ſciſſem, numquam huc tetuliſſem pedem:
Semper enim dicta eſt ejus hæc atque habita eſt ſoror:
Quæ illius fuerunt, poſſidet: nunc me hoſpitem
Lites ſequi, quam hic mihi ſit facile atque utile,
Aliorum exempla commonent: ſimul arbitror,
Jam aliquem eſſe amicum et defenſorem ei: nam fere
Grandiuſcula jam profectaſt illinc. Clamitent,
Me ſycophantam: hereditates perſequi,
Mendicum: tum ipſam deſpoliare non licet.

MYSIS.

O optume hoſpes, pol Crito antiquum obtines.

CRITO.

Duc me ad eam: quando huc veni, ut videam.

MYSIS.

Maxume.

DAVUS.

Sequar hos: nolo me in tempore hoc videat ſenex.

ACTUS V. SCENA I.

CHREMES. SIMO.

CHREMES.

SATIS jam, ſatis, Simo, ſpectata erga te amicitiaſt mea:
Satis pericli cœpi adire: orandi jam finem face.
Dum ſtudeo obſequi tibi, pæne inluſi vitam filiæ.

SIMO.

Immo enim nunc quum maxume abs te poſtulo atque oro, Chreme,
Ut benificium verbis initum dudum, nunc re comprobes.

CHREMES.

Vide quam iniquus ſis præ ſtudio: dum id efficias, quod cupis,
Neque modum benignitatis, neque quid me ores, cogitas:
Nam ſi cogites, remittas jam me onerare injuriis.

SIMO.

Quibus?

CHREMES.

Ah rogitas? perpuliſti me, ut homini aduleſcentulo,
In alio occupato amore, abhorrenti ab re uxoria,
Filiam darem in ſeditionem, atque in incertas nuptias,
Ejus labore atque ejus dolore gnato ut medicarer tuo.
Impetraſti; incepi, dum res tetulit. Nunc non fert: feras.
Illam hinc civem eſſe aiunt: puer eſt natus: nos miſſos face.

SIMO.

Per ego te deos oro, ut ne illis animum inducas credere,
Quibus id maxume utileſt, illum eſſe quam deterrimum.
Nuptiarum gratia hæc ſunt ficta atque incepta omnia.

Ubi ea cauſa, quamobrem hæc faciunt, erit adempta his, deſinent.

CHREMES.

Erras: cum Davo egomet vidi jurgantem ancillam.

SIMO.

Scio.

CHREMES.

At

Vero voltu; quum ibi me adeſſe neuter tum præſenſerat.

SIMO.

Credo; et id facturas Davos dudum prædixit mihi.
Et neſcio qui tibi ſum oblitus hodie ac volui dicere.

ACTUS V. SCENA II.

DAVUS. CHREMES. SIMO. DROMO.

DAVUS.

ANIMO nunc jam otioſo eſſe impero . . . .

CHREMES.

Hem Davom tibi.

SIMO.

Unde egreditur?

DAVUS.

Meo præſidio atque hoſpitis.

SIMO.

Quid illud mali eſt?

DAVUS.

Ego commodiorem hominem, adventum, tempus, non vidi.

SIMO.

Scelus,

Quemnam hic laudat?

DAVUS.

Omnis res eſt jam in vado.

SIMO.

Ceſſo adloqui?

DAVUS.

Herus eſt: quid agam?

SIMO.

O ſalve, bone vir.

DAVUS.

Ehem o Simo, o noſter Chremes,
Omnia adparata jam ſunt intus.

SIMO.

Curaſti probe.

DAVUS.

Ubi voles, accerſe.

SIMO.

Bene ſane: id enimvero hinc nunc abeſt.
Etiam tu hoc reſpondes, quid iſtic tibi negotiſt?

DAVUS.

Mihin?

SIMO.

Ita.

DAVUS.

Mihine?

SIMO.

Tibi ergo.

DAVUS.

Modo introii.

SIMO.

Quaſi ego, quam dudum, rogem.

DAVUS.

Cum tuo gnato una.

SIMO.

Anne eſt intus Pamphilus? Crucior miſer.
Eho, non tu dixti, eſſe inter eos inimicitias, carnufex?

DAVUS.

Sunt.

SIMO.

Cur igitur hic eſt?

CHREMES.

Quid illum cenſes? cum illa litigat.

DAVUS.

Immo vero indignum, Chreme, jam facinus faxo ex me audias.
Neſcio qui ſenex modo venit: ellum, confidens, catus:
Quum faciem videas, videtur eſſe quantivis preti:
Triſtis ſeveritas ineſt in voltu, atque in verbis fides.

SIMO.

Quidnam adportas?

DAVUS.

Nil equidem, niſi quod illum audivi dicere.

SIMO.

Quid ait tandem?

DAVUS.

Glycerium ſe ſcire civem eſſe Atticam.

SIMO.

Hem,

Dromo, Dromo.

DROMO.

Quid eſt?

SIMO.

Dromo.

DAVUS.

Audi.

SIMO.

Verbum ſi addideris. Dromo.

DAVUS.

Audi obſecro.

DROMO.

Quid vis?

SIMO.

Sublimem hunc intro rape, quantum potes.

DROMO.

Quem?

SIMO.

Davom.

DAVUS.

Quamobrem?

SIMO.

Quia lubet. Rape inquam.

DAVUS.

Quid feci?

SIMO.

Rape.

DAVUS.

Si quicquam invenies me mentitum, occidito.

SIMO.

Nihil audio.

Ego jam te commotum reddam.

DAVUS.

Tametſi hoc verum eſt?

SIMO.

Tamen.

Cura adſervandum vinctum. Atque audin? quadrupedem conſtringito.

Age nunc jam: ego pol hodie, ſi vivo, tibi
Oſtendam, quid herum ſit pericli fallere,
Et illi patrem.

CHREMES.

Ah ne ſævi tantopere.

SIMO.

O Chreme,
Pietatem gnati. Nonne te miſeret mei?
Tantum laborem capere ob talem filium?
Age Pamphile: exi Pamphile: ecquid te pudet?

ACTUS V. SCENA III.

PAMPHILUS. SIMO. CHREMES.

PAMPHILUS.

QUIS me volt? Perii, pater eſt.

SIMO.

Quid ais, omnium?

CHREMES.

Ah,
Rem potius ipſam dic, ac mitte male loqui.

SIMO.

Quaſi quicquam in hunc jam gravius dici poſſiet.
Ain tandem, civis Glyceriumſt?

PAMPHILUS.

Ita prædicant.

SIMO.

Ita prædicant? O ingentem confidentiam!
Num cogitat quid dicat? num facti piget?

Num ejus color pudoris ſignum uſquam indicat?
Adeo impotenti eſſe animo, ut præter civium
Morem atque legem, et ſui voluntatem patris,
Tamen hanc habere ſtudeat cum ſummo probro?

PAMPHILUS.

Me miſerum.

SIMO.

Hem, modone id demum ſenſti, Pamphile?
Olim iſtuc, olim, quum ita animum induxti tuum,
Quod cuperes, aliquo pacto efficiundum tibi:
Eodem die iſtuc verbum vere in te accidit.
Sed quid ego? cur me excrucio, aut cur me macero?
Cur meam ſenectutem hujus ſollicito amentia?
An ut pro hujus peccatis ego ſupplicium ſufferam?
Immo habeat, valeat, vivat cum illa.

PAMPHILUS.

Mi pater.

SIMO.

Quid mi pater? quaſi tu hujus indigeas patris.
Domus, uxor, liberi inventi invito patre.
Adducti qui illam civem hinc dicant: viceris.

PAMPHILUS.

Pater, licetne pauca?

SIMO.

Quid dices mihi?

CHREMES.

Tamen, Simo, audi.

SIMO.

Ego audiam? quid audiam,
Chreme?

CHREMES.

At tandem dicat ſine.

SIMO.

Age dicat: ſino.

PAMPHILUS.

Ego me amare hanc fateor. Si id peccare eſt, fateor id quoque.
Tibi, pater, me dedo. Quidvis oneris inpone: impera.
Vis me uxorem ducere? hanc amittere? Ut potero, feram.
Hoc modo te obſecro: ut ne credas a me adlegatum hunc ſenem.
Sine me expurgem, atque illum huc coram adducam.

SIMO.

Adducas?

PAMPHILUS.

Sine, pater.

CHREMES.

Æcum poſtulat: da veniam.

PAMPHILUS.

Sine te hoc exorem.

SIMO.

Sino.
Quidvis cupio, dum ne ab hoc me falli comperiar, Chremes.

CHREMES.

Pro peccato magno paulum ſupplici ſatis eſt patri.

ACTUS V. SCENA IV.

CRITO. CHREMES. SIMO. PAMPHILUS.

CRITO.

MITTE orare. Una harum quævis cauſa me ut faciam monet,
Vel tu, vel quod verum eſt, vel quod ipſi cupio Glycerio.

CHREMES.

Andrium ego Critonem video? Is certe eſt.

CRITO.

Salvos ſis, Chreme.

CHREMES.

Quid tu Athenas inſolens?

CRITO.

Evenit. Sed hicineſt Simo?

CHREMES.

Hic.

CRITO.

Simo, men' quæris?

SIMO.

Eho, tu Glycerium hinc civem eſſe ais?

CRITO.

Tu negas?

SIMO.

Itane huc paratus advenis?

CRITO.

Qua re?

SIMO.

Rogas?
Tune inpune hæc facias? tune hic homines aduleſcentulos
Imperitos rerum, eductos libere, in fraudem inlicis?
Sollicitando, et pollicitando eorum animos lactas?

CRITO.

Sanun es?

SIMO.

Ac meretricios amores nuptiis conglutinas?

PAMPHILUS.

Perii: metuo, ut ſubſtet hoſpes.

CHREMES.

Si, Simo, hunc noris ſatis,

Non ita arbitrere: bonus eſt hic vir.

SIMO.

Hic vir ſit bonus?

Itane adtemperate evenit, hodie in ipſis nuptiis

Ut veniret, antehac numquam? Eſt vero huic credendum, Chremes?

PAMPHILUS.

Ni metuam patrem, habeo pro illa re illum quod moneam probe.

SIMO.

Sycophanta.

CRITO.

Hem.

CHREMES.

Sic, Crito, eſt hic: mitte.

CRITO.

Videat qui fiet.

Si mihi perget quæ volt dicere, ea quæ non volt audiet.

Ego iſtæc moveo aut curo? Non tu tuum malum æquo animo feres?

Nam ego quæ dico, vera an falſa audieris, jam ſciri poteſt.

Atticus quidam olim navi fracta ad Andrum ejectus eſt,

Et iſtæc una parva virgo. Tum ille egens forte adplicat

Primum ad Chryſidis patrem ſe.

SIMO.

Fabulam inceptat.

CHREMES.

Sine.

CRITO.

Itane vero? obturbat.

CHREMES.

Perge tu.

CRITO.

Is mihi cognatus fuit,
Qui eum recepit. Ibi ego audivi ex illo ſeſe eſſe Atticum.
Is ibi mortuus eſt.

CHREMES.

Ejus nomen?

CRITO.

Nomen tam cito?

PAMPHILUS.

Phania.

CHREMES.

Hem,
Perii.

CRITO.

Verum hercle opinor fuiſſe Phaniam: hoc certo ſcio,
Rhamnuſium ſe aiebat eſſe.

CHREMES.

O Juppiter.

CRITO.

Eadem hæc, Chreme,
Multi alii in Andro audivere.

CHREMES.

Utinam id ſit, quod ſpero. Eho, dic mihi,
Quid eam tum; ſuamne eſſe aibat?

CRITO.

Non.

CHREMES.

Cujam igitur?

CRITO.

Fratris filiam.

CHREMES.

Certe meaſt.

CRITO.

Quid ais?

SIMO.

Quid tu ais?

PAMPHILUS.

Arrige auris, Pamphile.

SIMO.

Qui credis?

CHREMES.

Phania illic frater meus fuit.

SIMO.

Noram et ſcio.

CHREMES.

Is hinc, bellum fugiens meque in Aſiam perſequens proficiſcitur;
Tum illam relinquere hic eſt veritus. Poſt illa nunc primum audio
Quid illo ſit factum.

PAMPHILUS.

Vix ſum apud me: ita animus commotuſt metu,
Spe, gaudio, mirando hoc tanto tam repentino bono.

SIMO.

Næ iſtam multimodis tuam inveniri gaudeo.

PAMPHILUS.

Credo, pater.

CHREMES.

At mi unus ſcrupulus etiam reſtat, qui me male habet.

PAMPHILUS.

Dignus es
Cum tua religione, odium! Nodum in ſcirpo quæris.

CRITO.

Quid iſtuc eſt?

CHREMES.

Nomen non convenit.

CRITO.

Fuit hercle huic aliud parvæ.

CHREMES.

Quod, Crito?

Numquid meminiſti?

CRITO.

Id quæro.

PAMPHILUS.

Egon hujus memoriam patiar meæ
Voluptati obſtare, quum egomet poſſim in hac re medicari mihi?
Non patiar. Heus, Chreme, quod quæris, Paſibula.

CHREMES.

Ipſaſt.

CRITO.

Eaſt.

PAMPHILUS.

Ex ipſa millies audivi.

SIMO.

Omnis nos gaudere hoc, Chreme,
Te credo credere.

CHREMES.

Ita me Di ament, credo.

PAMPHILUS.

Quid reſtat, pater?

SIMO.

Jam dudum res reduxit me ipſa in gratiam.

PAMPHILUS.

O lepidum patrem.
De uxore, ita ut poſſedi, nil mutat Chremes.

CHREMES.

Causa optumast:
Nisi quid pater ait aliud.

PAMPHILUS.

Nempe id.

SIMO.

Scilicet.

CHREMES.

Dos, Pamphile, est
Decem talenta.

PAMPHILUS.

Accipio.

CHREMES.

Propero ad filiam. Eho mecum, Crito:
Nam illam me credo haud nosse.

SIMO.

Cur non illam huc transferri jubes?

PAMPHILUS.

Recte admones. Davo ego istuc dedam jam negoti.

SIMO.

Non potest.

PAMPHILUS.

Qui?

SIMO.

Quia habet aliud magis ex sese et majus.

PAMPHILUS.

Quidnam?

SIMO.

Vinctus est.

PAMPHILUS.

Pater, non recte vinctust.

SIMO.

At ita jussi.

PAMPHILUS.

Jube ſolvi, obſecro.

SIMO.

Age fiat.

PAMPHILUS.

At matura.

SIMO.

Eo intro.

PAMPHILUS.

O fauſtum et felicem diem.

ACTUS V. SCENA V.

CHARINUS. PAMPHILUS.

CHARINUS.

PROVISO quid agat Pamphilus. Atque eccum.

PAMPHILUS.

Aliquis forſan me putet
Non putare hoc verum: at mihi nunc ſic eſſe hoc verum liquet.
Ego Deum vitam propterea ſempiternam eſſe arbitror,
Quod voluptates eorum propriæ ſunt: nam mi immortalitas
Partaſt, ſi nulla ægritudo huic gaudio interceſſerit.
Sed quem ego mihi potiſſimum optem nunc, cui hæc narrem, dari?

CHARINUS.

Quid illud gaudi eſt?

PAMPHILUS.

Davom video. Nemoſt, quem mallem, omnium:
Nam hunc ſcio mea ſolide ſolum gaviſurum gaudia.

ACTUS V. SCENA VI.

DAVUS. PAMPHILUS. CHARINUS.

DAVUS.

PAMPHILUS ubinam?

PAMPHILUS.

Hic eſt, Dave.

DAVUS.

Quis homoſt?

PAMPHILUS.

Ego ſum Pamphilus.
Neſcis quid mi obtigerit.

DAVUS.

Certe: ſed quid mi obtigerit ſcio.

PAMPHILUS.

Et quidem ego.

DAVUS.

More hominum evenit, ut quod ſim nactus mali
Prius reſciſceres tu, quam ego illud quod tibi evenit boni.

PAMPHILUS.

Mea Glycerium ſuos parentes repperit.

DAVUS.

Factum bene.

CHARINUS.

Hem.

PAMPHILUS.

Pater amicus ſummus nobis.

DAVUS.

Quis?

PAMPHILUS.

Chremes.

DAVUS.

Narras probe.

PAMPHILUS.

Nec mora ulla eſt, quin eam uxorem ducam.

CHARINUS.

Num ille ſomniat

Ea quæ vigilans voluit?

PAMPHILUS.

Tum de puero, Dave?

DAVUS.

Ah deſine:

Solus es quem diligunt Di.

CHARINUS.

Salvos ſum, ſi hæc vera ſunt.

Conloquar.

PAMPHILUS.

Quis homoſt? Charine, in tempore ipſo mi advenis.

CHARINUS.

Bene factum.

PAMPHILUS.

Audiſti?

CHARINUS.

Omnia. Age, me in tuis ſecundis reſpice.
Tuus eſt nunc Chremes: facturum quæ voles ſcio eſſe omnia.

PAMPHILUS.

Memini: atque adeo longumſt nos illum expectare dum exeat.

Sequere hac me. Intus apud Glycerium nunc eſt. Tu, Dave, abi domum:
Propera, accerſe, hinc qui auferant eam. Quid ſtas? quid ceſſas?

DAVUS.

Eo.
Ne exſpectetis dum exeant huc: intus deſpondebitur:
Intus tranſigetur, ſi quid eſt quod reſtet. Plaudite.

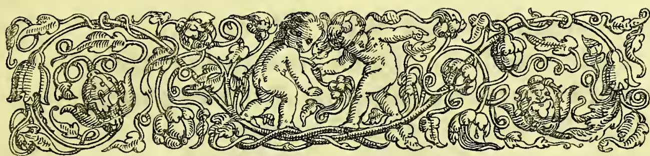

E U N U C H U S.

FABULÆ INTERLOCUTORES.

Phædria adulescens.
Parmeno servus.
Thais meretrix.
Gnatho parasitus.
Chærea adulescens.
Thraso miles.
Pythias ancilla.
Chremes adulescens.
Antipho adulescens.
Dorias ancilla.
Dorus eunuchus.
Sanga coquus.
Sophrona nutrix.
Laches senex.

Acta ludis Megalensib. L. Postumio Albino L. Cornelio Merula Ædilib. curulib. Egere L. Ambivius Turpio L. Atilius Prænestinus. Modos fecit Flaccus Claudi Tibiis duabus dextris. Græca Menandru. Acta II. M. Valerio C. Fannio Coss.

E U N U C H U S.

PROLOGUS.

SI quiſquam eſt, qui placere ſe ſtudeat bonis
Quam plurimis, et minime multos lædere,
In his poeta hic nomen profitetur ſuum.
Tum ſi quis eſt, qui dictum in ſe inclementius
Exiſtumavit eſſe, ſic exiſtumet,
Reſponſum, non dictum eſſe, quia læſit prior:
Qui bene vertendo, et eaſdem ſcribendo male, ex
Græcis bonis Latinas fecit non bonas.
Idem Menandri Phaſma nunc nuper dedit:
Atque in Theſauro ſcripſit, cauſam dicere
Prius, unde petitur, aurum quare ſit ſuum,
Quam ille qui petit, unde is ſit theſaurus ſibi:
Aut unde in patrium monumentum pervenerit.
Dehinc, ne fruſtretur ipſe ſe, aut ſic cogitet:
Defunctus jam ſum, nihil eſt quod dicat mihi:
Is ne erret, moneo, et deſinat laceſſere.
Habeo alia multa, nunc quæ condonabitur;

Quæ proferentur poſt, ſi perget lædere;
Ita ut facere inſtituit. Quam nunc acturi ſumus
Menandri Eunuchum, poſtquam Ædiles emerunt;
Perfecit, ſibi ut inſpiciundi eſſet copia,
Magiſtratus quum ibi adeſſent. Occeptaſt agi.
Exclamat, furem, non poetam, fabulam
Dediſſe, et nil dediſſe verborum tamen:
Colacem eſſe Nævi, et Plauti veterem fabulam:
Paraſiti perſonam inde ablatam et militis.
Si id eſt peccatum, peccatum inprudentiaſt
Poetæ: non quo furtum facere ſtuduerit.
Id ita eſſe, vos jam judicare poteritis.
Colax Menandri eſt: in ea eſt paraſitus Colax,
Et miles glorioſus: eas ſe non negat
Perſonas tranſtuliſſe in Eunuchum ſuam
Ex Græca: ſed eas fabulas factas prius
Latinas ſciſſe ſeſe, id vero pernegat.
Quodſi perſonis iſdem uti aliis non licet:
Qui magis licet currentem ſervum ſcribere,
Bonas matronas facere, meretrices malas,
Paraſitum edacem, glorioſum militem,
Puerum ſupponi, falli per ſervom ſenem,
Amare, odiſſe, ſuſpicari? Denique
Nullum eſt jam dictum, quod non dictum ſit prius.
Quare æcum eſt vos cognoſcere atque ignoſcere,
Quæ veteres factitarunt, ſi faciunt novi.
Date operam, et cum ſilentio animum attendite,
Ut pernoſcatis, quid ſibi Eunuchus velit.

ACTUS I. SCENA I.

PHÆDRIA. PARMENO.

PHÆDRIA.

QUID igitur faciam? Non eam? ne nunc quidem
Quum adcerſor ultro? an potius ita me comparem,
Non perpeti meretricum contumelias?
Excluſit: revocat. Redeam? Non, ſi me obſecret.

PARMENO.

Siquidem hercle poſſis, nihil prius neque fortius:
Verum ſi incipies, neque pertendes naviter,
Atque ubi pati non poteris, quum nemo expetet,
Infecta pace, ultro ad eam venies; indicans
Te amare, et ferre non poſſe: actumſt: ilicet:
Periſti. Eludet, ubi te victum ſenſerit.
Proin tu, dum eſt tempus, etiam atque etiam cogita,
Here, quæ res in ſe neque conſilium neque modum
Habet ullum, eam conſilio regere non potes.
In amore hæc omnia inſunt vitia: injuriæ,
Suſpiciones, inimicitiæ, indutiæ,
Bellum, pax rurſum: incerta hæc ſi tu poſtules
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quam ſi des operam, ut cum ratione inſanias.
Et quod nunc tute tecum iratus cogitas,
"Egone illam, quæ illum? quæ me? quæ non? Sine modo!
Mori me malim! Sentiet qui vir ſiem!"
Hæc verba una me hercle falſa lacrimula,
Quam oculos terendo miſere vix vi expreſſerit,
Reſtinguet: et te ultro accuſabit: et dabis
Ultro ſupplicium.

PHÆDRIA.

O indignum facinus: nunc ego
Et illam ſceleſtam eſſe et me miſerum ſentio:
Et tædet: et amore ardeo: et prudens ſciens,
Vivus videnſque pereo: nec quid agam ſcio.

PARMENO.

Quid agas? Niſi ut te redimas captum quam queas
Minimo: ſi nequeas paululo, at quanti queas:
Et ne te adflictes.

PHÆDRIA.

Itane ſuades?

PARMENO.

Si ſapis.
Neque, præterquam quas ipſe amor moleſtias
Habet, addas: et illas, quas habet, recte feras.
Sed ecca ipſa egreditur, noſtri fundi calamitas:
Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit.

ACTUS I. SCENA II.

THAIS. PHÆDRIA. PARMENO.

THAIS.

MISERAM me! vereor ne illud gravius Phædria
Tulerit, neve aliorſum, atque ego feci, acceperit,
Quod heri intromiſſus non eſt.

PHÆDRIA.

Totus, Parmeno,
Tremo horreoque, poſtquam aſpexi hanc.

PARMENO.

Bono animo es:
Accede ad ignem hunc, jam calefces plus fatis.

THAIS.

Quis hic loquitur? Ehem, tun hic eras, mi Phædria?
Quid hic ftabas? Cur non recta introibas?

PARMENO.

Ceterum
De exclufione verbum nullum.

THAIS.

Quid taces?

PHÆDRIA.

Sane, quia vero hæ mihi patent femper fores,
Aut quia fum apud te primus.

THAIS.

Miffa iftæc face.

PHÆDRIA.

Quid miffa? O Thais, Thais, utinam effet mihi
Pars æqua amoris tecum, ac pariter fieret,
Ut aut hoc tibi doleret itidem, ut mihi dolet;
Aut ego iftuc abs te factum nihili penderem.

THAIS.

Ne crucia te obfecro, anime mi, mi Phædria.
Non pol, quo quemquam plus amem aut plus diligam,
Eo feci: fed ita erat res, faciundum fuit.

PARMENO.

Credo, ut fit, mifera præ amore exclufti hunc foras.

THAIS.

Sicine agis, Parmeno? Age: fed, huc qua gratia
Te accerfi juffi, aufculta.

PHÆDRIA.

Fiat.

THAIS.

Dic mihi
Hoc primum, potin eſt hic tacere?

PARMENO.

Egone? Optume.
Verum heus tu, hac lege tibi meam adſtringo fidem:
Quæ vera audivi, taceo et contineo optume:
Sin falſum aut vanum aut fictum eſt, continuo palamſt:
Plenus rimarum ſum, hac atque illac perfluo.
Proin tu, taceri ſi vis, vera dicito.

THAIS.

Samia mihi mater fuit: ea habitabat Rhodi.

PARMENO.

Poteſt taceri hoc.

THAIS.

Ibi tum matri parvolam
Puellam dono quidam mercator dedit,
Ex Attica hinc abreptam.

PHÆDRIA.

Civemne?

THAIS.

Arbitror:
Certum non ſcimus: matris nomen et patris
Dicebat ipſa: patriam et ſigna cetera
Neque ſcibat, neque per ætatem etiam potuerat.
Mercator hoc addebat: e prædonibus,
Unde emerat, ſe audiſſe, abreptam e Sunio.
Mater ubi accepit, cœpit ſtudioſe omnia
Docere, educere, ita uti ſi eſſet filia.
Sororem plerique eſſe credebant meam.
Ego cum illo, quocum tum uno rem habebam, hoſpite
Abii huc: qui mihi reliquit hæc, quæ habeo, omnia.

PARMENO.

Utrumque hoc falſumſt: effluet.

THAIS.

Qui iſtuc?

PARMENO.

Quia
Neque tu uno eras contenta, neque ſolus dedit:
Nam hic quoque bonam magnamque partem ad te attulit.

THAIS.

Itaſt; ſed ſine me pervenire quo volo.
Interea miles, qui me amare occeperat,
In Cariam eſt profectus: te interea loci
Cognovi. Tute ſcis, poſtilla quam intumum
Habeam te: et mea conſilia ut tibi credam omnia.

PHÆDRIA.

Ne hoc quidem tacebit Parmeno.

PARMENO.

Oh, dubiumne id eſt?

THAIS.

Hoc agite, amabo. Mater mea illic mortuaſt
Nuper: ejus frater aliquantum ad rem eſt avidior.
Is ubi hanc forma videt honeſta virginem,
Et fidibus ſcire: pretium ſperans, illico
Producit: vendit. Forte fortuna adfuit
Hic meus amicus: emit eam dono mihi,
Inprudens harum rerum ignaruſque omnium.
Is venit: poſtquam ſenſit me tecum quoque
Rem habere, fingit cauſas ne det ſedulo:
Ait, ſi fidem habeat ſe iri præpoſitum tibi
Apud me, ac non id metuat, ne, ubi acceperim,
Seſe relinquam, velle ſe illam mihi dare.
Verum id vereri. Sed, ego quantum ſuſpicor,

Ad virginem animum adjecit.

PHÆDRIA.

Etiamne amplius?

THAIS.

Nihil: nam quæſivi. Nunc ego eam, mi Phædria,
Multæ ſunt cauſæ, quamobrem cupiam abducere:
Primum quod ſoror eſt dicta: præterea ut ſuis
Reſtituam ac reddam. Sola ſum: habeo hic neminem,
Neque amicum neque cognatum. Quamobrem, Phædria,
Cupio aliquos parere amicos benificio meo.
Id amabo adjuta me, quo id fiat facilius.
Sine illum priores partes hoſce aliquot dies
Apud me habere. Nihil reſpondes?

PHÆDRIA.

Peſſuma,
Egon quicquam cum iſtis factis tibi reſpondeam?

PARMENO.

Eu noſter, laudo: tandem perdoluit: vir es.

PHÆDRIA.

Haud ego neſcibam, quorſum tu ires: "parvola
Hinc eſt abrepta: eduxit mater pro ſua:
Soror dictaſt: cupio abducere, ut reddam ſuis:"
Nempe omnia hæc nunc verba huc redeunt denique:
Ego excludor: ille recipitur. Qua gratia?
Niſi illum plus amas, quam me; et iſtam nunc times,
Quæ advectaſt, ne illum talem præripiat tibi.

THAIS.

Ego id timeo?

PHÆDRIA.

Quid te ergo aliud ſollicitat? cedo.
Num ſolus ille dona dat? Num tibi meam
Benignitatem ſenſiſti in te claudier?
Nonne, ubi mihi dixti cupere te ex Æthiopia

Ancillulam, relictis rebus omnibus
Quæsivi? Porro eunuchum dixti velle te,
Quia solæ utuntur his reginæ: reperi.
Heri minas viginti pro ambobus dedi.
Tamen contemptus abs te, hæc habui in memoria.
Ob hæc facta abs te spernor.

THAIS.

Quid istuc, Phædria?
Quamquam illam cupio abducere, atque hac re arbitror
Id posse fieri maxume: verumtamen,
Potius quam te inimicum habeam, faciam ut jusseris.

PHÆDRIA.

Utinam istuc verbum ex animo ac vere diceres:
"Potius quam te inimicum habeam!" Si istuc crederem
Sincere dici, quidvis possem perpeti.

PARMENO.

Labascit: victust uno verbo, quam cito!

THAIS.

Ego non ex animo misera dico? Quam joco
Rem voluisti a me tandem, quin perfeceris?
Ego impetrare nequeo hoc abs te, biduum
Saltem ut concedas solum.

PHÆDRIA.

Siquidem biduum:
Verum ne fiant isti viginti dies.

THAIS.

Profecto non plus biduum, aut . . . .

PHÆDRIA.

Aut? Nihil moror.

THAIS.

Non fiet: hoc modo sine te exorem.

PHÆDRIA.

Scilicet

Faciundumſt, quod vis.

THAIS.

Merito te amo: bene facis.

PHÆDRIA.

Rus ibo: ibi hoc me macerabo biduum.
Ita facere certumſt: mos gerunduſt Thaidi.
Tu, Parmeno, huc fac illi adducantur.

PARMENO.

Maxume.

PHÆDRIA.

In hoc biduum Thais vale.

THAIS.

Mi Phædria,
Et tu. Numquid vis aliud?

PHÆDRIA.

Egone quid velim?
Cum milite iſto præſens abſens ut ſies:
Dies noctesque me ames: me deſideres:
Me ſomnies: me exſpectes: de me cogites:
Me ſperes: me te oblectes: mecum tota ſis:
Meus fac ſis poſtremo animus, quando ego ſum tuus.

THAIS.

Me miſeram, forſitan hic mihi parvam habeat fidem,
Atque ex aliarum ingeniis nunc me judicet.
Ego pol, quæ mihi ſum conſcia, hoc certo ſcio,
Neque me finxiſſe falſi quicquam, neque meo
Cordi eſſe quemquam cariorem hoc Phædria.
Et quicquid hujus feci, cauſa virginis
Feci: nam me ejus ſpero fratrem propemodum
Jam reperiſſe, aduleſcentem adeo nobilem:
Et is hodie venturum ad me conſtituit domum.
Concedam hinc intro, atque exſpectabo, dum venit.

ACTUS II. SCENA I.

PHÆDRIA. PARMENO.

PHÆDRIA.

FAC, ita ut juſſi, deducantur iſti.

PARMENO.

Faciam.

PHÆDRIA.

At diligenter.

PARMENO.

Fiet.

PHÆDRIA.

At mature.

PARMENO.

Fiet.

PHÆDRIA.

Satin' hoc mandatumſt tibi?

PARMENO.

Ah
Rogitare, quaſi difficile ſit.
Utinam tam aliquid invenire facile poſſis, Phædria,
Quam hoc peribit.

PHÆDRIA.

Ego quoque una pereo, quod mi eſt carius:
Ne iſtuc tam iniquo patiare animo.

PARMENO.

Minime: quin factum dabo.
Sed numquid aliud imperas?

PHÆDRIA.

Munus noſtrum ornato verbis, quod poteris: et iſtum æmulum,

Quod poteris, ab ea pellito.

PARMENO.

Memini, tametſi nullus moneas.

PHÆDRIA.

Ego rus ibo, atque ibi manebo.

PARMENO.

Cenſeo.

PHÆDRIA.

Sed heus tu.

PARMENO.

Quid vis?

PHÆDRIA.

Cenſen poſſe me offirmare et
Perpeti, ne redeam interea?

PARMENO.

Tene? non hercle arbitror:
Nam aut jam revertere; aut mox noctu te adiget horſum inſomnia.

PHÆDRIA.

Opus faciam, ut defetiger uſque, ingratiis ut dormiam.

PARMENO.

Vigilabis laſſus: hoc plus facies.

PHÆDRIA.

Ah, nil dicis, Parmeno.
Ejiciunda hercle hæc eſt mollities animi: nimis me indulgeo.
Tandem non ego illa caream, ſi ſit opus, vel totum triduum?

PARMENO.

Hui,
Univorſum triduum? vide quid agas.

PHÆDRIA.

Stat ſententia.

PARMENO.

Di boni, quid hoc morbi eſt? Adeon homines immutarier

Ex amore, ut non cognoſcas eundem eſſe? Hoc nemo fuit
Minus ineptus, magis ſeverus quiſquam, nec magis continens.
Sed quis hic eſt, qui huc pergit? Attat, hic quidem eſt paraſitus Gnatho
Militis: ducit ſecum una virginem dono huic: papæ,
Facie honeſta. Mirum, ni ego me turpiter hodie hic dabo
Cum meo decrepito hoc eunucho. Hæc ſuperat ipſam Thaidem.

ACTUS II. SCENA II.

GNATHO. PARMENO.

GNATHO.

Di immortales, homini homo quid præſtat! ſtulto intellegens
Quid intereſt! Hoc adeo ex hac re venit in mentem mihi:
Conveni hodie adveniens quendam mei loci hinc atque ordinis
Hominem haud inpurum, itidem patria qui abligurrierat bona.
Video ſentum, ſqualidum, ægrum, pannis anniſque obſitum.
Quid iſtuc, inquam, ornati eſt? "Quoniam miſer, quod habui, perdidi: hem
Quo redactus ſum! omnes noti me atque amici deſerunt."
Hic ego illum contempſi præ me. Quid homo, inquam, ignaviſſime?
Itan paraſti te, ut ſpes nulla reliqua in te eſſet tibi?
Simul conſilium cum re amiſti? Viden me ex eodem ortum loco?
Qui color, nitor, veſtitus; quæ habitudo eſt corporis?
Omnia habeo, neque quicquam habeo: nil quum eſt, nil defit tamen.
"At ego infelix neque ridiculus eſſe neque plagas pati

Possum." Quid? tu his rebus credis fieri? Tota erras via.
Olim isti fuit generi quondam quæstus apud sæclum prius:
Hoc novum est aucupium: ego adeo hanc primus inveni viam.
Est genus hominum, qui esse primos se omnium rerum volunt,
Nec sunt; hos consector: hisce ego non paro me ut rideant,
Sed eis ultro adrideo, et eorum ingenia admiror simul.
Quicquid dicunt, laudo: id rursum si negant, laudo id quoque.
Negat quis? nego: ait, aio: postremo imperavi egomet mihi
Omnia adsentari. Is quæstus nunc est multo uberrimus.

PARMENO.

Scitum hercle hominem; hic homines prorsum ex stultis insanos facit.

GNATHO.

Dum hæc loquimur, interea loci ad macellum ubi adventamus,
Concurrunt læti mi obviam cupediarii omnes:
Cetarii, lanii, coqui, fartores, piscatores,
Quibus et re salva et perdita profueram et prosum sæpe.
Salutant: ad cenam vocant: adventum gratulantur.
Ille ubi miser famelicus videt me tanto honore, et
Tam facile victum quærere; ibi homo cœpit me obsecrare,
Ut sibi liceret discere id de me. Sectari jussi:
Si potis est, tanquam philosophorum habent discipuli ex ipsis
Vocabula, parasiti item ut Gnathonici vocentur.

PARMENO.

Viden otium et cibus quid facit alienus.

GNATHO.

Sed ego cesso
Ad Thaidem hanc deducere, et rogare ad cenam ut veniat?
Sed Parmenonem ante ostium video, rivalis servom:
Nebulonem hunc certumst ludere.

PARMENO.

Hice hoc munere arbitrantur

Suam Thaidem esse.

GNATHO.

Plurima salute Parmenonem
Summum suum impertit Gnatho. Quid agitur?

PARMENO.

Statur.

GNATHO.

Video.
Numquidnam quod nolis vides?

PARMENO.

Te.

GNATHO.

Credo: at numquid aliud?

PARMENO.

Quidum?

GNATHO.

Quia tristi's.

PARMENO.

Nil equidem.

GNATHO.

Ne sis: sed quid videtur
Hoc tibi mancupium?

PARMENO.

Non malum hercle.

GNATHO.

Uro hominem.

PARMENO.

Ut falsus animi est!

GNATHO.

Quam hoc munus gratum Thaidi arbitrare esse?

PARMENO.

Hoc nunc dicis,

Ejectos hinc nos: omnium rerum heus viciſſitudo eſt.

GNATHO.

Sex ego te totos, Parmeno, hos menſes quietum reddam;
Ne ſurſum deorſum curſites; neve uſque ad lucem vigiles.
Ecquid beo te?

PARMENO.

Men? Papæ.

GNATHO.

Sic ſoleo amicos.

PARMENO.

Laudo.

GNATHO.

Detineo te: fortaſſe tu profectus alio fueras.

PARMENO.

Nuſquam.

GNATHO.

Tum tu igitur paululum da mi operæ: fac ut admittar
Ad illam.

PARMENO.

Age modo, nunc tibi patent foris hæ, quia iſtam ducis.

GNATHO.

Num quem evocari hinc vis foras?

PARMENO.

Sine biduum hoc prætereat:
Qui mihi nunc uno digitulo fores aperis fortunatus,
Næ tu iſtas faxo calcibus ſæpe inſultabis fruſtra.

GNATHO.

Etiam nunc hic ſtas, Parmeno? Eho numnam hic relictus cuſtos,
Ne quis forte internuntius clam a milite ad iſtam curſet?

PARMENO.

Facete dictum: mira vero, militi quæ placeant.

Sed video herilem filium minorem huc advenire.
Miror, quid ex Piræo abiit: nam ibi cuſtos publice eſt nunc.
Non temere eſt: et properans venit: neſcio quid circumſpectat.

ACTUS II. SCENA III.

CHÆREA. PARMENO.

CHÆREA.

OCCIDI.
Neque virgo eſt uſquam: neque ego, qui illam e conſpectu amiſi meo.
Ubi quæram, ubi inveſtigem, quem perconter, quam inſiſtam viam,
Incertus ſum. Una hæc ſpes eſt; ubi ubi eſt, diu celari non poteſt.
O faciem pulchram: deleo omnis dehinc ex animo mulieres:
Tædet cotidianarum harum formarum.

PARMENO.

Ecce autem alterum,
De amore neſcio quid loquitur: o infortunatum ſenem!
Hic vero eſt, qui ſi occeperit,
Ludum jocumque dices fuiſſe illum alterum,
Præut hujus rabies quæ dabit.

CHÆREA.

Ut illum di deæque ſenium perdant, qui hodie me remoratus eſt;
Meque adeo qui reſtiterim; tum autem qui illum flocci fecerim.

Sed eccum Parmenonem. Salve.

PARMENO.

Quid tu es triſtis? quidve es alacris?
Unde is?

CHÆREA.

Egone? Neſcio hercle, neque unde eam, neque quorſum eam:
Ita prorſum oblitus ſum mei.

PARMENO.

Qui quæſo?

CHÆREA.

Amo.

PARMENO.

Hem.

CHÆREA.

Nunc, Parmeno, ted oſtendes, qui vir ſies.
Scis te mihi ſæpe pollicitum eſſe: Chærea, aliquid inveni
Modo quod ames: in ea re utilitatem faciam ut cognoſcas meam:
Quum in cellulam ad te patris penum omnem congerebam clanculum.

PARMENO.

Age inepte.

CHÆREA.

Hoc hercle factumſt. Fac ſis nunc promiſſa appareant:
Sive adeo digna res eſt, ubi tu nervos intendas tuos.
Haud ſimilis virgoſt virginum noſtrarum: quas matres ſtudent
Demiſſis humeris eſſe, vincto pectore, ut gracilæ ſient.
Siqua eſt habitior paulo, pugilem eſſe aiunt: deducunt cibum:
Tametſi bona eſt natura, reddunt curatura junceas;
Itaque ergo amantur.

PARMENO.

Quid tua iſtæc?

CHÆREA.

Nova figura oris.

PARMENO.

Papæ.

CHÆREA.

Color verus, corpus ſolidum et ſucci plenum.

PARMENO.

Anni?

CHÆREA.

Anni? Sedecim.

PARMENO.

Flos ipſe.

CHÆREA.

Hanc tu mihi vel vi, vel precario
Fac tradas: mea nihil refert, dum potiar modo.

PARMENO.

Quid, virgo cujaſt?

CHÆREA.

Neſcio hercle.

PARMENO.

Undeſt?

CHÆREA.

Tantundem.

PARMENO.

Ubi habitat?

CHÆREA.

Ne id quidem.

PARMENO.

Ubi vidiſti?

CHÆREA.

In via.

PARMENO.

Qua ratione amiſiſti?

CHÆREA.

Id equidem adveniens mecum ſtomachabar modo:
Neque quemquam eſſe ego hominem arbitror, cui magis bonæ
Felicitates omnes adverſæ ſient.
Quid hoc eſt ſceleris? Perii.

PARMENO.

Quid factumſt?

CHÆREA.

Rogas?
Patris cognatum atque æqualem Archidemidem
Noviſtin'?

PARMENO.

Quidni?

CHÆREA.

Is, dum hanc ſequor, fit mi obviam.

PARMENO.

Incommode hercle.

CHÆREA.

Immo enimvero infeliciter:
Nam incommoda alia ſunt dicenda, Parmeno.
Illum liquet mi dejerare, his menſibus
Sex, ſeptem prorſus non vidiſſe proxumis,
Niſi nunc, quum minime vellem, minimeque opus fuit.
Eho, nonne hoc monſtri ſimileſt? quid ais?

PARMENO.

Maxume.

CHÆREA.

Continuo adcurrit ad me, quam longe quidem,
Incurvus, tremulus, labiis demiſſis, gemens:
Heus, heus, tibi dico, Chærea, inquit. Reſtiti.
Scin quid ego te volebam? Dic. Cras eſt mihi
Judicium. Quid tum? Ut diligenter nunties

Patri, advocatus mane mi eſſe ut meminerit.
Dum hæc dicit, abiit hora. Rogo, num quid velit.
Recte, inquit. Abeo. Quum huc reſpicio ad virginem,
Illa ſeſe interea commodum huc advorterat
In hanc noſtram plateam.

PARMENO.

Mirum ni hanc dicit, modo
Huic quæ data eſt dono.

CHÆREA.

Huc quum advenio, nulla erat.

PARMENO.

Comites ſecuti ſcilicet ſunt virginem?

CHÆREA.

Verum; paraſitus cum ancilla.

PARMENO.

Ipſaſt: ilicet:
Deſine: jam conclamatumſt.

CHÆREA.

Alias res agis.

PARMENO.

Iſtuc ago equidem.

CHÆREA.

Noſtin, quæ ſit? Dic mihi; aut
Vidiſtin?

PARMENO.

Vidi, novi: ſcio, quo abducta ſit.

CHÆREA.

Eho Parmeno, noſtin?

PARMENO.

Novi.

CHÆREA.

Et ſcis ubi ſiet?

PARMENO.

Huc deductaſt ad meretricem Thaidem: ei dono dataſt.

CHÆREA.

Quis is eſt tam potens, cum tanto munere hoc?

PARMENO.

Miles Thraſo

Phædriæ rivalis.

CHÆREA.

Duras fratris partis prædicas.

PARMENO.

Immo ſi ſcias quod donum huic dono contra comparet,
Tum magis id dicas.

CHÆREA.

Quodnam quæſo hercle?

PARMENO.

Eunuchum.

CHÆREA.

Illumne obſecro
Inhoneſtum hominem, quem mercatus eſt heri, ſenem mulierem?

PARMENO.

Iſtunc ipſum.

CHÆREA.

Homo quatietur certe cum dono foras.
Sed iſtam Thaidem non ſcivi nobis vicinam.

PARMENO.

Haud diu eſt.

CHÆREA.

Perii, numquamne etiam me illam vidiſſe? Ehodum dic mihi:
Eſtne, ut fertur, forma?

PARMENO.

Sane.

CHÆREA.

At nihil ad noftram hanc.

PARMENO.

Alia res.

CHÆREA.

Obfecro hercle, Parmeno, fac ut potiar.

PARMENO.

Faciam fedulo, ac
Dabo operam, adjutabo. Numquid me aliud?

CHÆREA.

Quo nunc is?

PARMENO.

Domum,
Ut mancipia hæc, ita uti juffit frater, ducam ad Thaidem.

CHÆREA.

O fortunatum iftum eunuchum, qui quidem in hanc detur domum!

PARMENO.

Quid ita?

CHÆREA.

Rogitas? fumma forma femper confervam domi
Videbit, conloquetur: aderit una in unis ædibus.
Cibum nonnumquam capiet cum ea: interdum propter dormiet.

PARMENO.

Quid fi nunc tute fortunatus fias?

CHÆREA.

Qua re, Parmeno?
Refponde.

PARMENO.

Capias tu illius veftem.

CHÆREA.

Veſtem? Quid tum poſtea?

PARMENO.

Pro illo te deducam.

CHÆREA.

Audio.

PARMENO.

Te eſſe illum dicam.

CHÆREA.

Intellego.

PARMENO.

Tu illis fruare commodis, quibus tu illum dicebas modo:
Cibum una capias, adſis, tangas, ludas, propter dormias:
Quandoquidem illarum neque te quiſquam novit, neque ſcit qui ſies.
Præterea forma et ætas ipſa eſt, facile ut pro eunucho probes.

CHÆREA.

Dixti pulchre: numquam vidi melius conſilium dari.
Age eamus intro nunc jam: orna me, abduc, duc, quantum potes.

PARMENO.

Quid agis? jocabar equidem.

CHÆREA.

Garris.

PARMENO.

Perii, quid ego egi miſer?
Quo trudis? perculeris jam tu me. Tibi equidem dico, mane.

CHÆREA.

Eamus.

PARMENO.

Pergin?

CHÆREA.

Certumſt.

PARMENO.

Vide ne nimium calidum hoc ſit modo.

CHÆREA.

Non eſt profecto: ſine.

PARMENO.

At enim iſtæc in me cudetur faba.

CHÆREA.

Ah!

PARMENO.

Flagitium facimus.

CHÆREA.

An id flagitiumſt, ſi in domum meretriciam
Deducar, et illis crucibus, quæ nos noſtramque adoleſcentiam
Habent deſpicatam, et quæ nos ſemper omnibus cruciant modis,
Nunc referam gratiam: atque eas itidem fallam, ut ab illis fallimur?
An potius hæc patri æquum eſt fieri, ut a me ludatur dolis?
Quod qui reſcierint, culpent; illud merito factum omnes putent.

PARMENO.

Quid iſtuc? Si certumſt facere, facias: verum ne poſt conferas.
Culpam in me.

CHÆREA.

Non faciam.

PARMENO.

Jubeſne?

CHÆREA.

Jubeo, cogo, atque impero;
Nunquam defugiam auctoritatem.

PARMENO.

Sequere.

CHÆREA.

Di vortant bene.

ACTUS III. SCENA I.

THRASO. GNATHO. PARMENO.

THRASO.

MAGNAS vero agere gratias Thais mihi?

GNATHO.

Ingentis.

THRASO.

Ain tu, lætaſt?

GNATHO.

Non tam ipſo quidem
Dono, quam abs te datum eſſe: id vero ſerio
Triumphat.

PARMENO.

Huc proviſo ut, ubi tempus ſiet,
Deducam. Sed eccum militem.

THRASO.

Eſt iſtuc datum
Profecto, ut grata mihi ſint quæ facio omnia.

GNATHO.

Advorti hercle animum.

THRASO.

Vel rex ſemper maxumas
Mihi agebat quicquid feceram; aliis non item.

GNATHO.

Labore alieno magno partam gloriam
Verbis ſæpe in ſe tranſmovet, qui habet ſalem;
Quod in te eſt.

THRASO.

Habes.

GNATHO.

Rex te ergo in oculis. . . .

THRASO.

Scilicet.

GNATHO.

Geſtare.

THRASO.

Vero: credere omnem exercitum,
Conſilia.

GNATHO.

Mirum.

THRASO.

Tum ſicubi eum ſatietas
Hominum, aut negoti ſi quando odium ceperat,
Requieſcere ubi volebat, quaſi: noſtin?

GNATHO.

Scio.
Quaſi ubi illam expueret miſeriam ex animo.

THRASO.

Tenes.
Tum me convivam ſolum abducebat ſibi.

GNATHO.

Hui,
Regem elegantem narras.

THRASO.

Immo ſic homoſt:
Perpaucorum hominum.

GNATHO.

Immo nullorum, arbitror,
Si tecum vivit.

THRASO.

Invidere omnes mihi,
Mordere clanculum: ego non flocci pendere:
Illi invidere misere. Verum unus tamen
Inpense, elephantis quem Indicis præfecerat:
Is ubi molestus magis est, Quæso, inquam, Strato,
Eone es ferox, quia habes imperium in beluas?

GNATHO.

Pulchre mehercle dictum et sapienter. Papæ,
Jugularas hominem. Quid ille?

THRASO.

Mutus illico.

GNATHO.

Quidni esset?

PARMENO.

Di vostram fidem! hominem perditum
Miserumque: et illum sacrilegum.

THRASO.

Quid illud, Gnatho,
Quo pacto Rhodium tetigerim in convivio,
Nunquam tibi dixi?

GNATHO.

Numquam: sed narra obsecro.
Plus millies audivi.

THRASO.

Una in convivio
Erat hic, quem dico, Rhodius adulescentulus.
Forte habui scortum: cœpit ad id adludere,
Et me inridere. Quid ais, inquam, homo inpudens?
Lepus es, et pulpamentum quæris?

GNATHO.

Ha ha hæ.

THRASO.

Quid eſt?

GNATHO.

Facete, lepide, laute, nil ſupra.
Tuumne, obſecro te, hoc dictum erat? Vetus credidi.

THRASO.

Audieras?

GNATHO.

Sæpe: et fertur in primis.

THRASO.

Meumſt.
Dolet dictum inprudenti adulescenti, et libero.

PARMENO.

At te di perdant.

GNATHO.

Quid ille quæſo?

THRASO.

Perditus.
Riſu omnes, qui aderant, emoriri: denique
Metuebant omnes jam me.

GNATHO.

Non injuria.

THRASO.

Sed heus tu, purgon ego me de iſtac Thaidi,
Quod eam me amare ſuſpicataſt?

GNATHO.

Nil minus.
Immo auge magis ſuſpicionem.

THRASO.

Cur?

GNATHO.

Rogas?

Scin, ſiquando illa mentionem Phædriæ
Facit aut ſi laudat, te ut male urat?

THRASO.

Sentio.

GNATHO.

Id ut ne fiat, hæc res ſolaſt remedio.
Ubi nominabit Phædriam, tu Pamphilam
Continuo. Siquando illa dicet, Phædriam
Commiſſatum intromittamus: tu, Pamphilam
Cantatum provocemus. Si laudabit hæc
Illius formam, tu hujus contra. Denique
Par pro pari referto, quod eam mordeat.

THRASO.

Si quidem me amaret, tum iſtuc prodeſſet, Gnatho.

GNATHO.

Quando illud, quod tu das, exſpectat atque amat,
Jam dudum te amat: jamdudum illi facile fit
Quod doleat: metuit ſemper, quem ipſa nunc capit
Fructum, ne quando iratus tu alio conferas.

THRASO.

Bene dixti: ac mihi iſtuc non in mentem venerat.

GNATHO.

Ridiculum: non enim cogitaras: ceterum
Idem hoc tute melius quanto inveniſſes, Thraſo!

ACTUS III. SCENA II.

THAIS. THRASO. PARMENO. GNATHO. PYTHIAS.

THAIS.

AUDIRE vocem viſa ſum modo militis.
Atque eccum. Salve, mi Thraſo.

THRASO.

O Thais mea,
Meum ſuavium, quid agitur? Ecquid nos amas
De fidicina iſtac?

PARMENO.

Quam venuſte! Quod dedit,
Principium adveniens!

THAIS.

Plurimum merito tuo.

GNATHO.

Eamus ergo ad cenam: quid ſtas?

PARMENO.

Hem alterum:
Ex homine hunc natum dicas.

THAIS.

Ubi vis, non moror.

PARMENO.

Adibo, atque adſimulabo quaſi nunc exeam.
Ituran, Thais, quopiam es?

THAIS.

Ehem, Parmeno,
Bene feciſti: hodie itura.

PARMENO.

Quo?

THAIS.

Quid, hunc non vides?

PARMENO.

Video, et me tædet. Ubi vis, dona adſunt tibi
A Phædria.

THRASO.

Quid ſtamus? cur non imus hinc?

PARMENO.

Quæſo hercle ut liceat, pace quod fiat tua,
Dare huic quæ volumus, convenire et conloqui.

THRASO.

Perpulchra credo dona, aut noſtris ſimilia.

PARMENO.

Res indicabit. Heus, jubete iſtos foras
Exire, quos juſſi, ocius. Procede tu huc.
Ex Æthiopia eſt uſque hæc.

THRASO.

Hic ſunt tres minæ.

GNATHO.

Vix.

PARMENO.

Ubi tu es, Dore? accede huc. Hem eunuchum tibi
Quam liberali facie! quam ætate integra!

THAIS.

Ita me di ament, honeſtus eſt.

PARMENO.

Quid ais, Gnatho?
Numquid habes quod contemnas? Quid tu autem, Thraſo?
Tacent: ſatis laudant. Fac periclum in literis,
Fac in palæſtra, in muſicis: quæ liberum

Scire æcum eſt adoleſcentem, ſollertem dabo.

THRASO.

Ego illum eunuchum, ſi opus ſit, vel ſobrius.

PARMENO.

Atque hæc qui miſit, non ſibi ſoli poſtulat
Te vivere, et ſua cauſa excludi ceteros;
Neque pugnas narrat, neque cicatrices ſuas
Oſtentat; neque tibi obſtat, quod quidam facit:
Verum ubi moleſtum non erit, ubi tu voles,
Ubi tempus tibi erit, ſat habet, ſi tum recipitur.

THRASO.

Apparet ſervom hunc eſſe domini pauperis
Miſerique.

GNATHO.

Nam hercle nemo poſſet, ſat ſcio,
Qui haberet qui pararet alium, hunc perpeti.

PARMENO.

Tace tu: quem ego eſſe infra infimos omnis puto
Homines: nam qui huic animum adſentari induxeris,
E flamma petere te cibum poſſe arbitror.

THRASO.

Jamne imus?

THAIS.

Hos prius introducam, et quæ volo
Simul imperabo: poſt continuo exeo.

THRASO.

Ego hinc abeo. Tu iſtanc opperire.

PARMENO.

Haud convenit
Una ire cum amica imperatorem in via.

THRASO.

Quid tibi ego multa dicam? Domini ſimilis es.

GNATHO.

Ha ha hæ.

THRASO.

Quid rides?

GNATHO.

Iſtud quod dixti modo:
Et illud de Rhodio dictum quum in mentem venit.
Sed Thais exit.

THRASO.

Abi, præcurre ut ſint domi
Parata.

GNATHO.

Fiat.

THAIS.

Diligenter, Pythias,
Fac cures, ſi Chremes forte huc advenerit,
Ut ores, primum ut maneat: ſi id non commodumſt,
Ut redeat: ſi id non poterit, ad me adducito.

PYTHIAS.

Ita faciam.

THAIS.

Quid? quid aliud volui dicere?
Ehem curate iſtam diligenter virginem:
Domi adſitis, facite.

THRASO.

Eamus.

THAIS.

Vos me ſequimini.

ACTUS III. SCENA III.

CHREMES. PYTHIAS.

CHREMES.

Profecto quanto magis magisque cogito,
Nimirum dabit hæc Thais mihi magnum malum:
Ita me video ab ea astute labefactarier,
Jam tum quum primum jussit me ad se accersier.
Roget quis, quid tibi cum ea? ne noram quidem.
Ubi veni, causam, ut ibi manerem, reperit:
Ait rem divinam fecisse, et rem seriam
Velle agere mecum. Jam tum erat suspicio,
Dolo malo hæc fieri omnia. Ipsa accumbere
Mecum; mihi sese dare: sermonem quærere.
Ubi friget, huc evasit, quam pridem pater
Mi et mater mortui essent. Dico, jam diu.
Rus Sunii ecquod haberem, et quam longe a mari.
Credo ei placere hoc; sperat se a me avellere.
Postremo, ecqua inde parva periisset soror;
Ecquis cum ea una; quid habuisset, quum perit;
Ecquis eam posset noscere. Hæc cur quæritet?
Nisi si illa forte, quæ olim periit parvola
Soror, hanc se intendit esse, ut est audacia.
Verum ea si vivit, annos natast sedecim:
Non major: Thais, quam ego sum, majusculast.
Misit porro orare, ut venirem, serio.
Aut dicat quod volt, aut molesta ne siet.
Non hercle veniam tertio. Heus heus, ecquis hic?
Ego sum Chremes.

PYTHIAS.

O capitulum lepidiſſimum.

CHREMES.

Dico ego mi inſidias fieri?

PYTHIAS.

Thais maxumo

Te orabat opere, ut cras redires.

CHREMES.

Rus eo.

PYTHIAS.

Fac amabo.

CHREMES.

Non poſſum, inquam.

PYTHIAS.

At tu apud nos hic mane,

Dum redeat ipſa.

CHREMES.

Nihil minus.

PYTHIAS.

Cur, mi Chremes?

CHREMES.

Malam rem hinc ibis?

PYTHIAS.

Si iſtuc ita certumſt tibi,

Amabo, ut illuc tranſeas ubi illaſt.

CHREMES.

Eo.

PYTHIAS.

Abi, Dorias, cito hunc deduce ad militem.

ACTUS III. SCENA IV.

ANTIPHO.

HERI aliquot adulefcentuli coiimus in Piræo,
In hunc diem ut de fymbolis effemus. Chæream ei rei
Præfecimus: dati anuli: locus, tempus conftitutumft.
Præteriit tempus; quo in loco dictumft, parati nihil eft.
Homo ipfe nufquamft: neque fcio quid dicam, aut quid conjectem.
Nunc mi hoc negoti ceteri dedere, ut illum quæram.
Idque adeo vifam, fi domift. Quifnam hinc a Thaide exit?
Is eft, an non eft? Ipfus eft. Quid hoc hominis? Quid hoc ornatuft?
Quid illud malift? Nequeo fatis mirari neque conjicere.
Nifi quicquid eft, procul hinc lubet prius quid fit fcifcitari.

ACTUS III. SCENA V.

CHÆREA. ANTIPHO.

CHÆREA.

NUMQUIS hic eft? Nemo eft. Numquis hinc me fequitur? Nemo homoft.
Jamne erumpere hoc licet mihi gaudium? Pro Juppiter!
Nunc eft profecto, interfici quum perpeti me poffum,
Ne hoc gaudium contaminet vita ægritudine aliqua.

Sed neminemne curiosum intervenire nunc mihi,
Qui me sequatur quoquo eam, rogitando obtundat, enicet,
Quid gestiam, aut quid lætus sim; quo pergam, unde emergam, ubi siem
Vestitum hunc nactus, quid mihi quæram, sanus sim anne insaniam?

ANTIPHO.

Adibo, atque ab eo gratiam hanc, quam video velle, inibo.
Chærea, quid est quod sic gestis? Quid sibi hic vestitus quærit?
Quid est, quod lætus sis? quid tibi vis? Satine sanu's? Quid me
Adspectas? Quid taces?

CHÆREA.

O festus dies! o mi amice, salve:
Nemost hominum, quem ego nunc magis cuperem videre, quam te.

ANTIPHO.

Narra istuc quæso quid sit.

CHÆREA.

Immo ego te obsecro hercle ut audias.
Nostine hanc, quam amat frater?

ANTIPHO.

Novi; nempe, opinor, Thaidem.

CHÆREA.

Istam ipsam.

ANTIPHO.

Sic commemineram.

CHÆREA.

Quædam hodie est ei dono data
Virgo: quid ego ejus tibi nunc faciem prædicem aut laudem, Antipho:
Quum ipsum me noris quam elegans formarum spectator siem?

In hac commotus ſum.

ANTIPHO.

Ain tu?

CHÆREA.

Primam dices, ſcio, ſi videris.
Quid multa verba? amare cœpi. Forte fortuna domi
Erat quidam eunuchus, quem mercatus frater fuerat Thaidi:
Neque is deductus etiam tum ad eam. Summonuit me Parmeno
Ibi ſervus, quod ego arripui.

ANTIPHO.

Quid id eſt?

CHÆREA.

Tacitus citius audies:
Ut veſtem cum eo mutem, et pro illo jubeam me illoc deducier.

ANTIPHO.

Pro eunuchon?

CHÆREA.

Sic eſt.

ANTIPHO.

Quid ex ea re tandem ut caperes commodi?

CHÆREA.

Rogas? viderem, audirem, eſſem una quacum cupiebam, Antipho.
Num parva cauſa, aut parva ratioſt? Traditus ſum mulieri.
Illa illico ubi me accepit, læta vero ad ſe abducit domum:
Commendat virginem.

ANTIPHO.

Cui? tibine?

CHÆREA.

Mihi.

ANTIPHO.

Satis tuto tamen.

CHÆREA.

Edicit, ne vir quiſquam ad eam adeat: et mihi, ne abſcedam, imperat:
In interiore parte ut maneam ſolus cum ſola. Adnuo
Terram intuens modeſte.

ANTIPHO.

Miſer.

CHÆREA.

Ego, inquit, ad cenam hinc eo:
Abducit ſecum ancillas: paucæ, quæ circum illam eſſent, manent
Noviciæ puellæ. Continuo hæc adornant ut lavet.
Adhortor properent. Dum apparatur, virgo in conclavi ſedet
Suſpectans tabulam quandam pictam; ibi inerat pictura hæc, Jovem
Quo pacto Danaæ miſiſſe aiunt quondam in gremium imbrem aureum.
Egomet quoque id ſpectare cœpi: et quia conſimilem luſerat
Jam olim ille ludum, inpendio magis animus gaudebat mihi;
Deum ſeſe in hominem convertiſſe, atque in alienas tegulas
Veniſſe clanculum per pluviam, fucum factum mulieri.
At quem deum? qui templa cæli ſumma ſonitu concutit.
Ego homuncio hoc non facerem? Ego illud vero ita fecerim ac lubens.
Dum hæc mecum reputo, adcerſitur lavatum interea virgo:
Iit, lavit, rediit; deinde eam in lectum illæ conlocarunt.
Sto exſpectans, ſi quid mi imperent. Venit una, heus tu, inquit, Dore,
Cape hoc flabellum, et ventulum huic ſic facito, dum lavamus:
Ubi nos laverimus, ſi voles, lavato. Accipio triſtis.

ANTIPHO.

Tum equidem iſtuc os tuum inpudens videre nimium vellem,
Qui eſſet ſtatus, flabellum ſic tenere te aſinum tantum.

CHÆREA.

Vix elocutaſt hoc, foras ſimul omnes proruunt ſe;
Abeunt lavatum, perſtrepunt, ita ut fit, domini ubi abſunt.
Interea ſomnus virginem obprimit. Ego limis ſpecto
Sic per flabellum clanculum: ſimul alia circumſpecto
Satine explorata ſint. Video eſſe. Peſſulum oſtio obdo.

ANTIPHO.

Quid tum?

CHÆREA.

Quid, quid tum? Fatue.

ANTIPHO.

Fateor.

CHÆREA.

An ego occaſionem
Mi oſtentam, tantam, tam brevem, tam optatam, tam inſperatam
Amitterem? Tum pol ego is eſſem vero, qui adſimulabar.

ANTIPHO.

Sane hercle ut dicis. Sed interim de ſymbolis quid actumſt?

CHÆREA.

Paratumſt.

ANTIPHO.

Frugi es: ubi? domin'?

CHÆREA.

Immo apud libertum Diſcum.

ANTIPHO.

Perlongeſt.

CHÆREA.

Sed tanto ocius properemus.

ANTIPHO.

Muta veſtem.

CHÆREA.

Ubi mutem? Perii: nam domo exulo nunc: metuo fratrem,
Ne intus ſit: porro autem, pater ne rure redierit jam.

ANTIPHO.

Eamus ad me, ibi proxumumſt ubi mutes.

CHÆREA.

Recte dicis.

Eamus: et de iſtac ſimul quo pacto porro poſſim
Potiri conſilium volo capere una tecum.

ANTIPHO.

Fiat.

ACTUS IV. SCENA I.

DORIAS.

ITA me di ament, quantum ego illum vidi, non nihil timeo miſera,
Ne quam ille hodie inſanus turbam faciat, aut vim Thaidi.
Nam poſtquam iſte advenit Chremes adoleſcens, frater virginis,
Militem rogat ut illum admitti jubeat: ille continuo iraſci,
Neque negare audere: Thais porro inſtare, ut hominem invitet.
Id faciebat retinendi illius cauſa: quia illa quæ cupiebat
De ſorore ejus indicare, ad eam rem tempus non erat.
Invitat triſtis: manſit. Ibi illa cum illo ſermonem occipit.
Miles vero, ſibi putans adductum ante oculos æmulum,
Voluit facere contra huic ægre: heus, inquit, puere, Pamphilam

Adcerſe, ut delectet hic nos. Illa exclamat, minime gentium :
In convivium illam ? Miles tendere : inde ad jurgium.
Interea aurum ſibi clam mulier demit, dat mihi ut auferam :
Hoc eſt ſigni : ubi primum poterit, ſe illinc ſubducet ſcio.

ACTUS IV. SCENA II.

PHÆDRIA.

DUM rus eo, cœpi egomet mecum inter vias,
Ita ut fit, ubi quid in animo eſt moleſtiæ,
Aliam rem ex alia cogitare, et ea omnia in
Pejorem partem. Quid opuſt verbis ? Dum hæc puto,
Præterii inprudens villam. Longe jam abieram,
Quum ſenſi : redeo rurſum, male vero me habens !
Ubi ad ipſum veni deverticulum, conſtiti :
Occepi mecum cogitare, Hem, biduum hic
Manendumſt ſoli ſine illa ? Quid tum poſtea ?
Nihil eſt. Quid ? nihil ? Si non tangendi copia eſt,
Eho ne videndi quidem erit ? Si illud non licet,
Saltem hoc licebit. Certe extrema linea
Amare, haud nihil eſt. Villam prætereo ſciens.
Sed quid hoc, quod timida ſubito egreditur Pythias ?

ACTUS IV. SCENA III.

PYTHIAS. DORIAS. PHÆDRIA.

PYTHIAS.

Ubi ego illum ſceleroſum miſera atque inpium inveniam? aut ubi quæram?
Hocine tam audax facinus facere eſſe auſum?

PHÆDRIA.

Perii! hoc quid ſit, vereor.

PYTHIAS.

Quin etiam inſuper ſcelus, poſtquam ludificatuſt virginem,
Veſtem omnem miſeræ diſcidit, tum ipſam capillo conſcidit.

PHÆDRIA.

Hem.

PYTHIAS.

Qui nunc ſi detur mihi;
Ut ego unguibus facile illi in oculos involem venefico?

PHÆDRIA.

Neſcio quid profecto abſente nobis turbatumſt domi.
Adibo. Quid iſtuc? quid feſtinas? aut quem quæris, Pythias?

PYTHIAS.

Ehem Phædria, ego quem quæram? In' hinc quo dignu's, cum donis tuis
Tam lepidis.

PHÆDRIA.

Quid iſtuc eſt rei?

PYTHIAS.

Rogaſne? Eunuchum quem dediſti nobis, quas turbas dedit?

Virginem, quam heræ dono dederat miles, vitiavit.

PHÆDRIA.

Quid ais?

PYTHIAS.

Perii.

PHÆDRIA.

Temulenta es.

PYTHIAS.

Utinam ſic ſint, qui mihi male volunt.

DORIAS.

Au obſecro, mea Pythias, quod iſtuc nam monſtrum fuit?

PHÆDRIA.

Inſanis: qui iſtuc facere eunuchus potuit?

PYTHIAS.

Ego illum neſcio
Qui fuerit; hoc quod fecit, res ipſa indicat:
Virgo ipſa lacrumat, neque quum rogites, quid ſit audet dicere.
Ille autem bonus vir nuſquam apparet. Etiam hoc miſera ſuſpicor,
Aliquid domo abeuntem abſtuliſſe.

PHÆDRIA.

Nequeo mirari ſatis,
Quo ille abire ignavos poſſit longius: niſi ſi domum
Forte ad nos rediit.

PYTHIAS.

Viſe amabo, num ſit.

PHÆDRIA.

Jam faxo ſcies.

DORIAS.

Perii, obſecro tam infandum facinus, mea tu, ne audivi quidem.

PYTHIAS.

At pol ego amatores mulierum eſſe audieram eos maxumos,

Sed nihil poteſſe: verum miſeræ non in mentem venerat:
Nam illum aliquo concluſiſſem, neque illi commiſiſſem
virginem.

ACTUS IV. SCENA IV.

PHÆDRIA. DORUS. PYTHIAS. DORIAS.

PHÆDRIA.

Exi foras, ſceleſte: at etiam reſtitas,
Fugitive? Prodi, male conciliate.

DORUS.

Obſecro!

PHÆDRIA.

Oh,

Illuc vide, os ut ſibi diſtorſit carnufex.
Quid huc tibi reditioſt? quid veſtis mutatio?
Quid narras? Paulum ſi ceſſaſſem, Pythias,
Domi non offendiſſem, ita jam ornarat fugam.

PYTHIAS.

Habeſne hominem, amabo?

PHÆDRIA.

Quidni habeam?

PYTHIAS.

Factum bene.

DORIAS.

Iſtuc pol vero bene.

PYTHIAS.

Ubi eſt?

PHÆDRIA.

Rogitas? Non vides?

PYTHIAS.

Videam? obſecro, quem?

PHÆDRIA.

Hunc ſcilicet.

PYTHIAS.

Quis hic eſt homo?

PHÆDRIA.

Qui ad vos deductus hodieſt.

PYTHIAS.

Hunc oculis ſuis
Noſtrarum numquam quiſquam vidit, Phædria.

PHÆDRIA.

Non vidit?

PYTHIAS.

An tu hunc credidiſti eſſe, obſecro,
Ad nos deductum?

PHÆDRIA.

Namque alium habui neminem.

PYTHIAS.

Au,
Nec comparandus hic quidem ad illumſt. Ille erat
Honeſta facie et liberali.

PHÆDRIA.

Ita viſus eſt
Dudum, quia varia veſte exornatus fuit:
Nunc eo videtur fœdus, quia illam non habet.

PYTHIAS.

Tace obſecro: quaſi vero paulum interſiet.
Ad nos deductus hodie eſt adoleſcentulus,
Quem tu videre vero velles, Phædria.
Hic eſt vietus, vetus, veternoſus, ſenex,
Colore muſtelino.

PHÆDRIA.

Hem, quæ hæc eſt fabula?
Eo rediges me, ut, quid egerim, egomet neſciam.
Eho tu, emin ego te?

DORUS.

Emiſti.

PYTHIAS.

Jube mi denuo
Reſpondeat.

PHÆDRIA.

Roga.

PYTHIAS.

Veniſti hodie ad nos? Negat.
At ille alter venit annos natus ſedecim:
Quem ſecum adduxit Parmeno.

PHÆDRIA.

Agedum hoc mi expedi
Primum: iſtam quam habes, unde habes veſtem? Taces?
Monſtrum hominis, non dicturu's?

DORUS.

Venit Chærea.

PHÆDRIA.

Fraterne?

DORUS.

Ita.

PHÆDRIA.

Quando?

DORUS.

Hodie.

PHÆDRIA.

Quam dudum?

DORUS.

Modo.

PHÆDRIA.

Quicum?

DORUS.

Cum Parmenone.

PHÆDRIA.

Norafne eum prius?

DORUS.

Non; nec, quis effet, unquam audieram dicier.

PHÆDRIA.

Unde igitur fratrem meum effe fcibas?

DORUS.

Parmeno
Dicebat eum effe. Is mihi hanc dedit.

PHÆDRIA.

Occidi.

DORUS.

Meam ipfe induit: poft una ambo abierunt foras.

PYTHIAS.

Jam fatis credis fobriam effe me, et nil mentitam tibi?
Jam fatis certumft virginem vitiatam effe?

PHÆDRIA.

Age nunc, belua,
Credis huic quod dicat?

PYTHIAS.

Quid ifti credam? Res ipfa indicat.

PHÆDRIA.

Concede iftuc paululum. Audin? Etiam nunc paulum: fat eft.
Dicdum hoc rurfum, Chærea tuam veftem detraxit tibi?

DORUS.

Factum.

PHÆDRIA.

Et eam eft indutus?

DORUS.

Factum.

PHÆDRIA.

Et pro te huc deductust?

DORUS.

Ita.

PHÆDRIA.

Juppiter magne, o scelestum atque audacem hominem.

PYTHIAS.

Væ mihi:
Etiam nunc credis indignis nos esse inrisas modis?

PHÆDRIA.

Mirum ni tu credas, quod iste dicat. Quid agam nescio.
Heus negato rursus. Possumne ego hodie ex te exsculpere
Verum? Vidistine fratrem Chæream?

DORUS.

Non.

PHÆDRIA.

Non potest
Sine malo fateri, video: sequere hac: modo ait, modo negat.
Ora me.

DORUS.

Obsecro te vero, Phædria.

PHÆDRIA.

I intro nunc ïam!

DORUS.

Oi ei.

PHÆDRIA.

Alio pacto honeste quomodo hinc abeam nescio;
Actumst siquidem. Tu me hic etiam, nebulo, ludificabere?

PYTHIAS.

Parmenonis tam scio esse hanc technam, quam me vivere.

DORIAS.

Sic eſt.

PYTHIAS.

Inveniam pol hodie, parem ubi referam gratiam.
Sed nunc quid faciendum cenſes, Dorias?

DORIAS.

De iſtac rogas
Virgine?

PYTHIAS.

Ita, utrum taceamne an prædicem?

DORIAS.

Pol, ſi ſapis,
Quod ſcis, neſcis, neque de eunucho, neque de vitio virginis.
Hac re et te omni turba evolves, et illi gratum feceris.
Id modo dic, abiſſe Dorum.

PYTHIAS.

Ita faciam.

DORIAS.

Sed videon Chremen?
Thais jam aderit.

PYTHIAS.

Quid ita?

DORIAS.

Quia, quum inde abeo, jam tum inceperat
Turba inter eos.

PYTHIAS.

Tu aufer aurum hoc: ego ſcibo ex hoc, quid ſiet.

ACTUS IV. SCENA V.

CHREMES. PYTHIAS.

CHREMES.

ATTAT data hercle verba mihi ſunt: vicit vinum quod bibi.
Ac dum accubabam, quam videbar mihi eſſe pulchre ſobrius!
Poſtquam ſurrexi, neque pes neque mens ſatis ſuum officium facit.

PYTHIAS.

Chreme.

CHREMES.

Quis eſt? Ehem Pythias: vah, quanto nunc formoſior
Videre mihi, quam dudum!

PYTHIAS.

Certe tu quidem pol multo hilarior.

CHREMES.

Verbum hercle hoc verum erit, Sine Cerere et Libero friget Venus.
Sed Thais multo me antevenit?

PYTHIAS.

Anne abiit jam a milite?

CHREMES.

Jamdudum: ætatem. Lites factæ ſunt inter eos maxumæ.

PYTHIAS.

Nihil dixit, ut ſequerere ſeſe?

CHREMES.

Nihil, niſi abiens mi innuit.

PYTHIAS.

Eho, nonne id ſat erat?

CHREMES.

At nefcibam id dicere illam, nifi quia
Correxit miles, quod intellexi minus: nam me extrufit foras.
Sed eccam ipfam: miror ubi ego huic antevorterim.

ACTUS IV. SCENA VI.

THAIS. CHREMES. PYTHIAS.

THAIS.

Credo equidem illum jam adfuturum effe, ut illam a me eripiat; fine veniat.
Atqui fi illam digito attigerit uno, oculi illico effodientur.
Ufque adeo ego illius ferre poffum ineptiam et magnifica verba,
Verba dum fint: verum enim fi ad rem conferentur, vapulabit.

CHREMES.

Thais, ego jam dudum hic adfum.

THAIS.

O mi Chremes, te ipfum expectabam.
Scin tu, turbam hanc propter te effe factam? et adeo ad te adtinere hanc
Omnem rem?

CHREMES.

Ad me? qui quæfo iftuc?

THAIS.

Quia, dum tibi fororem ftudeo
Reddere ac reftituere, hæc atque hujufmodi fum multa paffa.

CHREMES.

Ubi eaft?

THAIS.

Domi apud me.

CHREMES.

Hem.

THAIS.

Quid eſt?

Educta ita, uti teque illaque dignumſt.

CHREMES.

Quid ais?

THAIS.

Id quod res eſt.

Hanc tibi dono do, neque repeto pro illa quicquam abs te preti.

CHREMES.

Et habetur et referetur, Thais, ita uti merita es, gratia.

THAIS.

At enim cave, ne prius, quam hanc a me accipias, amittas, Chreme:

Nam hæc eaſt, quam miles a me vi nunc ereptum venit.

Abi tu, ciſtellam, Pythias, domo effer cum monumentis.

CHREMES.

Viden tu illum, Thais?

PYTHIAS.

Ubi ſitaſt?

THAIS.

In riſco. Odioſa, ceſſas?

CHREMES.

Militem ſecum ad te quantas copias adducere?

Attat.

THAIS.

Num formiduloſus obſecro es, mi homo?

CHREMES.

Apage ſis.

Egon formidulofus? Nemoft hominum, qui vivat, minus.

THAIS.

Atque ita opuft.

CHREMES.

Ah metuo, qualem tu me effe hominem exiftumes.

THAIS.

Immo hoc cogitato: quicum res tibi eft, peregrinus eft:
Minus potens, quam tu, minus notus, minus amicorum hic habens.

CHREMES.

Scio iftuc. Sed, tu quod cavere poffis, ftultum admittereft.
Malo ego nos profpicere, quam hunc ulcifci accepta injuria.
Tu abi: atque obfera oftium intus, dum ego hinc tranfcurro ad forum:
Volo ego adeffe hic advocatos nobis in turba hac.

THAIS.

Mane.

CHREMES.

Melius eft.

THAIS.

Mane.

CHREMES.

Omitte, jam adero.

THAIS.

Nil opus eft iftis, Chreme.
Hoc modo dic, fororem illam tuam effe: et te parvam virginem
Amififfe: nunc cognoffe. Signa oftende.

PYTHIAS.

Adfunt.

THAIS.

Cape.
Si vim faciet, in jus ducito hominem: intellextin?

CHREMES.

Probe.

THAIS.

Fac animo hæc præſenti dicas.

CHREMES.

Faciam.

THAIS.

Attolle pallium.

Perii, huic ipſi eſt opus patrono, quem defenſorem paro.

ACTUS IV. SCENA VII.

THRASO. GNATHO. SANGA. CHREMES. THAIS.

THRASO.

HANCINE ego ut contumeliam tam inſignem in me accipiam, Gnatho?

Mori me ſatiuſt. Simalio, Donax, Syriſce, ſequimini.

Primum ædis expugnabo.

GNATHO.

Recte.

THRASO.

Virginem eripiam.

GNATHO.

Probe.

THRASO.

Male mulcabo ipſam.

GNATHO.

Pulchre.

THRASO.

In medium huc agmen cum vecti, Donax;
Tu, Simalio, in finiftrum cornu; tu, Syrifce, in dexterum.
Cedo alios: ubi centurioft Sanga, et manipulus furum?

SANGA.

Eccum adeft.

THRASO.

Quid, ignave? peniculon pugnare, qui iftum huc portes, cogitas?

SANGA.

Egone? Imperatoris virtutem noveram, et vim militum:
Sine fanguine hoc fieri non poffe: qui abftergerem volnera.

THRASO.

Ubi alii?

SANGA.

Qui, malum, alii? Solus Sannio fervat domi.

THRASO.

Tu hofce inftrue: ego ero poft principia: inde omnibus fignum dabo.

GNATHO.

Illuc eft fapere: ut hofce inftruxit, ipfus fibi cavit loco.

THRASO.

Idem hoc jam Pyrrhus factitavit.

CHREMES.

Viden tu, Thais, quam hic rem agit?
Nimirum confilium illud rectumft de occludendis ædibus.

THAIS.

Sane, qui tibi nunc vir videtur effe, hic nebulo magnus eft:
Ne metuas.

THRASO.

Quid videtur?

GNATHO.

Fundam tibi nunc nimis vellem dari,

Ut tu illos procul hinc ex occulto cæderes: facerent fugam.

THRASO.

Sed eccam Thaidem ipſam video.

GNATHO.

Quam mox inruimus?

THRASO.

Mane;

Omnia prius experiri, quam arma, ſapientem decet.

Qui ſcis an, quæ jubeam, ſine vi faciat?

GNATHO.

Di voſtram fidem,

Quanti eſt ſapere! Numquam accedo, quin abs te abeam doctior.

THRASO.

Thais, primum hoc mihi reſponde: quum tibi do iſtam virginem,

Dixtin hos mihi dies ſoli dare te?

THAIS.

Quid tum poſtea?

THRASO.

Rogitas? quæ mi ante oculos coram amatorem adduxti tuum:

Quid cum illoc agas? et cum eo clam te ſubduxti mihi.

THAIS.

Lubuit.

THRASO.

Pamphilam ergo huc redde, niſi ſi mavis eripi.

CHREMES.

Tibi illam reddat, aut tu illam tangas? omnium.

GNATHO.

Ah quid agis? Tace.

THRASO.

Quid tu tibi vis? Ego non tangam meam?

CHREMES.

Tuam autem, furcifer?

GNATHO.

Cave ſis: neſcis cui maledicas nunc viro.

CHREMES.

Non tu hinc abis?
Scin tu ut tibi res ſe habeat? Si quicquam hodie hic turbæ cœperis,
Faciam ut hujus loci dieique meique ſemper memineris.

GNATHO.

Miſeret tui me, qui hunc tantum hominem facias inimicum tibi.

CHREMES.

Diminuam ego caput tuum hodie, niſi abis.

GNATHO.

Ain vero, canis?
Sicine agis?

THRASO.

Quis tu homo es? quid tibi vis? quid cum illa rei tibi eſt?

CHREMES.

Scibis: principio eam eſſe dico liberam.

THRASO.

Hem.

CHREMES.

Civem Atticam.

THRASO.

Hui.

CHREMES.

Meam ſororem.

THRASO.

Os durum.

CHREMES.

Miles, nunc adeo edico tibi,

Ne vim facias ullam in illam. Thais, ego eo ad Sophronam
Nutricem, ut eam adducam, et ſigna oſtendam hæc.

THRASO.

Tun me prohibeas,
Meam ne tangam?

CHREMES.

Prohibebo inquam.

GNATHO.

Audin tu? hic furti ſe adligat:
Satis hoc tibi eſt?

THRASO.

Idem hoc tu ais?

THAIS.

Quære qui reſpondeat.

THRASO.

Quid nunc agimus?

GNATHO.

Quin redimus: jam hæc tibi aderit ſupplicans
Ultro.

THRASO.

Credin?

GNATHO.

Immo certe: novi ingenium mulierum:
Nolunt ubi velis: ubi nolis, cupiunt ultro.

THRASO.

Bene putas.

GNATHO.

Jam dimitto exercitum?

THRASO.

Ubi vis.

GNATHO.

Sanga, ita ut fortis decet

Milites, domi focique fac viciſſim ut memineris.

SANGA.

Jamdudum animus eſt in patinis.

GNATHO.

Frugi es.

THRASO.

Vos me hac ſequimini.

ACTUS V. SCENA I.

THAIS. PYTHIAS.

THAIS.

PERGIN, ſceleſta, mecum perplexe loqui?
Scio, neſcio, abiit, audivi, ego non adfui.
Non tu iſtuc mihi dictura aperte es, quicquid eſt?
Virgo conſciſſa veſte lacrumans obticet;
Eunuchus abiit: quamobrem? quid factumſt? Taces?

PYTHIAS.

Quid tibi ego dicam miſera? Illum eunuchum negant
Fuiſſe.

THAIS.

Quis fuit igitur?

PYTHIAS.

Iſte Chærea.

THAIS.

Qui Chærea.

PYTHIAS.

Iſte ephebus, frater Phædriæ.

THAIS.

Quid ais, venefica?

PYTHIAS.

Atqui certo comperi.

THAIS.

Quid is obſecro ad nos? quamobrem adductuſt?

PYTHIAS.

Neſcio:

Niſi amaſſe credo Pamphilam.

THAIS.

Hem, miſera occidi,

Infelix, ſi quidem tu iſtæc vera prædicas.
Num id lacrumat virgo?

PYTHIAS.

Id opinor.

THAIS.

Quid ais, ſacrilega?

Iſtucine interminata ſum hinc abiens tibi?

PYTHIAS.

Quid facerem? Ita ut tu juſti, ſoli creditaſt.

THAIS.

Sceleſta ovem lupo commiſi. Diſpudet,
Sic mihi data eſſe verba. Quid illuc hominis eſt?

PYTHIAS.

Hera mea, tace, tace obſecro, ſalvæ ſumus:
Habemus hominem ipſum.

THAIS.

Ubi is eſt?

PYTHIAS.

Hem ad ſiniſteram.

Viden?

THAIS.

Video.

PYTHIAS.

Comprendi jube, quantum poteſt.

THAIS.

Quid illo faciemus, ſtulta?

PYTHIAS.

Quid facias, rogas?
Vide amabo, ſi non, quum aſpicias, os impudens
Videtur.

THAIS.

Non eſt.

PYTHIAS.

Tum quæ ejus confidentiaſt!

ACTUS V. SCENA II.

CHÆREA. THAIS. PYTHIAS.

CHÆREA.

APUD Antiphonem uterque, mater et pater,
Quaſi dedita opera, domi erant, ut nullo modo
Introire poſſem, quin viderent me. Interim
Dum ante oſtium ſto, notus mihi quidam obviam
Venit. Ubi vidi, ego me in pedes quantum queo
In angiportum quoddam deſertum; inde item
In aliud, inde in aliud: ita miſerrimus
Fui fugitando, ne quis me cognoſceret.
Sed eſtne hæc Thais, quam video? Ipſaſt. Hæreo.
Quid faciam? Quid mea autem? Quid faciet mihi?

THAIS.

Adeamus. Bone vir Dore, ſalve: dic mihi,
Aufugiſtin?

CHÆREA.

Hera, factum.

THAIS.

Satin id tibi placet?

CHÆREA.

Non.

THAIS.

Credin te inpune habiturum?

CHÆREA.

Unam hanc noxiam
Amitte: si aliam admisero unquam, occidito.

THAIS.

Num meam sævitiam veritus es?

CHÆREA.

Non.

THAIS.

Quid igitur?

CHÆREA.

Hanc metui, ne me criminaretur tibi.

THAIS.

Quid feceras?

CHÆREA.

Paulum quiddam.

PYTHIAS.

Eho paulum, inpudens!
An paulum hoc esse tibi videtur, virginem
Vitiare civem?

CHÆREA.

Conservam esse credidi.

PYTHIAS.

Conservam? Vix me contineo, quin involem in
Capillum. Monstrum etiam ultro derisum advenit.

THAIS.

Abin hinc, inſana?

PYTHIAS.

Quid ita vero? debeam,
Credo, iſti quicquam furcifero, ſi id fecerim:
Præſertim quum ſe ſervum fateatur tuum?

THAIS.

Miſſa hæc faciamus. Non te dignum, Chærea,
Feciſti: nam ſi ego digna hac contumelia
Sum maxume, at tu indignus qui faceres tamen.
Neque edepol, quid nunc conſili capiam ſcio
De virgine iſtac: ita conturbaſti mihi
Rationes omnis, ut eam non poſſim ſuis,
Ita ut æcum fuerat atque ut ſtudui, tradere:
Ut ſolidum parerem hoc mihi benificium, Chærea.

CHÆREA.

At nunc dehinc ſpero æternam inter nos gratiam
Fore, Thais. Sæpe ex hujuſmodi re quapiam et
Malo principio magna familiaritas
Conflataſt. Quid ſi hoc quiſpiam voluit deus?

THAIS.

Equidem pol in eam partem accipioque et volo.

CHÆREA.

Immo ita quæſo. Unum hoc ſcito: contumeliæ
Non me feciſſe cauſa, ſed amoris.

THAIS.

Scio.
Et pol propterea magis nunc ignoſco tibi.
Non adeo inhumano ingenio ſum, Chærea,
Neque ita inperita, ut, quid amor valeat, neſciam.

CHÆREA.

Te quoque jam, Thais, ita me di bene ament, amo.

PYTHIAS.

Tum pol tibi ab iſtoc, hera, cavendum intellego.

CHÆREA.

Non auſim.

PYTHIAS.

Nil tibi quicquam credo.

THAIS.

Deſinas.

CHÆREA.

Nunc ego te in hac re mi oro ut adjutrix ſies;
Ego me tuæ commendo et committo fidei:
Te mihi patronam capio, Thais: te obſecro:
Emoriar, ſi non hanc uxorem duxero.

THAIS.

Tamen ſi pater quid. . . . .

CHÆREA.

Ah volet, certo ſcio:
Civis modo hæc ſit.

THAIS.

Paululum opperirier
Si vis, jam frater ipſe hic aderit virginis;
Nutricem adcerſitum iit, quæ illam aluit parvolam:
In cognoſcendo tute ipſe aderis, Chærea.

CHÆREA.

Ego vero maneo.

THAIS.

Viſne interea, dum venit,
Domi opperiamur potius, quam hic ante oſtium?

CHÆREA.

Immo percupio.

PYTHIAS.

Quam tu rem actura, obſecro, es?

THAIS.

Nam quid ita?

PYTHIAS.

Rogitas? Hunc tu in ædis cogitas
Recipere poſthac?

THAIS.

Cur non?

PYTHIAS.

Crede hoc meæ fidei,
Dabit hic pugnam aliquam denuo.

THAIS.

Au, tace obſecro.

PYTHIAS.

Parum perſpexiſſe ejus videre audaciam.

CHÆREA.

Non faciam, Pythias.

PYTHIAS.

Non pol credo, Chærea,
Niſi ſi commiſſum non erit.

CHÆREA.

Quin, Pythias,
Tu me ſervato.

PYTHIAS.

Neque pol ſervandum tibi
Quicquam dare auſim, neque te ſervare. Apage te.

THAIS.

Adeſt optume ipſe frater.

CHÆREA.

Perii hercle! obſecro
Abeamus intro, Thais: nolo me in via
Cum hac veſte videat.

THAIS.

Quamobrem tandem? an quia pudet?

CHÆREA.

Id ipſum.

PYTHIAS.

Id ipſum? Virgo vero.

THAIS.

I præ, ſequor.

Tu iſtic mane, ut Chremem introducas, Pythias.

ACTUS V. SCENA III.

PYTHIAS. CHREMES. SOPHRONA.

PYTHIAS.

Quid? quid venire in mentem nunc poſſit mihi?
Quidnam, qui referam ſacrilego illi gratiam,
Qui hunc ſuppoſivit nobis?

CHREMES.

Move vero ocius
Te, nutrix.

SOPHRONA.

Moveo.

CHREMES.

Video, ſed nihil promoves.

PYTHIAS.

Jamne oſtendiſti ſigna nutrici?

CHREMES.

Omnia.

PYTHIAS.

Amabo, quid ait? cognoſcitne?

CHREMES.

Ac memoriter.

PYTHIAS.

Bene edepol narras: nam illi faveo virgini.
Ite intro; jamdudum hera vos exſpectat domi.
Virum bonum eccum Parmenonem incedere
Video: vide ut otioſus it, ſi dis placet.
Spero me habere, qui hunc meo excruciem modo.
Ibo intro, de cognitione ut certum ſciam:
Poſt exibo, atque hunc perterrebo ſacrilegum.

ACTUS V. SCENA IV.

PARMENO. PYTHIAS.

PARMENO.

Reviso, quidnam Chærea hic rerum gerat.
Quod ſi aſtu rem tractavit, di voſtram fidem,
Quantam et quam veram laudem capiet Parmeno!
Nam ut mittam, quod ei amorem difficillimum et
Cariſſimum, a meretrice avara virginem
Quam amabat, eum confeci ſine moleſtia,
Sine ſumptu, ſine diſpendio: tum hoc alterum,
Id veroſt quod ego mihi puto palmarium
Me reperiſſe, quomodo huleſcentulus
Meretricum ingenia et mores poſſet noſcere,
Mature ut quum cognorit, perpetuo oderit.
Quæ dum foris ſunt, nihil videtur mundius,
Nec magis compoſitum quicquam, nec magis elegans,
Harum videre inluviem, ſordes, inopiam,
Quam inhoneſtæ ſolæ ſint domi atque avidæ cibi,
Quo pacto ex jure heſterno panem atrum vorent,
Noſſe omnia hæc ſaluti eſt aduleſcentulis.

PYTHIAS.

Ego pol te pro iftis dictis et factis, fcelus,
Ulcifcar ; ut ne inpune in nos inluferis.
Pro deum fidem, facinus fœdum ! o infelicem adulefcentulum !
O fceleftum Parmenonem, qui iftum huc adduxit.

PARMENO.

Quid eft ?

PYTHIAS.

Miferet me : itaque ut ne viderem, mifera huc effugi foras,
Quæ futura exempla dicunt in eum indigna.

PARMENO.

O Juppiter
Quæ illæc turbaft ? Numnam ego perii ? Adibo. Quid iftuc, Pythias ?
Quid ais ? in quem exempla fient ?

PYTHIAS.

Rogitas, audaciffume ?
Perdidifti iftum quem adduxti pro eunucho adulefcentulum,
Dum ftudes dare verba nobis.

PARMENO.

Quid ita ? aut quid factumft ? cedo.

PYTHIAS.

Dicam : virginem iftam, Thaidi hodie quæ dono dataft,
Scis eam hinc civem effe ? et fratrem ejus effe adprime nobilem ?

PARMENO.

Nefcio.

PYTHIAS.

Atqui fic inventaft : eam ifte vitiavit mifer.
Ille ubi refcivit factum frater violentiffimus, ...

PARMENO.

Quidnam fecit ?

PYTHIAS.

Conligavit primum eum miferis modis.

PARMENO.

Conligavit?

PYTHIAS.

Atque equidem orante, ut ne id faceret, Thaide.

PARMENO.

Quid ais?

PYTHIAS.

Nunc minatur porro ſeſe id quod mœchis ſolet:
Quod ego numquam vidi fieri, neque velim.

PARMENO.

Qua audacia
Tantum facinus audet?

PYTHIAS.

Quid ita tantum?

PARMENO.

An non hoc maxumumſt?
Quis homo pro mœcho umquam vidit in domo meretricia
Prendi quemquam?

PYTHIAS.

Neſcio.

PARMENO.

At ne hoc neſciatis, Pythias,
Dico, edico vobis, noſtrum eſſe illum herilem filium.

PYTHIAS.

Hem,
Obſecro an is eſt?

PARMENO.

Ne quam in illum Thais vim fieri ſinat.
Atque adeo autem cur non egomet intro eo?

PYTHIAS.

Vide, Parmeno,
Quid agas, ne neque illi proſis, et tu pereas: nam hoc putant,

Quicquid factumst, a te esse ortum.

PARMENO.

Quid igitur faciam miser?
Quidve incipiam? Ecce autem video rure redeuntem senem:
Dicam huic, an non dicam? Dicam hercle: etsi mihi magnum malum
Scio paratum: sed necesse est, huic ut subveniat.

PYTHIAS.

Sapis.
Ego abeo intro: tu isti narra omne ordine, ut factum siet.

ACTUS V. SCENA V.

LACHES. PARMENO.

LACHES.

Ex meo propinquo rure hoc capio commodi:
Neque agri neque urbis odium me umquam percipit.
Ubi satias cœpit fieri, commuto locum.
Sed estne ille noster Parmeno? Et certe ipsus est.
Quem præstolare, Parmeno, hic ante ostium?

PARMENO.

Quis homost? Ehem, salvom te advenire, here, gaudeo.

LACHES.

Quem præstolare?

PARMENO.

Perii: lingua hæret metu.

LACHES.

Hem,
Quid est quod trepidas? Satine salve? dic mihi.

PARMENO.

Here, primum te arbitrari, quod res eſt, velim:
Quicquid hujus factumſt, culpa non factumſt mea.

LACHES.

Quid?

PARMENO.

Recte ſane interrogaſti. Oportuit
Rem prænarraſſe me. Emit quendam Phædria
Eunuchum, quem dono huic daret.

LACHES.

Cui?

PARMENO.

Thaidi.

LACHES.

Emit? perii hercle. Quanti?

PARMENO.

Viginti minis.

LACHES.

Actumſt.

PARMENO.

Tum quandam fidicinam amat hinc Chærea.

LACHES.

Hem, quid? amat? An jam ſcit ille, quid meretrix ſiet?
An in aſtu venit? Aliud ex alio malum.

PARMENO.

Here, ne me ſpectes: me inpulſore hæc non facit.

LACHES.

Omitte de te dicere. Ego te, furcifer,
Si vivo. Sed iſtuc quicquid eſt, primum expedi.

PARMENO.

Is pro illo eunucho ad Thaidem deductus eſt.

LACHES.

Pro eunuchon?

PARMENO.

Sic eſt. Hunc pro mœcho poſtea
Comprehendere intus et conſtrinxere.

LACHES.

Occidi.

PARMENO.

Audaciam meretricum ſpecta.

LACHES.

Numquid eſt
Aliud mali damnive, quod non dixeris,
Reliquöm?

PARMENO.

Tantum eſt.

LACHES.

Ceſſo huc introrumpere?

PARMENO.

Non dubium eſt quin mihi magnum ex hac re ſit malum:
Niſi quia neceſſum fuit hoc facere. Id gaudeo,
Propter me hiſce aliquid eſſe eventurum mali:
Nam jamdiu aliquam cauſam quærebat ſenex,
Quamobrem inſigne aliquid faceret iis: nunc reperit.

ACTUS V. SCENA VI.

PYTHIAS. PARMENO.

PYTHIAS.

NUMQUAM edepol quicquam jamdiu quod magis vellem evenire
Mi evenit, quam quod modo ſenex intro ad nos venit errans.

Mihi folæ ridiculo fuit, quæ quid timeret fcibam.

PARMENO.

Quid hoc autemft?

PYTHIAS.

Nunc id prodeo ut conveniam Parmenonem.
Sed ubi obfecro eft?

PARMENO.

Me quærit hæc.

PYTHIAS.

Atque eccum video: adibo.

PARMENO.

Quid eft, inepta? Quid tibi vis? quid rides? Pergin?

PYTHIAS.

Perii:
Defeffa jam fum mifera te ridendo.

PARMENO.

Quid ita?

PYTHIAS.

Rogitas?
Numquam pol hominem ftultiorem vidi, nec videbo. Ah,
Non poffum fatis narrare quos ludos præbueris intus.
At etiam primo callidum et difertum credidi hominem.
Quid? illicone credere ea quæ dixi, oportuit te?
An pænitebat flagitii, te auctore quod feciffet
Adulefcens, ni miferum infuper etiam patri indicares?
Nam quid illi credis animi tum fuiffe, ubi veftem vidit
Illam effe eum indutum pater? Quid? jam fcis te periiffe?

PARMENO.

Hem quid dixifti, peffuma? An mentita es? Etiam rides?
Itan lepidum tibi vifum eft, fcelus, nos inridere?

PYTHIAS.

Nimium.

PARMENO.

Siquidem iſtuc inpune habueris.

PYTHIAS.

Verum.

PARMENO.

Reddam hercle.

PYTHIAS.

Credo.

Sed in diem iſtuc, Parmeno, eſt fortaſſe, quod minare,
Tu jam pendebis, qui ſtultum adoleſcentulum nobilitas
Flagitiis, et patri indicas: uterque exempla in te edent.

PARMENO.

Nullus ſum.

PYTHIAS.

Hic pro illo munere tibi honos eſt habitus: abeo.

PARMENO.

Egomet meo indicio miſer, quaſi ſorex, hodie perii.

ACTUS V. SCENA VII.

GNATHO. THRASO.

GNATHO.

QUID nunc? qua ſpe, aut quo conſilio huc imus? Quid cœptas, Thraſo?

THRASO.

Egone? ut Thaidi me dedam, et faciam quod jubeat.

GNATHO.

Quid eſt?

THRASO.

Qui minus quam Hercules ſervivit Omphalæ?

GNATHO.

Exemplum placet.
Utinam tibi commitigari videam ſandalio caput.
Sed fores crepuerunt ab ea.

THRASO.

Perii. Quid hoc autemſt mali?
Hunc ego numquam videram etiam: quidnam hic properans proſilit?

ACTUS V. SCENA VIII.

CHÆREA. PARMENO. PHÆDRIA. GNATHO. THRASO.

CHÆREA.

O POPULARES, ecquis me vivit hodie fortunatior?
Nemo hercle quiſquam: nam in me plane di poteſtatem ſuam
Omnem oſtendere: cui tam ſubito tot congruerint commoda.

PARMENO.

Quid hic lætus eſt?

CHÆREA.

O Parmeno mi, o mearum voluptatum omnium
Inventor, inceptor, perfector, ſcin me in quibus ſim gaudiis?
Scis Pamphilam meam inventam civem?

PARMENO.

Audivi.

CHÆREA.

Scis ſponſam mihi?

PARMENO.

Bene, ita me di ament, factum.

GNATHO.

Audin tu, hic quid ait?

CHÆREA.

Tum autem Phædriæ
Meo fratri gaudeo esse amorem omnem in tranquillo: unast domus.
Thais patri se commendavit: in clientelam et fidem
Nobis dedit se.

PARMENO.

Fratris igitur Thais totast.

CHÆREA.

Scilicet.

PARMENO.

Jam hoc aliud est, quod gaudeamus: miles pelletur foras.

CHÆREA.

Tu frater ubi ubi est fac quam primum hæc audiat.

PARMENO.

Visam domum.

THRASO.

Numquid, Gnatho, tu dubitas quin ego nunc perpetuo perierim?

GNATHO.

Sine dubio opinor.

CHÆREA.

Quid commemorem primum, aut laudem maxume?
Illumne qui mihi dedit consilium ut facerem, an me, qui ausus siem
Incipere; an fortunam conlaudem, quæ gubernatrix fuit;
Quæ tot res, tantas, tam opportune in unam conclusit diem;
An mei patris festivitatem et facilitatem? O Juppiter,

Serva obſecro hæc bona nobis.

PHÆDRIA.

Di voſtram fidem, incredibilia
Parmeno modo quæ narravit. Sed ubi eſt frater?

CHÆREA.

Præſto adeſt.

PHÆDRIA.

Gaudeo.

CHÆREA.

Satis credo. Nihil eſt Thaide hac, frater, tua
Dignius quod ametur: ita noſtræ omni eſt fautrix familiæ.

PHÆDRIA.

Hui,
Mihi illam laudas?

THRASO.

Perii, quanto minus ſpei eſt, tanto magis amo.
Obſecro, Gnatho, in te ſpes eſt.

GNATHO.

Quid vis faciam?

THRASO.

Perfice hoc
Precibus, pretio, ut hæream in parte aliqua tandem apud
Thaidem.

GNATHO.

Difficile eſt.

THRASO.

Si quid conlibuit, novi te. Hoc ſi effeceris,
Quodvis donum præmio a me optato, id optatum feres.

GNATHO.

Itane?

THRASO.

Sic erit.

GNATHO.

Si efficio hoc, poſtulo ut mihi tua domus
Te præſente abſente pateat; invocato ut ſit locus
Semper.

THRASO.

Do fidem futurum.

GNATHO.

Accingar.

PHÆDRIA.

Quem ego hic audio?
O Thraſo.

THRASO.

Salvete.

PHÆDRIA.

Tu fortaſſe quæ facta hic fient
Neſcis.

THRASO.

Scio.

PHÆDRIA.

Cur te ergo in his ego conſpicor regionibus?

THRASO.

Vobis fretus.

PHÆDRIA.

Scin quam fretus? Miles, edico tibi,
Si te in platea offendero hac poſt umquam: quod dicas mihi:
Alium quærebam, iter hac habui: periiſti.

GNATHO.

Heia, haud ſic decet.

PHÆDRIA.

Dictumſt.

GNATHO.

Non cognoſco voſtrum tam ſuperbum.

PHÆDRIA.

Sic erit.

GNATHO.

Prius audite paucis: quod quum dixero, ſi placuerit,
Facitote.

PHÆDRIA.

Audiamus.

GNATHO.

Tu concede paulum iſtuc, Thraſo.
Principio ego vos credere ambos hoc mi vehementer velim,
Me hujus quicquid facio, id facere maxume cauſa mea:
Verum ſi idem vobis prodeſt, vos non facere inſcitiaſt.

PHÆDRIA.

Quid id eſt?

GNATHO.

Militem ego rivalem recipiundum cenſe o.

PHÆDRIA.

Hem.

CHÆREA.

Recipiundum?

GNATHO.

Cogita modo: tu hercle cum illa, Phædria,
Et libenter vivis, et enim bene libenter victitas.
Quod des paullumſt; et neceſſe eſt multum accipere Thaidem,
Ut tuo amori ſuppeditare poſſit, ſine ſumptu tuo.
Ad omnia hæc magis opportunus, nec magis ex uſu tuo
Nemo eſt. Principio et habet quod det, et dat nemo largius.
Fatuus eſt, inſulſus, tardus, ſtertit noctes et dies.
Neque iſtum metuas ne amet mulier: facile pellas ubi velis.

CHÆREA.

Quid agimus?

GNATHO.

Præterea hoc etiam, quod ego vel primum puto,
Accipit homo nemo melius prorſum neque prolixius.

CHÆREA.

Mirum ni illoc homine quoquo pacto opuſt.

PHÆDRIA.

Idem ego arbitror.

GNATHO.

Recte facitis. Unum etiam hoc vos oro, ut me in voſtrum gregem
Recipiatis: ſatis diu jam hoc ſaxum vorſo.

PHÆDRIA.

Recipimus.

CHÆREA.

Ac libenter.

GNATHO.

At ego pro iſto, Phædria, et tu, Chærea,
Hunc comedendum et ebibendum vobis propino.

CHÆREA.

Placet.

PHÆDRIA.

Dignus eſt.

GNATHO.

Thraſo, ubi vis accede.

THRASO.

Obſecro te, quid agimus?

GNATHO.

Quid? iſti te ignorabant: poſtquam eis mores oſtendi tuos,
Et conlaudavi ſecundum facta et virtutes tuas,
Impetravi.

THRASO.

Bene feciſti. Gratiam habeo maxumam.

Numquam etiam fui uſquam, quin me omnes amarent plurimum.

GNATHO.

Dixin ego in hoc eſſe vobis Atticam elegantiam?

PHÆDRIA.

Nil præter promiſſum eſt. Ite hac. Vos valete, et plaudite.

HEAUTON TIMORUMENOS.

FABULÆ INTERLOCUTORES.

Chremes ſenex.
Menedemus ſenex.
Clitipho adoleſcens.
Clinia adoleſcens.
Syrus ſervus.
Dromo ſervus.
Bacchis meretrix.
Antiphila virgo.
Sostrata matrona.
Nutrix.
Phrygia ancilla.

Græca eſt Menandru. Acta ludis Megalenſib. L. Cornelio Lentulo L. Valerio Flacco Ædilib. Curulib. Egit Ambivius Turpio. Modos fecit Flaccus Claudi. Acta primum tibiis imparibus, deinde duabus dextris. Actaſt III. M. Juventio Ti. Sempronio Coſs.

HEAUTON TIMORUMENOS.

PROLOGUS.

NE cui ſit veſtrum mirum, cur partis ſeni
Poeta dederit, quæ ſunt adoleſcentium:
Id primum dicam: deinde quod veni eloquar.
Ex integra Græca integram comœdiam
Hodie ſum acturus Heauton timorumenon:
Simplex quæ ex argumento facta eſt duplici.
Novamſſe oſtendi, et quæſſet: nunc qui ſcripſerit,
Et cuja Græca ſit, ni partem maxumam
Exiſtimarem ſcire voſtrum, id dicerem.
Nunc, quamobrem has partis didicerim, paucis dabo.
Oratorem eſſe voluit me, non prologum:
Voſtrum judicium fecit: me actorem dedit.
Sed hic actor tantum poterit a facundia,
Quantum ille potuit cogitare commode,
Qui orationem hanc ſcripſit, quam dicturus ſum.
Nam quod rumores diſtulerunt malivoli,

Multas contaminaſſe Græcas, dum facit
Paucas Latinas: factum hic eſſe id non negat:
Neque ſe pigere, et deinde facturum autumat.
Habet bonorum exemplum: quo exemplo ſibi
Licere id facere, quod illi fecerunt, putat.
Tum quod malivolus vetus poeta dictitat,
Repente ad ſtudium hunc ſe applicaſſe muſicum,
Amicum ingenio fretum, haud natura ſua:
Arbitrium veſtrum, veſtra exiſtumatio
Valebit. Quare omnis vos oratos volo,
Ne plus iniquum poſſit, quam æcum, oratio.
Facite æqui ſitis: date creſcendi copiam,
Novarum qui ſpectandi faciunt copiam
Sine vitiis: ne ille pro ſe dictum exiſtumet,
Qui nuper fecit ſervo currenti in via
Deceſſe populum. Cur inſano ſerviat?
De illius peccatis plura dicet, quum dabit
Alias novas; niſi finem maledictis facit.
Adeſte æquo animo; date poteſtatem mihi,
Statariam agere ut liceat per ſilentium;
Ne ſemper ſervos currens, iratus ſenex,
Edax paraſitus, ſycophanta autem inpudens,
Avarus leno, adſidue agendi ſint mihi
Clamore ſummo, cum labore maxumo.
Mea cauſa cauſam hanc juſtam eſſe animum inducite,
Ut aliqua pars laboris minuatur mihi.
Nam nunc novas qui ſcribunt, nil parcunt ſeni:
Si quæ laborioſa eſt, ad me curritur:
Si lenis eſt, ad alium defertur gregem.
In hac eſt pura oratio. Experimini,
In utramque partem ingenium quid poſſit meum.
Si numquam avare pretium ſtatui arti meæ,

Et eumſſe quæſtum in animum induxi maxumum,
Quam maxume ſervire voſtris commodis:
Exemplum ſtatuite in me, ut adoleſcentuli
Vobis placere ſtudeant potius, quam ſibi.

ACTUS I. SCENA I.

CHREMES. MENEDEMUS.

CHREMES.

QUAMQUAM hæc inter nos nuper notitia admodum eſt
Inde adeo quod agrum in proxumo hic mercatus es,
Nec rei fere ſane amplius quicquam fuit:
Tamen vel virtus tua me, vel vicinitas,
Quod ego in propinqua parte amicitiæ puto,
Facit ut te audacter moneam et familiariter,
Quod mihi videre præter ætatem tuam
Facere, et præter quam res te adhortatur tua.
Nam pro deum atque hominum fidem, quid vis tibi?
Quid quæris? Annos ſexaginta natus es,
Aut plus eo, ut conjicio. Agrum in his regionibus
Meliorem, neque preti majoris, nemo habet;
Servos compluris: proinde quaſi nemo ſiet,
Ita tute adtente illorum officia fungere.
Numquam tam mane egredior, neque tam veſperi
Domum revortor, quin te in fundo conſpicer
Fodere, aut arare, aut aliquid ferre. Denique
Nullum remittis tempus, neque te reſpicis.
Hæc non voluptati tibi eſſe, ſatis certo ſcio. At
Enim dices: quantum hic operis fiat, pænitet.

Quod in opere faciundo operæ conſumis tuæ,
Si ſumas in illis exercendis, plus agas.

MENEDEMUS.

Chreme, tantumne ab re tua eſt oti tibi,
Aliena ut cures, eaque, nihil quæ ad te adtinent?

CHREMES.

Homo ſum: humani nihil a me alienum puto.
Vel me monere hoc vel percontari puta:
Rectumſt, ego ut faciam: non eſt, te ut deterream.

MENEDEMUS.

Mihi ſic eſt uſus: tibi ut opus factoſt, face.

CHREMES.

An cuiquam eſt uſus homini, ſe ut cruciet?

MENEDEMUS.

Mihi.

CHREMES.

Si quid laboriſt, nollem: ſed quid iſtuc mali eſt,
Quæſo? quid de te tantum meruiſti?

MENEDEMUS.

Eheu!

CHREMES.

Ne lacruma: atque iſtuc, quicquid eſt, fac me ut ſciam.
Ne retice: ne verere: crede inquam mihi.
Aut conſolando aut conſilio aut re juvero.

MENEDEMUS.

Scire hoc vis?

CHREMES.

Hac quidem cauſa, qua dixi tibi.

MENEDEMUS.

Dicetur.

CHREMES.

At iſtos raſtros interea tamen

Adpone, ne labora.

MENEDEMUS.

Minime.

CHREMES.

Quam rem agis?

MENEDEMUS.

Sine me, vacivom tempus ne quod dem mihi
Laboris.

CHREMES.

Non ſinam, inquam.

MENEDEMUS.

Ah, non æcum facis.

CHREMES.

Hui, tam gravis hos, quæſo?

MENEDEMUS.

Sic meritumſt meum.

CHREMES.

Nunc loquere.

MENEDEMUS.

Filium unicum adoleſcentulum
Habeo. Ah, quid dixi? habere me? immo habui, Chreme:
Nunc habeam necne incertumſt.

CHREMES.

Quid ita iſtuc?

MENEDEMUS.

Scies.

Eſt e Corintho hic advena anus paupercula:
Ejus filiam ille amare cœpit perdite,
Prope jam ut pro uxore haberet: hæc clam me omnia.
Ubi rem reſcivi, cœpi non humanitus,
Neque ut animum decuit ægrotum adoleſcentuli,
Tractare, ſed vi et via pervolgata patrum.

Cotidie accuſabam: hem tibine hæc diutius
Licere ſperas facere me vivo patre,
Amicam ut habeas prope jam in uxoris loco?
Erras, ſi id credis, et me ignoras, Clinia.
Ego te meumſſe dici tantiſper volo,
Dum, quod te dignumſt, facies: ſed ſi id non facis,
Ego, quod me in te ſit facere dignum, invenero.
Nulla adeo ex re iſtuc fit, niſi ex nimio otio.
Ego iſtuc ætatis non amori operam dabam,
Sed in Aſiam hinc abii propter pauperiem, atque ibi
Simul rem et gloriam armis belli repperi.
Poſtremo adeo res rediit: aduleſcentulus
Sæpe eadem et graviter audiendo victus eſt:
Putavit me et ætate et benivolentia
Plus ſcire et providere, quam ſe ipſum ſibi:
In Aſiam ad regem militatum abiit, Chreme.

CHREMES.

Quid ais?

MENEDEMUS.

Clam me profectus, menſis tris abeſt.

CHREMES.

Ambo accuſandi: etſi illud inceptum tamen
Animi eſt pudentis ſignum et non inſtrenui.

MENEDEMUS.

Ubi comperi ex iis, qui ei fuere conſcii,
Domum revortor mæſtus, atque animo fere
Conturbato atque incerto præ ægritudine.
Adſido: adcurrunt ſervi: ſoccos detrahunt:
Video alios feſtinare, lectos ſternere,
Cenam apparare: pro ſe quiſque ſedulo
Faciebat, quo illam mihi lenirent miſeriam.
Ubi video hæc, cœpi cogitare: hem, tot mea

Solius sollicitsi sint causa, ut me unum expleant?
Ancillæ tot me vestiant? sumptus domi
Tantos ego solus faciam? sed gnatum unicum,
Quem pariter uti his decuit aut etiam amplius,
Quod illa ætas magis ad hæc utenda idonea est,
Eum ego hinc ejeci miserum injustitia mea?
Malo quidem me dignum quovis deputem,
Si id faciam. Nam usque dum ille vitam illam colet
Inopem, carens patria ob meas injurias,
Interea usque illi de me supplicium dabo,
Laborans, quærens, parcens, illi serviens.
Ita facio prorsus: nihil relinquo in ædibus,
Nec vas, nec vestimentum: conrasi omnia.
Ancillas, servos, nisi eos qui opere rustico
Faciundo facile sumptum exercerent suum,
Omnis produxi ac vendidi. Inscripsi illico
Ædis mercede. Quasi talenta ad quindecim
Coegi: agrum hunc mercatus sum: hic me exerceo.
Decrevi tantisper me minus injuriæ,
Chremes, meo gnato facere, dum fiam miser:
Nec fas esse, ulla me voluptate hic frui,
Nisi ubi ille huc salvos redierit meus particeps.

CHREMES.

Ingenio te esse in liberos leni puto,
Et illum obsequentem, siquis recte aut commode
Tractaret. Verum nec tu illum satis noveras,
Nec te ille; hocque fit, ubi non vere vivitur.
Tu illum numquam ostendisti quanti penderes,
Nec tibi illest credere ausus quæ est æcum patri.
Quod si esset factum, hæc numquam evenissent tibi.

MENEDEMUS.

Ita res est, fateor: peccatum a me maxumest.

CHREMES.

Menedeme, at porro recte ſpero, et illum tibi
Salvom adfuturum eſſe hic confido propediem.

MENEDEMUS.

Utinam ita di faxint.

CHREMES.

Facient. Nunc, ſi commodumſt:
Dionyſia hic ſunt hodie, apud me ſis volo.

MENEDEMUS.

Non poſſum.

CHREMES.

Cur non? Quæſo tandem aliquantulum
Tibi parce: idem abſens facere te hoc volt filius.

MENEDEMUS.

Non convenit, qui illum ad laborem impellerem,
Nunc me ipſum fugere.

CHREMES.

Sicine eſt ſententia?

MENEDEMUS.

Sic.

CHREMES.

Bene vale.

MENEDEMUS.

Et tu.

CHREMES.

Lacrumas excuſſit mihi,
Miſeretque me ejus: ſed ut diei tempus eſt,
Monere oportet me hunc vicinum Phaniam,
Ad cenam ut veniat: ibo, viſam ſi domi eſt.
Nihil opus fuit monitore: jamdudum domi
Præſto apud me eſſe aiunt; egomet convivas moror.
Ibo adeo hinc intro. Sed quid crepuerunt fores
Hinc a me? Quiſnam egreditur? Huc conceſſero.

ACTUS I. SCENA II.

CLITIPHO. CHREMES.

CLITIPHO.

Nihil adhuc eſt, quod vereare, Clinia: haudquaquam etiam ceſſant:
Et illam ſimul cum nuntio tibi hic adfuturam hodie ſcio.
Proin tu ſolicitudinem iſtam falſam, quæ te excruciat, mittas.

CHREMES.

Quicum loquitur filius?

CLITIPHO.

Pater adeſt, quem volui: adibo. Pater, opportune advenis.

CHREMES.

Quid id eſt?

CLITIPHO.

Hunc Menedemum noſtin noſtrum vicinum?

CHREMES.

Probe.

CLITIPHO.

Huic filium ſcis eſſe?

CHREMES.

Audivi eſſe in Aſia.

CLITIPHO.

Non eſt, pater:
Apud nos eſt.

CHREMES.

Quid ais?

CLITIPHO.

Advenientem, e navi egredientem, illico

Abduxi ad cenam: nam mihi magna cum eo jam inde uſque a puertia
Fuit ſemper familiaritas.

CHREMES.

Voluptatem magnam nuntias.
Quam vellem Menedemum invitatum, ut nobiſcum eſſet, amplius:
Ut hanc lætitiam nec opinanti primus objicerem domi.
Atque etiam nunc tempus eſt.

CLITIPHO.

Cave faxis; non opus eſt, pater.

CHREMES.

Quapropter?

CLITIPHO.

Quia enim incertumſt etiam, quid ſe faciat. Modo venit.
Timet omnia, patris iram, et animum amicæ ſe erga ut ſit ſuæ.
Eam miſere amat: propter eam hæc turba atque abitio evenit.

CHREMES.

Scio.

CLITIPHO.

Nunc ſervolum ad eam in urbem miſit, et ego noſtrum una Syrum.

CHREMES.

Quid narrat?

CLITIPHO.

Quid ille? Se miſerum eſſe.

CHREMES.

Miſerum? Quem minus credereſt?
Quid reliquiſt, quin habeat quæ quidem in homine dicuntur bona?
Parentis, patriam incolumem, amicos, genus, cognatos, divitias:
Atque hæc perinde ſunt ut illius animus, qui ea poſſidet:

Qui uti ſcit, ei bona; illi, qui non utitur recte, mala.

CLITIPHO.

Immo ille ſenex fuit importunus ſemper; et nunc nil magis
Vereor, quam ne quid in illum iratus plus ſatis faxit, pater.

CHREMES.

Illene? Sed reprimam me: nam in metu eſſe hunc, illi eſt utile.

CLITIPHO.

Quid tute tecum?

CHREMES.

Dicam. Ut ut erat, manſum tamen oportuit.
Fortaſſe aliquantum iniquior erat præter ejus lubidinem:
Pateretur: nam quem ferret, ſi parentem non ferret ſuum?
Huncine erat æcum ex illius more, an illum ex hujus vivere?
Et quod illum inſimulat durum, id non eſt. Nam parentum injuriæ
Uniuſmodi ſunt ferme; paulo qui eſt homo tolerabilis.
Scortari crebro nolunt; nolunt crebro convivarier:
Præbent exigue ſumptum: atque hæc ſunt tamen ad virtutem omnia.
Verum animus ubi ſemel ſe cupiditate devinxit mala,
Neceſſe eſt, Clitipho, conſilia conſequi conſimilia. Hoc
Scitumſt, periclum ex aliis facere, tibi quod ex uſu ſiet.

CLITIPHO.

Ita credo.

CHREMES.

Ego ibo hinc intro, ut videam nobis quid cenæ ſiet.
Tu, ut tempus eſt diei, vide ſis ne quo hinc abeas longius.

ACTUS II. SCENA I.

CLITIPHO.

UAM iniqui ſunt patres in omnis aduleſcentis judices!
Qui æcum eſſe cenſent nos jam a pueris illico naſci ſenes;
Neque illarum adfines eſſe rerum, quas fert adoleſcentia.
Ex ſua libidine moderantur, nunc quæ eſt, non quæ olim fuit.
Mihi ſi umquam filius erit, næ ille facili me utetur patre:
Nam et cognoſcendi et ignoſcendi dabitur peccati locus:
Non ut meus, qui mihi per alium oſtendit ſuam ſententiam.
Perii, is mi, ubi adbibit plus paulo, ſua quæ narrat facinora!
Nunc ait: periclum ex aliis facito, tibi quod ex uſu ſiet.
Aſtutus: næ ille haud ſcit, quam mihi nunc ſurdo narret fabulam.
Magis nunc me amicæ dicta ſtimulant, Da mihi, atque adfer mihi:
Cui quid reſpondeam nil habeo: neque me quiſquam eſt miſerior.
Nam hic Clinia, etſi is quoque ſuarum rerum ſatagit, attamen
Habet bene et pudice eductam, ignaram artis meretriciæ.
Meaſt potens, procax, magnifica, ſumptuoſa, nobilis.
Tum quod dem ei, recteſt: nam nihil eſſe mihi, religioſt dicere.
Hoc ego mali non pridem inveni: neque etiamdum ſcit pater.

ACTUS II. SCENA II.

CLINIA. CLITIPHO.

CLINIA.

Si mihi ſecundæ res de amore meo eſſent, jam dudum ſcio
Veniſſent: ſed vereor, ne mulier me abſente hic corrupta ſit.
Concurrunt multæ opiniones, quæ mihi animum exaugeant:
Occaſio, locus, ætas, mater, cujus ſub imperioſt, mala:
Cui nil jam præter pretium dulceſt.

CLITIPHO.

Clinia.

CLINIA.

Hei miſero mihi.

CLITIPHO.

Etiam caves, ne videat forte hinc te a patre aliquis exiens?

CLINIA.

Faciam: ſed neſcio quid profecto mi animus præſagit mali.

CLITIPHO.

Pergin iſtuc prius dijudicare, quam ſcis, quid veri ſiet?

CLINIA.

Si nil mali eſſet, jam hic adeſſent.

CLITIPHO.

Jam aderunt.

CLINIA.

Quando iſtuc erit?

CLITIPHO.

Non cogitas hinc longule eſſe? Et noſti mores mulierum:
Dum moliuntur, dum contantur, annus eſt.

CLINIA.

O Clitipho,

Timeo.

CLITIPHO.

Reſpira: eccum Dromonem cum Syro: una adſunt tibi.

ACTUS II. SCENA III.

SYRUS. DROMO. CLINIA. CLITIPHO.

SYRUS.

AIN tu?

DROMO.

Sic eſt: verum interea dum ſermones cædimus,
Illæ ſunt relictæ.

CLITIPHO.

Mulier tibi adeſt; audin, Clinia?

CLINIA.

Ego vero audio nunc demum et video et valeo, Clitipho.

SYRUS.

Minime mirum: adeo inpeditæ ſunt: ancillarum gregem
Ducunt ſecum.

CLINIA.

Perii, unde illi ſunt ancillæ?

CLITIPHO.

Men rogas?

SYRUS.

Non oportuit relictas: portant quid rerum!

CLINIA.

Hei mihi.

SYRUS.

Aurum, veſtem: et veſperaſcit, et non noverunt viam.
Factum a nobis ſtulte eſt. Abi dum tu, Dromo, illis obviam:
Propera: quid ſtas?

CLINIA.

Væ miſero mihi, quanta de ſpe decidi.

CLITIPHO.

Quid iſtuc? quæ res te ſollicitat autem?

CLINIA.

Rogitas quid ſiet?
Viden tu, ancillas, aurum, veſtem? quam ego cum una ancillula
Hic reliqui: unde eſſe cenſes?

CLITIPHO.

Vah, nunc demum intellego.

SYRUS.

Di boni, quid turbaeſt! Ædes noſtræ vix capient, ſcio.
Quid comedent! quid ebibent! quid ſene erit noſtro miſerius!
Sed video eccos quos volebam.

CLINIA.

O Juppiter, ubinam eſt fides?
Dum ego propter te errans patria careo demens, tu interea loci
Conlocupletaſti te, Antiphila, et me in his deſeruiſti malis;
Propter quam in ſumma infamia ſum, et meo patri minus ſum obſequens;
Cujus nunc pudet me et miſeret, qui harum mores cantabat mihi,
Monuiſſe fruſtra, neque potuiſſe eum umquam ab hac me expellere.
Quod tamen nunc faciam: tum, quum gratum mi eſſe potuit, nolui.

Nemo eſt miſerior me.

SYRUS.

Hic de noſtris verbis errat videlicet,
Quæ hic ſumus locuti. Clinia, aliter tuum amorem, atque eſt, accipis:
Nam et vitaſt eadem, et animus te erga idem ac fuit;
Quantum ex ipſa re conjecturam cepimus.

CLINIA.

Quid, obſecro? Nam mihi nunc nil rerum omniumſt
Quod malim, quam me hoc falſo ſuſpicarier.

SYRUS.

Hoc primum, ut ne quid hujus ignores: anus,
Quæ eſt dicta mater eſſe ei antehac, non fuit:
Ea obiit mortem: hoc ipſa in itinere alteræ
Dum narrat, forte audivi.

CLITIPHO.

Quænamſt altera?

SYRUS.

Mane: hoc quod cœpi, primum enarrem, Clitipho:
Poſt iſtuc veniam.

CLITIPHO.

Propera.

SYRUS.

Jam primum omnium,
Ubi ventum ad ædis eſt, Dromo pultat fores:
Anus quædam prodit: hæc ubi aperuit oſtium,
Continuo hic ſe conjecit intro, ego conſequor:
Anus foribus obdit peſſulum, ad lanam redit.
Hic ſciri potuit, aut nuſquam alibi, Clinia,
Quo ſtudio vitam ſuam te abſente exegerit.
Ubi de inproviſo eſt interventum mulieri:
Nam ea res dedit tum exiſtumandi copiam

Cotidianæ vitæ conſuetudinem;
Quæ, cujuſque ingenium ut ſit, declarat maxume:
Texentem telam ſtudioſe ipſam offendimus;
Mediocriter veſtitam veſte lugubri,
Ejus anuis cauſa, opinor, quæ erat mortua;
Sine auro: tum ornatam, ita uti quæ ornantur ſibi,
Nulla mala re expolitam muliebri:
Capillus paſſus, prolixus, circum caput
Rejectus neglegenter: pax.

CLINIA.

Syre mi, obſecro,
Ne me in lætitiam fruſtra conjicias.

SYRUS.

Anus
Subtemen nebat: præterea una ancillula
Erat; ea texebat una, pannis obſita,
Neglecta, inmunda inluvie.

CLITIPHO.

Si hæc ſunt Clinia,
Vera, ita uti credo, quis te eſt fortunatior?
Scin hanc, quam dicit ſordidatam et ſordidam?
Magnum hoc quoque ſignumſt, dominam eſſe extra noxiam,
Quum ejus tam negleguntur internuntii.
Nam diſciplina eſt iiſdem, munerarier
Ancillas primum, ad dominas qui adfectant viam.

CLINIA.

Perge, obſecro te: et cave ne falſam gratiam
Studeas inire. Quid ait, ubi me nominas?

SYRUS.

Ubi dicimus rediiſſe te, et rogare uti
Veniret ad te, mulier telam deſerit
Continuo, et lacrumis opplet os totum ſibi:

Ut facile ſcias deſiderio id fieri tuo.

CLINIA.

Præ gaudio, ita me di ament, ubi ſim neſcio:
Ita timui.

CLITIPHO.

At ego nil eſſe ſcibam, Clinia.
Agedum viciſſim, Syre, dic quæ illaſt altera.

SYRUS.

Adducimus tuam Bacchidem.

CLITIPHO.

Hem, quid? Bacchidem?
Eho ſceleſte quo illam ducis?

SYRUS.

Quo ego illam? ad nos ſcilicet.

CLITIPHO.

Ad patremne?

SYRUS.

Ad eum ipſum.

CLITIPHO.

O hominis inpudentem audaciam.

SYRUS.

Heus tu,
Non fit ſine periclo facinus magnum nec memorabile.

CLITIPHO.

Hoc vide: in mea vita tu tibi laudem is quæſitum, ſcelus?
Ubi ſi paulum modo quid tete fugerit, ego perierim.
Quid illo facias?

SYRUS.

At enim.

CLITIPHO.

Quid enim?

SYRUS.

Si ſinas, dicam.

CLINIA.

Sine.

CLITIPHO.

Sino.

SYRUS.

Ita res eſt hæc nunc, quaſi quum . . .

CLITIPHO.

Quas, malum, ambages mihi
Narrare occipit?

CLINIA.

Syre, verum hic dicit: mitte. Ad rem redi.

SYRUS.

Enimvero reticere nequeo: multimodis injuriu's,
Clitipho, neque ferri potis es.

CLINIA.

Audiundum hercle eſt: tace.

SYRUS.

Vis amare: vis potiri: vis quod des illi, effici:
Tuum eſſe in potiundo periclum non vis: haud ſtulte ſapis:
Siquidem id ſapereſt, velle te id quod non poteſt contingere.
Aut hæc cum illis ſunt habenda, aut illa cum his mittenda ſunt.
Harum duarum conditionum nunc utram malis, vide:
Etſi conſilium, quod cepi, rectum eſſe et tutum ſcio.
Nam apud patrem tua amica tecum ſine metu ut ſit, copiaſt:
Tum quod illi argentum es pollicitus, eadem hac inveniam via:
Quod ut efficerem, orando ſurdas jam auris reddideras mihi.
Quid aliud tibi vis?

CLITIPHO.

Siquidem hoc fit.

SYRUS.

Siquidem, experiundo ſcies.

CLITIPHO.

Age age, cedo iſtuc tuum conſilium, quid id eſt?

SYRUS.

Adſimulabimus,
Tuam amicam hujus eſſe.

CLITIPHO.

Pulchre: cedo quid hic faciet ſua?
An ea quoque dicetur hujus, ſi una hæc dedecori eſt parum?

SYRUS.

Immo ad tuam matrem adducetur.

CLINIA.

Quid eo?

SYRUS.

Longumſt, Clitipho,
Si tibi narrem, quamobrem id faciam: vera cauſa eſt.

CLITIPHO.

Fabulæ;
Nil ſatis firmi video, quamobrem accipere hunc mi expediat metum.

SYRUS.

Mane, habeo aliud, ſi iſtuc metuis, quod ambo confiteamini
Sine periclo eſſe.

CLITIPHO.

Hujuſmodi obſecro aliquid reperi.

SYRUS.

Maxume:
Ibo obviam hinc; dicam, ut revortantur domum.

CLITIPHO.

Hem,
Quid dixti?

SYRUS.

Ademptum tibi jam faxo omnem metum:

In aurem utramvis otiofe ut dormias.

CLITIPHO.

Quid ago nunc?

CLINIA.

Tune? Quod boni—

CLITIPHO.

Syre, dic modo
Verum.

SYRUS.

Age modo: hodie fero ac nequicquam voles.

CLINIA.

Datur, fruare, dum licet: nam nefcias—

CLITIPHO.

Syre inquam.

SYRUS.

Perge porro, tamen iftuc ago.

CLINIA.

Ejus fit poteftas pofthac an numquam tibi.

CLITIPHO.

Verum hercle iftuc eft: Syre, Syre, inquam, heus heus, Syre.

SYRUS.

Concaluit: quid vis?

CLITIPHO.

Redi, redi.

SYRUS.

Adfum, dic quid eft?
Jam hoc quoque negabis tibi placere.

CLITIPHO.

Immo, Syre;
Et me et meum amorem et famam permitto tibi.
Tu es judex: nequid accufandus fis, vide.

SYRUS.

Ridiculum eft te iftuc me admonere, Clitipho:

Quasi istic minor mea res agatur, quam tua.
Hic siquid nobis forte adversi evenerit,
Tibi erunt parata verba, huic homini verbera.
Quapropter hæc res neutiquam neglectu est mihi:
Sed istunc exora, ut suam esse adsimulet.

CLINIA.

Scilicet
Facturum me esse: in eum jam res rediit locum,
Ut sit necesse.

CLITIPHO.

Merito te amo, Clinia.

CLINIA.

Verum illa ne quid titubet.

SYRUS.

Perdoctast probe.

CLITIPHO.

At hoc demiror, qui tam facile potueris
Persuadere illi, quæ solet quos spernere!

SYRUS.

In tempore ad eam veni, quod rerum omniumst
Primum: nam quendam misere offendi militem
Ejus noctem orantem: hæc arte tractabat virum,
Ut illius animum cupidum inopia incenderet:
Eademque ut esset apud te hoc quam gratissimum.
Sed heus tu, vide sis, nequid inprudens ruas.
Patrem novisti, ad has res quam sit perspicax:
Ego te autem novi, quam esse soleas inpotens:
Inversa verba, eversas cervices tuas,
Gemitus, screatus, tussis, risus abstine.

CLITIPHO.

Laudabis.

SYRUS.

Vide sis.

CLITIPHO.

Tutemet mirabere.

SYRUS.

Sed quam cito ſunt conſecutæ mulieres?

CLITIPHO.

Ubi ſunt? cur retines?

SYRUS.

Jam nunc hæc non eſt tua.

CLITIPHO.

Scio, apud patrem: at nunc interim.

SYRUS.

Nihilo magis.

CLITIPHO.

Sine.

SYRUS.

Non ſinam, inquam.

CLITIPHO.

Quæſo paulifper.

SYRUS.

Veto.

CLITIPHO.

Saltem ſalutare.

SYRUS.

Abeas, ſi ſapias.

CLITIPHO.

Eo.

Quid iſtic?

SYRUS.

Manebit.

CLITIPHO.

O hominem felicem.

SYRUS.

Ambula.

ACTUS II. SCENA IV.

BACCHIS. ANTIPHILA. CLINIA. SYRUS.

BACCHIS.

EDEPOL te, mea Antiphila, laudo et fortunatam judico,
Id quum ſtuduiſti, iſti formæ ut mores conſimiles forent.
Minimeque, ita me di ament, miror ſi te ſibi quiſque expetit.
Nam mihi quale ingenium haberes, fuit indicio oratio.
Et quum egomet nunc mecum in animo vitam tuam conſidero,
Omniumque adeo voſtrarum, volgus quæ ab ſe ſegregant;
Et vos eſſe iſtiuſmodi, et nos non eſſe, haud mirabileſt:
Nam expedit bonas eſſe vobis; nos, quibuſcum eſt res, non ſinunt:
Quippe forma inpulſi noſtra nos amatores colunt:
Hæc ubi inminuta eſt, illi ſuum animum alio conferunt;
Niſi ſi proſpectum interea aliquid eſt, deſertæ vivimus.
Vobis cum uno ſemel ubi ætatem agere decretumſt viro;
Cujus mos maxumeſt conſimilis voſtrum, hi ſe ad vos adplicant.
Hoc benificio utrique ab utriſque vero devincimini;
Ut numquam ulla amori veſtro incidere poſſit calamitas.

ANTIPHILA.

Neſcio alias: me quidem ſemper ſcio feciſſe ſedulo,
Ut ex illius commodo meum compararem commodum.

CLINIA.

Ah,
Ergo, mea Antiphila, tu nunc ſola reducem me in patriam facis:

Nam dum abs te abſum, omnes mihi labores fuere, quos cepi, leves,
Præterquam tui carendum quod erat.

SYRUS.

Credo.

CLITIPHO.

Syre, vix ſuffero.
Hocine me miſerum non licere meo modo ingenium frui?

SYRUS.

Immo, ut patrem tuum vidi, partes diu etiam duras dabit.

BACCHIS.

Quiſnam hic adoleſcens eſt, qui intuitur nos?

ANTIPHILA.

Ah, retine me, obſecro.

BACCHIS.

Amabo, quid tibi eſt?

ANTIPHILA.

Diſperii, perii miſera.

BACCHIS.

Quid ſtupes,
Antiphila?

ANTIPHILA.

Videon Cliniam, an non?

BACCHIS.

Quem vides?

CLITIPHO.

Salve, anime mi.

ANTIPHILA.

O mi Clinia, ſalve.

CLINIA.

Ut vales?

ANTIPHILA.

Salvum veniſſe gaudeo.

CLITIPHO.

Teneone te,
Antiphila, maxume animo exoptatam meo?

SYRUS.

Ite intro: nam vos jamdudum exſpectat ſenex.

ACTUS III. SCENA I.

CHREMES. MENEDEMUS.

CHREMES.

LUCISCIT hoc jam. Ceſſo pultare oſtium
Vicini, primum e me ut ſciat ſibi filium
Rediiſſe? etſi adoleſcentem hoc nolle intellego.
Verum, quum videam miſerum hunc tam excruciarier
Ejus abitu, celem tam inſperatum gaudium,
Quum illi pericli nihil ex indicio ſiet?
Haud faciam: nam quod potero adjutabo ſenem.
Item ut filium meum amico atque æquali ſuo
Video inſervire, et ſocium eſſe in negotiis;
Nos quoque ſenes eſt æcum ſenibus obſequi.

MENEDEMUS.

Aut ego profecto ingenio egregio ad miſerias
Natus ſum, aut illud falſumſt, quod volgo audio
Dici, diem adimere ægritudinem hominibus:
Nam mihi quidem cotidie augeſcit magis
De filio ægritudo; et quanto diutius
Abeſt, magis cupio tanto, et magis deſidero.

CHREMES.

Sed ipſum foras egreſſum video; ibo, adloquar.
Menedeme, ſalve: nuntium adporto tibi,
Cujus maxume te fieri participem cupis.

MENEDEMUS.

Numquidnam de gnato meo audiſti, Chreme?

CHREMES.

Valet atque vivit.

MENEDEMUS.

Ubinamſt quæſo?

CHREMES.

Apud me domi.

MENEDEMUS.

Meus gnatus?

CHREMES.

Sic eſt.

MENEDEMUS.

Venit?

CHREMES.

Certe.

MENEDEMUS.

Clinia
Meus venit?

CHREMES.

Dixi.

MENEDEMUS.

Eamus, duc me ad eum, obſecro.

CHREMES.

Non volt te ſcire ſe rediſſe etiam, et tuum
Conſpectum fugitat: propter peccatum hoc timet,
Ne tua duritia antiqua illa etiam adaucta ſit.

MENEDEMUS.

Non tu ei dixiſti, ut eſſem?

CHREMES.

Non.

MENEDEMUS.

Quamobrem, Chreme?

CHREMES.

Quia peſſume iſtuc in te atque in illum conſulis,
Si te tam leni et victo animo eſſe oſtenderis.

MENEDEMUS.

Non poſſum: ſatis jam, ſatis pater durus fui.

CHREMES.

Ah,
Vehemens in utramque partem, Menedeme, es nimis,
Aut largitate nimia aut parſimonia.
In eandem fraudem ex hac re atque ex illa incides.
Primum olim potius quam paterere filium
Commetare ad mulierculam, quæ paululo
Tum erat contenta, cuique erant grata omnia;
Proterruiſti hinc. Ea coacta ingratiis
Poſtilla cœpit victum volgo quærere.
Nunc quum ſine magno intertrimento non poteſt
Haberi, quidvis dare cupis. Nam, ut tu ſcias,
Quam ea nunc inſtructa pulchre ad perniciem ſiet;
Primum jam ancillas ſecum adduxit plus decem,
Oneratas veſte atque auro: ſatrapes ſi ſiet
Amator, numquam ſufferre ejus ſumptus queat:
Nedum tu poſſis.

MENEDEMUS.

Eſtne ea intus?

CHREMES.

Sit, rogas?
Senſi: nam unam ei cenam atque ejus comitibus
Dedi: quodſi iterum mihi ſit danda, actum ſiet.

Nam, ut alia omittam, pytiſando modo mihi
Quid vini abſumpſit? ſic hoc, dicens; Aſperum
Pater hoc eſt; aliud lenius ſodes vide.
Relevi dolia omnia, omnis ſerias:
Omnis ſollicitos habui: atque hæc una nox:
Quid te futurum cenſes, quem adſidue exedent?
Sic me di amabunt, ut me tuarum miſeritumſt,
Menedeme, fortunarum.

MENEDEMUS.

Faciat quod lubet:
Sumat, conſumat, perdat, decretumſt pati,
Dum illum modo habeam mecum.

CHREMES.

Si certumſt tibi
Sic facere, illud permagni referre arbitror,
Ut ne ſcientem ſentiat te id ſibi dare.

MENEDEMUS.

Quid faciam?

CHREMES.

Quidvis potius quam quod cogitas:
Per alium quemvis ut des: falli te ſinas
Technis per ſervolum: etſi ſubſenſi id quoque,
Illos ibi eſſe et id agere inter ſe clanculum.
Syrus cum illo veſtro conſuſurrant; conferunt
Conſilia adoleſcentes: et tibi perdere
Talentum hoc pacto ſatius eſt, quam illo minam.
Non nunc pecunia agitur, ſed illud, quomodo
Minimo periclo id demus aduleſcentulo.
Nam ſi ſemel tuum animum ille intellexerit,
Prius proditurum te tuam vitam, et prius
Pecuniam omnem, quam abs te amittas filium: hui,
Quantam feneſtram ad nequitiem patefeceris!

Tibi autem porro ut non ſit ſuave vivere:
Nam deteriores omnes ſumus licentia.
Quodcumque inciderit in mentem, volet: neque id
Putabit pravom an rectum ſit, quod petet.
Tu rem perire, et ipſum non poteris pati.
Dare denegaris: ibit ad illud illico,
Quo maxume apud te ſe valere ſentiet,
Abiturum ſe abs te eſſe illico minitabitur.

MENEDEMUS.

Videre verum, atque ita uti res eſt, dicere.

CHREMES.

Somnum hercle ego hac nocte oculis non vidi meis,
Dum id quæro, tibi qui filium reſtituerem.

MENEDEMUS.

Cedo dextram: porro te idem oro ut facias, Chreme.

CHREMES.

Paratus ſum.

MENEDEMUS.

Scin, quid nunc facere te volo?

CHREMES.

Dic.

MENEDEMUS.

Quod ſenſiſti illos me incipere fallere,
Id ut maturent facere: cupio illi dare,
Quod volt; cupio ipſum jam videre.

CHREMES.

Operam dabo.

Paulum hoc negoti mi obſtat: Simus et Crito
Vicini noſtri hic ambigunt de finibus:
Me cepere arbitrum: ibo ac dicam, ut dixeram
Operam daturum me, hodie non poſſe iis dare.
Continuo hic adſum.

MENEDEMUS.

Ita quæſo. Di voſtram fidem!
Ita conparatam eſſe hominum naturam omnium,
Aliena ut melius videant et dijudicent,
Quam ſua? An eo fit, quia in re noſtra aut gaudio
Sumus præpediti nimio aut ægritudine?
Hic mihi nunc quanto plus ſapit, quam egomet mihi?

CHREMES.

Diſſolvi me, otioſus operam ut tibi darem.
Syrus eſt prehendendus atque adhortandus mihi.
A me neſcio quis exit: concede hinc domum,
Ne nos inter nos conſentire ſentiant.

ACTUS III. SCENA II.

SYRUS. CHREMES.

SYRUS.

HAC illac circumcurſa: inveniendumſt tamen
Argentum; intendenda in ſenem eſt fallacia.

CHREMES.

Num me fefellit hoſce id ſtruere? Videlicet
Ille Cliniai ſervos tardiuſculuſt;
Idcirco huic noſtro traditaſt provincia.

SYRUS.

Quis hic loquitur? Perii. Numnam hæc audivit?

CHREMES.

Syre.

SYRUS.

Hem.

CHREMES.

Quid tu iſtic?

SYRUS.

Recte equidem: ſed te miror, Chreme,
Tam mane, qui heri tantum biberis.

CHREMES.

Nil nimis.

SYRUS.

Nil, narras? Viſa veroſt, quod dici ſolet,
Aquilæ ſenectus.

CHREMES.

Heia.

SYRUS.

Mulier commoda et
Faceta hæc meretrix.

CHREMES.

Sane idem viſa eſt mihi.

SYRUS.

Et quidem hercle forma luculenta.

CHREMES.

Sic ſatis.

SYRUS.

Ita non ut olim, ſed uti nunc, ſane bona:
Minimeque miror, Clinia hanc ſi deperit.
Sed habet patrem quendam avidum, miſerum, atque aridum,
Vicinum hunc: noſtin? At quaſi is non divitiis
Abundet, gnatus ejus profugit inopia.
Scis eſſe factum ut dico?

CHREMES.

Quid ego ni ſciam?
Hominem piſtrino dignum.

SYRUS.

Quem?

CHREMES.

Iſtunc ſervolum
Dico adoleſcentis.

SYRUS.

Syre, tibi timui male.

CHREMES.

Qui paſſus eſt id fieri.

SYRUS.

Quid faceret?

CHREMES.

Rogas?
Aliquid reperiret, fingeret fallacias,
Unde eſſet aduleſcenti, amicæ quod daret,
Atque hunc difficilem invitum ſervaret ſenem.

SYRUS.

Garris.

CHREMES.

Hæc facta ab illo oportebat, Syre.

SYRUS.

Eho quæſo laudas, qui heros fallunt?

CHREMES.

In loco
Ego vero laudo.

SYRUS.

Recte ſane.

CHREMES.

Quippe quia
Magnarum ſæpe id remedium ægritudinum eſt.
Jam huic manſiſſet unicus gnatus domi.

SYRUS.

Jocon an ſerio ille hæc dicat neſcio;
Niſi mihi quidem addit animum, quo lubeat magis.

CHREMES.

Et nunc quid exſpectat, Syre? an dum hinc denuo
Abeat, quum tolerare illius ſumptus non queat?
Nonne ad ſenem aliquam fabricam fingit?

SYRUS.

Stolidus eſt.

CHREMES.

At te adjutare oportet adoleſcentuli
Cauſa.

SYRUS.

Facile equidem facere poſſum, ſi jubes:
Etenim quo pacto id fieri ſoleat, calleo.

CHREMES.

Tanto hercle melior.

SYRUS.

Non eſt mentiri meum.

CHREMES.

Fac ergo.

SYRUS.

At heus tu, facitodum eadem hæc memineris,
Si quid hujus ſimile forte aliquando evenerit,
Ut ſunt humana, tuus ut faciat filius.

CHREMES.

Non uſus veniet, ſpero.

SYRUS.

Spero hercle ego quoque:
Neque eo nunc dico, quo quicquam illum ſenſerim:
Sed ſi quid, ne quid. Quæ ſit ejus ætas, vides;
Et næ ego te, ſi uſus veniat, magnifice, Chreme,
Tractare poſſim.

CHREMES.

De iſtoc, quum uſus venerit,

Videbimus quod opus ſit: nunc iſtuc age.

SYRUS.

Numquam commodius umquam herum audivi loqui,
Nec quum malefacere crederem mi inpunius
Licere. Quiſnam a nobis egreditur foras?

ACTUS III. SCENA III.

CHREMES. CLITIPHO. SYRUS.

CHREMES.

Quid iſtuc, quæſo? qui iſtic mos eſt, Clitipho? itane fieri
oportet?

CLITIPHO.

Quid ego feci?

CHREMES.

Vidin ego te modo manum in ſinum huic meretrici
Inſerere?

SYRUS.

Acta hæc res eſt. Perii.

CLITIPHO.

Mene?

CHREMES.

Hiſce oculis, ne nega.
Facis adeo indigne injuriam illi, qui non abſtineas manum:
Nam iſtæc quidem contumelia eſt,
Hominem amicum recipere ad te, atque ejus amicam ſubigitare.
Vel heri in vino quam immodeſtus fuiſti!

SYRUS.

Factum.

CHREMES.

Quam moleſtus!
Ut equidem, ita me di ament, metui, quid futurum denique eſſet!
Novi ego amantium animum: advertunt graviter, quæ non cenſeas.

CLITIPHO.

At mihi fides apud hunc eſt, nihil me iſtius facturum, pater.

CHREMES.

Eſto: at certe concedas hinc aliquo ab ore eorum aliquantiſper.
Multa fert libido: ea facere prohibet tua præſentia.
Ego de me facio conjecturam. Nemoſt meorum amicorum hodie,
Apud quem expromere omnia mea occulta, Clitipho, audeam.
Apud alium prohibet dignitas, apud alium ipſius facti pudet,
Ne ineptus, ne protervos videar: quod illum facere credito.
Sed noſtrum eſt intellegere, utcumque, atque ubicumque opus ſit, obſequi.

SYRUS.

Quid iſtic narrat?

CLITIPHO.

Perii.

SYRUS.

Clitipho, hæc ego præcipio tibi?
Hominis frugi et temperantis functu's officium.

CLITIPHO.

Tace, ſodes.

SYRUS.

Recte ſane.

CHREMES.

Syre, pudet me.

SYRUS.

Credo: neque id injuria:
Quin mihi moleſtumſt.

CLITIPHO.

Pergin?

SYRUS.

Hercle verum dico, quod videtur.

CLITIPHO.

Nonne accedam ad illos?

CHREMES.

Eho quæſo una accedundi via eſt?

SYRUS.

Actumſt: hic prius ſe indicarit quam ego argentum effecero.
Chreme, vin tu homini ſtulto mi auſcultare?

CHREMES.

Quid faciam?

SYRUS.

Jube hunc
Abire hinc aliquo.

CLITIPHO.

Quo ego hinc abeam?

SYRUS.

Quo lubet: da illis locum:
Abi deambulatum.

CLITIPHO.

Deambulatum, quo?

SYRUS.

Vah, quaſi deſit locus.
Abi ſane iſtac, iſtorſum, quovis.

CHREMES.

Recte dicit, cenſeo.

CLITIPHO.

Di te eradicent, Syre, qui me hinc extrudis.

SYRUS.

At

Tu pol tibi iſtas poſthac comprimito manus.
Cenſen vero? Quid illum porro credis facturum, Chreme,
Niſi eum, quantum tibi opis di dant, ſervas, caſtigas, mones?

CHREMES.

Ego iſtuc curabo.

SYRUS.

Atqui nunc, here, hic tibi adſervandus eſt.

CHREMES.

Fiet.

SYRUS.

Si ſapias: nam mihi jam minus minuſque obtemperat.

CHREMES.

Quid tu? ecquid de illo, quod dudum tecum egi, egiſti, Syre? aut
Reperiſti, tibi quod placeat, an non?

SYRUS.

De fallacia

Dicis? ſt! inveni nuper quandam.

CHREMES.

Frugi es. Cedo, quid eſt?

SYRUS.

Dicam: verum, ut aliud ex alio incidit.

CHREMES.

Quidnam, Syre?

SYRUS.

Peſſuma hæc eſt meretrix.

CHREMES.

Ita videtur.

SYRUS.

Immo ſi ſcias.
Vah, vide quod inceptet facinus. Fuit quædam anus Corinthia
Hic; huic drachumarum argenti hæc mille dederat mutuum.

CHREMES.

Quid tum?

SYRUS.

Ea mortuaſt: reliquit filiam adoleſcentulam:
Ea relicta huic arraboni eſt pro illo argento.

CHREMES.

Intellego.

SYRUS.

Hanc ſecum huc adduxit; ea quæ eſt nunc apud uxorem tuam.

CHREMES.

Quid tum?

SYRUS.

Cliniam orat, ſibi ut id nunc det: illam illi tamen
Poſt daturam mille numum. Poſcit.

CHREMES.

Et poſcit quidem?

SYRUS.

Hui,
Dubium id eſt? Ego ſic putavi.

CHREMES.

Quid nunc facere cogitas?

SYRUS.

Egone? Ad Menedemum ibo: dicam hanc eſſe captam ex Caria,
Ditem et nobilem: ſi redimat, magnum ineſſe in ea lucrum.

CHREMES.

Erras.

SYRUS.

Quid ita?

CHREMES.

Pro Menedemo nunc tibi ego reſpondeo.
Non emo.

SYRUS.

Quid ais? Optata loquere.

CHREMES.

Atqui non eſt opus.

SYRUS.

Non opus eſt?

CHREMES.

Non hercle vero.

SYRUS.

Quid iſtuc, miror.

CHREMES.

Jam ſcies.

SYRUS.

Mane, mane: quid eſt, quod tam a nobis graviter crepuerunt fores?

ACTUS IV. SCENA I.

SOSTRATA. CHREMES. NUTRIX. SYRUS.

SOSTRATA.

NISI me animus fallit, hic profecto eſt anulus, quem ego ſuſpicor,
Is, quicum expoſita eſt gnata.

CHREMES.

Quid volt ſibi, Syre, hæc oratio?

SOSTRATA.

Quid eſt? iſne tibi videtur?

NUTRIX.

Dixi equidem, ubi mi oſtendiſti, illico,
Eum eſſe.

SOSTRATA.

At ut ſatis contemplata modo ſis, mea nutrix.

NUTRIX.

Satis.

SOSTRATA.

Abi nunc jam intro, atque illa ſi jam laverit, mihi nuntia.
Hic ego virum interea opperibor.

SYRUS.

Te volt: videas quid velit:
Neſcio quid triſtis eſt: non temereſt: metuo quid ſit.

CHREMES.

Quid ſiet?
Næ iſta hercle magno jam conatu magnas nugas dixerit.

SOSTRATA.

Ehem mi vir.

CHREMES.

Ehem mea uxor.

SOSTRATA.

Te ipſum quæro.

CHREMES.

Loquere quid velis.

SOSTRATA.

Primum hoc te oro, ne quid credas me adverſum edictum tuum
Facere eſſe auſam.

CHREMES.

Vin me iſtuc tibi, etſi incredibileſt, credere?
Credo.

SYRUS.

Neſcio quid peccati portat hæc purgatio.

SOSTRATA.

Meminiſtin me eſſe gravidam, et mihi te maxumo opere edicere,
Si puellam parerem, nolle tolli?

CHREMES.

Scio quid feceris.
Suſtuliſti.

SYRUS.

Si ſic factum, domina, ergo herus damno auctus eſt.

SOSTRATA.

Minime: ſed erat hic Corinthia anus haud inpura: ei dedi
Exponendam.

CHREMES.

O Juppiter, tantam eſſe in animo inſcitiam?

SOSTRATA.

Perii: quid ego feci?

CHREMES.

Rogitas?

SOSTRATA.

Si peccavi, mi Chreme,
Inſciens feci.

CHREMES.

Id equidem ego, ſi tu neges, certo ſcio,
Te inſcientem atque inprudentem dicere ac facere omnia;
Tot peccata in hac re oſtendis. Nam jam primum, ſi meum
Imperium exſequi voluiſſes, interemptam oportuit:
Non ſimulare mortem verbis, re ipſa ſpem vitæ dare.
At id omitto: miſericordia, animus maternus: ſino.
Quam bene vero abs te proſpectum eſt! Quid voluiſti? cogita:

Nempe anui illi prodita abs te filia eſt planiſſume,
Per te vel uti quæſtum faceret, vel uti veniret palam.
Credo, id cogitaſti: Quidvis ſatis eſt, dum vivat modo.
Quid cum illis agas, qui neque jus neque bonum atque æcum ſciunt?
Melius, pejus, proſit, obſit, nil vident, niſi quod lubet?

SOSTRATA.

Mi Chreme, peccavi, fateor: vincor. Nunc hoc te obſecro;
Quanto tuus eſt animus natu gravior, ignoſcentior,
Ut meæ ſtultitiæ in juſtitia tua ſit aliquid præſidi.

CHREMES.

Scilicet equidem iſtuc factum ignoſcam: verum, Soſtrata,
Male docet te mea facilitas multa. Sed iſtuc quicquid eſt,
Qua hoc occeptumſt cauſa? eloquere.

SOSTRATA.

Ut ſtultæ et miſere omnes ſumus
Religioſæ, quum exponendam do illi, de digito anulum
Detraho: et eum dico ut una cum puella exponeret;
Si moreretur, ne expers partis eſſet de noſtris bonis.

CHREMES.

Iſtuc recte: conſervaſti te atque illam.

SOSTRATA.

Is hic eſt anulus.

CHREMES.

Unde habes?

SOSTRATA.

Quam Bacchis ſecum adduxit adoleſcentulam:

SYRUS.

Hem.

CHREMES.

Quid ea narrat?

SOSTRATA.

Ea, lavatum dum it, ſervandum mihi dedit.
Animum non advorti primum: ſed poſtquam aſpexi, illico
Cognovi, ad te exilui.

CHREMES.

Quid nunc ſuſpicare aut invenis
De illa?

SOSTRATA.

Neſcio, niſi ex ipſa quæras, unde hunc habuerit,
Si potis eſt reperiri.

SYRUS.

Interii: plus ſpei video quam volo.
Noſtra eſt, ſi ita eſt.

CHREMES.

Vivitne illa, cui tu dederas?

SOSTRATA.

Neſcio.

CHREMES.

Quid renuntiavit olim?

SOSTRATA.

Feciſſe id quod juſſeram.

CHREMES.

Nomen mulieris cedo quod ſit, ut quæratur.

SOSTRATA.

Philtere.

SYRUS.

Ipſa eſt. Mirum ni illa ſalva eſt, et ego perii.

CHREMES.

Soſtrata,
Sequere me intro hac.

SOSTRATA.

Ut præter ſpem evenit. Quam timui male,

Ne nunc animo ita esses duro, ut olim in tollendo, Chreme.

CHREMES.

Non licet hominem esse sæpe ita ut volt, si res non sinit.
Nunc ita tempus est, mi ut cupiam filiam; olim nihil minus.

ACTUS IV. SCENA II.

SYRUS.

Nisi me animus fallit, haud multum a med aberit infortunium:
Ita hac re in angustum oppido nunc meæ coguntur copiæ,
Nisi aliquid video, ne esse amicam hanc gnati rescisсat senex.
Nam quod de argento sperem aut posse postulem me fallere,
Nihil est: triumpho, si licet me latere tecto abscedere.
Crucior bolum tantum mihi ereptum tam desubito e faucibus.
Quid agam? aut quid comminiscar? Ratio de integro ineundast mihi.
Nihil tam difficilest, quin quærendo investigari possiet.
Quid, si hoc sic incipiam? Nihil est. Quid, si sic? Tantumdum egero.
At sic opinor. Non potest. Immo optume. Euge, habeo optumam.
Retraham hercle opinor ad me idem illud fugitivum argentum tamen.

ACTUS IV. SCENA III.

CLINIA. SYRUS.

CLINIA.

Nulla mihi res poſthac poteſt jam intervenire tanta,
Quæ mi ægritudinem adferat: tanta hæc lætitia oborta eſt.
Dedo patri me nunc jam, ut frugalior ſim quam volt.

SYRUS.

Nil me fefellit: cognita eſt, quantum audio hujus verba.
Iſtuc tibi ex ſententia tua obtigiſſe lætor.

CLINIA.

O mi Syre, audiſti obſecro?

SYRUS.

Quidni? qui uſque una adfuerim.

CLINIA.

Cui æque audiſti commode quicquam eveniſſe?

SYRUS.

Nulli.

CLINIA.

Atque ita me di ament, ut ego nunc non tam meapte cauſa
Lætor, quam illius, quam ego ſcio eſſe honore quovis dignam.

SYRUS.

Ita credo: ſed nunc, Clinia, age, da te mihi viciſſim:
Nam amici quoque res eſt videnda, in tuto ut conlocetur,
Nequid de amica nunc ſenex.

CLINIA.

O Juppiter!

SYRUS.

Quieſce.

CLINIA.

Antiphila mea nubet mihi.

SYRUS.

Sicine mihi interloquere?

CLINIA.

Quid faciam? Syre mi, gaudeo: fer me.

SYRUS.

Fero hercle vero.

CLINIA.

Deorum vitam apti ſumus.

SYRUS.

Fruſtra operam opinor ſumo.

CLINIA.

Loquere: audio.

SYRUS.

At jam hoc non ages.

CLINIA.

Agam.

SYRUS.

Videndum eſt, inquam,
Amici quoque res, Clinia, tui in tuto ut conlocetur.
Nam ſi nunc a nobis abis, et Bacchidem hic relinquis;
Senex reſciſcet illico eſſe amicam hanc Clitiphonis:
Si abduxeris, celabitur, itidem ut celata adhuc eſt.

CLINIA.

At enim iſtoc nihil eſt magis, Syre, meis nuptiis advorſum:
Nam quo ore appellabo patrem? tenes, quid dicam?

SYRUS.

Quidni?

CLINIA.

Quid dicam? quam cauſam adferam?

SYRUS.

Quin nolo mentiare:
Aperte, ita ut res ſeſe habet, narrato.

CLINIA.

Quid ais?

SYRUS.

Jubeo:
Illam te amare, et velle uxorem: hanc eſſe Clitiphonis.

CLINIA.

Bonam atque juſtam rem oppido imperas, et factu facilem.
Et ſcilicet jam me hoc voles patrem exorare, ut celet
Senem voſtrum.

SYRUS.

Immo ut recta via rem narret ordine omnem.

CLINIA.

Hem!
Satin ſanus es, aut ſobrius? Tu quidem illum plane prodis:
Nam qui ille poterit eſſe in tuto? dic mihi.

SYRUS.

Huic equidem conſilio palmam do: hic me magnifice ecfero,
Qui vim tantam in me et poteſtatem habeam tantæ aſtutiæ,
Vera dicendo ut eos ambos fallam; ut quum narret ſenex
Voſter noſtro, eſſe iſtam amicam gnati, non credat tamen.

CLINIA.

At enim ſpem iſtoc pacto rurſum nuptiarum omnem eripis.
Nam dum amicam hanc meam eſſe credet, non committet filiam.
Tu fors quid me fiat, parvi pendis, dum illi conſulas.

SYRUS.

Quid, malum, me ætatem cenſes velle id adſimularier?
Unus eſt dies, dum argentum eripio: pax: nihil amplius.

CLINIA.

Tantum ſat habes? Quid tum quæſo, ſi hoc pater reſciverit?

SYRUS.

Quid ſi redeo ad illos, qui aiunt: quid ſi nunc cælum ruat?

CLINIA.

Metuo, quid agam.

SYRUS.

Metuis? Quafi non ea poteftas fit tua,
Quo velis in tempore ut te exfolvas, rem facias palam.

CLINIA.

Age, age, traducatur Bacchis.

SYRUS.

Optume ipfa exit foras.

ACTUS IV. SCENA IV.

BACCHIS. CLINIA. SYRUS. DROMO. PHRYGIA.

BACCHIS.

SATIS pol proterve me Syri promiffa huc induxerunt,
Decem minas quas mihi dare eft pollicitus. Quod fi is nunc me
Deceperit, fæpe obfecrans me, ut veniam, fruftra veniet:
Aut quum venturam dixero et conftituero, quum is certo
Renuntiarit, Clitipho quum in fpe pendebit animi,
Decipiam, ac non veniam: Syrus mihi tergo pœnas pendet.

CLITIPHO.

Satis fcite promittit tibi.

SYRUS.

Atqui tu hanc jocari credis?
Faciet nifi caveo.

BACCHIS.

Dormiunt: ego pol iftos commovebo.

Mea Phrygia, audiſtin, modo iſte homo quam villam demonſtravit
Charini?

PHRYGIA.

Audivi.

BACCHIS.

Proxumam eſſe huic fundo ad dextram?

PHRYGIA.

Memini.

BACCHIS.

Curriculo percurre: apud eum miles Dionyſia agitat.

SYRUS.

Quid hæc cœptat?

BACCHIS.

Dic me hic oppido eſſe invitam atque adſervari:
Verum aliquo pacto verba me his daturam eſſe et venturam.

SYRUS.

Perii hercle. Bacchis, mane, mane. Quo mittis iſtanc quæſo?
Jube maneat.

BACCHIS.

I.

SYRUS.

Quin eſt paratum argentum.

BACCHIS.

Quin ego maneo.

SYRUS.

Atqui jam dabitur.

BACCHIS.

Ut lubet. Num ego inſto?

SYRUS.

At ſcin quid, ſodes?

BACCHIS.

Quid?

SYRUS.

Tranſeundum nunc tibi ad Menedemum eſt, et tua pompa
Eo traducenda eſt.

BACCHIS.

Quam rem agis, ſcelus?

SYRUS.

Egon? argentum cudo,
Quod tibi dem.

BACCHIS.

Dignam me putas, quam inludas?

SYRUS.

Non eſt temere.

BACCHIS.

Etiamne tecum hic res mihi eſt?

SYRUS.

Minime: tuum tibi reddo.

BACCHIS.

Eatur.

SYRUS.

Sequere hac. Heus, Dromo.

DROMO.

Quis me volt?

SYRUS.

Syrus.

DROMO.

Quid eſt rei?

SYRUS.

Ancillas omnis Bacchidis traduce huc ad vos propere.

DROMO.

Quamobrem?

SYRUS.

Ne quæras: efferant, quæ ſecum huc attulerunt.

Sperabit ſumptum ſibi ſenex levatum eſſe harunc abitu:
Næ ille haud ſcit, hoc paulum lucri quantum eii damni apportet.
Tu neſcis id quod ſcis, Dromo, ſi ſapies.

DROMO.

Mutum dices.

ACTUS IV. SCENA V.

CHREMES. SYRUS.

CHREMES.

Ita me di amabunt, ut nunc Menedemi vicem
Miſeret me, tantum deveniſſe ad eum mali.
Illancine mulierem alere cum illa familia?
Etſi ſcio, hoſce aliquot dies non ſentiet:
Ita magno deſiderio fuit ei filius.
Verum ubi videbit tantos ſibi ſumptus domi
Cotidianos fieri, nec fieri modum,
Optabit rurſum ut abeat ab ſe filius.
Syrum optume eccum.

SYRUS.

Ceſſo hunc adoriri?

CHREMES.

Syre.

SYRUS.

Hem.

CHREMES.

Quid eſt?

SYRUS.

Te mi ipſum jamdudum optabam dari.

CHREMES.

Videre egiſſe jam neſcio quid cum ſene.

SYRUS.

De illo quod dudum? Dictum factum reddidi.

CHREMES.

Bonan fide?

SYRUS.

Bona hercle.

CHREMES.

Non poſſum pati,
Quin tibi caput demulceam: accede huc, Syre:
Faciam boni tibi aliquid pro iſta re, ac lubens.

SYRUS.

At ſi ſcias quam ſcite in mentem venerit.

CHREMES.

Vah, gloriare eveniſſe ex ſententia?

SYRUS.

Non hercle vero, verum dico . . .

CHREMES.

Dic, quid eſt?

SYRUS.

Tui Clitiphonis eſſe amicam hanc Bacchidem
Menedemo dixit Clinia; et ea gratia
Secum adduxiſſe, ne tu id perſentiſceres.

CHREMES.

Probe.

SYRUS.

Dic ſodes.

CHREMES.

Nimium, inquam.

SYRUS.

Immo ſi ſcias:

Sed porro aufculta, quid fupereft fallaciæ.
Sefe ipfe dicet tuam vidiffe filiam :
Ejus fibi complacitam formam, poftquam afpexerit :
Hanc cupere uxorem.

CHREMES.

Modone quæ inventa eft ?

SYRUS.

Eam :
Et quidem jubebit pofci.

CHREMES.

Quamobrem iftuc, Syre ?
Nam prorfum nihil intellego.

SYRUS.

Vah, tardus es.

CHREMES.

Fortaffe.

SYRUS.

Argentum dabitur eii ad nuptias,
Aurum atque veftem qui ; tenefne ?

CHREMES.

Comparet ?

SYRUS.

Id ipfum.

CHREMES.

At ego illi neque do neque defpondeo.

SYRUS.

Non ? quamobrem ?

CHREMES.

Quamobrem ? me rogas ? Homini . . . ?

SYRUS.

Ut lubet.
Non ego dicebam, in perpetuum illam illi ut dares :

Verum ut ſimulares.

CHREMES.

Non meaſt ſimulatio.
Ita tu iſtæc tua miſceto, ne me admiſceas.
Ego, cui daturus non ſum, ut ei deſpondeam?

SYRUS.

Credebam.

CHREMES.

Minime.

SYRUS.

Scite poterat fieri:
Et ego hoc, quia dudum tu tantopere juſſeras,
Eo cœpi.

CHREMES.

Credo.

SYRUS.

Ceterum equidem iſtuc, Chreme,
Æqui bonique facio.

CHREMES.

Atqui quummaxume
Volo te dare operam ut fiat, verum alia via.

SYRUS.

Fiat: quæratur aliud. Sed illud quod tibi
Dixi de argento, quod iſta debet Bacchidi,
Id nunc reddendumſt illi: neque tu ſcilicet
Eo nunc confugies: Quid mea? num mihi datumſt?
Num juſſi? num illa oppignerare filiam
Meam me invito potuit? Verum illud, Chreme,
Dicunt: Jus ſummum ſæpe ſumma eſt malitia.

CHREMES.

Haud faciam.

SYRUS.

Immo aliis ſi licet, tibi non licet.

Omnes te in lauta et bene aucta re putant.

CHREMES.

Quin egomet jam ad eam deferam.

SYRUS.

Immo filium

Jube potius.

CHREMES.

Quamobrem?

SYRUS.

Quia enim in eum ſuſpicioſt

Tranſlata amoris.

CHREMES.

Quid tum?

SYRUS.

Quia videbitur

Magis veriſimile id eſſe, quum hic illi dabit:
Et ſimul conficiam facilius ego, quod volo.
Ipſe adeo adeſt: abi, effer argentum.

CHREMES.

Effero.

ACTUS IV. SCENA VI.

CLITIPHO. SYRUS.

CLITIPHO.

NULLA eſt tam facilis res, quin difficilis ſiet,
Quam invitus facias. Vel me hæc deambulatio,
Quam non laborioſa, ad languorem dedit.
Nec quicquam magis nunc metuo, quam ne denuo

Miser aliquo extrudar hinc, ne accedam ad Bacchidem.
Ut te quidem omnes di deæ quantumst, Syre,
Cum istoc invento cumque incepto perduint!
Hujusmodi mihi res semper comminiscere,
Ubi med excarnufices.

SYRUS.

In' hinc quo dignus es?
Quam pæne tua me perdidit protervitas!

CLITIPHO.

Vellem hercle factum, ita meritu's.

SYRUS.

Meritus? quomodo?
Næ me istuc ex te prius audisse gaudeo,
Quam argentum haberes, quod daturus jam fui.

CLITIPHO.

Quid igitur dicam tibi vis? Abiisti: mihi
Amicam adduxti, quam non liceat tangere.

SYRUS.

Jam non sum iratus. Sed scin ubi nunc sit tibi
Tua Bacchis?

CLITIPHO.

Apud nos.

SYRUS.

Non.

CLITIPHO.

Ubi ergo?

SYRUS.

Apud Cliniam.

CLITIPHO.

Perii.

SYRUS.

Bono animo es: jam argentum ad eam deferes,

Quod ei pollicitus.

CLITIPHO.

Garris. Unde?

SYRUS.

A tuo patre.

CLITIPHO.

Ludis fortaſſe me.

SYRUS.

Ipſa re experibere.

CLITIPHO.

Næ ego fortunatus homo ſum. Deamo te, Syre.

SYRUS.

Sed pater egreditur. Cave quicquam admiratus ſis,
Qua cauſa id fiat: obſecundato in loco:
Quod imperabit facito: loquitor paucula.

ACTUS IV. SCENA VII.

CHREMES. CLITIPHO. SYRUS.

CHREMES.

UBI Clitipho eſt nunc?

SYRUS.

Eccum me, inque.

CLITIPHO.

Eccum hic tibi.

CHREMES.

Quid rei eſſet, dixti huic?

SYRUS.

Dixi pleraque omnia.

CHREMES.

Cape hoc argentum, ac defer.

SYRUS.

I. Quid ſtas, lapis?
Quin accipis?

CLITIPHO.

Cedo ſane.

SYRUS.

Sequere hac me ocius:
Tu hic nos, dum eximus, interea opperibere:
Nam nihil eſt, illic quod moremur diutius.

CHREMES.

Minas quidem jam decem habet a me filia,
Quas pro alimentis eſſe nunc duco datas;
Haſce ornamentis conſequentur alteræ;
Porro hæc talenta dotis adpoſcet duo.
Quam multa injuſta ac prava fiunt moribus!
Mihi nunc, relictis rebus, inveniundus eſt
Aliquis, labore inventa mea cui dem bona.

ACTUS IV. SCENA VIII.

MENEDEMUS. CHREMES.

MENEDEMUS.

MULTO omnium me nunc fortunatiſſimum
Factum puto eſſe, gnate, quum te intellego
Reſipiſſe.

CHREMES.

Ut errat.

MENEDEMUS.

Te ipſum quærebam, Chreme:
Serva, quod in te eſt, filium et me et familiam.

CHREMES.

Cedo quid vis faciam?

MENEDEMUS.

Inveniſti hodie filiam.

CHREMES.

Quid tum?

MENEDEMUS.

Hanc ſibi uxorem dari volt Clinia.

CHREMES.

Quæſo quid tu hominis es?

MENEDEMUS.

Quid eſt?

CHREMES.

Jam oblitus es,
Inter nos quid ſit dictum de fallacia,
Ut ea via abs te argentum auferretur?

MENEDEMUS.

Scio.

CHREMES.

Ea res nunc agitur ipſa.

MENEDEMUS.

Quid narras, Chreme?
Immo hæc quidem quæ apud me eſt, Clitiphonis eſt
Amica.

CHREMES.

Ita aiunt: et tu credis omnia:
Et illam aiunt velle uxorem, ut, quum deſponderim,
Des, qui aurum ac veſtem atque alia quæ opus ſunt comparet.

MENEDEMUS.

Id eſt profecto: id amicæ dabitur.

CHREMES.

Scilicet
Daturum!

MENEDEMUS.

Ah, fruſtra ſum igitur gaviſus miſer.
Quidvis tamen jam malo, quam hunc amittere.
Quid nunc renuntiem abs te reſponſum, Chreme,
Ne ſentiat me ſenſiſſe, atque ægre ferat?

CHREMES.

Ægre? Nimium illi, Menedeme, indulges.

MENEDEMUS.

Sine:
Inceptumſt: perfice hoc mihi perpetuo, Chreme.

CHREMES.

Dic conveniſſe, egiſſe te de nuptiis.

MENEDEMUS.

Dicam. Quid deinde?

CHREMES.

Me facturum eſſe omnia;
Generum placere; poſtremo etiam, ſi voles,
Deſponſam quoque eſſe dicito.

MENEDEMUS.

Hem, iſtuc volueram.

CHREMES.

Tanto ocius te ut poſcat, et tu id quod cupis,
Quam ociſſime ut des.

MENEDEMUS.

Cupio.

CHREMES.

Ne tu propediem,
Ut iſtam rem video, iſtius obſaturabere.
Sed hæc utut ſunt, cautim et paulatim dabis,

Si ſapies.

MENEDEMUS.

Faciam.

CHREMES.

Abi intro: vide, quid poſtulet.
Ego domi ero, ſiquid me voles.

MENEDEMUS.

Sane volo:
Nam te ſcientem faciam, quicquid egero.

ACTUS V. SCENA I.

MENEDEMUS. CHREMES.

MENEDEMUS.

EGO me non tam aſtutum neque ita perſpicacem eſſe, id ſcio:
Sed hic adjutor meus et monitor et præmonſtrator Chremes
Hoc mihi præſtat: in me quidvis harum rerum convenit,
Quæ ſunt dicta in ſtultum, caudex, ſtipes, aſinus, plumbeus:
In illum nil poteſt: exſuperat ejus ſtultitia hæc omnia.

CHREMES.

Ohe, jam deſine deos uxor gratulando obtundere,
Tuam eſſe inventam gnatam: niſi illos ex tuo ingenio judicas,
Ut nil credas intellegere, niſi idem dictumſt centies.
Sed interim quid illic jamdudum gnatus ceſſat cum Syro?

MENEDEMUS.

Quos ais homines ceſſare?

CHREMES.

Ehem, per tempus, Menedeme, advenis.
Dic mihi, Cliniæ quæ dixi nuntiaſtin?

MENEDEMUS.

Omnia.

CHREMES.

Quid ait?

MENEDEMUS.

Gaudere adeo cœpit, quaſi qui cupiunt nuptias.

CHREMES.

Ha ha hæ.

MENEDEMUS.

Quid riſiſti?

CHREMES.

Servi venere in mentem Syri
Calliditates.

MENEDEMUS.

Itane?

CHREMES.

Voltus quoque hominum fingit ſcelus.

MENEDEMUS.

Gnatus quod ſe adſimulat lætum, id dicis?

CHREMES.

Id.

MENEDEMUS.

Idem iſtuc mihi
Venit in mentem.

CHREMES.

Veterator.

MENEDEMUS.

Magis, ſi magis noris, putes
Ita rem eſſe.

CHREMES.

Ain tu?

MENEDEMUS.

Quin tu auſculta.

CHREMES.

Manedum; hoc prius ſcire expeto,
Quid perdideris. Nam ubi deſponſam nuntiaſti filio;
Continuo injeciſſe verba tibi Dromonem ſcilicet,
Sponſæ veſtem, aurum atque ancillas opus eſſe: argentum ut dares.

MENEDEMUS.

Non.

CHREMES.

Quid non?

MENEDEMUS.

Non inquam.

CHREMES.

Neque ipſe gnatus?

MENEDEMUS.

Nil prorſum, Chreme.
Magis unum etiam inſtare, ut hodie conficerentur nuptiæ.

CHREMES.

Mira narras. Quid Syrus meus? ne is quidem quicquam?

MENEDEMUS.

Nihil.

CHREMES.

Quamobrem, neſcio.

MENEDEMUS.

Equidem miror, qui alia tam plane ſcias.
Sed ille tuum quoque Syrus idem mire finxit filium,
Ut ne paullum quidem ſuboleat eſſe amicam hanc Cliniæ.

CHREMES.

Quid ais?

MENEDEMUS.

Mitto jam oſculari atque amplexari: id nihil puto.

CHREMES.

Quid eſt quod amplius ſimuletur?

MENEDEMUS.

Vah.

CHREMES.

Quid eſt?

MENEDEMUS.

Audi modo:

Eſt mihi in ultimis conclave ædibus quoddam retro,
Huc eſt intro latus lectus: veſtimentis ſtratus eſt.

CHREMES.

Quid poſtquam hoc eſt factum?

MENEDEMUS.

Dictum factum huc abiit Clitipho.

CHREMES.

Solus?

MENEDEMUS.

Solus.

CHREMES.

Timeo.

MENEDEMUS.

Bacchis conſecutaſt illico.

CHREMES.

Sola?

MENEDEMUS.

Sola.

CHREMES.

Perii.

MENEDEMUS.

Ubi abiere intro, operuere oſtium.

CHREMES.

Hem,
Clinia hæc fieri videbat?

MENEDEMUS.

Quidni? mecum una ſimul.

CHREMES.

Fili eſt amica Bacchis; Menedeme, occidi.

MENEDEMUS.

Quamobrem?

CHREMES.

Decem dierum vix mi eſt familia.

MENEDEMUS.

Quid? iſtuc times, quod ille operam amico dat ſuo?

CHREMES.

Immo quod amicæ.

MENEDEMUS.

Si dat.

CHREMES.

An dubium id tibi eſt?
Quemquam animo tam communi eſſe aut leni putas,
Qui ſe vidente amicam patiatur ſuam?

MENEDEMUS.

Quidni? quo verba facilius dentur mihi.

CHREMES.

Derides merito. Mihi nunc ego ſuſcenſeo.
Quot res dedere, ubi poſſem perſentiſcere,
Niſi eſſem lapis? Quæ vidi? Væ miſero mihi.
At næ illud haud inultum, ſi vivo, ferent:
Nam jam . . .

MENEDEMUS.

Non tu te cohibes? non te reſpicis?
Non tibi ego exempli ſatis ſum?

CHREMES.

Præ iracundia,
Menedeme, non ſum apud me.

MENEDEMUS.

Tene iſtuc loqui?
Nonne id flagitiumſt, te aliis conſilium dare,
Foris ſapere, tibi non poſſe auxiliarier?

CHREMES.

Quid faciam?

MENEDEMUS.

Id quod me feciſſe aiebas parum.
Fac te patrem eſſe ſentiat: fac ut audeat
Tibi credere omnia, abs te petere et poſcere:
Ne quam aliam quærat copiam, ac te deſerat.

CHREMES.

Immo abeat potius multo quovis gentium,
Quam hic per flagitium ad inopiam redigat patrem:
Nam ſi illi pergo ſuppeditare ſumptibus,
Menedeme, mihi illæc vero ad raſtros res redit.

MENEDEMUS.

Quot incommoditates in hac re accipies, niſi caves?
Difficilem oſtendes te eſſe, et ignoſces tamen
Poſt: et id ingratum.

CHREMES.

Ah neſcis, quam doleam.

MENEDEMUS.

Ut lubet.
Quid hoc quod volo, ut illa nubat noſtro? niſi quid eſt
Quod mavis.

CHREMES.

Immo et gener et adfines placent.

MENEDEMUS.

Quid dotis dicam te dixiſſe filiæ?
Quid obticuiſti?

CHREMES.

Dotis?

MENEDEMUS.

Ita dico.

CHREMES.

Ah.

MENEDEMUS.

Chreme,
Ne quid vereare, ſi minus: nil nos dos movet.

CHREMES.

Duo talenta pro re noſtra ego eſſe decrevi ſatis:
Sed ita dictu opuſt, ſi me vis ſalvom eſſe et rem et filium,
Me mea omnia bona doti dixiſſe illi.

MENEDEMUS.

Quam rem agis?

CHREMES.

Id mirari te ſimulato, et illum hoc rogitato ſimul,
Quamobrem id faciam.

MENEDEMUS.

Quin ego vero, quamobrem id facias, neſcio.

CHREMES.

Egone? ut ejus animum, qui nunc luxuria et laſcivia
Diffluit, retundam, redigam ut quo ſe vortat, neſciat.

MENEDEMUS.

Quid agis?

CHREMES.

Mitte: ſine me in hac re gerere mihi morem.

MENEDEMUS.

Sino.

Itane vis?

CHREMES.

Ita.

MENEDEMUS.

Fiat.

CHREMES.

Ac jam, uxorem ut accerſat, paret.
Hic ita, ut liberos eſt æcum, dictis confutabitur.
Sed Syrum.

MENEDEMUS.

Quid eum?

CHREMES.

Egone? Si vivo, adeo exornatum dabo,
Adeo depexum, ut, dum vivat, meminerit ſemper mei;
Qui ſibi me pro deridiculo ac delectamento putat.
Non, ita me di ament, auderet facere hæc viduæ mulieri,
Quæ in me fecit.

ACTUS V. SCENA II.

CLITIPHO. MENEDEMUS. CHREMES. SYRUS.

CLITIPHO.

ITANE tandem quæſo eſt, Menedeme, ut pater
Tam in brevi ſpatio omnem de me ejecerit animum patris?
Quodnam ob facinus? Quid ego tantum ſceleris admiſi miſer?
Volgo faciunt.

MENEDEMUS.

Scio tibi eſſe hoc gravius multo ac durius,

Cui ſit: verum ego haud minus ægre patior id.

CLITIPHO.

Qui?

MENEDEMUS.

Neſcio,
Nec rationem capio, niſi quod tibi bene ex animo volo.

CLITIPHO.

Hic patrem aſtare aibas?

MENEDEMUS.

Eccum.

CHREMES.

Quid me incuſas, Clitipho?
Quicquid ego hujus feci, tibi proſpexi et ſtultitiæ tuæ.
Ubi te vidi animo eſſe omiſſo, et ſuavia in præſentia
Quæ eſſent, prima habere, neque conſulere in longitudinem:
Cepi rationem, ut neque egeres, neque ut hæc poſſes perdere.
Ubi, cui decuit primo, tibi non licuit per te mihi dare,
Abii ad proxumos, tibi qui erant: eis commiſi et credidi.
Ibi tuæ ſtultitiæ ſemper erit præſidium, Clitipho,
Victus, veſtitus, quo in tectum te receptes.

CLITIPHO.

Hei mihi.

CHREMES.

Satius eſt, quam te ipſo herede hæc poſſidere Bacchidem.

SYRUS.

Diſperii: ſceleſtus quantas turbas concivi inſciens!

CLITIPHO.

Emori cupio.

CHREMES.

Prius quæſo diſce, quid ſit vivere.
Ubi ſcies, ſi diſplicebit vita, tum iſtoc utitor.

SYRUS.

Here, licetne?

CHREMES.

Loquere.

SYRUS.

At tuto?

CHREMES.

Loquere.

SYRUS.

Quæ iſtaſt pravitas,
Quæve amentia eſt, quod peccavi ego, id obeſſe huic?

CHREMES.

Ilicet.
Ne te admiſce: nemo accuſat, Syre, te; nec tu aram tibi,
Nec precatorem pararis.

SYRUS.

Quid agis?

CHREMES.

Nil ſuſcenſeo,
Nec tibi, nec tibi: nec vos eſt æcum, quod facio, mihi.

SYRUS.

Abiit? Vah, rogaſſe vellem . . . .

CLITIPHO.

Quid?

SYRUS.

Unde mihi peterem cibum:
Ita nos alienavit. Tibi jam eſſe ad ſororem intellego.

CLITIPHO.

Adeon rem rediiſſe, ut periclum etiam a fame mihi ſit, Syre?

SYRUS.

Modo liceat vivere, eſt ſpes . . .

CLITIPHO.

Quæ?

SYRUS.

Nos eſurituros ſatis.

CLITIPHO.

Inrides in re tanta, neque me quicquam consilio adjuvas?

SYRUS.

Immo et ibi nunc sum, et usque id egi dudum, dum loquitur pater.
Et quantum ego intellegere possum,

CLITIPHO.

Quid?

SYRUS.

Non aberit longius.

CLITIPHO.

Quid id ergo?

SYRUS.

Sic est, non esse horum te arbitror.

CLITIPHO.

Qui istuc, Syre?
Satin sanus es?

SYRUS.

Ego dicam, quod mi in mentem est: tu dijudica.
Dum istis fuisti solus, dum nulla alia delectatio,
Quæ propior esset: te indulgebant, tibi dabant: nunc filia
Postquam est inventa vera, inventa est causa qua te expellerent.

CLITIPHO.

Est verisimile.

SYRUS.

An tu ob peccatum hoc esse illum iratum putas?

CLITIPHO.

Non arbitror.

SYRUS.

Nunc aliud specta: matres omnes filiis
In peccato adjutrices, auxilio in paterna injuria
Solent esse: id non fit.

CLITIPHO.

Verum dicis: quid ergo nunc faciam, Syre?

SYRUS.

Sufpicionem iftanc ex illis quære: rem profer palam.
Si non eft verum, ad mifericordiam ambos adduces cito;
Aut fcibis cujus fis.

CLITIPHO.

Recte fuades: faciam.

SYRUS.

Sat recte hoc mihi
In mentem venit: nam quam adulefcens maxume fpe fitus erit,
Tam facillume patris pacem in leges conficiet fuas.
Etiam haud fcio, anne uxorem ducat: ac Syro nihil gratiæ.
Quid hoc autem? fenex exit foras: ego fugio. Adhuc quod factumft
Miror, continuo non juffe me adripi. Ad Menedemum hunc pergam.
Eum mihi precatorem paro: feni noftro fidei nil habeo.

ACTUS V. SCENA III.

SOSTRATA. CHREMES.

SOSTRATA.

Profecto nifi caves tu homo, aliquid gnato conficies mali:
Idque adeo miror, quomodo
Tam ineptum quicquam tibi venire in mentem, mi vir, potuerit.

CHREMES.

Pergin, mulier, odiofa effe? Nullamne ego rem umquam in vita mea
Volui, quin tu in ea re mihi fueris advorfatrix, Softrata? At
Si rogitem jam, quid eft quod peccem, aut quamobrem hoc faciam, nefcias,
In qua re nunc tam confidenter reftas, ftulta.

SOSTRATA.

Ego nefcio!

CHREMES.

Immo fcis potius, quam quidem redeat ad integrum eadem oratio.

SOSTRATA.

Oh, iniquos es, qui me tacere de re tanta poftules.

CHREMES.

Non poftulo: jam loquere: nihilo minus ego hoc faciam tamen.

SOSTRATA.

Facies?

CHREMES.

Verum.

SOSTRATA.

Non vides quantum mali ex ea re excites?
Subditum fe fufpicatur.

CHREMES.

Ain tu?

SOSTRATA.

Certe fic erit,
Mi vir.

CHREMES.

Confitere.

SOSTRATA.

Au obfecro te, iftuc inimicis fiet.

Egon confitear meum non eſſe filium, qui ſit meus?

CHREMES.

Quid? metuis ne non, quum velis, convincas eſſe illum tuum?

SOSTRATA.

Quod filia eſt inventa?

CHREMES.

Non: ſed quod magis credundum ſiet,
Quod eſt conſimilis moribus,
Convinces facile ex te natum; nam tui ſimilis eſt probe:
Nam illi nil vitii eſt relictum, quin ſiet et idem tibi.
Tum præterea talem, niſi tu, nulla pareret filium.
Sed ipſe egreditur, quam ſeverus: rem quum videas, cenſeas.

ACTUS V. SCENA IV.

CLITIPHO. SOSTRATA. CHREMES.

CLITIPHO.

Si umquam ullum fuit tempus, mater, quum ego voluptati tibi
Fuerim, dictus filius tuus tua voluntate, obſecro,
Ejus ut memineris, atque inopis nunc te miſereſcat mei;
Quod peto et volo, parentes meos ut commonſtres mihi.

SOSTRATA.

Obſecro, mi gnate, ne iſtuc in animum inducas tuum,
Alienum eſſe te.

CLITIPHO.

Sum.

SOSTRATA.

Miſeram me! hocine quæſiſti obſecro?

Ita mihi atque huic ſis ſuperſtes, ut ex me atque ex hoc natus es:
Et cave poſthac, ſi me amas, umquam iſtuc verbum ex te audiam.

CHREMES.

At ego, ſi me metuis, mores cave in te eſſe iſtos ſentiam.

CLITIPHO.

Quos?

CHREMES.

Si ſcire vis, ego dicam: gerro, iners, fraus, helluo,
Ganeo, damnoſus: crede, et noſtrum te eſſe credito.

CLITIPHO.

Non ſunt hæc parentis dicta.

CHREMES.

Non, ſi ex capite ſis meo
Natus, item ut aiunt Minervam eſſe ex Jove, ea cauſa magis
Patiar, Clitipho, flagitiis tuis me infamem fieri.

SOSTRATA.

Di iſtæc prohibeant.

CHREMES.

Deos neſcio: ego quod potero, ſedulo.
Quæris id quod habes, parentes: quod abeſt, non quæris, patri
Quomodo obſequare, et ut ſerves, quod labore invenerit.
Non mi per fallacias adducere ante oculos . . . . ? Pudet
Dicere hac præſente verbum turpe: at te id nullo modo
Facere puduit.

CLITIPHO.

Eheu, quam nunc totus diſpliceo mihi,
Quam pudet! neque quod principium incipiam ad placandum, ſcio.

ACTUS V. SCENA V.

MENEDEMUS. CHREMES. CLITIPHO. SOSTRATA.

MENEDEMUS.

ENIMVERO Chremes nimis graviter cruciat aduleſcentulum,
Nimiſque inhumane. Exeo ergo ut pacem conciliem. Optume
Ipſos video.

CHREMES.

Ehem, Menedeme, cur non accerſi jubes
Filiam, et quod dotis dixi, firmas?

SOSTRATA.

Mi vir, te obſecro
Ne facias.

CLITIPHO.

Pater, obſecro mi ignoſcas.

MENEDEMUS.

Da veniam, Chreme:
Sine te exorem.

CHREMES.

Egon mea bona ut dem Bacchidi dono ſciens?
Non faciam.

MENEDEMUS.

At id nos non ſinemus.

CLITIPHO.

Si me vivom vis, pater,
Ignoſce.

SOSTRATA.

Age, Chremes mi.

MENEDEMUS.

Age quæſo, ne tam offirma te, Chreme.

CHREMES.

Quid iſtic? video non licere, ut cœperam, hoc pertendere.

MENEDEMUS.

Facis, ut te decet.

CHREMES.

Ea lege hoc adeo faciam: ſi facit,
Quod ego hunc æcum cenſeo.

CLITIPHO.

Pater, omnia faciam: impera.

CHREMES.

Uxorem ut ducas.

CLITIPHO.

Pater.

CHREMES.

Nihil audio.

MENEDEMUS.

Ad me recipio;
Faciet.

CHREMES.

Nil etiam audio ipſum.

CLITIPHO.

Perii.

SOSTRATA.

An dubitas, Clitipho?

CHREMES.

Immo utrum volt.

MENEDEMUS.

Faciet omnia.

SOSTRATA.

Hæc dum incipias, gravia ſunt,

Dumque ignores: ubi cognoris, facilia.

CLITIPHO.

Faciam, pater.

SOSTRATA.

Gnate mi, ego pol tibi dabo illam lepidam, quam tu facile ames,
Filiam Phanocratæ noſtri.

CLITIPHO.

Rufamne illam virginem,
Cæſiam, ſparſo ore, adunco naſo? Non poſſum, pater.

CHREMES.

Heja, ut elegans eſt: credas animum ibi eſſe.

SOSTRATA.

Aliam dabo.

CLITIPHO.

Quid iſtuc? quandoquidem ducenda eſt, egomet habeo propemodum
Quam volo.

SOSTRATA.

Nunc laudo, gnate.

CLITIPHO.

Archonidi hujus filiam.

SOSTRATA.

Perplacet.

CLITIPHO.

Pater, hoc nunc reſtat.

CHREMES.

Quid?

CLITIPHO.

Syro ignoſcas volo,
Quæ mea cauſa fecit.

CHREMES.

Fiat. Vos valete, et plaudite.

A D E L P H I.

FABULÆ INTERLOCUTORES.

MICIO ſenex.
DEMEA ſenex.
SANNIO leno.
ÆSCHINUS adoleſcens.
PARMENO ſervus.
SYRUS ſervus.
CTESIPHO adoleſcens.
SOSTRATA matrona.
CANTHARA nutrix.
GETA ſervus.
HEGIO ſenex.
DROMO ſervus.

Acta ludis funebrib. Æmili Paulli, quos fecere Q. Fabius Maximus P. Cornelius Africanus. Egere L. Atilius Præneſtinus Minutius Prothimus, Modos fecit Flaccus Claudi tibiis Sarranis. Facta e Græca Menandru L. Anicio M. Cornelio Coſs.

A D E L P H I.

PROLOGUS.

POSTQUAM poeta ſenſit ſcripturam ſuam
Ab iniquis obſervari, et adverſarios
Rapere in pejorem partem, quam acturi ſumus:
Indicio de ſe ipſe erit: vos eritis judices,
Laudine an vitio duci id factum oporteat.
Synapothneſcontes Diphili comœdiaſt;
Eam Commorientes Plautus fecit fabulam.
In Græca aduleſcens eſt, qui lenoni eripit
Meretricem in prima fabula: eum Plautus locum
Reliquit integrum. Eum hic locum ſumpſit ſibi
In Adelphos; verbum de verbo expreſſum extulit.
Eam nos acturi ſumus novam: pernoſcite,
Furtumne factum exiſtumetis, an locum
Reprehenſum, qui præteritus neclegentiaſt.
Nam quod iſti dicunt malivoli, homines nobiles
Eum adjutare, adſidueque una ſcribere:
Quod illi maledictum vehemens eſſe exiſtumant,

Eam laudem hic ducit maxumam, quum illis placet,
Qui vobis univerſis et populo placent:
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quiſque tempore uſuſt ſine ſuperbia.
Dehinc ne exſpectetis argumentum fabulæ:
Senes qui primi venient, ii partem aperient:
In agendo partem oſtendent. Facite, æquanimitas
Poetæ ad ſcribendum augeat induſtriam.

ACTUS I. SCENA I.

MICIO.

STORAX! . . . . . Non rediit hac nocte a cena Æſchinus:
Neque ſervolorum quiſquam, qui advorſum iverant.—
Profecto hoc vere dicunt: ſi abſis uſpiam,
Aut ubi ſi ceſſes, evenire ea ſatius eſt,
Quæ in te uxor dicit et quæ in animo cogitat
Irata, quam illa quæ parentes propitii.
Uxor, ſi ceſſes, aut te amare cogitat,
Aut tete amari, aut potare atque animo obſequi,
Et tibi bene eſſe ſoli, quum ſibi ſit male.
Ego, quia non rediit filius, quæ cogito et
Quibus nunc ſollicitor rebus! ne aut ille alſerit,
Aut uſpiam ceciderit, aut præfregerit
Aliquid. Vah, quemquamne hominem in animo inſtituere, aut
Parare, quod ſit carius, quam ipſe eſt ſibi?
Atque ex me hic natus non eſt, ſed ex fratre. Is adeo

Diſſimili ſtudio eſt. Jam inde ab adoleſcentia
Ego hanc clementem vitam urbanam, atque otium
Secutus ſum: et, quod fortunatum iſti putant,
Uxorem numquam habui. Ille contra hæc omnia:
Ruri agere vitam: ſemper parce ac duriter
Se habere. Uxorem duxit: nati filii
Duo: inde ego hunc majorem adoptavi mihi:
Eduxi a parvolo, habui, amavi pro meo;
In eo me oblecto: ſolum id eſt carum mihi.
Ille ut item contra me habeat, facio ſedulo:
Do, prætermitto: non neceſſe habeo omnia
Pro meo jure agere: poſtremo, alii clanculum
Patres quæ faciunt, quæ fert adoleſcentia,
Ea ne me celet, conſuefeci filium.
Nam qui mentiri aut fallere inſuerit patrem aut
Audebit, tanto magis audebit ceteros.
Pudore et liberalitate liberos
Retinere ſatius eſſe credo quam metu.
Hæc fratri mecum non conveniunt, neque placent.
Venit ad me ſæpe clamans, Quid agis, Micio?
Cur perdis adoleſcentem nobis? cur amat?
Cur potat? cur tu his rebus ſumptum ſuggeris?
Veſtitu nimio indulges: nimium ineptus es.
Nimium ipſe eſt durus præter æcumque et bonum;
Et errat longe, mea quidem ſententia,
Qui imperium credat gravius eſſe aut ſtabilius,
Vi quod fit, quam illud quod amicitia adjungitur.
Mea ſic eſt ratio, et ſic animum induco meum:
Malo coactus qui ſuum officium facit,
Dum id reſcitum iri credit, tantiſper cavet:
Si ſperat fore clam, rurſum ad ingenium redit.
Ille quem benificio adjungas, ex animo facit:

Studet par referre; præſens abſenſque idem erit.
Hoc patrium eſt, potius conſuefacere filium
Sua ſponte recte facere, quam alieno metu:
Hoc pater ac dominus intereſt: hoc qui nequit,
Fateatur neſcire imperare liberis.
Sed eſtne hic ipſus, de quo agebam? Et certe is eſt.
Neſcio quid triſtem video: credo jam, ut ſolet,
Jurgabit. Salvom te advenire, Demea,
Gaudemus.—

ACTUS I. SCENA II.

DEMEA. MICIO.

DEMEA.

EHEM, opportune: te ipſum quærito.

MICIO.

Quid triſtis es?

DEMEA.

Rogas me, ubi nobis Æſchinus
Siet, quid triſtis ego ſim?

MICIO.

Dixin hoc fore?
Quid fecit?

DEMEA.

Quid ille fecerit? quem neque pudet
Quicquam: nec metuit quemquam: neque legem putat
Tenere ſe ullam. Nam illa, quæ antehac facta ſunt,
Omitto: modo quid deſignavit?

MICIO.

Quidnam id eſt?

DEMEA.

Fores effregit, atque in ædis inruit
Alienas: ipſum dominum atque omnem familiam
Mulcavit uſque ad mortem: eripuit mulierem
Quam amabat. Clamant omnes indigniſſume
Factum eſſe: hoc advenienti quot mihi, Micio,
Dixere! in oreſt omni populo. Denique,
Si conferendum exemplum eſt, non fratrem videt
Rei dare operam, ruri eſſ' parcum ac ſobrium?
Nullum hujus ſimile factum. Hæc quum illi, Micio,
Dico, tibi dico. Tu illum corrumpi ſinis.

MICIO.

Homine inperito numquam quicquam injuſtiuſt,
Qui, niſi quod ipſe fecit, nihil rectum putat.

DEMEA.

Quorſum iſtuc?

MICIO.

Quia tu, Demea, hæc male judicas.
Non eſt flagitium, mihi crede, adoleſcentulum
Scortari, neque potare: non eſt: neque fores
Effringere. Hæc ſi neque ego, neque tu fecimus,
Non ſiit egeſtas facere nos. Tu nunc tibi
Id laudi duces, quod tum feciſti inopia?
Injuriumſt: nam ſi eſſet unde id fieret,
Faceremus. Et tu illum tuum, ſi eſſes homo,
Sineres nunc facere, dum per ætatem licet,
Potius quam, ubi te exſpectatum ejeciſſet foras,
Alieniore ætate poſt faceret tamen.

DEMEA.

Pro Juppiter, tu homo adigis me ad inſaniam.

Non eſt flagitium, facere hæc adoleſcentulum?

MICIO.

Ah,

Auſculta, ne me obtundas de hac re ſæpius.
Tuum filium dediſti adoptandum mihi:
Is meus eſt factus: ſi quid peccat, Demea,
Mihi peccat: ego illi maxumam partem feram.
Obſonat, potat, olet unguenta, de meo:
Amat, dabitur a me argentum, dum erit commodum:
Ubi non erit, fortaſſe excludetur foras.
Fores effregit, reſtituentur: diſcidit
Veſtem, reſarcietur. Eſt, dis gratia,
Et unde hæc fiant, et adhuc non moleſta ſunt.
Poſtremo aut deſine, aut cedo quemvis arbitrum:
Te plura in hac re peccare oſtendam.

DEMEA.

Hei mihi,

Pater eſſe diſce ab illis, qui vere ſient.

MICIO.

Natura tu illi pater es, conſiliis ego.

DEMEA.

Tun conſulis quicquam?

MICIO.

Ah, ſi pergis, abiero.

DEMEA.

Sicine agis?

MICIO.

An ego totiens de eadem re audiam?

DEMEA.

Curæ eſt mihi.

MICIO.

Et mihi curæ eſt. Verum, Demea,

Curemus æquam uterque partem; tu alterum,
Ego item alterum. Nam ambos curare, propemodum
Repoſcere illum eſt quem dediſti.

DEMEA.

Ah, Micio.

MICIO.

Mihi ſic videtur.

DEMEA.

Quid iſtic? Si tibi iſtuc placet,
Profundat, perdat, pereat: nihil ad me attinet.
Jam ſi verbum ullum poſthac.

MICIO.

Rurſum, Demea,
Iraſcere?

DEMEA.

An non credis? Repeton quem dedi?
Ægreſt: alienus non ſum: ſi obſto, hem, deſino.
Unum vis curem: curo, et eſt dis gratia,
Quum ita ut volo eſt; iſte tuus ipſe ſentiet
Poſterius: nolo in illum gravius dicere.

MICIO.

Nec nihil, neque omnia hæc ſunt, quæ dicit: tamen
Non nihil moleſta hæc ſunt mihi: ſed oſtendere,
Me ægre pati, illi nolui: nam itaſt homo:
Quum placo, advorſor ſedulo et deterreo;
Tamen vix humane patitur: verum ſi augeam,
Aut etiam adjutor ſim ejus iracundiæ,
Inſaniam profecto cum illo. Etſi Æſchinus
Nonnullam in hac re nobis facit injuriam.
Quam hic non amavit meretricem? aut cui non dedit
Aliquid? Poſtremo, nuper (credo jam omnium
Tædebat) dixit velle uxorem ducere.

Sperabam jam defervisse adulescentiam:
Gaudebam. Ecce autem de integro. Nisi quicquid est
Volo scire, atque hominem convenire, si apud forum est.

ACTUS II. SCENA I.

SANNIO. ÆSCHINUS. PARMENO.

SANNIO.

BSECRO, populares, ferte misero atque innocenti auxilium:
Subvenite inopi.

ÆSCHINUS.

Otiose nunc ïam illico hic consiste.
Quid respectas? nil periclist: numquam, dum ego adero, hic te tanget.

SANNIO.

Ego istam invitis omnibus.

ÆSCHINUS.

Quamquam est scelestus, non committet hodie umquam, iterum ut vapulet.

SANNIO.

Æschine, audi, ne te ignarum fuisse dicas meorum morum,
Leno ego sum.

ÆSCHINUS.

Scio.

SANNIO.

At ita, ut usquam fuit fide quisquam optuma.
Tu quod te posterius purges, hanc injuriam mihi nolle

Factam esse, hujus non faciam. Crede hoc, ego meum jus persequar:
Neque tu verbis solves umquam, quod mihi re malefeceris.
Novi ego vestra hæc, Nollem factum, jusjurandum dabitur, te esse in-
Dignum injuria hac; indignis quum egomet sim acceptus modis.

ÆSCHINUS.

Abi præ strenue, ac fores aperi.

SANNIO.

Ceterum hoc nihil facis.

ÆSCHINUS.

I intro nunc jam.

SANNIO.

At enim non sinam.

ÆSCHINUS.

Accede illuc, Parmeno:
Nimium istoc abisti: hic propter hunc adsiste: hem, sic volo.
Cave nunc jam oculos a meis oculis quoquam demoveas tuos:
Ne mora sit, si innuerim, quin pugnus continuo in mala hæreat.

SANNIO.

Istuc volo ergo ipsum experiri.

ÆSCHINUS.

Hem, serva.

PARMENO.

Omitte mulierem.

SANNIO.

O facinus indignum!

ÆSCHINUS.

Geminabit, nisi caves.

SANNIO.

Hei miſero mihi!

ÆSCHINUS.

Non innueram: verum in iſtam partem potius peccato tamen.
I nunc ïam.

SANNIO.

Quid hoc rei eſt? regnumne, Æſchine, hic tu poſſides?

ÆSCHINUS.

Si poſſiderem, ornatus eſſes ex tuis virtutibus.

SANNIO.

Quid tibi rei mecumſt?

ÆSCHINUS.

Nihil.

SANNIO.

Quid? noſtin qui ſim?

ÆSCHINUS.

Non deſidero.

SANNIO.

Tetigin tui quicquam?

ÆSCHINUS.

Si attigiſſes, ferres infortunium.

SANNIO.

Qui tibi magis licet meam habere, pro qua ego argentum dedi?
Reſponde.

ÆSCHINUS.

Ante ædis non feciſſe erit melius hic convicium:
Nam ſi moleſtus pergis eſſe, jam intro abripiere, atque ibi
Uſque ad necem operiere loris.

SANNIO.

Loris liber?

ÆSCHINUS.

Sic erit.

SANNIO.

O hominem impurum: hicine libertatem aiunt esse æquam omnibus?

ÆSCHINUS.

Si satis jam debacchatus, leno, es, audi si vis nunc ïam.

SANNIO.

Egon debacchatus sum autem, an tu in me?

ÆSCHINUS.

Mitte ista, atque ad rem redi.

SANNIO.

Quam rem? quo redeam?

ÆSCHINUS.

Jamne me vis dicere id quod ad te attinet?

SANNIO.

Cupio, æqui modo aliquid.

ÆSCHINUS.

Vah, leno iniqua me non volt loqui.

SANNIO.

Leno sum, fateor, pernicies communis adulescentium,
Perjurus, pestis: tamen tibi a me nulla orta est injuria.

ÆSCHINUS.

Nam hercle etiam hoc restat.

SANNIO.

Illuc quæso redi, quo cœpisti, Æschine.

ÆSCHINUS.

Minis viginti tu illam emisti, quæ res tibi vortat male.
Argenti tantum dabitur.

SANNIO.

Quid si ego tibi illam nolo vendere?
Coges me?

ÆSCHINUS.

Minime.

SANNIO.

Namque id metui.

ÆSCHINUS.

Neque vendundam cenſeo,
Quæ liberaſt: nam ego liberali illam adſero cauſa manu.
Nunc vide utrum vis! argentum accipere, an cauſam meditari tuam.
Delibera hoc, dum ego redeo, leno.

SANNIO.

Pro ſupreme Juppiter!
Minime miror, qui inſanire occipiunt ex injuria.
Domo me eripuit, verberavit: me invito abduxit meam:
Homini miſero plus quingentos colaphos infregit mihi.
Ob malefacta hæc tantidem emptam poſtulat ſibi tradier.
Verum enim quando bene promeruit, fiet: ſuum jus poſtulat.
Age, jam cupio, modo ſi argentum reddat. Sed ego hoc hariolor.
Ubi me dixero dare tanti, teſtes faciet illico,
Vendidiſſe me; de argento ſomnium; mox: cras redi.
Id quoque poſſum ferre, modo ſi reddat; quamquam injuriumſt.
Verum cogito id quod res eſt: quando eum quæſtum occeperis,
Accipiunda et muſſitanda injuria adoleſcentiumſt.
Sed nemo dabit: fruſtra egomet mecum has rationes puto.

ACTUS II. SCENA II.

SYRUS. SANNIO.

SYRUS.

TACE, egomet conveniam jam ipſum: cupide accipiat faxo: atque etiam
Bene dicat ſecum eſſe actum. Quid iſtuc, Sannio, eſt, quod te audio
Neſcio quid concertaſſe cum hero?

SANNIO.

Numquam vidi iniquius
Certationem comparatam, quam hæc hodie inter nos fuit.
Ego vapulando, ille verberando, uſque ambo defeſſi ſumus.

SYRUS.

Tua culpa.

SANNIO.

Quid facerem?

SYRUS.

Adoleſcenti morem geſtum oportuit.

SANNIO.

Qui potui melius, qui hodie uſque os præbui?

SYRUS.

Age, ſcis quid loquar?
Pecuniam in loco neglegere, maxumum interdumſt lucrum.
Hui;
Metuiſti, ſi nunc de tuo jure conceſſiſſes paululum, atque
Adoleſcenti eſſes morigeratus, hominum homo ſtultiſſime,
Ne non tibi iſtuc fœneraret.

SANNIO.

Ego ſpem pretio non emo.

SYRUS.

Numquam rem facies: abi, neſcis ineſcare homines, Sannio.

SANNIO.

Credo iſtuc melius eſſe: verum ego numquam adeo aſtutus fui,
Quin, quicquid poſſem, mallem auferre potius in præſentia.

SYRUS.

Age; novi tuum animum: quaſi jam uſquam tibi ſint viginti minæ,
Dum huic obſequare. Præterea autem te aiunt proficiſci Cyprum.

SANNIO.

Hem.

SYRUS.

Coëmiſſe hinc quæ illuc veheres multa; navem conductam: hoc, ſcio,
Animus tibi pendet. Ubi illinc ſpero redieris tamen, hoc ages.

SANNIO.

Nuſquam pedem. Perii hercle: hac illi ſpe hoc inceperunt.

SYRUS.

Timet:
Injeci ſcrupulum homini.

SANNIO.

O ſcelera! illud vide,
Ut in ipſo articulo oppreſſit. Emptæ mulieres
Complures, et item hinc alia quæ porto Cyprum.
Niſi eo ad mercatum venio, damnum maxumumſt.
Nunc ſi hoc omittam, ac tum agam ubi illinc rediero,
Nihil eſt; refrixerit res. Nunc demum venis?

Cur passus? ubi eras? Ut sit satius perdere,
Quam aut nunc manere tamdiu, aut tum persequi.

SYRUS.

Jamne enumerasti id, quod ad te rediturum putes?

SANNIO.

Hocine illo dignumst? hocine incipere Æschinum?
Per oppressionem ut hanc mi eripere postulet?

SYRUS.

Labascit. Unum hoc habeo: vide si satis placet.
Potius quam venias in periclum, Sannio,
Servesne an perdas totum, dividuum face.
Minas decem conradet alicunde.

SANNIO.

Hei mihi,
Etiam de sorte nunc venio in dubium miser.
Pudet nihil. Omnes dentes labefecit mihi:
Præterea colaphis tuber est totum caput:
Etiam insuper defrudat? Nusquam abeo.

SYRUS.

Ut lubet.
Numquid vis, quin abeam?

SANNIO.

Immo hercle hoc quæso, Syre,
Utut hæc sunt acta, potius quam litis sequar,
Meum mihi reddatur, saltem quanti emptast, Syre.
Scio te non usum antehac amicitia mea:
Memorem me dices esse et gratum.

SYRUS.

Sedulo
Faciam. Sed Ctesiphonem video: lætus est
De amica.

SANNIO.

Quid, quod te oro?

SYRUS.

Paulifper mane.

ACTUS II. SCENA III.

CTESIPHO. SYRUS. SANNIO.

CTESIPHO.

Abs quivis homine, quum eft opus, benificium accipere gaudeas:
Verum enimvero id demum juvat, fi, quem æcumft facere, is bene facit.
O frater frater, quid ego nunc te laudem? Satis certo fcio;
Numquam ita magnifice quicquam dicam, id virtus quin fuperet tua:
Itaque unam hanc rem me habere præter alios præcipuam arbitror,
Fratrem homini nemini effe primarum artium magis principem.

SYRUS.

O Ctefipho.

CTESIPHO.

O Syre, Æfchinus ubi eft?

SYRUS.

Ellum, te exfpectat domi.

CTESIPHO.

Hem.

SYRUS.

Quid eft?

CTESIPHO.

Quid ſit? illius opera, Syre, nunc vivo: feſtivom caput,
Quine omnia ſibi poſt putavit eſſe præ meo commodo:
Maledicta, famam, meum amorem, et peccatum in ſe tranſtulit.
Nil pote ſupra. Quidnam foris crepuit?

SYRUS.

Mane mane: ipſe exit foras.

ACTUS II. SCENA IV.

ÆSCHINUS. SANNIO. CTESIPHO. SYRUS.

ÆSCHINUS.

UBI eſt ille ſacrilegus?

SANNIO.

Me quærit. Numquidnam effert? Occidi:
Nihil video.

ÆSCHINUS.

Ehem, opportune: te ipſum quæro. Quid fit, Cteſipho?
In tuto eſt omnis res; omitte vero triſtitiem tuam.

CTESIPHO.

Ego illam hercle vero omitto, qui quidem te habeam fratrem. O mi Æſchine,
O mi germane: ah vereor coram in os te laudare amplius,
Ne id adſentandi magis, quam quo habeam gratum, facere exiſtumes.

ÆSCHINUS.

Age inepte, quaſi nunc non norimus nos inter nos, Cteſipho.

Hoc mihi dolet, nos pæne ſero ſciſſe, et pæne in eum locum
Rediſſe, ut, ſi omnes cuperent, tibi nil poſſent auxiliarier.

CTESIPHO.

Pudebat.

ÆSCHINUS.

Ah, ſtultitiaſt iſtæc, non pudor. Tam ob parvolam
Rem pæne e patria? Turpe dictu. Deos quæſo ut iſtæc prohibeant.

CTESIPHO.

Peccavi.

ÆSCHINUS.

Quid ait tandem nobis Sannio?

SYRUS.

Jam mitis eſt.

ÆSCHINUS.

Ego ad forum ibo, ut hunc abſolvam: tu intro ad illam, Cteſipho.

SANNIO.

Syre, inſta.

SYRUS.

Eamus: namque hic properat in Cyprum.

SANNIO.

Ne tam quidem:
Quamvis etiam maneo otioſus hic.

SYRUS.

Reddetur, ne time.

SANNIO.

At ut omne reddat.

SYRUS.

Omne reddet: tace modo, ac ſequere hac.

SANNIO.

Sequor.

CTESIPHO.

Heus, heus, Syre.

SYRUS.

Ehem, quid eſt?

CTESIPHO.

Obſecro hercle, hominem iſtum inpuriſſimum
Quam primum abſolvitote; ne ſi magis inritatus fiet,
Aliqua ad patrem hoc permanet, atque ego tum perpetuo perierim.

SYRUS.

Non fiet, bono animo es: tu cum illa te intus oblecta interim:
Et lectulos jube ſterni nobis, et parari cetera.
Ego jam tranſacta re convortam me domum cum obſonio.

CTESIPHO.

Ita quæſo: quando hoc bene ſucceſſit, hilarem hunc ſumamus diem.

ACTUS III. SCENA I.

SOSTRATA. CANTHARA.

SOSTRATA.

BSECRO, mea nutrix, quid nunc fiet?

CANTHARA.

Quid fiat rogas?
Recte edepol ſpero.

SOSTRATA.

Modo dolores, mea tu, occipiunt primulum.

CANTHARA.

Jam nunc times, quaſi nunquam adfueris, nunquam tute pepereris.

SOSTRATA.

Miſeram me, neminem habeo; ſolæ ſumus: Geta autem hic non adeſt:
Nec quem ad obſtetricem mittam, nec qui adcerſat Æſchinum.

CANTHARA.

Pol is quidem jam hic aderit: nam numquam unum intermittit diem,
Quin ſemper veniat.

SOSTRATA.

Solus mearum miſeriarum eſt remedium.

CANTHARA.

E re natæ melius fieri haud potuit quam factum eſt, hera,
Quando vitium oblatum eſt, quod ad illum attinet potiſſimum,
Talem, tali genere atque animo, natum ex tanta familia.

SOSTRATA.

Ita pol eſt ut dicis; ſalvus nobis, deos quæſo, ut ſiet.

ACTUS III. SCENA II.

GETA. SOSTRATA. CANTHARA.

GETA.

NUNC illud eſt, quod ſi omnes omnia ſua conſilia conferant,
Atque huic malo ſalutem quærant, auxili nihil adferant,
Quod mihique heræque filiæque herili eſt. Væ miſero mihi!
Tot res repente circumvallant, unde emergi non poteſt,
Vis, egeſtas, injuſtitia, ſolitudo, infamia.
Hocine ſæclum? O ſcelera, o genera ſacrilega, o hominem impium.

SOSTRATA.

Me miſeram, quidnamſt, quod ſic video timidum et properantem Getam?

GETA.

Quem neque fides neque jusjurandum neque illum misericordia
Repreſſit, neque reflexit, neque quod partus inſtabat prope:
Cui miſeræ indigne per vim vitium obtulerat.

SOSTRATA.

Non intellego
Satis, quæ loquatur.

CANTHARA.

Propius obſecro accedamus, Soſtrata.

GETA.

Ah,
Me miſerum, vix ſum compos animi, ita ardeo iracundia.
Nihil eſt quod malim, quam illam totam familiam dari mi obviam,
Ut ego iram hanc in eos evomam omnem, dum ægritudo hæc eſt recens.
Satis mihi id habeam ſupplicii, dum illos ulciſcar modo.
Seni animam primum extinguerem ipſi, qui illud produxit ſcelus:
Tum autem Syrum inpulſorem, vah, quibus illum lacerarem modis!
Sublimem medium primum arriperem, et capite in terram ſtatuerem,
Ut cerebro diſpergat viam.
Adoleſcenti ipſi eriperem oculos: poſthæc præcipitem darem.
Ceteros ruerem, agerem, raperem, tunderem, et proſternerem.
Sed ceſſo heram hoc malo inpertiri propere?

SOSTRATA.

Revocemus. Geta!

GETA.

Hem,

Quiſquis es, ſine me.

SOSTRATA.

Ego ſum Soſtrata.

GETA.

Ubi ea eſt? Te ipſam quærito:

Te expeto: oppido opportune te obtuliſti mi obviam,

Hera.

SOSTRATA.

Quid eſt? quid trepidas?

GETA.

Hei mihi!

SOSTRATA.

Quid feſtinas, mi Geta?

Animam recipe.

GETA.

Prorſus . . . .

SOSTRATA.

Quid iſtuc prorſus ergoſt?

GETA.

Periimus:

Actumſt.

SOSTRATA.

Eloquere ergo, obſecro te, quid ſit.

GETA.

Jam . . .

SOSTRATA.

Quid jam, Geta?

GETA.

Æſchinus . . .

SOSTRATA.

Quid is ergo?

GETA.

Alienus eſt ab noſtra familia.

SOSTRATA.

Hem,

Perii. Quare?

GETA.

Amare occepit aliam.

SOSTRATA.

Væ miſeræ mihi.

GETA.

Neque id occulte fert, ab lenone ipſus eripuit palam.

SOSTRATA.

Satin hoc certumſt?

GETA.

Certum: hiſce oculis egomet vidi, Soſtrata.

SOSTRATA.

Ah,

Me miſeram! quid credas jam? aut cui credas? Noſtrumne Æſchinum?

Noſtram vitam omnium, in quo noſtræ ſpes opeſque omnes ſitæ

Erant, qui ſine hac jurabat ſe unum numquam victurum diem?

Qui ſe in ſui gremio poſiturum puerum dicebat patris,

Ita obſecraturum, ut liceret hanc ſibi uxorem ducere?

GETA.

Hera, lacrumas mitte, ac potius, quod ad hanc rem opus eſt porro, conſule,

Patiamurne an narremus cuipiam.

CANTHARA.

Au, mi homo ſanun es?

An hoc proferendum tibi videtur usquam?

GETA.

Mi quidem non placet.
Jam primum illum alieno animo a nobis esse, res ipsa indicat.
Nunc si hoc palam proferimus, ille infitias ibit, sat scio:
Tua fama et gnatæ vita in dubium veniet. Tum si maxume
Fateatur; quum amet aliam, non est utile, hanc illi dari.
Quapropter quoquo pacto tacitost opus.

SOSTRATA.

Ah, minime gentium:
Non faciam.

GETA.

Quid ages?

SOSTRATA.

Proferam.

CANTHARA.

Hem, mea Sostrata, vide quam rem agas.

SOSTRATA.

Pejore res loco non potis est esse, quam in quo nunc sitast.
Primum indotata est: tum præterea, quæ secunda ei dos erat,
Periit: pro virgine dari nuptum non potest. Hoc reliquum est:
Si infitias ibit, testis mecum est anulus, quem amiserat.
Postremo quando ego conscia mihi sum, a me culpam esse hanc procul,
Neque pretium neque rem ullam intercessisse illa aut me indignam, Geta;
Experiar.

GETA.

Quid ista? Accedo, ut melius dicas.

SOSTRATA.

Tu quamtum potes

Abi, atque Hegioni cognato hujus rem enarrato omnem ordine:
Nam is noſtro Simulo fuit ſummus, et nos coluit maxume.

GETA.

Nam hercle alius nemo reſpicit nos.

SOSTRATA.

Propera tu, mea Canthara:
Curre: obſtetricem accerſe: ut quum opus ſit, ne in mora nobis ſiet.

ACTUS III. SCENA III.

DEMEA. SYRUS.

DEMEA.

DISPERII: Cteſiphonem audivi filium
Una fuiſſe in raptione cum Æſchino.
Id miſero reſtat mihi mali, ſi illum poteſt,
Qui alicui rei eſt, etiam eum ad nequitiem adducere.
Ubi ego illum quæram? Credo abductum in ganeum
Aliquo: perſuaſit ille inpurus, ſat ſcio.
Sed eccum Syrum ire video: hinc ſcibo jam, ubi ſiet.
Atque hercle hic de grege illo eſt; ſi me ſenſerit
Eum quæritare, numquam dicet carnufex.
Non oſtendam id me velle.

SYRUS.

Omnem rem modo ſeni,
Quo pacto haberet, enarramus ordine.
Nihil quicquam vidi lætius.

DEMEA.

Pro Juppiter,
Hominis ſtultitiam.

SYRUS.

Conlaudavit filium:
Mihi, qui id dediſſem conſilium, egit gratias.

DEMEA.

Diſrumpor.

SYRUS.

Argentum adnumeravit illico:
Dedit præterea in ſumptum, dimidium minæ:
Id diſtributum ſane eſt ex ſententia.

DEMEA.

Hem,
Huic mandes, ſiquid recte curatum velis.

SYRUS.

Ehem, Demea, haud aſpexeram te. Quid agitur?

DEMEA.

Quid agatur? Voſtram nequeo mirari ſatis
Rationem.

SYRUS.

Eſt hercle inepta, ne dicam dolo, atque
Abſurda. Piſcis ceteros purga, Dromo:
Congrum iſtum maxumum in aqua ſinito ludere
Tantiſper: ubi ego rediero, exoſſabitur:
Prius nolo.

DEMEA.

Hæcine flagitia?

SYRUS.

Mi quidem non placent:
Et clamo ſæpe. Salſamenta hæc, Stephanio,
Fac macerentur pulchre.

DEMEA.

Di voſtram fidem,
Utrum ſtudione id ſibi habet, an laudi putat
Fore, ſi perdiderit gnatum? Væ miſero mihi,
Videre videor jam diem illum, quum hinc egens
Profugiet aliquo militatum.

SYRUS.

O Demea,
Iſtuc eſt ſapere, non quod ante pedes modoſt
Videre, ſed etiam illa quæ futura ſunt
Proſpicere.

DEMEA.

Quid? iſtæc jam penes vos pſaltria eſt?

SYRUS.

Ellam intus.

DEMEA.

Eho, an domi eſt habiturus?

SYRUS.

Credo: ut eſt
Dementia.

DEMEA.

Hæcine fieri?

SYRUS.

Inepta lenitas
Patris, et facilitas prava.

DEMEA.

Fratris me quidem
Pudet pigetque.

SYRUS.

Nimium inter vos, Demea, ac
Non quia ades præſens dico hoc, pernimium intereſt.
Tu, quantus quantus, nihil niſi ſapientia es:

Ille, ſomnium. Sineres vero tu illum tuum
Facere hæc?

DEMEA.

Sinerem illum? aut non ſex totis menſibus
Prius olfeciſſem, quam ille quicquam cœperet?

SYRUS.

Vigilantiam tuam tu mihi narras?

DEMEA.

Sic ſiet
Modo, ut nunc eſt, quæſo.

SYRUS.

Ut quiſque ſuum volt eſſe, itaſt.

DEMEA.

Quid, eum vidiſtin hodie?

SYRUS.

Tuumne filium?
Abigam hunc rus. Jamdudum aliquid ruri agere arbitror.

DEMEA.

Satin ſcis ibi eſſe?

SYRUS.

Oh, quem egomet produxi.

DEMEA.

Optumeſt.
Metui ne hæreret hic.

SYRUS.

Atque iratum admodum.

DEMEA.

Quid autem?

SYRUS.

Adortus jurgio fratrem apud forum
De pſaltria hac.

DEMEA.

Ain vero?

SYRUS.

Vah, nihil reticuit.
Nam ut numerabatur forte argentum, intervenit
Homo de inproviſo: cœpit clamare, o Æſchine,
Hæcine flagitia facere te? hæc te admittere
Indigna genere noſtro?

DEMEA.

Oh, lacrumo gaudio.

SYRUS.

Non tu hoc argentum perdis, ſed vitam tuam.

DEMEA.

Salvos ſit; ſpero eſt ſimilis majorum ſuum.

SYRUS.

Hui.

DEMEA.

Syre, præceptorum plenus iſtorum ille.

SYRUS.

Phy,
Domi habuit unde diſceret.

DEMEA.

Fit ſedulo:
Nihil prætermitto: conſuefacio: denique,
Inſpicere, tanquam in ſpeculum, in vitas omnium
Jubeo, atque ex aliis ſumere exemplum ſibi.
Hoc facito.

SYRUS.

Recte ſane.

DEMEA.

Hoc fugito.

SYRUS.

Callide.

DEMEA.

Hoc laudi eſt.

SYRUS.

Iſtæc res eſt.

DEMEA.

Hoc vitio datur.

SYRUS.

Probiſſume.

DEMEA.

Porro autem.

SYRUS.

Non hercle otiumſt
Nunc mi auſcultandi. Piſcis ex ſententia
Nactus ſum: hi mihi ne corrumpantur, cautioſt:
Nam id nobis tam flagitiumſt, quam illa, Demea,
Non facere vobis, quæ modo dixti: et quod queo
Conſervis ad eundem iſtunc præcipio modum:
Hoc ſalſumſt, hoc aduſtumſt, hoc lautumſt parum:
Illud recte: iterum ſic memento: ſedulo
Moneo, quæ poſſum pro mea ſapientia:
Poſtremo, tamquam in ſpeculum, in patinas, Demea,
Inſpicere jubeo, et moneo quid facto uſus ſit.
Inepta hæc eſſe, nos quæ facimus, ſentio:
Verum quid facias? ut homoſt, ita morem geras.
Numquid vis?

DEMEA.

Mentem vobis meliorem dari.

SYRUS.

Tu rus hinc ibis.

DEMEA.

Recta.

SYRUS.

Nam quid tu hic agas,
Ubi, ſiquid bene præcipias, nemo obtemperet?

DEMEA.

Ego vero hinc abeo, quando is, quamobrem huc veneram,
Rus abiit: illum curo unum, ille ad me adtinet.
Quando ita volt frater, de iſtoc ipſe viderit.
Sed quis illic eſt, quem video procul? eſtne Hegio,
Tribulis noſter? Si ſatis cerno, is hercle eſt!
Vah! homo amicus nobis jam inde a puero. Di boni,
Næ illiuſmodi jam nobis magna civium
Pænuriaſt. Homo antiqua virtute ac fide!
Haud cito mali quid ortum ex hoc ſit publice.
Quam gaudeo, ubi etiam hujus generis reliquias
Reſtare video! Vivere etiam nunc lubet.
Opperiar hominem hic, ut ſalutem et conloquar.

ACTUS III. SCENA IV.

HEGIO. GETA. DEMEA. PAMPHILA.

HEGIO.

PRO di inmortales, facinus indignum, Geta:
Quid narras?

GETA.

Sic eſt factum.

HEGIO.

Ex illan familia
Tam inliberale facinus eſſe ortum? O Æſchine,
Pol haud paternum iſtuc dediſti.

DEMEA.

Videlicet

De pſaltria hoc audivit. Id illi nunc dolet
Alieno, pater is nihili pendit. Hei mihi,
Utinam hic prope adeſſet alicubi, atque audiret hæc.

HEGIO.

Niſi facient quæ illos æcumſt, haud ſic auferent.

GETA.

In te ſpes omnis, Hegio, nobis ſita eſt:
Te ſolum habemus, tu es patronus, tu pater;
Ille tibi moriens nos commendavit ſenex:
Si deſeris tu, periimus.

HEGIO.

Cave dixeris:
Neque faciam, neque me ſatis pie poſſe arbitror.

DEMEA.

Adibo. Salvere Hegionem plurimum
Jubeo.

HEGIO.

Oh, te quærebam ipſum: ſalve, Demea.

DEMEA.

Quid autem?

HEGIO.

Major filius tuus Æſchinus,
Quem fratri adoptandum dediſti, neque boni
Neque liberalis functus officium eſt viri.

DEMEA.

Quid iſtuc eſt?

HEGIO.

Noſtrum amicum noras Simulum, atque
Æqualem?

DEMEA.

Quidni?

HEGIO.

Filiam ejus virginem

Vitiavit.

DEMEA.

Hem.

HEGIO.

Mane, nondum audiſti, Demea,
Quod eſt graviſſimum.

DEMEA.

An quidquam eſt etiam amplius?

HEGIO.

Vero amplius: nam hoc quidem ferundum aliquo modoſt:
Perſuaſit nox, amor, vinum, adoleſcentia:
Humanumſt. Ubi ſcit factum, ad matrem virginis
Venit ipſus ultro, lacrumans, orans, obſecrans,
Fidem dans, jurans ſe illam ducturum domum.
Ignotumſt; tacitumſt; creditumſt. Virgo ex eo
Compreſſu gravida facta; hic menſis decimus eſt:
Ille bonus vir nobis pſaltriam, ſi dis placet,
Paravit, quicum vivat: illam deſerit.

DEMEA.

Pro certon tu iſtæc dicis?

HEGIO.

Mater virginis
In medioſt; ipſa virgo; res ipſa: hic Geta
Præterea, ut captuſt ſervolorum, non malus
Neque iners: alit illas; ſolus omnem familiam
Suſtentat. Hunc abduce, vinci, quære rem.

GETA.

Immo hercle extorque, niſi ita factumſt, Demea;
Poſtremo non negabit; coram ipſum cedo.

DEMEA.

Pudet: nec, quid agam, neque quid huic reſpondeam
Scio.

PAMPHILA.

Miſeram me, differor doloribus.
Juno Lucina fer opem: ſerva me obſecro.

HEGIO.

Hem,
Numnam illa quæſo parturit?

GETA.

Certe, Hegio.

HEGIO.

Hem;
Illæc fidem nunc voſtram inplorat, Demea;
Quod vos jus cogit, id voluntate impetret.
Hæc primum ut fiant, deos quæſo, ut vobis decet.
Sin aliter animus veſter eſt; ego, Demea,
Summa vi defendam hanc atque illum mortuum.
Cognatus mihi erat: una a pueris parvolis
Sumus educti: una ſemper militiæ et domi
Fuimus: paupertatem una pertulimus gravem.
Quapropter nitar, faciam, experiar, denique
Animam relinquam potius quam illas deſeram.
Quid mihi reſpondes?

DEMEA.

Fratrem conveniam, Hegio:
Is quod mihi de hac re dederit conſilium, id ſequar.

HEGIO.

Sed, Demea, hoc tu facito cum animo cogites:
Quam vos facillume agitis, quam eſtis maxume
Potentes, dites, fortunati, nobiles,
Tam maxume vos æquo animo æqua noſcere
Oportet, ſi vos voltis perhiberi probos.

DEMEA.

Redito: fient, quæ fieri æcumſt, omnia.

HEGIO.

Decet te facere. Geta, duc me intro ad Softratam.

DEMEA.

Non me indicente hæc fiunt; utinam hic fit modo
Defunctum; verum nimia illæc licentia
Profecto evadet in aliquod magnum malum.
Ibo, ac requiram fratrem, ut in eum hæc evomam.

ACTUS III. SCENA V.

HEGIO.

Bono animo fac fis, Softrata, et iftam, quod potes,
Fac confolere. Ego Micionem, fi apud forumft,
Conveniam, atque, ut res geftaft, narrabo ordine:
Si eft, facturus ut fit officium fuum,
Faciat: fin aliter de hac re eft ejus fententia,
Refpondeat mi, ut, quid agam, quam primum fciam.

ACTUS IV. SCENA I.

CTESIPHO. SYRUS.

CTESIPHO.

AIN patrem hinc abiſſe rus?

SYRUS.

Jam dudum.

CTESIPHO.

Dic ſodes.

SYRUS.

Apud villamſt.
Nunc quummaxume operis aliquid facere credo.

CTESIPHO.

Utinam quidem,
Quod cum ſalute ejus fiat, ita ſe defetigarit velim,
Ut triduo hoc perpetuo prorſum e lecto nequeat ſurgere.

SYRUS.

Ita fiat, et iſtoc ſi quid potis eſt rectius.

CTESIPHO.

Ita: nam hunc diem
Miſere nimis cupio, ut cœpi, perpetuum in lætitia degere.
Et illud rus nulla alia cauſa tam male odi, niſi quia propeſt:
Quod ſi abeſſet longius,
Prius nox oppreſſiſſet illic, quam huc reverti poſſet iterum;
Nunc ubi me illic non videbit, jam huc recurret, ſat ſcio:
Rogitabit me, ubi fuerim: quem ego hodie toto non vidi die:
Quid dicam?

SYRUS.

Nilne in mentem?

CTESIPHO.

Nuſquam quicquam.

SYRUS.

Tanto nequior.

Cliens, amicus, hoſpes, nemoſt vobis?

CTESIPHO.

Sunt. Quid poſtea?

SYRUS.

Hiſce opera ut data ſit.

CTESIPHO.

Quæ non data ſit? Non poteſt fieri.

SYRUS.

Poteſt.

CTESIPHO.

Interdiu: ſed ſi hic pernocto, cauſæ quid dicam, Syre?

SYRUS.

Vah, quam vellem etiam noctu amicis operam mos eſſet dari.
Quin tu otioſus es: ego illius ſenſum pulchre calleo.
Quum fervit maxume, tam placidum, quam ovem, reddo.

CTESIPHO.

Quo modo?

SYRUS.

Laudarier te audit libenter: facio te apud illum deum:
Virtutes narro.

CTESIPHO.

Meas?

SYRUS.

Tuas: homini illico lacrumæ cadunt,
Quaſi puero, gaudio. Hem tibi autem.

CTESIPHO.

Quidnam eſt?

SYRUS.

Lupus in fabula.

CTESIPHO.

Pater eſt?

SYRUS.

Ipſus.

CTESIPHO.

Syre, quid agimus?

SYRUS.

Fuge modo intro, ego videro.

CTESIPHO.

Si quid rogabit, nuſquam tu me: audiſtin?

SYRUS.

Potin ut deſinas?

ACTUS IV. SCENA II.

DEMEA. CTESIPHO. SYRUS.

DEMEA.

Næ ego homo ſum infelix! primum fratrem nuſquam invenio gentium:
Præterea autem, dum illum quæro, a villa mercenarium
Vidi: is filium negat eſſe ruri: nec quid agam ſcio.

CTESIPHO.

Syre.

SYRUS.

Quid eſt?

CTESIPHO.

Men quærit?

SYRUS.

Verum.

CTESIPHO.

Perii.

SYRUS.

Quin tu animo bono es.

DEMEA.

Quid hoc, malum, infelicitatis? Nequeo ſatis decernere!
Niſi me credo huic eſſe natum rei, ferundis miſeriis.
Primus ſentio mala noſtra: primus reſciſco omnia:
Primus porro obnuntio: ægre ſolus, ſi quid fit, fero.

SYRUS.

Rideo hunc: primum ait ſe ſcire: is ſolus neſcit omnia.

DEMEA.

Nunc redeo: ſi forte frater redierit, viſo.

CTESIPHO.

Syre,
Obſecro, vide ne ille huc prorſus ſe inruat.

SYRUS.

Etiam taces?
Ego cavebo.

CTESIPHO.

Numquam hercle hodie ego iſtuc committam tibi:
Nam me jam in cellam aliquam cum illa concludam: id tutiſſimumſt.

SYRUS.

Age, tamen ego hunc amovebo.

DEMEA.

Sed eccum ſceleratum Syrum.

SYRUS.

Non hercle hic quidem durare quiſquam, ſi ſic fit, poteſt.
Scire equidem volo, quot mihi ſint domini: quæ hæc eſt miſeria?

DEMEA.

Quid ille gannit? quid volt? Quid ais, bone vir? eſt frater domi?

SYRUS.

Quid, malum, bone vir, mihi narras? Equidem perii.

DEMEA.

Quid tibi eſt?

SYRUS.

Rogitas? Cteſipho me pugnis miſerum, et iſtam pſaltriam
Uſque occidit.

DEMEA.

Hem, quid narras?

SYRUS.

Hem, vide ut diſcidit labrum.

DEMEA.

Quamobrem?

SYRUS.

Me inpulſore hanc emptam eſſe ait.

DEMEA.

Non tu eum rus hinc modo
Produxe aibas?

SYRUS.

Factum: verum venit poſt inſaniens:
Nihil pepercit. Non puduiſſe verberare hominem ſenem?
Quem ego modo puerum tantillum in manibus geſtavi meis?

DEMEA.

Laudo: Cteſipho, patriſſas: abi, virum te judico.

SYRUS.

Laudas? Næ ille continebit poſthac, ſi ſapiet, manus.

DEMEA.

Fortiter.

SYRUS.

Perquam, quia miſeram mulierem et me ſervolum,
Qui referire non audebam, vicit: hui, perfortiter.

DEMEA.

Non potuit melius. Idem quod ego ſentit te eſſe huic rei caput.
Sed eſtne frater intus?

SYRUS.

Non eſt.

DEMEA.

Ubi illum quæram, cogito.

SYRUS.

Scio ubi ſit, verum hodie numquam monſtrabo.

DEMEA.

Hem, quid ais?

SYRUS.

Ita.

DEMEA.

Diminuetur tibi quidem jam cerebrum.

SYRUS.

At nomen neſcio
Illius hominis, ſed locum novi ubi ſit.

DEMEA.

Dic ergo locum.

SYRUS.

Noſtin porticum apud macellum hanc deorſum?

DEMEA.

Quidni noverim?

SYRUS.

Præterito hac recta platea ſurſum: ubi eo veneris,
Clivos deorſum vorſus eſt; hac præcipitato: poſtea
Eſt ad hanc manum ſacellum: ibi angiportum propter eſt.

DEMEA.

Quonam?

SYRUS.

Illic ubi etiam caprificus magna eſt.

DEMEA.

Novi.

SYRUS.

Hac pergito.

DEMEA.

Id quidem angiportum non eſt pervium.

SYRUS.

Verum hercle. Vah,
Cenſen hominem me eſſe? Erravi: in porticum rurſum redi:
Sane hac multo propius ibis, et minor eſt erratio.
Scin Cratini hujus ditis ædes?

DEMEA.

Scio.

SYRUS.

Ubi eas præterieris,
Ad ſiniſtram hac recta platea; ubi ad Dianæ veneris,
Ito ad dextram: prius quam ad portam venias, apud ipſum lacum
Eſt piſtrilla, et exadvorſum fabrica: ibi eſt.

DEMEA.

Quid ibi facit?

SYRUS.

Lectulos in ſole ilignis pedibus faciundos dedit.

DEMEA.

Ubi potetis vos: bene ſane. Sed ceſſo ad eum pergere?

SYRUS.

I ſane: ego te exercebo hodie, ut dignus es, ſilicernium.
Æſchinus odioſe ceſſat; prandium corrumpitur:

Ctesipho autem in amore est totus. Ego jam prospiciam mihi:
Nam jam adibo, atque unum quicquid, quod quidem erit bellissimum,
Carpam, et cyathos sorbilans paulatim hunc producam diem.

ACTUS IV. SCENA III.

MICIO. HEGIO.

MICIO.

Ego in hac re nihil reperio, quamobrem lauder tantopere, Hegio.
Meum officium facio: quod peccatum a nobis ortumst, corrigo.
Nisi si me in illo credidisti esse hominum numero, qui ita putant;
Sibi fieri injuriam ultro, si quam fecere ipsi expostules,
Et ultro accusant: id quia non est a me factum, agis gratias?

HEGIO.

Ah, minime: numquam te aliter atque es, in animum induxi meum.
Sed quæso ut una mecum ad matrem virginis eas, Micio,
Atque istæc eadem, quæ mihi dixti, tute dicas mulieri;
Suspicionem hanc propter fratrem ejus esse, et illam psaltriam.

MICIO.

Si ita æcum censes, aut si ita opus est facto, eamus.

HEGIO.

Bene facis:
Nam et illi animum jam relevabis, quæ dolore ac miseria

Tabescit: et tuo officio fueris functus. Sed si alteri putas,
Egomet narrabo quae mihi dixti.

MICIO.

Immo ego ibo.

HEGIO.

Bene facis.

Omnes, quibus res sunt minus secundae, magis sunt nescio quo modo
Suspiciosi: ad contumeliam omnia accipiunt magis:
Propter suam inpotentiam se semper credunt calvier.
Quapropter te ipsum purgare ipsis coram, placabilius est.

MICIO.

Et recte et verum dicis.

HEGIO.

Sequere me ergo hac intro.

MICIO.

Maxume.

ACTUS IV. SCENA IV.

ÆSCHINUS.

Discrucior animi.
Hocine de inproviso mali mi objici
Tantum, ut neque quid de me faciam, nec quid agam certum siet?
Membra metu debilia sunt: animus prae timore
Obstipuit: pectore consistere nil consili
Quit. Vah, quomodo me ex hac expediam turba? tanta nunc
Suspicio de me incidit:

Neque ea immerito: Soſtrata credit, mihi me pſaltriam hanc emiſſe:
Id anus mi indicium fecit.
Nam ut hinc forte ea ad obſtetricem erat miſſa, ubi eam vidi, illico
Accedo; rogito, Pamphila quid agat; jam partus adſiet,
Eone obſtetricem accerſat. Illa exclamat, Abi, abi, jam, Æſchine,
Satis diu dediſti verba: ſat adhuc tua nos fruſtrataſt fides.
Hem, quid iſtuc obſecro, inquamſt? Valeas, habeas illam quæ placet.
Senſi illico id illas ſuſpicari: ſed me reprehendi tamen,
Ne quid de fratre garrulæ illi dicerem, ac fieret palam.
Nunc quid faciam? Dicam fratris eſſe hanc? Quod minimeſt opus
Uſquam efferri: ac mitto: fieri potis eſt ut ne qua exeat:
Ipſum id metuo ut credant: tot concurrunt veriſimilia:
Egomet rapui: ipſe egomet ſolvi argentum: ad me abducta eſt domum.
Hæc adeo mea culpa fateor fieri. Non me hanc rem patri,
Ut ut erat geſta, indicaſſe? Exoraſſem ut eam ducerem.
Ceſſatum uſque adhuc eſt: nunc porro, Æſchine, expergiſcere:
Nunc hoc primumſt: ad illas ibo, ut purgem me. Accedam ad fores.
Perii: horreſco ſemper, ubi pultare haſce occipio miſer.
Heus, heus: Æſchinus ego ſum. Aperite aliquis actutum oſtium.
Prodit neſcio quis: concedam huc.—

ACTUS IV. SCENA V.

MICIO. ÆSCHINUS.

MICIO.

Ita uti dixti, Soſtrata,
Facito: ego Æſchinum conveniam, ut, quomodo acta hæc ſunt, ſciat.
Sed quis oſtium hoc pultavit?

ÆSCHINUS.

Pater hercle eſt: perii.

MICIO.

Æſchine.

ÆSCHINUS.

Quid huic hic negotiſt?

MICIO.

Tune has pepuliſti fores?
Tacet. Cur non ludo hunc aliquantiſper? Melius eſt,
Quandoquidem hoc numquam mi ipſe voluit credere.
Nil mihi reſpondes?

ÆSCHINUS.

Non equidem iſtas, quod ſciam.

MICIO.

Ita: nam mirabar quid hic negoti eſſet tibi.
Erubuit: ſalva res eſt.

ÆSCHINUS.

Dic ſodes, pater,
Tibi vero quid iſtic eſt rei?

MICIO.

Nihil mihi quidem.

Amicus quidam me a foro abduxit modo
Huc advocatum ſibi.

ÆSCHINUS.

Quid?

MICIO.

Ego dicam tibi:
Habitant hic quædam mulieres, pauperculæ,
Ut opinor; has non noſſe te, certo ſcio:
Neque enim diu huc commigrarunt.

ÆSCHINUS.

Quid tum poſtea?

MICIO.

Virgo eſt cum matre.

ÆSCHINUS.

Perge.

MICIO.

Hæc virgo orbaſt patre:
Hic meus amicus illi genere eſt proxumus:
Huic leges cogunt nubere hanc.

ÆSCHINUS.

Perii.

MICIO.

Quid eſt?

ÆSCHINUS.

Nil: recte: perge.

MICIO.

Is venit ut ſecum avehat:
Nam habitat Mileti.

ÆSCHINUS.

Hem, virginem ut ſecum avehat?

MICIO.

Sic eſt.

ÆSCHINUS.

Miletum uſque obſecro?

MICIO.

Ita.

ÆSCHINUS.

Animo maleſt.

Quid ipſæ? quid aiunt?

MICIO.

Quid illas cenſes? Nihil enim.

Commenta mater eſt, eſſe ex alio viro
Neſcio quo puerum natum: neque eum nominat:
Priorem eſſe illum, non oportere huic dari.

ÆSCHINUS.

Eho, nonne hæc juſta tibi videntur poſtea?

MICIO.

Non.

ÆSCHINUS.

Obſecro non? An illam hinc abducet pater?

MICIO.

Quid illam ni abducat?

ÆSCHINUS.

Factum a vobis duriter
Inmiſericorditerque, atque etiam, ſi eſt, pater,
Dicendum magis aperte, inliberaliter.

MICIO.

Quamobrem?

ÆSCHINUS.

Rogas me? Quid illi tandem creditis
Fore animi miſero, quicum illa conſuevit prior?
Qui infelix haud ſcio an illam miſere nunc amat,
Quum hanc ſibi videbit præſens præſentem eripi,
Abduci ab oculis? Facinus indignum, pater.

MICIO.

Qua ratione iſtuc? Quis deſpondit? quis dedit?
Cui, quando nupſit? auctor his rebus quis eſt?
Cur duxit alienam?

ÆSCHINUS.

An ſedere oportuit
Domi virginem tam grandem, dum cognatus huc
Illinc veniret exſpectantem? Hæc, mi pater,
Te dicere æcum fuit, et id defendere.

MICIO.

Ridiculum: advorſumne illum cauſam dicerem,
Cui veneram advocatus? Sed quid iſta, Æſchine,
Noſtra? aut quid nobis cum illis? Abeamus. Quid eſt?
Quid lacrumas?

ÆSCHINUS.

Pater, obſecro, auſculta.

MICIO.

Æſchine, audivi omnia,
Et ſcio: nam te amo: quo magis, quæ agis, curæ ſunt mihi.

ÆSCHINUS.

Ita velim me promerentem ames, dum vivas, mi pater,
Ut me hoc delictum admiſiſſe in me, id mihi vehementer dolet:
Et me tui pudet.

MICIO.

Credo hercle: nam ingenium novi tuum
Liberale: ſed vereor ne indiligens nimium ſies.
In qua civitate tandem te arbitrare vivere?
Virginem vitiaſti, quam te non jus fuerat tangere.
Jam id peccatum primum magnum, magnum, at humanum tamen.
Fecere alii ſæpe item boni. At poſtquam id evenit, cedo
Numquid circumſpexti? aut numquid tute proſpexti tibi,

Quid fieret? qua fieret? Si te ipſum mihi puduit dicere,
Qua reſciſcerem? Hæc dum dubitas, menſes abierunt decem.
Prodidiſti et te, et illam miſeram, et gnatum, quod quidem in te fuit.
Quid credebas? dormienti hæc tibi confecturos deos?
Et illam ſine tua opera in cubiculum iri deductum domum?
Nolim ceterarum rerum te ſocordem eodem modo.
Bono animo es, duces uxorem.

ÆSCHINUS.

Hem.

MICIO.

Bono animo es inquam.

ÆSCHINUS.

Pater,
Obſecro num ludis tu nunc me?

MICIO.

Ego te? quamobrem?

ÆSCHINUS.

Neſcio:
Niſi quia tam miſere hoc eſſe cupio verum, eo vereor magis.

MICIO.

Abi domum, ac deos conprecare, ut uxorem accerſas: abi.

ÆSCHINUS.

Quid, jam uxorem?

MICIO.

Jam.

ÆSCHINUS.

Jam?

MICIO.

Jam quantum poteſt.

ÆSCHINUS.

Di me, pater,

Omnes oderint, ni magis te, quam oculos nunc amo meos.

MICIO.

Quid? quam illam?

ÆSCHINUS.

Æque.

MICIO.

Perbenigne.

ÆSCHINUS.

Quid? ille ubi eſt Mileſius?

MICIO.

Abiit, periit, navem aſcendit. Sed cur ceſſas?

ÆSCHINUS.

Abi pater:

Tu potius deos conprecare: nam tibi eos certo ſcio,
Quo vir melior multo es quam ego, obtemperaturos magis.

MICIO.

Ego eo intro: ut, quæ opus ſunt, parentur; tu fac ut dixi, ſi ſapis.

ÆSCHINUS.

Quid hoc eſt negoti? Hoc eſt patrem eſſe, aut hoc eſt filium eſſe?
Si frater aut ſodalis eſſet, qui magis morem gereret?
Hic non amandus? hicine non geſtandus in ſinu eſt? Hem;
Itaque adeo magnam mi injicit ſua commoditate curam,
Ne forte inprudens faciam, quod nolit; ſciens cavebo.
Sed ceſſo ire intro, ne moræ meis nuptiis egomet ſim?

ACTUS IV. SCENA VI.

DEMEA.

DEFESSUS ſum ambulando. Ut, Syre, te cum tua
Monſtratione magnus perdat Juppiter.
Perreptavi uſque omne oppidum; ad portam, ad lacum:
Quo non? Nec illi fabrica ulla erat: neque fratrem homo
Vidiſſe ſe aibat quiſquam. Nunc vero domi
Certum obſidere eſt uſque, donec redierit.

ACTUS IV. SCENA VII.

MICIO. DEMEA.

MICIO.

IBO, illis dicam nullam eſſe in nobis moram.

DEMEA.

Sed eccum ipſum: te jamdudum quæro, Micio.

MICIO.

Quidnam?

DEMEA.

Fero alia flagitia ad te ingentia
Boni illius aduleſcentis.

MICIO.

Ecce autem.

DEMEA.

Nova,
Capitalia.

MICIO.

Ohe, jam.

DEMEA.

Ah neſcis qui vir ſit.

MICIO.

Scio.

DEMEA.

O ſtulte, tu de pſaltria me ſomnias
Agere: hoc peccatum in virginem eſt civem.

MICIO.

Scio.

DEMEA.

Oho, ſcis et patere?

MICIO.

Quidni patiar?

DEMEA.

Dic mihi,
Non clamas? non inſanis?

MICIO.

Non. Malim quidem . . . .

DEMEA.

Puer natuſt.

MICIO.

Di bene vortant.

DEMEA.

Virgo nihil habet.

MICIO.

Audivi.

DEMEA.

Et ducenda indotataſt.

MICIO.

Scilicet.

DEMEA.

Quid nunc futurumſt?

MICIO.

Id enim quod res ipſa fert:
Illinc huc transferetur virgo.

DEMEA.

O Juppiter,
Iſtocine pacto oportet?

MICIO.

Quid faciam amplius?

DEMEA.

Quid facias? Si non ipſa re tibi iſtuc dolet,
Simulare certe eſt hominis.

MICIO.

Quin jam virginem
Deſpondi: res compoſita eſt: fiunt nuptiæ;
Dempſi metum omnem: hæc magis ſunt hominis.

DEMEA.

Ceterum,
Placet tibi factum, Micio?

MICIO.

Non, ſi queam
Mutare. Nunc quum non queo, animo æquo fero.
Ita vitaſt hominum, quaſi quum ludas teſſeris.
Si illud, quod maxume opus eſt jactu, non cadit,
Illud quod cecidit forte, id arte ut corrigas.

DEMEA.

Corrector. Nempe tua arte viginti minæ
Pro pſaltria periere: quæ quantum poteſt,
Aliquo abjicienda eſt, ſi non pretio, gratiis.

MICIO.

Neque eſt, neque illam ſane ſtudeo vendere.

DEMEA.

Quid igitur facies?

MICIO.

Domi erit.

DEMEA.

Pro divom fidem,
Meretrix et materfamilias una in domo?

MICIO.

Cur non?

DEMEA.

Sanum te credis esse?

MICIO.

Equidem arbitror.

DEMEA.

Ita me di ament, ut video tuam ego ineptiam;
Facturum credo, ut habeas quicum cantites.

MICIO.

Cur non?

DEMEA.

Et nova nupta eadem hæc discet.

MICIO.

Scilicet.

DEMEA.

Tu inter eas restim ductans saltabis.

MICIO.

Probe:
Et tu nobiscum una, si opus sit.

DEMEA.

Hei mihi,
Non te hæc pudent?

MICIO.

Jam vero omitte, o Demea,
Tuam istanc iracundiam, atque ita uti decet
Hilarum ac lubentem fac te gnati in nuptiis.

Ego hos conveniam: poſt huc redeo.

DEMEA.

O Juppiter,
Hancine vitam? hoſcine mores? hanc dementiam?
Uxor ſine dote veniet: intus pſaltria eſt:
Domus ſumptuoſa: adoleſcens luxu perditus:
Senex delirans. Ipſa ſi cupiat Salus,
Servare prorſus non poteſt hanc familiam.

ACTUS V. SCENA I.

SYRUS. DEMEA.

SYRUS.

EDEPOL, Syriſce, te curaſti molliter,
Lauteque munus adminiſtraſti tuum:
Abi. Sed poſtquam intus ſum omnium rerum ſatur,
Prodeambulare huc libitum eſt.

DEMEA.

Illuc ſis vide;
Exemplum diſciplinæ.

SYRUS.

Ecce autem hic adeſt
Senex noſter. Quid fit? quid tu es triſtis?

DEMEA.

Oh ſcelus.

SYRUS.

Ohe, jam tu verba fundis hic ſapientia?

DEMEA.

Tu ſi meus eſſes.

SYRUS.

Dis quidem eſſes, Demea;
Ac tuam rem conſtabiliſſes.

DEMEA.

Exemplo omnibus
Curarem ut eſſes.

SYRUS.

Quamobrem? quid feci?

DEMEA.

Rogas?
In ipſa turba, atque in peccato maxumo,
Quod vix ſedatum ſatis eſt, potaſti, ſcelus,
Quaſi re bene geſta.

SYRUS.

Sane, nollem huc exitum.

ACTUS V. SCENA II.

DROMO. SYRUS. DEMEA.

DROMO.

HEUS, Syre, rogat te Cteſipho ut redeas.

SYRUS.

Abi.

DEMEA.

Quid Cteſiphonem hic narrat?

SYRUS.

Nil.

DEMEA.

Eho, carnufex,
Eſt Cteſipho intus?

SYRUS.

Non eſt.

DEMEA.

Cur hic nominat?

SYRUS.

Eſt alius quidam, paraſitaſter paululus:
Noſtin?

DEMEA.

Jam ſcibo.

SYRUS.

Quid agis? quo abis?

DEMEA.

Mitte me.

SYRUS.

Noli inquam.

DEMEA.

Non manum abſtines, maſtigia?
An tibi jam mavis cerebrum diſpergam hic?

SYRUS.

Abit.

Edepol comiſſatorem haud ſane commodum,
Præſertim Cteſiphoni. Quid ego nunc agam?
Niſi, dum hæc ſileſcunt turbæ, interea in angulum
Aliquo abeam, atque edormiſcam hoc villi. Sic agam.

ACTUS V. SCENA III.

MICIO. DEMEA.

MICIO.

PARATA a nobis ſunt, ita ut dixi, Soſtrata,
Ubi vis. Quiſnam a me pepulit tam graviter fores?

DEMEA.

Hei mihi: quid faciam? quid agam? quid clamem, aut querar?
O cælum, o terra, o maria Neptuni.

MICIO.

Hem tibi,
Reſcivit omnem rem: id nunc clamat ſcilicet.
Paratæ lites: ſuccurrendumſt.

DEMEA.

Eccum adeſt
Communis corruptela noſtrum liberum.

MICIO.

Tandem reprime iracundiam, atque ad te redi.

DEMEA.

Repreſſi, redii, mitto maledicta omnia:
Rem ipſam putemus. Dictum hoc inter nos fuit,
Ex te adeo eſt ortum, ne tu curares meum,
Neve ego tuum? Reſponde.

MICIO.

Factumſt, non nego.

DEMEA.

Cur nunc apud te potat? cur recipis meum?
Cur emis amicam, Micio? Num qui minus

Mihi idem jus æcumſt eſſe, quod mecumſt tibi?
Quando ego tuum non curo, ne cura meum.

MICIO.

Non æcum dicis.

DEMEA.

Non?

MICIO.

Nam vetus verbum hoc quidemſt,
Communia eſſe amicorum inter ſe omnia.

DEMEA.

Facete: nunc demum iſtæc nata oratioſt.

MICIO.

Auſculta paucis, niſi moleſtumſt, Demea.
Principio, ſi id te mordet, ſumptum filii
Quem faciunt, quæſo hoc facito tecum cogites:
Tu illos duo olim pro re tollebas tua,
Quod ſatis putabas tua bona ambobus fore;
Et me tum uxorem credidiſti ſcilicet
Ducturum: eandem illam rationem antiquam obtine:
Conſerva, quære, parce; fac quamplurimum
Illis relinquas; gloriam tu iſtam obtine:
Mea, quæ præter ſpem evenere, utantur ſine:
De ſumma nil decedet: quod hinc acceſſerit,
Id de lucro putato eſſe omne. Hæc ſi voles
In animo vere cogitare, Demea,
Et mi et tibi et illis dempſeris moleſtiam.

DEMEA.

Mitto rem: conſuetudinem ipſorum.

MICIO.

Mane:
Scio: iſtuc ibam. Multa in homine, Demea,
Signa inſunt, ex quis conjectura facile fit:

Duo quum idem faciunt, ſæpe ut poſſis dicere,
Hoc licet inpune facere huic, illi non licet:
Non quo diſſimilis res ſit, ſed quo is qui facit.
Quæ ego illis ineſſe video, ut confidam fore
Ita ut volumus. Video ſapere, intellegere, in loco
Vereri, inter ſe amare: ſcire eſt liberum
Ingenium atque animum. Quo vis illos tu die
Reducas. At enim metuas, ne ab re ſint tamen
Omiſſiores paulo. O noſter Demea,
Ad omnia alia ætate ſapimus rectius;
Solum unum hoc vitium adfert ſenectus hominibus,
Adtentiores ſumus ad rem omnes, quam ſat eſt:
Quod illos ſat ætas acuet.

DEMEA.

Ne nimium modo
Bonæ tuæ iſtæ nos rationes, Micio,
Et tuus iſte animus æcus ſubvortat.

MICIO.

Tace,
Non fiet. Mitte jam iſtæc: da te hodie mihi:
Exporge frontem.

DEMEA.

Scilicet ita tempus fert,
Faciundumſt: ceterum rus cras cum filio
Cum primo lucu ibo hinc.

MICIO.

De nocte cenſeo:
Hodie modo hilarum fac te.

DEMEA.

Et iſtam pſaltriam
Una illuc mecum hinc abſtraham.

MICIO.

Pugnaveris.

Eo pacto prorſum illi alligaris filium.
Modo facito ut illam ſerves.

DEMEA.

Ego iſtuc videro:
Atque illi favillæ plena, fumi ac pollinis,
Coquendo ſit ſaxo et molendo: præter hæc
Meridie ipſo faciam ut ſtipulam colligat;
Tam excoctam reddam atque atram, quam carboſt.

MICIO.

Placet.
Nunc mihi videre ſapere. Atque equidem filium,
Tum etiam ſi nolit, cogam ut cum illa una cubet.

DEMEA.

Derides? Fortunatus, qui iſto animo ſies:
Ego ſentio.

MICIO.

Ah, pergiſne?

DEMEA.

Jamjam deſino.

MICIO.

I ergo intro; et cui rei eſt, ei rei hunc ſumamus diem.

ACTUS V. SCENA IV.

DEMEA.

Numquam ita quiſquam bene ſubducta ratione ad vitam fuat,
Quin res, ætas, uſus ſemper aliquid apportet novi,
Aliquid moneat; ut illa quæ te ſcire credas, neſcias;

Et quæ tibi putaris prima, in experiundo ut repudies:
Quod nunc mi evenit: nam ego vitam duram, quam vixi ufque adhuc,
Prope jam excurfo fpatio mitto. Id quamobrem? Re ipfa repperi,
Facilitate nihil effe homini melius neque clementia.
Id effe verum, ex me atque ex fratre cuivis facileft nofcere.
Ille fuam femper egit vitam in otio, in conviviis:
Clemens, placidus, nulli lædere os, adridere omnibus:
Sibi vixit: fibi fumptum fecit: omnes benedicunt, amant.
Ego ille agreftis, fævos, triftis, parcus, truculentus, tenax,
Duxi uxorem: quam ibi miferiam vidi! Nati filii,
Alia cura: heja autem, dum ftudeo illis ut quamplurimum
Facerem, contrivi in quærundo vitam atque ætatem meam.
Nunc exacta ætate hoc fructi pro labore ab eis fero,
Odium: ille alter fine labore patria potitur commoda:
Illum amant: me fugitant: illi credunt confilia omnia:
Illum diligunt: apud illum funt ambo, ego defertus fum:
Illum ut vivat optant, meam autem mortem exfpectant fcilicet.
Ita eos meo labore eductos maxumo, hic fecit fuos
Paulo fumptu: miferiam omnem ego capio; hic potitur gaudia.
Age age, jam experiamur porro contra, ecquid ego poffiem
Blande dicere aut benigne facere, quando huc provocat.
Ego quoque a meis me amari et magni pendi poftulo.
Si id fit dando atque obfequendo, non pofteriores feram.
Deerit: id mea minume refert, qui fum natu maxumus.

ACTUS V. SCENA V.

SYRUS. DEMEA.

SYRUS.

HEUS, Demea, rogat frater ne abeas longius.

DEMEA.

Quis homo? O Syre noſter, ſalve: quid fit? quid agitur?

SYRUS.

Recte.

DEMEA.

Optumeſt. Jam nunc hæc tria primum addidi
Præter naturam: o noſter, quid fit? quid agitur?
Servum haud inliberalem præbes te: et tibi
Lubens bene faxim.

SYRUS.

Gratiam habeo.

DEMEA.

Atqui, Syre,
Hoc verumſt, et ipſa re experiere propediem.

ACTUS V. SCENA VI.

GETA. DEMEA.

GETA.

HERA, ego huc ad hos proviſo, quam mox virginem
Accerſant. Sed eccum Demeam. Salvos ſies.

DEMEA.

O, qui vocare?

GETA.

Geta.

DEMEA.

Geta, hominem maxumi
Preti te eſſe hodie judicavi animo meo:
Nam is mihi profecto eſt ſervos ſpectatus ſatis,
Cui dominus curæſt, ita uti tibi ſenſi, Geta;
Et tibi ob eam rem, ſiquid uſus venerit,
Lubens bene faxim. Meditor eſſe adfabilis:
Et bene procedit.

GETA.

Bonus es quum hæc exiſtumas.

DEMEA.

Paulatim plebem primulum facio meam.

ACTUS V. SCENA VII.

ÆSCHINUS. DEMEA. SYRUS. GETA.

ÆSCHINUS.

OCCIDUNT me equidem, dum nimis ſanctas nuptias
Student facere; in apparando conſumunt diem.

DEMEA.

Quid agitur, Æſchine?

ÆSCHINUS.

Ehem, pater mi, tu hic eras?

DEMEA.

Tuus hercle vero et animo et natura pater;

Qui te amat plus quam hoſce oculos. Sed cur non domum
Uxorem accerſis?

ÆSCHINUS.

Cupio: verum hoc mihi moræſt:
Tibicina, et hymenæum qui cantent.

DEMEA.

Eho,
Vin tu huic ſeni auſcultare?

ÆSCHINUS.

Quid?

DEMEA.

Miſſa hæc face,
Hymenæum, turbas, lampadas, tibicinas:
Atque hanc in horto maceriam jube dirui
Quantum poteſt: hac transfer: unam fac domum:
Traduce et matrem et familiam omnem ad nos.

ÆSCHINUS.

Placet,
Pater lepidiſſime.

DEMEA.

Euge, jam lepidus vocor.
Fratri ædes fient perviæ: turbam domum
Adducet, ſumptum amittet multum: quid mea?
Ego lepidus ineo gratiam. Jube nunc ïam
Dinumeret illi Babylo viginti minas.
Syre, ceſſas ire ac facere?

SYRUS.

Quid ergo?

DEMEA.

Dirue.
Tu illas abi et traduce.

GETA.

Di tibi, Demea,

Benefaciant, quum te video noſtræ familiæ
Tam ex animo factum velle.

DEMEA.

Dignos arbitror.
Quid tu ais?

ÆSCHINUS.

Sic opinor.

DEMEA.

Multo rectiuſt,
Quam illam puerperam nunc duci huc per viam
Ægrotam.

ÆSCHINUS.

Nil enim vidi melius, mi pater.

DEMEA.

Sic ſoleo. Sed eccum Micio egreditur foras.

ACTUS V. SCENA VIII.

MICIO. DEMEA. ÆSCHINUS.

MICIO.

JUBET frater? ubi is eſt? Tun jubes hoc, Demea?

DEMEA.

Ego vero jubeo, et hac re et aliis omnibus
Quam maxume unam facere nos hanc familiam,
Colere, adjuvare, adjungere.

ÆSCHINUS.

Ita quæſo, pater.

MICIO.

Haud aliter cenſeo.

DEMEA.

Immo hercle ita nobis decet:

Primum hujus uxori eſt mater.

MICIO.

Eſt. Quid poſtea?

DEMEA.

Proba et modeſta.

MICIO.

Ita aiunt.

DEMEA.

Natu grandior.

MICIO.

Scio.

DEMEA.

Parere jam diu hæc per annos non poteſt:
Nec qui eam reſpiciat, quiſquam eſt: ſola eſt.

MICIO.

Quam hic rem agit?

DEMEA.

Hanc te æcumſt ducere: et te operam ut fiat dare.

MICIO.

Me ducere autem?

DEMEA.

Te.

MICIO.

Me?

DEMEA.

Te inquam.

MICIO.

Ineptis.

DEMEA.

Si tu ſis homo,
Hic faciat.

ÆSCHINUS.

Mi pater.

MICIO.

Quid tu autem huic, aſine, auſcultas?

DEMEA.

Nihil agis:

Fieri aliter non poteſt.

MICIO.

Deliras.

ÆSCHINUS.

Sine te exorem, mi pater.

MICIO.

Inſanis? aufer.

DEMEA.

Age, da veniam filio.

MICIO.

Satin ſanus es?

Ego novus maritus anno demum quinto et ſexageſimo
Fiam, atque anum decrepitam ducam? Idne eſtis auctores mihi?

ÆSCHINUS.

Fac: promiſi ego illis.

MICIO.

Promiſti autem? de te largitor, puer.

DEMEA.

Age, quid ſi quid te majus oret?

MICIO.

Quaſi non hoc ſit maxumum.

DEMEA.

Da veniam.

ÆSCHINUS.

Ne gravere.

DEMEA.

Fac, promitte.

MICIO.

Non omittitis?

ÆSCHINUS.

Non, nisi te exorem.

MICIO.

Vis est hæc quidem.

DEMEA.

Age prolixe, Micio.

MICIO.

Etsi hoc mihi pravum, ineptum, absurdum, atque alienum a vita mea
Videtur: si vos tantopere istuc voltis, fiat.

ÆSCHINUS.

Bene facis.

DEMEA.

Merito te amo. Verum . . .

MICIO.

Quid?

DEMEA.

Ego dicam, hoc quum fit quod volo.

MICIO.

Quid nunc? quid restat?

DEMEA.

Hegio his est cognatus proxumus,
Adfinis nobis, pauper: bene nos aliquid facere illi decet.

MICIO.

Quid facere?

DEMEA.

Agelli est hic sub urbe paulum quod locitas foras:
Huic demus qui fruatur.

MICIO.

Paulum id autem?

DEMEA.

Si multumst, tamen
Faciundum est: pro patre huic est; bonus est; noster est; recte datur.
Postremo nunc meum illud verbum facio, quod tu, Micio,
Bene et sapienter dixti dudum, Vitium commune omnium est,
Quod nimium ad rem in senecta attenti sumus. Hanc maculam nos decet
Effugere: dictum est vere, et re ipsa, Micio,
Fieri oportet.

MICIO.

Quid istic? dabitur quidem, quando hic volt.

ÆSCHINUS.

Mi pater.

DEMEA.

Nunc tu mi es germanus pariter corpore et animo.

MICIO.

Gaudeo.

DEMEA.

Suo sibi gladio hunc jugulo.—

ACTUS V. SCENA IX.

SYRUS. DEMEA. MICIO. ÆSCHINUS.

SYRUS.

FACTUM est quod jussisti, Demea.

DEMEA.

Frugi homo es. Ego edepol hodie mea quidem sententia
Judico Syrum fieri esse æcum liberum.

MICIO.

Iſtunc liberum?
Quodnam ob factum?

DEMEA.

Multa.

SYRUS.

O noſter Demea, edepol vir bonu's:
Ego iſtos vobis uſque a pueris curavi ambos ſedulo;
Docui, monui, bene præcepi ſemper, quæ potui, omnia.

DEMEA.

Res apparet. Et quidem porro hæc: obſonare cum fide,
Scortum adducere, apparare de die convivium:
Non mediocris hominis hæc ſunt officia.

SYRUS.

O lepidum caput.

DEMEA.

Poſtremo, hodie in pſaltria hac emunda hic adjutor fuit,
Hic curavit: prodeſſe æcumſt: alii meliores erunt
Denique hic volt fieri.

MICIO.

Vin tu hoc fieri?

ÆSCHINUS.

Cupio.

MICIO.

Si quidem
Tu vis, Syre, eho accede huc ad me: liber eſto.

SYRUS.

Bene facis:
Omnibus gratiam habeo: et ſeorſum tibi præterea, Demea.

DEMEA.

Gaudeo.

ÆSCHINUS.

Et ego.

SYRUS.

Credo: utinam hoc perpetuum fiat gaudium,
Phrygiam ut uxorem meam una mecum videam liberam.

DEMEA.

Optumam quidem mulierem.

SYRUS.

Et quidem tuo nepoti hujus filio
Hodie prima mammam dedit hæc.

DEMEA.

Hercle vero ſerio,
Siquidem prima dedit, haud dubiumſt quin emitti æcum ſiet.

MICIO.

Ob eam rem?

DEMEA.

Ob eam: poſtremo a me argentum, quanti eſt, ſumito.

SYRUS.

Di tibi, Demea, omnes ſemper omnia optata offerant.

MICIO.

Syre, proceſſiſti hodie pulchre.

DEMEA.

Siquidem porro, Micio,
Tu tuum officium facies, atque huic aliquid paulum præ manu
Dederis, unde utatur. Reddet tibi cito.

MICIO.

Iſtoc vilius.

ÆSCHINUS.

Frugi homo eſt.

SYRUS.

Reddam hercle, da modo.

ÆSCHINUS.

Age, pater.

MICIO.

Poſt conſulam.

DEMEA.

Faciet.

SYRUS.

O vir optume.

ÆSCHINUS.

O pater mi feſtiviſſime.

MICIO.

Quid iſtuc? quæ res tam repente mores mutavit tuos?
Quod prolubium? quæ iſtæc ſubita eſt largitas?

DEMEA.

Dicam tibi:
Ut id oſtenderem, quod te iſti facilem et feſtivum putant,
Id non fieri ex vera vita, neque adeo ex æquo et bono,
Sed ex adſentando, indulgendo et largiendo, Micio.
Nunc adeo ſi ob eam rem vobis mea vita inviſa, Æſchine, eſt;
Quia non juſta injuſta prorſus omnia omnino obſequor;
Miſſa facio: effundite, emite, facite quod vobis lubet.
Sed ſi id voltis potius, quæ vos propter adoleſcentiam
Minus videtis, magis inpenſe cupitis, conſulitis parum,
Hæc reprehendere et corrigere et obſecundare in loco:
Ecce me, qui id faciam vobis.

ÆSCHINUS.

Tibi, pater, permittimus:
Plus ſcis quid facto opus eſt. Sed de fratre quid fiet?

DEMEA.

Sino.
Habeat: in iſtac finem faciat.

MICIO.

Iſtuc recte. Plaudite.

H E C Y R A.

FABULÆ INTERLOCUTORES.

Philotis meretrix.
Syra anus.
Parmeno ſervus.
Laches ſenex.
Sostrata matrona.
Phidippus ſenex.
Pamphilus adoleſcens.
Myrrhina matrona.
Sosia ſervus.
Bacchis meretrix.

Acta ludis Megalenſib. Sex. Jul. Cæſare Cn. Cornelio Dolabella Ædil. Curulib. Non eſt peracta. Modos fecit Flaccus Claudi. Tibiis parib. Tota græca Menandru facta eſt. Acta primo ſine Prologo. Data ſecundo Cn. Octavio T. Manlio Coſſ. Relata eſt L. Æmilii Pauli ludis funeralib. Non eſt placita. Tertio relata eſt Q. Fulvio L. Marcio Ædilib. Curulib. Egit L. Ambivius Turpio. Placuit.

HECYRA.

PROLOGUS.

HECYRA eſt huic nomen fabulæ. Hæc cum data
Nova eſt, novum intervenit vitium et calamitas,
Ut neque ſpectari neque cognoſci potuerit:
Ita populus ſtudio ſtupidus in funambulo
Animum occuparat. Nunc hæc plane eſt pro nova;
Et is qui ſcripſit hanc, ob eam rem noluit
Iterum referre, ut iterum poſſet vendere.
Alias cognoſtis ejus: quæſo hanc noſcite.

ALTER PROLOGUS.

ORATOR ad vos venio ornatu prologi:
Sinite exorator ſim: eodem ut jure uti ſenem
Liceat, quo jure ſum uſus adoleſcentior;
Novas qui exactas feci ut inveteraſcerent;
Ne cum poeta ſcriptura evaneſceret.
In his, quas primum Cæcili didici novas,

Partim ſum earum exactus: partim vix ſteti.
Quia ſcibam dubiam fortunam eſſe ſcenicam,
Spe incerta certum mihi laborem ſuſtuli.
Eaſdem agere cœpi, ut ab eodem alias diſcerem
Novas, ſtudioſe: ne illum ab ſtudio abducerem.
Perfeci ut ſpectarentur. Ubi ſunt cognitæ,
Placitæ ſunt. Ita poetam reſtitui in locum,
Prope jam remotum injuria adverſarium
Ab ſtudio atque ab labore atque arte ab muſica.
Quodſi ſcripturam ſpreviſſem in præſentia,
Et in deterrendo voluiſſem operam ſumere,
Ut in otio eſſet, potius quam in negotio;
Deterruiſſem facile, ne alias ſcriberet.
Nunc quid petam, mea cauſa æquo animo attendite.
Hecyram ad vos refero, quam mihi per ſilentium
Numquam agere licitum eſt; ita eam oppreſſit calamitas.
Eam calamitatem veſtra intellegentia
Sedabit, ſi erit adjutrix noſtræ induſtriæ.
Quum primum eam agere cœpi, pugilum gloria,
Funambuli eodem acceſſit exſpectatio;
Comitum conventus, ſtrepitus, clamor mulierum
Fecere, ut ante tempus exirem foras.
Vetere in nova cœpi uti conſuetudine,
In experiundo ut eſſem: refero denuo.
Primo actu placeo, quum interea rumor venit
Datum iri gladiatores: populus convolat:
Tumultuantur, clamant, pugnant de loco:
Ego interea meum non potui tutari locum.
Nunc turba non eſt: otium et ſilentium eſt:
Agendi tempus mihi datum eſt: vobis datur
Poteſtas condecorandi ludos ſcenicos.
Nolite ſinere per vos artem muſicam

Recidere ad paucos: facite, ut veftra auctoritas
Meæ auctoritati fautrix adjutrixque fit.
Si numquam avare pretium ftatui arti meæ;
Et eum effe quæftum in animum induxi maxumum,
Quam maxume fervire voftris commodis;
Sinite impetrare me, qui in tutelam meam
Studium fuum, et fe in voftram commifit fidem,
Ne eum circumventum inique iniqui inrideant.
Mea caufa caufam accipite, et date filentium,
Ut lubeat fcribere alias, mihique ut difcere
Novas expediat, pofthac pretio emptas meo.

ACTUS I. SCENA I.

PHILOTIS. SYRA.

PHILOTIS.

PER pol quam paucos reperias meretricibus
Fidelis evenire amatores, Syra.
Vel hic Pamphilus jurabat quotiens Bacchidi,
Quam fancte, ut quivis facile poffet credere,
Numquam illa viva ducturum uxorem domum.
Hem duxit.

SYRA.

Ergo propterea te fedulo
Et moneo et hortor, ne cujufquam mifereas,
Quin fpolies, mutiles, laceres, quemque nacta fis.

PHILOTIS.

Utin eximium neminem habeam?

SYRA.

Neminem,

Nam nemo illorum quisquám scito ad te venit,
Quin ita paret se, abs ted ut blanditiis suis
Quam minimo pretio suam voluptatem expleat.
Hiscine tu amabo non contra insidiabere?

PHILOTIS.

Tamen pol eandem injuriumst esse omnibus.

SYRA.

Injurium autem est, ulcisci adversarios?
Aut qua via te captent, eadem ipsos capi?
Eheu me miseram, cur non aut istæc mihi
Ætas et forma est, aut tibi hæc sententia?

ACTUS I. SCENA II.

Parmeno. Philotis. Syra.

PARMENO.

Senex si quæret me, modo isse dicito
Ad portum, percontatum adventum Pamphili.
Audin quid dicam, Scirte? si quæret me, uti
Tum dicas: si non quæret, nullus dixeris:
Alias ut uti possim causa hac integra.
Sed videon ego Philotium? unde hæc advenit?
Philotis, salve multum.

PHILOTIS.

O salve, Parmeno.

SYRA.

Salve mecastor, Parmeno.

PARMENO.

Et tu edepol, Syra.
Philotis, dic mi ubi te oblectasti tamdiu?

PHILOTIS.

Minime equidem me oblectavi, quæ cum milite
Corinthum hinc ſum profecta inhumaniſſumo:
Biennium ibi perpetuum miſera illum tuli.

PARMENO.

Edepol te deſiderium Athenarum arbitror,
Philotium, cepiſſe ſæpe, et te tuum
Conſilium contemſiſſe.

PHILOTIS.

Non dici poteſt,
Quam cupida eram huc redeundi, abeundi a milite,
Voſque hic videndi, antiqua ut conſuetudine
Agitarem inter vos libere convivium:
Nam illi haud licebat niſi præfinito loqui,
Quæ illi placerent.

PARMENO.

Haud opinor commode
Finem ſtatuiſſe orationi militem.

PHILOTIS.

Sed quid hoc negoti eſt? modo quæ narravit mihi
Hic intus Bacchis? quod ego numquam credidi
Fore, ut ille hac viva poſſet animum inducere
Uxorem habere.

PARMENO.

Habere autem?

PHILOTIS.

Eho tu, an non habet?

PARMENO.

Habet: ſed firmæ hæc vereor ut ſint nuptiæ.

PHILOTIS.

Ita di deæque faxint, ſi in rem eſt Bacchidis.
Sed qui iſtuc credam ita eſſe, dic mihi, Parmeno.

PARMENO.

Non eſt opus prolato: hoc percontarier
Deſiſte.

PHILOTIS.

Nempe ea cauſa, ut ne id fiat palam.
Ita me di amabunt, haud propterea te rogo,
Ut hoc proferam, ſed ut tacita mecum gaudeam.

PARMENO.

Numquam tam dices commode, ut tergum meum
Tuam in fidem committam.

PHILOTIS.

Ah noli, Parmeno:
Quaſi tu non multo malis narrare hoc mihi,
Quam ego quæ percontor, ſcire.

PARMENO.

Vera hæc prædicat:
Et illud mihi vitiumſt maxumum. Si mihi fidem
Das, te tacituram, dicam.

PHILOTIS.

Ad ingenium redis.
Fidem do: loquere.

PARMENO.

Auſculta.

PHILOTIS.

Iſtic ſum.

PARMENO.

Hanc Bacchidem
Amabat, ut quummaxume, tum Pamphilus,
Quum pater, uxorem ut ducat, orare occipit:
Et hæc communia omnium quæ ſunt patrum,
Seſe ſenem eſſe dicere, illum autem unicum:
Præſidium velle ſe ſenectuti ſuæ.

Ille ſe primo negare. Sed poſtquam acrius
Pater inſtat, fecit animi ut incertus foret,
Pudorin' anne amori obſequeretur magis.
Tundendo atque odio denique effecit ſenex:
Deſpondit ei gnatam hujus vicini proxumi.
Uſque illud viſum eſt Pamphilo neutiquam grave;
Donec jam in ipſis nuptiis, poſtquam videt
Paratas, nec moram ullam, quin ducat, dari:
Ibi demum ita ægre tulit, ut ipſam Bacchidem,
Si adeſſet, credo ibi ejus commiſereſceret.
Ubicumque datum erat ſpatium ſolitudinis,
Ut conloqui mecum una poſſet: Parmeno,
Perii: quid ego egi? in quod me conjeci malum?
Non potero hoc ferre, Parmeno: perii miſer.

PHILOTIS.

At te di deæque perdant cum iſto odio, Laches.

PARMENO.

Ut ad pauca redeam, uxorem deducit domum.
Nocte illa prima virginem non attigit:
Quæ conſecutaſt nox eam, nihilo magis.

PHILOTIS.

Quid ais? cum virgine una adoleſcens cubuerit
Plus potus, ſeſe illa abſtinere ut potuerit?
Non veriſimile dicis, neque verum arbitror.

PARMENO.

Credo ita videri tibi: nam nemo ad te venit
Niſi cupiens tui: ille invitus illam duxerat.

PHILOTIS.

Quid deinde fit?

PARMENO.

Diebus ſane pauculis
Poſt Pamphilus me ſolum ſeducit foras,

Narratque, ut virgo ab ſe integra etiam tum ſiet :
Seque ante, quam eam uxorem duxiſſet domum,
Speraſſe, eas tolerare poſſe nuptias.
Sed quam decrerim me non poſſe diutius
Habere, eam ludibrio haberi, Parmeno,
Quin integram itidem reddam, ut accepi ab ſuis,
Neque honeſtum mihi, neque utile ipſi virgini eſt.

PHILOTIS.

Pium ac pudicum ingenium narras Pamphili.

PARMENO.

Hoc ego proferre, incommodum mi eſſe arbitror :
Reddi patri autem, cui tu nihil dicas viti,
Superbum eſt : ſed illam ſpero, ubi hoc cognoverit
Non poſſe ſe mecum eſſe, abituram denique.

PHILOTIS.

Quid interea ? ibatne ad Bacchidem ?

PARMENO.

Cotidie.
Sed ut fit, poſtquam hunc alienum ab ſeſe videt,
Maligna multo et magis procax facta illico eſt.

PHILOTIS.

Non edepol mirum.

PARMENO.

Atque ea res multo maxume
Disjunxit illum ab illa ; poſtquam et ipſe ſe,
Et illam, et hanc quæ domi erat, cognovit ſatis,
Ad exemplum ambarum mores earum exiſtumans.
Hæc, ita uti liberali eſſe ingenio decet,
Pudens, modeſta ; incommoda atque injurias
Viri omnis ferre, et tegere contumelias.
Hic animus partim uxoris miſericordia
Devinctus, partim victus hujus injuriis,

Paulatim elapſuſt Bacchidi, atque huc tranſtulit
Amorem, poſtquam par ingenium nactus eſt.
Interea in Imbro moritur cognatus ſenex
Horunce. Ea ad hos redibat lege hereditas.
Eo amantem invitum Pamphilum extrudit pater.
Relinquit hic cum matre uxorem: nam ſenex
Rus abdidit ſe: huc raro in urbem commeat.

PHILOTIS.

Quid adhuc habent infirmitatis nuptiæ?

PARMENO.

Nunc audies. Primo dies compluſculos
Bene conveniebat ſane inter eas. Interim
Miris modis odiſſe cœpit Soſtratam:
Neque lites ullæ inter eas, poſtulatio
Numquam.

PHILOTIS.

Quid igitur?

PARMENO.

Si quando ad eam acceſſerat
Confabulatum, fugere e conſpectu illico,
Videre nolle: denique ubi non quit pati,
Simulat ſe ad matrem accerſi ad rem divinam, abit.
Ubi illic dies eſt compluris, accerſi jubet:
Dixere cauſam tum neſcio quam. Iterum jubet;
Nemo remiſit. Poſtquam accerſit ſæpius,
Ægram eſſe ſimulant mulierem. Noſtra illico
It viſere ad eam: admiſit nemo. Hoc ubi ſenex
Reſcivit, heri ea cauſa rure huc advenit,
Patrem continuo convenit Philumenæ.
Quid egerint inter ſe, nondum etiam ſcio:
Niſi ſane curæ eſt, quorſum eventurum hoc ſiet.
Habes omnem rem: pergam quo cœpi hoc iter.

PHILOTIS.

Et quidem ego: nam conſtitui cum quodam hoſpite
Me eſſe illum conventuram.

PARMENO.

Di vortant bene
Quod agas.

PHILOTIS.

Vale.

PARMENO.

Et tu bene vale, Philotium.

ACTUS II. SCENA I.

LACHES. SOSTRATA.

LACHES.

PRO Deum atque hominum fidem, quod hoc genus eſt, quæ hæc eſt conjuratio?
Utin' omnes mulieres eadem æque ſtudeant nolintque omnia?
Neque declinatam quicquam ab aliarum ingenio ullam reperias?
Itaque adeo uno animo omnes ſocrus oderunt nurus.
Viris eſſe advorſas æque ſtudium eſt, ſimilis pertinaciaſt:
In eodemque omnes mihi videntur ludo doctæ ad malitiam.
Ei ludo, ſi ullus eſt, magiſtram hanc eſſe ſatis certo ſcio.

SOSTRATA.

Me miſeram, quæ nunc, quamobrem accuſer, neſcio.

LACHES.

Hem,
Tu neſcis?

SOSTRATA.

Non: ita me di bene ament, mi Laches,
Itaque una inter nos agere ætatem liceat.

LACHES.

Di mala prohibeant.

SOSTRATA.

Meque abs te immerito eſſe accuſatam, poſtmodo reſciſces.

LACHES.

Scio!
"Te inmerito?" an quicquam pro iſtis factis dignum te dici poteſt?
Quæ me et te et familiam dedecoras; filio luctum paras:
Tum autem, ex amicis inimici ut ſint nobis adfines, facis:
Qui illum decrerunt dignum, ſuos cui liberos committerent.
Tu ſola exorere, quæ perturbes hæc tua inpudentia.

SOSTRATA.

Egon?

LACHES.

Tu, inquam, mulier, quæ me omnino lapidem, non hominem putas.
An, quia ruri crebro eſſe ſoleo, neſcire arbitramini,
Quo quiſque pacto hic vitam veſtrarum exigat?
Multo melius hic quæ fiunt, quam illi ubi ſum abſidue, ſcio;
Ideo quia, ut vos mihi domi eritis, proinde ego ero fama foris.
Jampridem equidem audivi cepiſſe odium tui Philumenam:
Minimeque adeo mirum; et, ni id feciſſet, magis mirum foret.
Sed non credidi adeo, ut etiam totam hanc odiſſet domum:
Quod ſi ſciſſem, illa hic maneret potius, tu hinc iſſes foras.
At vide, quam inmerito ægritudo hæc oritur mi abs te, Soſtrata:
Rus habitatum abii, concedens vobis et rei ſerviens,
Sumptus veſtros otiumque ut noſtra res poſſet pati,

Meo labori haud parcens, præter æcum atque ætatem meam.
Non te pro his curaſſe rebus, ne quid ægre eſſet mihi?

SOSTRATA.

Non mea opera neque pol culpa evenit.

LACHES.

Immo maxume:
Sola hic fuiſti: in te omnis hæret culpa ſola, Soſtrata.
Quæ hic erant curares, quum ego vos ſolvi curis ceteris.
Cum puella anum ſuſcepiſſe inimicitias non pudet?
Illius dices culpa factum?

SOSTRATA.

Haud equidem dico, mi Laches.

LACHES.

Gaudeo, ita me di ament, gnati cauſa: nam de te quidem,
Satis ſcio, peccando detrimenti nil fieri poteſt.

SOSTRATA.

Qui ſcis, an ea cauſa, mi vir, me odiſſe adſimulaverit,
Ut cum matre plus una eſſet?

LACHES.

Quid ais? Non ſigni hoc ſat eſt,
Quod heri nemo voluit viſentem ad eam te intro admittere?

SOSTRATA.

Enim laſſam oppido tum eſſe aibant: eo ad eam non admiſſa ſum.

LACHES.

Tuos eſſe ego illi mores morbum magis quam ullam aliam rem arbitror;
Et merito adeo: nam voſtrarum nulla eſt, quin gnatum velit
Ducere uxorem: et quæ vobis placita eſt, conditio datur:
Ubi duxere inpulſu veſtro, veſtro inpulſu eaſdem exigunt.

ACTUS II. SCENA II.

PHIDIPPUS. LACHES. SOSTRATA.

PHIDIPPUS.

Etsi ſcio ego, Philumena, meum jus eſſe, ut te cogam
Quæ ego imperem facere: ego tamen patrio animo victus faciam,
Ut tibi concedam; neque tuæ libidini adverſabor.

LACHES.

Atque eccum Phidippum optume video: hinc jam ſcibo quid ſit.
Phidippe, etſi ego meis me omnibus ſcio eſſe adprime obſequentem;
Sed non adeo ut mea facilitas corrumpat illorum animos:
Quod tu ſi idem faceres, magis in rem et noſtram et voſtram id eſſet.
Nunc video in illarum poteſtate eſſe te.

PHIDIPPUS.

Heja vero.

LACHES.

Adii te heri de filia: ut veni, itidem incertum amiſti.
Haud ita decet, ſi perpetuam vis eſſe adfinitatem hanc,
Celare te iras. Si quid eſt peccatum a nobis, profer:
Aut ea refellendo aut purgando vobis corrigemus,
Te judice ipſo. Sin eaſt cauſa retinendi apud vos,
Quia ægra eſt: te mi injuriam facere arbitror, Phidippe,
Si metuis ſatis ut meæ domi curetur diligenter.
At ita me di ament, haud tibi hoc concedo, etſi illi pater es,
Ut tu illam ſalvam magis velis, quam ego: id adeo gnati cauſa:

Quem ego intellexi illam haud minus quam ſe ipſum magnificare.
Neque adeo clam me eſt, quam eſſe eum graviter laturum credam,
Hoc ſi reſcierit: eo domum ſtudeo hæc, prius quam ille, ut redeat.

PHIDIPPUS.

Laches, et diligentiam veſtram et benignitatem
Novi: et quæ dicis, omnia eſſe, ut dicis, animum induco:
Et te hoc mi cupio credere: illam ad vos redire ſtudeo,
Si facere poſſim ullo modo.

LACHES.

Quæ res te facere id prohibet?
Eho, numquidnam accuſat virum?

PHIDIPPUS.

Minume: nam poſtquam attendi
Magis, et vi cœpi cogere ut rediret; ſancte adjurat,
Non poſſe apud vos Pamphilo ſe abſente perdurare:
Aliud fortaſſe aliis viti eſt: ego ſum animo leni natus:
Non poſſum advorſari meis.

LACHES.

Hem, Soſtrata.

SOSTRATA.

Heu me miſeram!

LACHES.

Certumne eſt iſtuc?

PHIDIPPUS.

Nunc quidem ut videtur: ſed numquid vis?
Nam eſt quod me tranſire ad forum jam oportet.

LACHES.

Eo tecum una.

ACTUS II. SCENA III.

SOSTRATA.

EDEPOL næ nos ſumus inique æque omnes inviſæ viris,
Propter paucas, quæ omnes faciunt dignæ ut videamur malo.
Nam ita me di ament, quod me accuſat nunc vir, ſum extra noxiam.
Sed non facile eſt expurgatu: ita animum induxerunt, ſocrus
Omnis eſſe iniquas: haud pol me quidem: nam numquam ſecus
Habui illam, ac ſi ex me eſſet nata: nec, qui hoc mi eveniat, ſcio:
Niſi pol filium multimodis jam expeto, ut redeat domum.

ACTUS III. SCENA I.

PAMPHILUS. PARMENO. MYRRHINA.

PAMPHILUS.

NEMINI ego plura acerba credo eſſe ex amore homini umquam oblata,
Quam mi. Heu me infelicem, hancine ego vitam parſi perdere?
Hacine cauſa ego eram tantopere cupidus redeundi domum?
Cui quanto fuerat præſtabilius, ubivis gentium agere ætatem,
Quam huc redire? Atque hæc ita eſſe miſerum me reſciſcere?
Nam nos omnes, quibus eſt alicunde aliquis objectus labos,

Omne quod eſt interea tempus priuſquam id reſcitumſt, lucroſt.

PARMENO.

At ſic citius qui te expedias his ærumnis, reperias.
Si non rediiſſes, hæ iræ factæ eſſent multo ampliores:
Sed nunc adventum tuum ambas, Pamphile, ſcio reverituras.
Rem cognoſces: iram expedies: rurſum in gratiam reſtitues.
Levia ſunt, quæ tu pergravia eſſe in animum induxti tuum.

PAMPHILUS.

Quid conſolare me? an quiſquam uſquam gentiumſt æque miſer?
Prius quam hanc uxorem duxi, habebam alibi animum amori deditum:
Jam in hac re, ut taceam, cuivis facile ſcitu eſt, quam fuerim miſer:
Tamen numquam auſus ſum recuſare eam, quam mi obtrudit pater.
Vix me illi abſtraxi, atque inpeditum in ea expedivi animum meum,
Vixque huc contuleram: hem nova res ortaſt, porro ab hac quæ me abſtrahat.
Tum matrem ex ea re me aut uxorem in culpa inventurum arbitror:
Quod quum ita eſſe invenero, quid reſtat, niſi porro ut fiam miſer?
Nam matris ferre injurias me, Parmeno, pietas jubet:
Tum uxori obnoxius ſum; ita olim ſuo me ingenio pertulit:
Tot meas injurias quæ numquam in ullo patefecit loco.
Sed magnum neſcio quid neceſſe eſt eveniſſe, Parmeno,
Unde ira inter eas interceſſit, quæ tam permanſit diu.

PARMENO.

At quidem hercle parvom, ſi vis vero veram rationem exſequi.
Non maxumæ, quæ maxumæ ſunt interdum iræ, injuriæ

Faciunt: nam ſæpe eſt, quibus in rebus alius ne iratus quidem eſt,
Quum de eadem cauſa eſt iracundus factus inimiciſſimus.
Pueri inter ſeſe quas pro levibus noxiis iras gerunt!
Quapropter? quia enim qui eos gubernat animus, infirmum gerunt.
Itidem illæ mulieres ſunt, ferme ut pueri, levi ſententia:
Fortaſſe unum aliquod verbum inter eas iram hanc conciverit.

PAMPHILUS.

Abi, Parmeno, intro, ac me veniſſe nuntia.

PARMENO.

Hem quid hoc eſt?

PAMPHILUS.

Tace.

Trepidari ſentio, et curſari rurſum prorſum.

PARMENO.

Agedum, ad fores

Accede propius. Hem, ſenſiſtin?

PAMPHILUS.

Noli fabularier.

Pro Juppiter, clamorem audivi.

PARMENO.

Tute loqueris, me vetas.

MYRRHINA.

Tace obſecro, mea gnata.

PAMPHILUS.

Matris vox viſaſt Philumenæ.

Nullus ſum.

PARMENO.

Quidum?

PAMPHILUS.

Perii.

PARMENO.

Quamobrem?

PAMPHILUS.

Nescio quod magnum malum
Profecto, Parmeno, me celas.

PARMENO.

Uxorem Philumenam
Pavitare nescio quid dixerunt: id si forte est, nescio.

PAMPHILUS.

Interii: cur mihi id non dixti?

PARMENO.

Quia non poteram una omnia.

PAMPHILUS.

Quid morbi est?

PARMENO.

Nescio.

PAMPHILUS.

Quid? nemon medicum adduxit?

PARMENO.

Nescio.

PAMPHILUS.

Cesso hinc ire intro, ut hoc quamprimum, quicquid est, certo sciam?
Quonam modo, Philumena mea, nunc te offendam adfectam?
Nam si periclum ullum in te inest, perisse me una haud dubium est.

PARMENO.

Non usus facto est mihi nunc hunc intro sequi:
Nam invisos omnis nos esse illis sentio.
Heri nemo voluit Sostratam intro admittere.
Si forte morbus amplior factus siet,
Quod sane nolim, maxume heri causa mei;

Servom illico introiisse dicent Sostratæ,
Aliquid tulisse comminiscentur mali
Capiti atque ætati illorum, morbus qui auctus sit.
Hera in crimen veniet, ego vero in magnum malum.

ACTUS III. SCENA II.

SOSTRATA. PARMENO. PAMPHILUS.

SOSTRATA.

Nescio quid jamdudum audio hic tumultuari misera:
Male metuo, ne Philumenæ magis morbus adgravescat:
Quod te Æsculapi, et te Salus, ne quid sit hujus, oro.
Nunc ad eam visam.

PARMENO.

Heus, Sostrata.

SOSTRATA.

Hem.

PARMENO.

Iterum istinc excludere?

SOSTRATA.

Ehem Parmeno, tun hic eras? Perii, quid faciam misera?
Non visam uxorem Pamphili, quum in proxumo hic sit ægra?

PARMENO.

Non visas, nec mittas quidem visendi causa quemquam.
Nam qui amat cui odio ipsus est, bis facere stulte duco.
Laborem inanem ipsus capit, et illi molestiam adfert.
Tum filius tuus introiit videre, ut venit, quid agat.

SOSTRATA.

Quid ais? an venit Pamphilus?

PARMENO.

Venit.

SOSTRATA.

Dis gratiam habeo.
Hem, iſtoc verbo animus mihi rediit, et cura ex corde exceſſit.

PARMENO.

Jam ea te cauſa maxume nunc huc introire nolo:
Nam ſi remittent quippiam Philumenam dolores,
Omnem rem narrabit, ſcio, continuo ſola ſoli,
Quæ inter vos intervenerint, unde ortum eſt initium iræ.
Atque eccum video ipſum egredi. Quam triſtiſt.

SOSTRATA.

O mi gnate.

PAMPHILUS.

Mea mater, ſalve.

SOSTRATA.

Gaudeo veniſſe ſalvom. Salvan
Philumena eſt?

PAMPHILUS.

Meliuſcula eſt.

SOSTRATA.

Utinam iſtuc ita di ſaxint.
Quid tu igitur lacrumas? aut quid es tam triſtis?

PAMPHILUS.

Recte, mater.

SOSTRATA.

Quid fuit tumulti? dic mihi: an dolor repente invaſit?

PAMPHILUS.

Ita factumſt.

SOSTRATA.

Quid morbi eſt?

PAMPHILUS.

Febris.

SOSTRATA.

Cotidiana?

PAMPHILUS.

Ita aiunt.

I ſodes intro, conſequar jam te, mea mater.

SOSTRATA.

Fiat.

PAMPHILUS.

Tu pueris curre, Parmeno, obviam, atque eis onera adjuta.

PARMENO.

Quid? non ſciunt ipſi viam, domum qua redeant?

PAMPHILUS.

Ceſſas?

ACTUS III. SCENA III.

PAMPHILUS.

Nequeo mearum rerum initium ullum invenire idoneum,
Unde exordiar narrare, quæ nec opinanti accidunt;
Partim quæ perſpexi his oculis, partim quæ accepi auribus:
Qua me propter exanimatum citius eduxi foras.
Nam modo me intro ut corripui timidus, alio ſuſpicans
Morbo me viſurum adfectam ac ſenſi uxorem eſſe; hei mihi,
Poſtquam me aſpexere ancillæ adveniſſe, illico omnes ſimul
Lætæ exclamant, Venit, id quod me repente aſpexerant.
Sed continuo voltum earum ſenſi inmutari omnium,
Quia tam incommode illis fors obtulerat adventum meum.
Una illarum interea propere præcucurrit, nuntians
Me veniſſe: ego ejus videndi cupidus, recta conſequor.

Poſtquam intro adveni, extemplo ejus morbum cognovi miſer:
Nam neque, ut celari poſſet, tempus ſpatium ullum dabat:
Neque voce alia, ac res monebat ipſa, poterat conqueri.
Poſtquam aſpexi, o facinus indignum, inquam: et corripui illico
Me inde lacrumans, incredibili re atque atroci percitus:
Mater conſequitur: jam ut limen exirem, ad genua accidit,
Lacrumans miſera: miſeritum eſt. Profecto hoc ſic eſt, ut puto.
Omnibus nobis ut res dant ſeſe, ita magni atque humiles ſumus.
Hanc habere orationem mecum principio inſtitit:
O mi Pamphile, abs te quamobrem hæc abierit, cauſam vides:
Nam vitium eſt oblatum virgini olim ab neſcio quo inprobo.
Nunc huc confugit, te atque alios partum ut celaret ſuum.
Sed quum orata ejus reminiſcor, nequeo quin lacrumem miſer.
Quæque fors fortuna eſt, inquit, nobis quæ te hodie obtulit,
Per eam te obſecramus ambæ, ſi jus, ſi fas eſt, uti
Advorſa ejus per te tecta tacitaque apud omnis ſient.
Si umquam erga te animo eſſe amico ſenſti eam, mi Pamphile;
Sine labore hanc gratiam te ut ſibi des pro illa, nunc rogat.
Ceterum de redducenda id facias, quod in rem ſit tuam.
Parturire eam, neque gravidam eſſe ex te, ſolus conſcius.
Nam aiunt tecum poſt duobus concubuiſſe menſibus.
Tum, poſtquam ad te venit, menſis agitur hic jam ſeptimus:
Quod te ſcire, ipſa indicat res. Nunc ſi potis eſt, Pamphile,
Maxume volo doque operam, ut clam eveniat partus patrem,
Atque adeo omnis. Sed ſi fieri id non poteſt quin ſentiant,
Dicam abortum eſſe: ſcio nemini aliter ſuſpectum fore,
Quin, quod veriſimile eſt, ex te recte eum natum putent.
Continuo exponetur: hic tibi nihil eſt quicquam incommodi:
Et illi miſeræ indigne factam injuriam contexeris.

Pollicitus ſum; et ſervare in eo certumſt, quod dixi, fidem.
Nam de redducenda, id vero neutiquam honeſtum eſſe arbitror:
Nec faciam; etſi amor me graviter conſuetudoque ejus tenet.
Lacrumo, quæ poſthac futuraſt vita quum in mentem venit
Solitudoque. O fortuna, ut numquam perpetuo es bona.
Sed jam prior amor me ad hanc rem exercitatum reddidit.
Quem ego tum quo conſilio miſſum feci, item huic operam dabo.
Adeſt Parmeno cum pueris: hunc minimeſt opus
In hac re adeſſe: nam olim ſoli credidi,
Ea me abſtinuiſſe in principio, quum data eſt:
Vereor, ſi clamorem ejus hic crebro audiat,
Ne parturire intellegat. Aliquo mihi eſt
Hinc ablegandus, dum parit Philumena.

ACTUS III. SCENA IV.

PARMENO. SOSIA. PAMPHILUS.

PARMENO.

Ain tu tibi hoc incommodum eveniſſe iter?

SOSIA.

Non hercle verbis, Parmeno, dici poteſt
Tantum, quam re ipſa navigare incommodumſt.

PARMENO.

Itane eſt?

SOSIA.

O fortunate, neſcis quid mali
Præterieris, qui numquam es ingreſſus mare.

Nam alias ut mittam miſerias, unam hanc vide:
Dies triginta aut plus eo in navi fui,
Quum interea ſemper mortem exſpectabam miſer:
Ita uſque advorſa tempeſtate uſi ſumus.

PARMENO.

Odioſum.

SOSIA.

Haud clam me eſt: denique hercle aufugerim
Potius, quam redeam, ſi eo mi redeundum ſciam.

PARMENO.

Olim quidem te cauſæ inpellebant leves,
Quod nunc minitare facere, ut faceres, Soſia.
Sed Pamphilum ipſum video ſtare ante oſtium.
Ite intro: ego hunc adibo, ſi quid me velit.
Here, etiam tu hic ſtas?

PAMPHILUS.

Et quidem te exſpecto.

PARMENO.

Quid eſt?

PAMPHILUS.

In arcem tranſcurſo opus eſt.

PARMENO.

Cui homini?

PAMPHILUS.

Tibi.

PARMENO.

In arcem? quid eo?

PAMPHILUS.

Callidemidem hoſpitem
Myconium, qui mecum una vectuſt, conveni.

PARMENO.

Perii. Voviſſe hunc dicam, ſi ſalvos domum

Rediſſet umquam, ut me ambulando rumperet.

PAMPHILUS.

Quid ceſſas?

PARMENO.

Quid vis dicam? An conveniam modo?

PARMENO.

Immo, quod conſtitui me hodie conventurum eum,
Non poſſe, ne me fruſtra illic exſpectet. Vola.

PARMENO.

At non novi hominis faciem.

PAMPHILUS.

At faciam ut noveris:
Magnus, rubicundus, criſpus, craſſus, cæſius,
Cadaveroſa facie.

PARMENO.

Di illum perduint.
Quid, ſi non veniet? maneamne uſque ad veſperum?

PAMPHILUS.

Maneto: curre.

PARMENO.

Non queo: ita defeſſus ſum.

PAMPHILUS.

Ille abiit. Quid agam infelix? Prorſus neſcio
Quo pacto hoc celem, quod me oravit Myrrhina,
Suæ gnatæ partum: nam me miſeret mulieris.
Quod potero faciam, tamen ut pietatem colam:
Nam me parenti potius quam amori obſequi
Oportet. Attat eccum Phidippum et patrem
Video: horſum pergunt. Quid dicam hiſce, incertus ſum.

ACTUS III. SCENA V.

LACHES. PHIDIPPUS. PAMPHILUS.

LACHES.

DIXTIN dudum illam dixiſſe, ſe exſpectare filium?

PHIDIPPUS.

Factum.

LACHES.

Veniſſe aiunt: redeat.

PAMPHILUS.

Quam cauſam dicam patri,
Quamobrem non reducam, neſcio.

LACHES.

Quem ego hic audivi loqui?

PAMPHILUS.

Certum offirmare eſt viam me quam decrevi perſequi.

LACHES.

Ipſus eſt de quo hoc agebam tecum.

PAMPHILUS.

Salve, mi pater.

LACHES.

Gnate mi, ſalve.

PHIDIPPUS.

Bene factum te adveniſſe, Pamphile:
Atque adeo, quod maxumumſt, ſalvum atque validum.

PAMPHILUS.

Creditur.

LACHES.

Advenis modo?

PAMPHILUS.

Admodum.

LACHES.

Cedo, quid reliquit Phania
Confobrinus nofter?

PAMPHILUS.

Sane hercle homo voluptati obfequens
Fuit, dum vixit: et qui fic funt, haud multum heredem juvant.
Sibi vero hanc laudem relinquont: vixit, dum vixit, bene.

LACHES.

Tum tu igitur nihil attulifti huc plus una fententia?

PAMPHILUS.

Quicquid eft id, quod reliquit, profuit.

LACHES.

Immo obfuit:
Nam illum vivum et falvom vellem.

PHIDIPPUS.

Inpune optare iftuc licet:
Ille revivifcet jam numquam; et tamen utrum malis fcio.

LACHES.

Heri Philumenam ad fe adcerfi hic juffit: dic juffiffe te.

PHIDIPPUS.

Noli fodere: juffi.

LACHES.

Sed eam jam remittet.

PHIDIPPUS.

Scilicet.

PAMPHILUS.

Omnem rem fcio, ut fit gefta: adveniens audivi omnia.

LACHES.

At iftos invidos di perdant, qui hæc libenter nuntiant.

PAMPHILUS.

Ego me ſcio caviſſe, ne ulla merito contumelia
Fieri a vobis poſſet: idque ſi nunc memorare hic velim,
Quam fideli animo et benigno in illam et clementi fui,
Vere poſſum, ni te ex ipſa hæc magis velim reſciſcere:
Namque eo pacto maxume apud te meo erit ingenio fides,
Quum illa, quæ nunc in me iniqua eſt, æqua de me dixerit.
Neque mea culpa hoc diſcidium eveniſſe, id teſtor deos.
Sed quando ſeſe eſſe indignam deputat matri meæ
Cui concedat, cujuſque mores toleret ſua modeſtia;
Neque alio pacto componi poteſt inter eas gratia;
Segreganda aut mater a me eſt, Phidippe, aut Philumena:
Nunc me pietas matris potius commodum ſuadet ſequi.

LACHES.

Pamphile, haud invito ad aures ſermo mi acceſſit tuus,
Quum te poſtputaſſe omnis res præ parente intellego.
Verum vide, ne inpulſus ira prave inſiſtas, Pamphile.

PAMPHILUS.

Quibus nunc inpulſus iris in illam iniquos ſim?
Quæ numquam quicquam erga me commeritaſt, pater,
Quod nollem; et ſæpe quod vellem meritam ſcio:
Amoque et laudo et vehementer deſidero:
Nam fuiſſe erga me miro ingenio expertus ſum:
Illique exopto, ut reliqüam vitam exigat
Cum eo viro, me qui ſit fortunatior:
Quandoquidem illam a me diſtrahit neceſſitas.

PHIDIPPUS.

Tibi id in manu eſt, ne fiat.

LACHES.

Si ſanus ſies,

Jube illam redire.

PAMPHILUS.

Non eſt conſilium, pater:

Matris ſervibo commodis.

LACHES.

Quo abis? Mane,
Mane, inquam: quo abis?

PHIDIPPUS.

Quæ hæc eſt pertinacia?

LACHES.

Dixin, Phidippe, hanc rem ægre laturum eſſe eum?
Quamobrem te orabam, filiam ut remitteres.

PHIDIPPUS.

Non credidi edepol adeo inhumanum fore:
Ita nunc is ſibi me ſupplicaturum putat?
Si eſt, ut velit reducere uxorem; licet:
Sin alio eſt animo; renumeret dotem huc, eat.

LACHES.

Ecce autem tu quoque proterve iracundus es.

PHIDIPPUS.

Percontumax rediſti huc nobis, Pamphile.

LACHES.

Decedet jam ira hæc: etſi merito iratus eſt.

PHIDIPPUS.

Quia paulum vobis acceſſit pecuniæ,
Sublati animi ſunt.

LACHES.

Etiam mecum litigas?

PHIDIPPUS.

Deliberet, renuntietque hodie mihi,
Velitne an non: ut alii, ſi huic non eſt, ſiet.

LACHES.

Phidippe, ades, audi paucis. Abiit. Quid mea?
Poſtremo inter ſe tranſigant ipſi, ut lubet:
Quando nec gnatus neque hic mihi quicquam obtemperant;

Quæ dico parvipendunt. Porto hoc jurgium
Ad uxorem, cujus hæc fiunt confilio omnia:
Atque in eam hoc omne, quod mihi ægreft, evomam.

ACTUS IV. SCENA I.

MYRRHINA. PHIDIPPUS.

MYRRHINA.

PERII, quid agam? quo me vortam? quid viro meo respondebo
Misera? nam audivisse vocem pueri visust vagientis:
Ita corripuit derepente tacitus sese ad filiam:
Quod si rescierit peperisse eam; id qua causa clam me habuisse
Dicam, non edepol scio.
Sed ostium concrepuit. Credo ipsum exire ad me: nulla sum.

PHIDIPPUS.

Uxor, ubi me ad filiam ire sensit, se duxit foras:
Atque eccam video. Quid ais, Myrrhina? Heus tibi dico.

MYRRHINA.

Mihine, mi vir?

PHIDIPPUS.

Vir ego tuus sim? tu virum me, aut hominem deputas adeo esse?
Nam si utrumvis horum, mulier, umquam tibi visus forem,
Non sic ludibrio tuis factis habitus essem.

MYRRHINA.

Quibus?

PHIDIPPUS.

At rogitas?

Peperit filia? Hem, taces? Ex quo?

MYRRHINA.

Iſtuc patrem rogare eſt æcum?
Perii: ex quo cenſes, niſi ex illo, cui data eſt nuptum, obſecro?

PHIDIPPUS.

Credo: neque adeo arbitrari patris eſt aliter. Sed demiror,
Quid ſit, quamobrem tantopere omnis nos celare volueris
Partum: præſertim quum et recte et tempore ſuo pepererit.
Adeon pervicaci eſſe animo, ut puerum præoptares perire,
Ex quo firmiorem inter nos fore amicitiam poſthac ſcires,
Potius quam advorſum animi tui libidinem eſſet cum illo nupta?
Ego etiam illorum eſſe hanc culpam credidi, quæ te eſt penes.

MYRRHINA.

Miſera ſum.

PHIDIPPUS.

Utinam ſciam ita eſſe iſtuc. Sed nunc mi in mentem venit,
De hac re quod locuta es olim, quum illum generum cepimus:
Nam negabas nuptam poſſe filiam tuam te pati
Cum eo qui meretricem amaret, qui pernoctaret foris.

MYRRHINA.

Quamvis cauſam hunc ſuſpicari, quam ipſam veram, mavolo.

PHIDIPPUS.

Multo prius ſcivi, quam tu, illum amicam habere, Myrrhina:
Verum id vitium numquam decrevi eſſe ego adoleſcentiæ:
Nam id omnibus innatumſt. At pol erit, ſe quoque etiam quum oderit.
Sed, ut olim te oſtendiſti, eadem eſſe nihil ceſſaviſti uſque adhuc:
Ut filiam ab eo abduceres; neu, quod ego egiſſem, eſſet ratum.

Id nunc res indicium hæc facit, quo pacto factum volueris.

MYRRHINA.

Adeon me esse pervicacem censes, cui mater siem,
Ut eo essem animo, si ex usu esset nostro hoc matrimonium?

PHIDIPPUS.

Tun prospicere aut judicare, nostram in rem quod sit, potes?
Audisti ex aliquo fortasse, qui vidisse eum diceret
Exeuntem aut introeuntem ad amicam. Quid tum postea?
Si modeste ac raro hoc fecit: nonne ea dissimulare nos
Magis humanum est, quam dare operam id scire, qui nos oderit?
Nam si is posset ab ea sese derepente avellere,
Quacum tot consuesset annos; non eum hominem ducerem,
Nec virum satis firmum gnatæ.

MYRRHINA.

Mitte adulescentem obsecro:
Et quæ me peccasse ais. Abi, solum solus conveni:
Roga, velitne uxorem an non: si est ut dicat velle se,
Redde: sin est autem ut nolit, recte ego consului meæ.

PHIDIPPUS.

Si quidem ille ipse non volt, et tu sensti esse in eo, Myrrhina,
Peccatum; aderam, cujus consilio ea par fuerat prospici.
Quamobrem incendor ira, esse ausam facere hæc te injussu meo:
Interdico, ne extulisse extra ædis puerum usquam velis.
Sed ego stultior, meis dictis parere hanc qui postulem.
Ibo intro, atque edicam servis, ne quoquam ecferri sinant.

MYRRHINA.

Nullam pol credo mulierem me miseriorem vivere:
Nam ut hic laturus hoc sit, si ipsam rem, ut siet, resciverit,
Non edepol clam me est, quum hoc quod leviust, tam animo iracundo tulit:
Nec, qua via sententia ejus possit mutari, scio.

Hoc mi unum ex plurimis miſeriis reliqüum fuerat malum,
Si puerum ut tollam cogit, cujus nos qui ſit neſcimus pater:
Nam quum conpreſſa eſt gnata, forma in tenebris noſci non quita eſt:
Neque detractum ei eſt quicquam, qui poſſet poſt noſci qui ſiet:
Ipſe eripuit vi, in digito quem habuit, virgini abiens anulum.
Simul vereor Pamphilum, ne orata noſtra nequeat diutius
Celare, quum ſciet alienum puerum tolli pro ſuo.

ACTUS IV. SCENA II.

SOSTRATA. PAMPHILUS.

SOSTRATA.

Non clam me eſt, gnate mi, tibi me eſſe ſuſpectam, uxorem tuam
Propter meos mores hinc abiſſe: etſi ea diſſimulas ſedulo:
Verum ita me di ament, itaque obtingant ex te quæ exopto mihi,
Ut numquam ſciens commerui, merito ut caperet odium illam mei:
Teque ante quod me amare rebar, ei rei firmaſti fidem:
Nam mi intus tuus pater narravit modo, quo pacto me habueris
Præpoſitam amori tuo. Nunc tibi me certum eſt contra gratiam
Referre, ut apud me præmium eſſe poſitum pietati ſcias.
Mi Pamphile, hoc et vobis et meæ commodum famæ arbitror:
Ego rus abituram hinc cum tuo me eſſe certo decrevi patre;
Ne mea præſentia obſtet, neu cauſa ulla reſtet reliqüa,
Quin tua Philumena ad te redeat.

PAMPHILUS.

Quæſo, quid iſtuc conſili eſt?
Illius ſtultitia victa, ex urbe tu rus habitatum migres?
Haud facies: neque ſinam, ut, qui nobis, mater, maledictum velit,
Mea pertinacia eſſe dicat factum, haud tua modeſtia.
Tum tuas amicas te et cognatas deſerere et feſtos dies
Mea cauſa, nolo.

SOSTRATA.

Nihil jam mihi iſtæc res voluptatis ferunt.
Dum ætatis tempus tulit, perfuncta ſatis ſum: ſatias jam tenet
Studiorum iſtorum: hæc mihi nunc cura eſt maxuma, ut ne cui mea
Longinquitas ætatis obſtet; mortemve exſpectet meam.
Hic video me eſſe inviſam inmerito: tempus eſt concedere.
Sic optume, ut ego opinor, omnis cauſas præcidam omnibus:
Et me hac ſuſpicione exſolvam, et illis morem geſſero.
Sine me obſecro hoc effugere, volgus quod male audit mulierum.

PAMPHILUS.

Quam fortunatus ceteris ſim rebus, abſque una hac foret,
Hanc matrem habens talem, illam autem uxorem.

SOSTRATA.

Obſecro, mi Pamphile,
Non tute incommodam rem, ut quæque eſt, in animum induces pati?
Si cetera ita ſunt ut vis, itaque ut eſſe ego illa exiſtumo:
Mi gnate, da veniam hanc mihi, redduc illam.

PAMPHILUS.

Væ miſero mihi.

SOSTRATA.

Et mihi quidem: nam hæc res non minus me male habet quam te, gnate mi.

ACTUS IV. SCENA III.

LACHES. SOSTRATA. PAMPHILUS.

LACHES.

Quem cum iſtoc ſermonem habueris, procul hinc ſtans accepi, uxor.
Iſtuc eſt ſapere, qui ubicunque opus ſit animum poſſis flectere;
Quod faciundum ſit poſt fortaſſe, idem hoc nunc ſi feceris.

SOSTRATA.

Fors fuat pol.

LACHES.

Abi rus ergo hinc: ibi ego te et tu me feres.

SOSTRATA.

Spero ecaſtor.

LACHES.

I ergo intro, et compone quæ tecum ſimul
Ferantur. Dixi.

SOSTRATA.

Ita ut jubes, faciam.

PAMPHILUS.

Pater.

LACHES.

Quid vis, Pamphile?

PAMPHILUS.

Hinc abire matrem? minume.

LACHES.

Quid ita iſtuc vis?

PAMPHILUS.

Quia de uxore incertus ſum etiam quid ſim facturus.

LACHES.

Quid est?

Quid vis facere, nisi reducere?

PAMPHILUS.

Equidem cupio, et vix contineor:
Sed non minuam meum consilium: ex usu quod est, id persequar:
Credo ea gratia concordes, si non redducam, fore.

LACHES.

Nescias. Verum tua refert nihil, utrum illæ fecerint,
Quando hæc aberit. Odiosa hæc est ætas adulescentulis:
E medio æcum excedere est. Postremo nos jam fabulæ
Sumus, Pamphile, senex atque anus.
Sed video Phidippum egredi per tempus: accedamus.

ACTUS IV. SCENA IV.

PHIDIPPUS. LACHES. PAMPHILUS.

PHIDIPPUS.

Tibi quoque edepol sum iratus, Philumena,
Graviter quidem: nam hercle abs te factumst turpiter.
Etsi tibi causa est de hac re: mater te inpulit:
Huic vero nulla est.

LACHES.

Opportune te mihi,
Phidippe, in ipso tempore ostendis.

PHIDIPPUS.

Quid est?

PAMPHILUS.

Quid refpondebo his? aut quo pacto hoc aperiam?

LACHES.

Dic filiæ, rus conceffuram hinc Softratam:
Ne revereatur, minus jam quo redeat domum.

PHIDIPPUS.

Ah,
Nullam de his rebus culpam commeruit tua:
A Myrrhina hæc funt mea uxore exorta omnia:

PAMPHILUS.

Mutatio fit.

PHIDIPPUS.

Ea nos perturbat, Lache.

PAMPHILUS.

Dum ne reducam; turbent porro, quam velint.

PHIDIPPUS.

Ego, Pamphile, effe inter nos, fi fieri poteft,
Adfinitatem hanc fane perpetuam volo:
Sin eft, ut aliter tua fiet fententia,
Accipias puerum.

PAMPHILUS.

Senfit peperiffe: occidi.

LACHES.

Puerum? quem puerum?

PHIDIPPUS.

Natus eft nobis nepos:
Nam abducta a vobis prægnas fuerat filia,
Neque fuiffe prægnatem umquam ante hunc fcivi diem.

LACHES.

Bene, ita me di ament, nuntias: et gaudeo
Natum illum, et tibi illam falvam. Sed quid mulieris
Uxorem habes, aut quibus moratam moribus?

Nofne hoc celatos tamdiu? Nequeo fatis,
Quam hoc mihi videtur factum prave, proloqui.

PHIDIPPUS.

Non tibi illud factum minus placet, quam mihi, Lache.

PAMPHILUS.

Etiam fi dudum fuerat ambiguum hoc mihi,
Nunc non eft, quum eam confequitur alienus puer.

LACHES.

Nulla tibi, Pamphile, hic jam confultatioft.

PAMPHILUS.

Perii.

LACHES.

Hunc videre fæpe optabamus diem,
Quum ex te effet aliquis, qui te appellaret patrem:
Evenit: habeo gratiam dis.

PAMPHILUS.

Nullus fum.

LACHES.

Reduc uxorem, ac noli advorfari mihi.

PAMPHILUS.

Pater, fi ex me illa liberos vellet fibi,
Aut fe effe mecum nuptam; fatis certo fcio,
Non me clam haberet, quod celaffe intellego.
Nunc, quum ejus alienum effe a me animum fentiam,
Neque conventurum inter nos pofthac arbitrer;
Quamobrem reducam?

LACHES.

Mater quod fuafit fua,
Adulefcens mulier fecit. Mirandumne id eft?
Cenfen te poffe reperire ullam mulierem,
Quæ careat culpa? An quia non delinquunt viri?

PHIDIPPUS.

Vosmet videte jam, Lache et tu Pamphile,
Remissan opus sit vobis, redductan domum.
Uxor quid faciat, in manu non est mea.
Neutra in re vobis difficultas a me erit.
Sed quid faciemus puero?

LACHES.

Ridicule rogas:
Quicquid futurumst, huic suum reddas scilicet,
Ut alamus nostrum.

PAMPHILUS.

Quem ipse neglexit pater,
Ego alam?

LACHES.

Quid dixti? eho an non alemus, Pamphile?
Prodemus quæso potius? Quæ hæc amentia est?
Enimvero prorsus jam tacere non queo.
Nam cogis, ea quæ nolo ut præsente hoc loquar.
Ignarum censes tuarum lacrumarum esse me?
Aut quid sit id, quod sollicitere ad hunc modum?
Primum hanc ubi dixti causam, te propter tuam
Matrem non posse habere hanc uxorem domi;
Pollicita est ea se concessuram ex ædibus.
Nunc, postquam ademptam hanc quoque tibi causam vides,
Puer quia clam te est natus, nactus alteram es.
Erras, tui animi si me esse ignarum putas.
Aliquando tandem huc animum ut adjungas tuum,
Quam longum spatium amandi amicam tibi dedi?
Sumptus quos fecisti in eam, quam animo æquo tuli?
Egi atque oravi tecum, uxorem ut duceres.
Tempus dixi esse: inpulsu duxisti meo.
Quæ tum obsecutus mihi, fecisti ut decuerat.

Nunc animum rurſum ad meretricem induxti tuum :
Cui tu obſecutus, facis huic adeo injuriam.
Nam in eandem vitam te revolutum denuo
Video eſſe.

PAMPHILUS.

Mene ?

LACHES.

Te ipſum : et facis injuriam.
Confingis falſas cauſas ad diſcordiam,
Ut cum illa vivas, teſtem hanc quum abs te amoveris.
Senſitque adeo uxor : nam ei cauſa alia quæ fuit,
Quamobrem abs te abiret ?

PHIDIPPUS.

Plane hic divinat : nam id eſt.

PAMPHILUS.

Dabo jusjurandum, nihil eſſe iſtorum tibi.

LACHES.

Ah,
Reduc uxorem : aut, quamobrem non opus ſit, cedo.

PAMPHILUS.

Non eſt nunc tempus.

LACHES.

Puerum accipias : nam is quidem
In culpa non eſt : poſt de matre videro.

PAMPHILUS.

Omnibus modis miſer ſum : nec, quid agam, ſcio :
Tot me nunc rebus miſerum concludit pater.
Abibo hinc, præſens quando promoveo parum.
Nam puerum injuſſu credo non tollet meo ;
Præſertim in ea re quum ſit mi adjutrix ſocrus.

LACHES.

Fugis ? hem, nec quicquam certi reſpondes mihi ?

Num tibi videtur esse apud sese? Sine:
Puerum, Phidippe, mihi cedo: ego alam.

PHIDIPPUS.

Maxume.

Non mirum fecit uxor, si hoc ægre tulit:
Amaræ mulieres sunt, non facile hæc ferunt.
Propterea hæc irast: nam ipsa narravit mihi:
Id ego hoc præsente tibi nolueram dicere:
Neque illi credebam primo: nunc verum palam est.
Nam omnino abhorrere animum huic video a nuptiis.

LACHES.

Quid ergo agam, Phidippe? quid das consili?

PHIDIPPUS.

Quid agas? Meretricem hanc primum adeundam censeo.
Oremus: accusemus: gravius denique
Minitemur, si cum illo habuerit rem postea.

LACHES.

Faciam ut mones. Eho, puere, curre ad Bacchidem hanc
Vicinam nostram: huc evoca verbis meis.
Et te oro porro, in hac re adjutor sis mihi.

PHIDIPPUS.

Ah,

Jamdudum dixi, idemque nunc dico, Lache:
Manere adfinitatem hanc inter nos volo,
Si ullo modo est ut possit; quod spero fore.
Sed vin adesse me una, dum istam convenis?

LACHES.

Immo vero abi, aliquam puero nutricem para.

ACTUS V. SCENA I.

BACCHIS. LACHES.

BACCHIS.

NON hoc de nihiloſt, quod Laches me nunc conventam eſſe expetit:
Nec pol me multum fallit, quin quod ſuſpicor ſit quod velit.

LACHES.

Videndum eſt ne minus propter iram hanc impetrem, quam poſſiem:
Aut ne quid faciam plus, quod poſt me minus feciſſe ſatius ſit.
Adgrediar. Bacchis, ſalve.

BACCHIS.

Salve, Lache.

LACHES.

Edepol credo te non nil mirari, Bacchis,
Quid ſit, quapropter te huc foras puerum evocare juſſi.

BACCHIS.

Ego pol quoque etiam timida ſum, quum venit in mentem quæ ſim:
Ne nomen mihi quæſti obſiet: nam mores facile tutor

LACHES.

Si vera dicis, nil tibi eſt a me pericli, mulier:
Nam jam ætate ea ſum, ut non ſiet peccato mi ignoſci æcum:
Quo magis omnis res cautius, ne temere faciam, adcuro.
Nam ſi facis facturave es, bonas quod par eſt facere:
Inſcitum offerre injuriam tibi inmerenti, iniquom eſt.

BACCHIS.

Eſt magna ecaſtor gratia de iſtac re quam tibi habeam.
Nam qui poſt factam injuriam ſe expurget, parum mi proſit.
Sed quid iſtuc eſt?

LACHES.

Meum receptas filium ad te Pamphilum.

BACCHIS.

Ah.

LACHES.

Sine dicam. Uxorem hanc prius quam duxit, voſtrum amorem pertuli.
Mane, nondum etiam dixi id quod volui. Hic nunc uxorem habet:
Quære alium tibi firmiorem, dum tibi tempus conſulendi eſt:
Nam neque ille hoc animo erit ætatem, neque pol tu eadem iſtac ætate.

BACCHIS.

Quis id ait?

LACHES.

Socrus.

BACCHIS.

Mene?

LACHES.

Te ipſam: et filiam abduxit ſuam:
Puerumque ob eam rem clam voluit, natus qui eſt, extinguere.

BACCHIS.

Aliud ſi ſcirem, qui firmare meam apud vos poſſem fidem,
Sanctius quam jusjurandum; id pollicerer tibi, Lache,
Me ſegregatum habuiſſe, uxorem ut duxit, a me Pamphilum.

LACHES.

Lepida es. Sed ſcin, quid volo potius ſodes facias?

BACCHIS.

Quid? cedo.

LACHES.

Eas ad mulieres huc intro, atque iſtuc jusjurandum idem
Polliceare illis. Exple animum iis, teque hoc crimine expedi.

BACCHIS.

Faciam: quod pol, ſi eſſet alia ex hoc quæſtu, haud faceret, ſcio;
Ut de tali cauſa nuptæ mulieri ſe oſtenderet.
Sed nolo falſa fama eſſe gnatum ſuſpectum tuum;
Nec leviorem vobis, quibus eſt minume æcum, viderier
Inmerito: nam meritus de me eſt, quod queam, illi ut commodem.

LACHES.

Facilem benivolumque lingua tua jam tibi me reddidit:
Nam non ſunt ſolæ arbitratæ hæ: ego quoque etiam credidi.
Nunc quum ego te eſſe præter noſtram opinionem comperi,
Fac eadem ut ſis porro: noſtra utere amicitia, ut voles.
Aliter ſi facias, . . . reprimam me, ne ægre quicquam ex me audias:
Verum te hoc moneo unum: qualis ſim amicus, aut quid poſſiem,
Potius quam inimicus, periclum facias.—

ACTUS V. SCENA II.

PHIDIPPUS. LACHES. BACCHIS.

PHIDIPPUS.

Nil apud me tibi
Defieri patiar, quin, quod opus ſit, benigne præbeatur.
Sed quum tu ſatura atque ebria eris, puer ut ſatur ſit facito.

LACHES.

Noſter ſocer, video, venit: puero nutricem adducit.
Phidippe, Bacchis dejerat perſancte.

PHIDIPPUS.

Hæcine eaſt?

LACHES.

Hæc eſt.

PHIDIPPUS.

Nec pol iſtæ metuunt deos: neque has reſpicere deos opinor.

BACCHIS.

Ancillas dedo: quolubet cruciatu per me exquire.
Hæc res hic agitur: Pamphilo me facere ut redeat uxor
Oportet: quod ſi perficio, non pœnitet me famæ,
Solam feciſſe id quod aliæ meretrices facere fugitant.

LACHES.

Phidippe, noſtras mulieres ſuſpectas fuiſſe falſo
Nobis in re ipſa invenimus: porro hanc nunc experiamur.
Nam ſi compererit crimini tua ſe uxor credidiſſe,
Miſſam iram faciet: ſin autem eſt ob eam rem iratus gnatus,
Quod peperit uxor clam, id leveſt: cito ab eo hæc ira abſcedet.
Profecto in hac re nil mali eſt, quod ſit diſcidio dignum.

PHIDIPPUS.

Velim quidem hercle.

LACHES.

Exquire: adeſt: quod ſatis ſit, faciet ipſa.

PHIDIPPUS.

Quid mi iſtæc narras? an quia non tu ipſe dudum audiſti,
De hac re animus meus ut ſit, Laches? Illis modo explete animum.

LACHES.

Quæſo edepol, Bacchis, quod mihi es pollicita, tute ut ſerves.

BACCHIS.

Ob eam rem vin ergo introeam?

LACHES.

I atque exple animum iis, ut credant.

BACCHIS.

Eo; etſi ſcio pol iis fore meum conſpectum inviſum hodie:
Nam nupta meretrici hoſtis eſt, a viro ubi ſegregata eſt.

LACHES.

At hæc amicæ erunt, ubi quamobrem adveneris reſciſcent.

PHIDIPPUS.

At eaſdem amicas fore tibi promitto, rem ubi cognorint:
Nam illas errore et te ſimul ſuſpicione exſolves.

BACCHIS.

Perii, pudet Philumenæ me: ſequimini me intro ambæ.

LACHES.

Quid eſt quod mihi malim, quam quod huic intellego evenire?
Ut gratiam ineat ſine ſuo diſpendio et mihi proſit.
Nam ſi eſt, ut hæc nunc Pamphilum vere ab ſe ſegregarit,
Scit ſibi nobilitatem ex eo et rem natam et gloriam eſſe:
Referetque gratiam, unaque nos ſibi opera amicos junget.

ACTUS V. SCENA III.

PARMENO. BACCHIS.

PARMENO.

EDEPOL næ meam herus eſſe operam deputat parvi preti;
Qui ob rem nullam miſit, fruſtra ubi totum deſedi diem,
Myconium hoſpitem dum exſpecto in arce Callidemidem.
Itaque ineptus hodie dum illi ſedeo, ut quiſque venerat,
Accedebam: adoleſcens, dicdum quæſo, es tu Myconius?
Non ſum. At Callidemides? Non. Hoſpitem ecquem Pamphilum
Hic habes? Omnes negabant: neque eum quemquam eſſe arbitror.
Denique hercle jam pudebat: abii. Sed quid Bacchidem
Ab noſtro adfine exeuntem video? Quid huic hic eſt rei?

BACCHIS.

Parmeno, opportune te offers, propere curre ad Pamphilum.

PARMENO.

Quid eo?

BACCHIS.

Dic me orare, ut veniat.

PARMENO.

Ad te?

BACCHIS.

Immo ad Philumenam.

PARMENO.

Quid rei eſt?

BACCHIS.

Tua quod nil refert, percontari desinas.

PARMENO.

Nil aliud dicam?

BACCHIS.

Etiam: cognosse anulum illum Myrrhinam
Gnatæ suæ fuisse, quem ipsus olim mi dederat.

PARMENO.

Scio.
Tantumne est?

BACCHIS.

Tantum: aderit continuo, hoc ubi ex te audiverit.
Sed cessas?

PARMENO.

Minume equidem; nam hodie mihi potestas haud datast:
Ita cursando atque ambulando totum hunc contrivi diem.

BACCHIS.

Quantam obtuli adventu meo lætitiam Pamphilo hodie!
Quot commodas res attuli! quot autem ademi curas!
Gnatum ei restituo, pæne qui harum ipsiusque opera periit:
Uxorem, quam numquam est ratus posthac se habiturum, reddo:
Qua re suspectus suo patri et Phidippo fuit, exsolvi.
Hic adeo his rebus anulus fuit initium inveniundis.
Nam memini abhinc menses decem fere ad me nocte prima
Confugere anhelantem domum, sine comite, vini plenum,
Cum hoc anulo: extimui illico: mi Pamphile, inquam, amabo,
Quid exanimatu's obsecro? aut unde anulum istum nactu's?
Dic mi. Ille alias res agere se simulare. Postquam video
Nescio quid suspectarier, magis cœpi instare ut dicat.
Homo se fatetur vi in via nescio quam conpressisse:
Dicitque sese illi anulum, dum luctat, detraxisse:
Eum hæc cognovit Myrrhina in digito modo me habentem:

Rogat unde ſit: narro omnia hæc: indeſt cognitio facta,
Philumenam conpreſſam eſſe ab eo, et filium inde hunc natum.
Hæc tot propter me gaudia illi contigiſſe lætor:
Etſi hoc meretrices aliæ nolunt: neque enim eſt in rem noſtram,
Ut quiſquam amator nuptiis lætetur. Verum ecaſtor,
Numquam animum quæſti gratia ad malas adducam partis.
Ego dum illo licitumſt uſa ſum benigno et lepido et comi.
Incommode mihi nuptiis evenit: factum fateor:
At pol me feciſſe arbitror, ne id merito mi eveniret.
Multa ex quo fuerint commoda, ejus incommoda æcumſt ferre.

ACTUS V. SCENA IV.

PAMPHILUS. PARMENO. BACCHIS.

PAMPHILUS.

VIDE, mi Parmeno, etiam ſodes, ut mi hæc certa et clara attuleris;
Ne me in breve conjicias tempus gaudio hoc falſo frui.

PARMENO.

Viſum eſt.

PAMPHILUS.

Certen?

PARMENO.

Certe.

PAMPHILUS.

Deus ſum, ſi hoc itaſt.

PARMENO.

Verum reperies.

PAMPHILUS.

Manedum ſodes: timeo ne aliud credam, atque aliud nunties.

PARMENO.

Maneo.

PAMPHILUS.

Sic te dixiſſe opinor, inveniſſe Myrrhinam
Bacchidem anulum ſuum habere.

PARMENO.

Factum.

PAMPHILUS.

Eum quem olim ei dedi:
Eaque hoc te mihi nuntiare juſſit. Itane eſt factum?

PARMENO.

Ita inquam.

PAMPHILUS.

Quis me eſt fortunatior? venuſtatiſque adeo plenior?
Egone te pro hoc nuntio quid donem? Quid? quid? Neſcio.

PARMENO.

At ego ſcio.

PAMPHILUS.

Quid?

PARMENO.

Nihil enim:
Nam neque in nuntio neque in me ipſo tibi boni quid ſit ſcio.

PAMPHILUS.

Egon te, qui ab Orco mortuum me reducem in lucem feceris,
Sinam ſine munere a me abire? Ah nimium me ingratum putas.
Sed Bacchidem eccam video ſtare ante oſtium:
Me exſpectat, credo: adibo.

BACCHIS.

Salve, Pamphile.

PAMPHILUS.

O Bacchis, o mea Bacchis, ſervatrix mea.

BACCHIS.

Bene factum, et volupeſt.

PAMPHILUS.

Factis, ut credam, facis:
Antiquamque adeo tuam venuſtatem obtines,
Ut voluptati obitus, ſermo, adventus tuus, quocumque adveneris,
Semper ſit.

BACCHIS.

Ac tu ecaſtor morem antiquom atque ingenium obtines,
Ut unus omnium homo te vivat numquam quiſquam blandior.

PAMPHILUS.

Ha, ha, hæ, tun mi iſtuc?

BACCHIS.

Recte amaſti, Pamphile, uxorem tuam:
Nam numquam ante hunc diem meis oculis eam, quod noſſem, videram:
Perliberalis viſaſt.

PAMPHILUS.

Dic verum.

BACCHIS.

Ita me di ament, Pamphile.

PAMPHILUS.

Dic mi, harum rerum numquid dixti jam patri?

BACCHIS.

Nil.

PAMPHILUS.

Neque opus eſt
Adeo muttito. Placet haud fieri hoc itidem ut in comœdiis,
Omnia omnes ubi reſciſcunt. Hic, quos fuit par ſciſcere,

Sciunt: quos non autem æcumſt ſcire, neque reſciſcent neque ſcient.

BACCHIS.

Immo etiam, qui hoc occultari facilius credas, dabo.
Myrrhina ita Phidippo dixit, juri jurando meo
Se fidem habuiſſe, et propterea te ſibi purgatum.

PAMPHILUS.

Optumeſt:
Speroque hanc rem eſſe eventuram nobis ex ſententia.

PARMENO.

Here, licetne ſcire ex te, hodie quid ſit quod feci boni?
Aut quid iſtuc eſt, quod vos agitis?

PAMPHILUS.

Non licet.

PARMENO.

Tamen ſuſpicor.
Ego hunc ab Orco mortuum? quo pacto?

PAMPHILUS.

Neſcis, Parmeno,
Quantum hodie profueris mihi, et me ex quanta ærumna extraxeris.

PARMENO.

Immo vero ſcio; neque hoc inprudens feci.

PAMPHILUS.

Ego iſtuc ſatis ſcio.

BACCHIS.

An temere quicquam Parmeno prætereat quod facto uſus ſit?

PAMPHILUS.

Sequere me intro, Parmeno.

PARMENO.

Sequor: equidem plus hodie boni
Feci inprudens, quam ſciens ante hunc diem umquam.
Plaudite.

PHORMIO.

FABULÆ INTERLOCUTORES.

PHORMIO paraſitus.
DEMIPHO ſenex.
ANTIPHO aduleſcens.
GETA ſervus.
DORIO leno.
CHREMES ſenex.
PHÆDRIA aduleſcens.
DAVUS ſervus.
SOPHRONA nutrix.
NAUSISTRATA matrona.
HEGIO }
CRATINUS } advocati.
CRITO }

Acta ludis Romanis L. Poſtumio Albino L. Cornelio Merula Ædil. Curulib. Egere L. Ambivius Turpio, L. Atilius Præneſtinus. Modos fecit Flaccus Claudi Tibiis inparib. Tota græca Apollodoru Epidicazomenos. Acta eſt IV. C. Fannio M. Valerio Coſs.

PHORMIO.

PROLOGUS.

POSTQUAM poeta vetus poetam non poteſt
Retrahere ab ſtudio et tranſdere hominem in otium,
Maledictis deterrere, ne ſcribat, parat;
Qui ita dictitat, quas antehac fecit fabulas,
Tenui eſſe oratione et ſcriptura levi:
Quia nuſquam inſanum ſcripſit adoleſcentulum
Cervam videre fugere, et ſectari canes:
Et eam plorare, orare ut ſubveniat ſibi.
Quodſi intellegeret, quum ſtetit olim nova,
Actoris opera magis ſtetiſſe quam ſua;
Minus multo audacter, quam nunc lædit, læderet.
Nunc ſiquis eſt, qui hoc dicat aut ſic cogitet,
Vetus ſi poeta non laceſſiſſet prior,
Nullum invenire prologum poſſet novus
Quem diceret, niſi haberet cui malediceret:
Is ſibi reſponſum hoc habeat, in medio omnibus
Palmam eſſe poſitam, qui artem tractant muſicam.

Ille ad famem hunc ab ſtudio ſtuduit reicere:
Hic reſpondere voluit, non laceſſere.
Benedictis ſi certaſſet, audiſſet bene:
Quod ab illo adlatumſt, id relatum ſibi eſſe putet.
De illo jam finem faciam dicundi mihi,
Peccandi quum ipſe de ſe finem non facit.
Nunc quid velim animum attendite. Adporto novam
Epidicazomenon quam vocant comœdiam
Græci, Latini Phormionem nominant:
Quia primas partis qui aget, is erit Phormio
Paraſitus, per quem res geretur maxume;
Voluntas voſtra ſi ad poetam acceſſerit.
Date operam, adeſte æquo animo per ſilentium,
Ne ſimili utamur fortuna, atque uſi ſumus
Quum per tumultum noſter grex motus locoſt:
Quem actoris virtus nobis reſtituit locum,
Bonitaſque veſtra adjutans atque æquanimitas.

ACTUS I. SCENA I.

Davus.

AMICUS ſummus meus et popularis Geta
Heri ad me venit. Erat ei de ratiuncula
Jampridem apud me reliqüum pauxillulum
Nummorum: id ut conficerem. Confeci: adfero.
Nam herilem filium ejus duxiſſe audio
Uxorem: ei credo munus hoc conraditur.
Quam inique conparatumſt, ii qui minus habent,

Ut ſemper aliquid addant divitioribus !
Quod ille unciatim vix de demenſo ſuo,
Suum defrudans genium, conparſit miſer,
Id illa univerſum abripiet, haud exiſtumans
Quanto labore partum. Porro autem Geta
Ferietur alio munere, ubi hera pepererit :
Porro autem alio, ubi erit puero natalis dies :
Ubi initiabunt. Omne hoc mater auferet :
Puer cauſa erit mittundi. Sed videon Getam ?

ACTUS I. SCENA II.

GETA. DAVUS.

GETA.

Si quis me quæret rufus.

DAVUS.

Præſtoſt, deſine.

GETA.

Oh,
At ego obviam conabar tibi, Dave.

DAVUS.

Accipe, hem,
Lectumſt ; conveniet numerus quantum debui.

GETA.

Amo te : et non neglexiſſe habeo gratiam.

DAVUS.

Præſertim ut nunc ſunt mores. Adeo res redit :
Si quis quid reddit, magna habendaſt gratia.
Sed quid tu es triſtis ?

GETA.

Egone? Nefcis quo in metu et
Quanto in periclo fimus.

DAVUS.

Quid iftuc eft?

GETA.

Scies,
Modo ut tacere poffis.

DAVUS.

Abi fis, infciens.
Cujus tu fidem in pecunia perfpexeris,
Verere verba ei credere? ubi quid mihi lucri eft
Te fallere?

GETA.

Ergo aufculta.

DAVUS.

Hanc operam tibi dico.

GETA.

Senis noftri, Dave, fratrem majorem Chremem
Noftine?

DAVUS.

Quidni?

GETA.

Quid? ejus natum Phædriam?

DAVUS.

Tamquam te.

GETA.

Evenit fenibus ambobus fimul,
Iter illi in Lemnum ut effet, noftro in Ciliciam
Ad hofpitem antiquom: is fenem per epiftolas
Pellexit, modo non montis auri pollicens.

DAVUS.

Cui tanta erat res, et fupererat?

GETA.

Desinas:

Sic est ingenium.

DAVUS.

Oh, regem me esse oportuit.

GETA.

Abeuntes ambo hic tum senes me filiis
Relinquont quasi magistrum.

DAVUS.

O Geta, provinciam
Cepisti duram.

GETA.

Mi usus venit, hoc scio:
Memini relinqui me deo irato meo.
Cœpi adversari primo: quid verbis opust?
Senibus fidelis dum sum, scapulas perdidi.
Venere in mentem mi istæc: namque inscitiast,
Advorsum stimulum calces. Cœpi iis omnia
Facere, obsequi quæ vellent.

DAVUS.

Scisti uti foro.

GETA.

Noster mali nil quicquam primo: hic Phædria
Continuo quandam nactus est puellulam
Citharistriam: hanc amare cœpit perdite.
Ea serviebat lenoni inpurissimo:
Neque quod daretur quicquam; id curarant patres.
Restabat aliud nil, nisi oculos pascere,
Sectari, in ludum ducere, et reducere.
Nos otiosi operam dabamus Phædriæ.
In quo hæc discebat ludo, ex adverso illico
Tonstrina erat quædam. Hic solebamus fere

Plerumque eam opperiri, dum inde iret domum.
Interea dum ſedemus illi, intervenit
Adoleſcens quidam lacrumans. Nos mirarier.
Rogamus quid ſit: numquam æque, inquit, ac modo
Paupertas mihi onus viſum eſt et miſerum et grave.
Modo quandam vidi virginem hic viciniæ
Miſeram, ſuam matrem lamentari mortuam:
Ea ſita erat exadvorſum: neque illi benevolens
Neque notus neque cognatus extra unam aniculam
Quiſquam aderat, qui adjutaret funus. Miſeritumſt.
Virgo ipſa facie egregia. Quid verbis opuſt?
Commorat omnes nos. Ibi continuo Antipho:
Voltiſne eamus viſere? Alius: cenſeo;
Eamus; duc nos ſodes. Imus, venimus:
Videmus: virgo pulchra: et quo magis diceres,
Nihil aderat adjumenti ad pulchritudinem:
Capillus paſſus, nudus pes, ipſa horrida,
Lacrumæ, veſtitus turpis: ut, ni vis boni
In ipſa ineſſet forma, hæc formam extinguerent.
Ille qui illam amabat fidicinam, tantummodo,
Satis, inquit, ſcitaſt: noſter vero.

DAVUS.

Jam ſcio:
Amare cœpit.

GETA.

Scin quam? Quo evadat, vide.
Poſtridie ad anum recta pergit: obſecrat,
Ut ſibi ejus faciat copiam. Illa enim ſe negat:
Neque eum æcum ait facere: illam civem eſſe Atticam,
Bonam, bonis prognatam: ſi uxorem velit,
Lege id licere facere: ſin aliter, negat.
Noſter, quid ageret, neſcire: et illam ducere

Cupiebat, et metuebat abſentem patrem.

DAVUS.

Non, ſi rediſſet, ei pater veniam daret?

GETA.

Ille indotatam virginem atque ignobilem
Daret illi? Numquam faceret.

DAVUS.

Quid fit denique?

GETA.

Quid fiat? Eſt paraſitus quidam Phormio
Homo confidens: qui illum di omnes perduint.

DAVUS.

Quid is fecit?

GETA.

Hoc conſilium quod dicam dedit.
Lex eſt, ut orbæ, qui ſunt genere proxumi,
Iis nubant, et illos ducere eadem hæc lex jubet.
Ego te cognatum dicam, et tibi ſcribam dicam:
Paternum amicum me adſimulabo virginis:
Ad judices veniemus: qui fuerit pater,
Quæ mater, qui cognata tibi ſit; omnia hæc
Confingam: quod erit mihi bonum atque commodum,
Quum tu horum nihil refelles, vincam ſcilicet.
Pater aderit: mihi paratæ lites: quid mea?
Illa quidem noſtra erit.

DAVUS.

Jocularem audaciam.

GETA.

Perſuaſumſt homini. Factumſt. Ventumſt; vincimur:
Duxit.

DAVUS.

Quid narras?

GETA.

Hoc quod audis.

DAVUS.

O Geta,
Quid te futurumſt?

GETA.

Neſcio hercle: unum hoc ſcio,
Quod fors feret, feremus æquo animo.

DAVUS.

Places:
Hem iſtuc viriſt officium.

GETA.

In me omnis ſpes mihi eſt.

DAVUS.

Laudo.

GETA.

Ad precatorem adeam credo, qui mihi
Sic oret: nunc amitte quæſo hunc: ceterum
Poſthac ſi quicquam, nihil precor. Tantummodo
Non addit: ubi ego hinc abiero vel occidito.

DAVUS.

Quid pædagogus ille qui cithariſtriam?
Quid rei gerit?

GETA.

Sic, tenuiter.

DAVUS.

Non multum habet
Quod det fortaſſe.

GETA.

Immo nihil, niſi ſpem meram.

DAVUS.

Pater ejus rediit, annon?

GETA.

Nondum.

DAVUS.

Quid? ſenem

Quoad exſpectatis veſtrum?

GETA.

Non certum ſcio:

Sed epiſtolam ab eo adlatam eſſe audivi modo:
Et ad portitores eſſe delatam; hanc petam.

DAVUS.

Numquid, Geta, aliud me vis?

GETA.

Ut bene ſit tibi.

Puer heus. Nemon huc prodit? Cape, da hoc Dorcio.

ACTUS I. SCENA III.

ANTIPHO. PHÆDRIA.

ANTIPHO.

ADEON rem rediſſe, ut qui mihi conſultum optume velit eſſe,
Phædria, patrem ut extimeſcam, ubi in mentem ejus adventi
venit?
Quodni fuiſſem incogitans, ita eum exſpectarem, ut par fuit.

PHÆDRIA.

Quid iſtuc eſt?

ANTIPHO.

Rogitas? qui tam audacis facinoris mihi conſcius ſis?
Quod utinam ne Phormioni id ſuadere in mentem incidiſſet,
Neu me cupidum eo inpuliſſet, quod mihi principiumſt mali:

Non potitus eſſem: fuiſſet tum illos mi ægre aliquot dies:
At non cotidiana cura hæc angeret animum . . .

PHÆDRIA.

Audio.

ANTIPHO.

Dum exſpecto quam mox veniat, qui adimat hanc mihi conſuetudinem.

PHÆDRIA.

Aliis quia deſit quod amant, ægreſt: tibi, quia ſupereſt, dolet.
Amore abundas, Antipho.
Nam tua quidem hercle certe vita hæc expetenda optandaque eſt.
Ita me di bene ament, ut mihi liceat tamdiu quod amo frui,
Jam depeciſci morte cupio; tu conjicito cetera,
Quid ego ex hac inopia nunc capiam; et quid tu ex iſtac copia:
Ut ne addam, quod ſine ſumptu ingenuam liberalem nactus es:
Quod habes, ita ut voluiſti, uxorem ſine mala fama palam:
Beatus, ni unum hoc deſit, animus qui modeſte iſtæc ferat.
Quodſi tibi res ſit cum eo lenone, quocum mi eſt, tum ſentias.
Ita plerique ingenio ſumus omnes, noſtri noſmet pœnitet.

ANTIPHO.

At tu mihi contra nunc videre fortunatus, Phædria,
Cui de integro eſt poteſtas etiam conſulendi, quid velis;
Retinere eam an amittere; ego in eum incidi infelix locum,
Ut neque mi ejus ſit amittendi nec retinendi copia.
Sed quid hoc eſt? videon ego Getam currentem huc advenire?
Is eſt ipſus; hei timeo miſer, quam hic nunc mihi nuntiet rem.

ACTUS I. SCENA IV.

GETA. ANTIPHO. PHÆDRIA.

GETA.

NULLU'S, Geta, niſi jam aliquod tibi conſilium celere reperies:
Ita nunc inparatum ſubito tanta te inpendent mala:
Quæ neque uti devitem ſcio, neque quomodo me inde extraham:
Nam non poteſt celari noſtra diutius jam audacia.

ANTIPHO.

Quidnam ille commotus venit?

GETA.

Tum temporis mihi punctum ad hanc rem eſt. Herus adeſt.

ANTIPHO.

Quid iſtuc maliſt?

GETA.

Quod quum audierit, quod ejus remedium inveniam iracundiæ?
Loquarne? incendam: taceam? inſtigem: purgem me? laterem lavem.
Eheu me miſerum: quum mihi paveo, tum Antipho me excruciat animi:
Ejus me miſeret: ei nunc timeo: is nunc me retinet: nam abſque eo eſſet,
Recte ego mihi vidiſſem: et ſenis eſſem ultus iracundiam:
Aliquid conraſiſſem, atque hinc me conicerem protinam in pedes.

ANTIPHO.

Quam hic fugam aut furtum parat?

GETA.

Sed ubi Antiphonem reperiam? aut qua quærere inſiſtam via?

PHÆDRIA.

Te nominat.

ANTIPHO.

Neſcio quod magnum hoc nuntio exſpecto malum.

PHÆDRIA.

Ah, ſanun es?

GETA.

Domum ire pergam: ibi plurimumſt.

PHÆDRIA.

Revocemus hominem.

ANTIPHO.

Sta illico.

GETA.

Hem,

Satis pro imperio quiſquis es.

ANTIPHO.

Geta.

GETA.

Ipſe eſt, quem volui obviam.

ANTIPHO.

Cedo quid portas, obſecro; atque id, ſi potes, verbo expedi.

GETA.

Faciam.

ANTIPHO.

Eloquere.

GETA.

Modo apud portum.

ANTIPHO.

Meumne?

GETA.

Intellexti.

ANTIPHO.

Occidi.

PHÆDRIA.

Hem.

ANTIPHO.

Quid agam?

PHÆDRIA.

Quid ais?

GETA.

Hujus patrem vidiſſe me, patruum tuum.

ANTIPHO.

Nam quod ego huic nunc ſubito exitio remedium inveniam miſer?
Quod ſi eo meæ fortunæ redeunt, Phanium, abs te ut diſtrahar,
Nullaſt mihi vita expetenda.

GETA.

Ergo iſtæc quum ita ſint, Antipho,
Tanto magis te advigilare æcumſt: fortis fortuna adjuvat.

ANTIPHO.

Non ſum apud me.

GETA.

Atqui opus eſt nunc quummaxume ut ſis, Antipho:
Nam ſi ſenſerit te timidum pater eſſe, arbitrabitur
Conmeruiſſe culpam.

PHÆDRIA.

Hoc verumſt.

ANTIPHO.

Non poſſum inmutarier.

GETA.

Quid faceres, ſi aliud gravius tibi nunc faciundum foret?

ANTIPHO.

Quum hoc non poſſum, illud minus poſſem.

GETA.

Hoc nihil eſt, Phædria: ilicet.
Quid hic conterimus operam fruſtra? Quin abeo?

PHÆDRIA.

Et quidem ego.

ANTIPHO.

Obſecro,
Quid ſi adſimulo, ſatin eſt?

GETA.

Garris.

ANTIPHO.

Voltum contemplamini: hem,
Satine ſic eſt?

GETA.

Non.

ANTIPHO.

Quid ſi ſic?

GETA.

Propemodum.

ANTIPHO.

Quid ſic?

GETA.

Sat eſt:
Hem, iſtuc ſerva: et verbum verbo, par pari ut reſpondeas;
Ne te iratus ſuis ſævidicis dictis protelet.

ANTIPHO.

Scio.

GETA.

Vi coactum te eſſe, invitum, lege, judicio: tenes?
Sed quis hic eſt ſenex, quem video in ultima platea?

ANTIPHO.

Ipſus eſt.

Non poſſum adeſſe.

GETA.

Ah, quid agis? quo abis, Antipho?
Mane inquam.

ANTIPHO.

Egomet me novi et peccatum meum:
Vobis commendo Phanium et vitam meam.

PHÆDRIA.

Geta, quid nunc fiet?

GETA.

Tu jam lites audies:
Ego plectar pendens, niſi quid me fefellerit.
Sed quod modo hic nos Antiphonem monuimus,
Id noſmet ipſos facere oportet, Phædria.

PHÆDRIA.

Aufer mi oportet: quin tu, quid faciam, impera.

GETA.

Meminiſtin, olim ut fuerit voſtra oratio
In re incipiunda ad defendendam noxiam,
Juſtam illam cauſam, facilem, vincibilem, optumam?

PHÆDRIA.

Memini.

GETA.

Hem, nunc ipſaſt opus ea; aut, ſi quid poteſt,
Meliore et callidiore.

PHÆDRIA.

Fiet ſedulo.

GETA.

Nunc prior adito tu, ego in inſidiis hic ero
Succenturiatus, ſi quid deficies.

PHÆDRIA.

Age.

ACTUS II. SCENA I.

DEMIPHO. GETA. PHÆDRIA.

DEMIPHO.

ITANE tandem uxorem duxit Antipho injuſſu meo?
Nec meum imperium: ac mitto imperium: non ſimultatem meam
Revereri ſaltem? non pudere? O facinus audax, o Geta
Monitor.

GETA.

Vix tandem.

DEMIPHO.

Quid mihi dicent, aut quam cauſam reperient,
Demiror.

GETA.

Atqui reperiam: aliud cura.

DEMIPHO.

An hoc dicet mihi?
Invitus feci; lex coegit. Audio. Fateor.

GETA.

Places.

DEMIPHO.

Verum ſcientem, tacitum, cauſam tradere adverſariis,
Etiamne id lex coegit?

PHÆDRIA.

Illud durum.

GETA.

Ego expediam: ſine.

DEMIPHO.

Incertumſt quid agam; quia præter ſpem, atque incredibile hoc mi obtigit:
Ita ſum inritatus, animum ut nequeam ad cogitandum inſtituere.
Quamobrem omnes, quum ſecundæ res ſunt maxume, tum maxume
Meditari ſecum oportet, quo pacto advorſam ærumnam ferant,
Pericla, damna, exilia. Peregre rediens ſemper cogitet
Aut filii peccatum, aut uxoris mortem aut morbum filiæ.
Communia eſſe hæc: fieri poſſe: ut nequid animo ſit novom.
Quicquid præter ſpem eveniat, omne id deputare eſſe in lucro.

GETA.

O Phædria, incredibile quantum herum anteeo ſapientia.
Meditata mihi ſunt omnia mea incommoda, herus ſi redierit:
Molendum eſſe in piſtrino: vapulandum: habendum compedes:
Opus ruri faciundum: horum nihil quicquam accidet animo novom.
Quicquid præter ſpem eveniet, omne id deputabo eſſe in lucro.
Sed quid ceſſas hominem adire, et blande in principio adloqui?

DEMIPHO.

Phædriam mei fratris video filium mi ire obviam.

PHÆDRIA.

Mi patrue, ſalve.

DEMIPHO.

Salve: ſed ubi eſt Antipho?

PHÆDRIA.

Salvom advenire.

DEMIPHO.

Credo: hoc reſponde mihi.

PHÆDRIA.

Valet: hic eſt: ſed ſatin omnia ex ſententia?

DEMIPHO.

Vellem quidem.

PHÆDRIA.

Quid iſtuc?

DEMIPHO.

Rogitas, Phædria?

Bonas, me abſente, hic confeciſtis nuptias.

PHÆDRIA.

Eho, an id ſuſcenſes nunc illi?

GETA.

O artificem probum.

DEMIPHO.

Egon illi non ſuſcenſeam? Ipſum geſtio
Dari mi in conſpectum, nunc ſua culpa ut ſciat
Lenem patrem illum factum me eſſe acerrumum.

PHÆDRIA.

Atqui nihil fecit, patrue, quod ſuſcenſeas.

DEMIPHO.

Ecce autem ſimilia omnia: omnes congruunt:
Unum cognoris, omnes noris.

PHÆDRIA.

Haud itaſt.

DEMIPHO.

Hic in noxa eſt, ille ad defendendam cauſam adeſt:
Quum ille eſt, præſto hic eſt: tradunt operas mutuas.

GETA.

Probe horum facta inprudens depinxit ſenex.

DEMIPHO.

Nam ni hæc ita eſſent, cum illo haud ſtares, Phædria.

PHÆDRIA.

Si eſt, patrue, culpam ut Antipho in ſe admiſerit,
Ex qua re minus rei foret aut famæ temperans.

Non caufam dico, quin quod meritus fit, ferat.
Sed fi quis forte malitia fretus fua
Infidias noftræ fecit adulefcentiæ,
Ac vicit; noftran culpa ea eft? an judicum,
Qui fæpe propter invidiam adimunt diviti,
Aut propter mifericordiam addunt pauperi?

GETA.

Ni noffem caufam, crederem vera hunc loqui.

DEMIPHO.

An quifquam judex eft, qui poffit nofcere
Tua jufta, ubi tute verbum non refpondeas,
Ita ut ille fecit?

PHÆDRIA.

Functus adulefcentuli eft
Officium liberalis: poftquam ad judices
Ventumft, non potuit cogitata proloqui:
Ita eum tum timidum ibi obftupefecit pudor.

GETA.

Laudo hunc: fed ceffo adire quamprimum fenem?
Here, falve: falvom te adveniffe gaudeo.

DEMIPHO.

Oh,
Bone cuftos, falve, columen vero familiæ,
Cui commendavi filium hic abiens meum.

GETA.

Jamdudum te omnis nos accufare audio
Inmerito: et me horunc omnium inmeritiffimo.
Nam quid me in hac re facere voluifti tibi?
Servom hominem caufam orare leges non finunt.
Neque teftimoni dictio eft.

DEMIPHO.

Mitto omnia.

Addo iſtuc: inprudens timuit adoleſcens: ſino:
Tu ſervus: verum ſi cognata eſt maxume,
Non fuit neceſſe habere: ſed id quod lex jubet,
Dotem daretis; quæreret alium virum.
Qua ratione inopem potius ducebat domum?

GETA.

Non ratio, verum argentum deerat.

DEMIPHO.

Sumeret
Alicunde.

GETA.

Alicunde? nihil eſt dicto facilius.

DEMIPHO.

Poſtremo, ſi nullo alio pacto, fœnore.

GETA.

Hui, dixti pulchre: ſi quidem quiſquam crederet,
Te vivo.

DEMIPHO.

Non, non ſic futurumſt: non poteſt.
Egon illam cum illo ut patiar nuptam unum diem?
Nil ſuave meritumſt. Hominem conmonſtrarier
Mi iſtum volo: aut ubi habitet, demonſtrarier.

GETA.

Nempe Phormionem.

DEMIPHO.

Iſtunc patronum mulieris.

GETA.

Jam faxo hic aderit.

DEMIPHO.

Antipho ubi nunc eſt?

GETA.

Foris.

DEMIPHO.

Abi, Phædria, eum require, atque adduce huc.

PHÆDRIA.

Eo :

Recta via quidem illuc.

GETA.

Nempe ad Pamphilam.

DEMIPHO.

At

Ego deos penatis hinc ſalutatum domum
Devortar : inde ibo ad forum, atque aliquot mihi
Amicos advocabo, ad hanc rem qui adſient,
Ut ne inparatus ſim, ſi adveniat Phormio.

ACTUS II. SCENA II.

PHORMIO. GETA.

PHORMIO.

ITAN' ? patris ne conſpectum veritum hinc abiiſſe ?

GETA.

Admodum.

PHORMIO.

Phanium relictam ſolam ?

GETA.

Sic.

PHORMIO.

Et iratum ſenem ?

GETA.

Oppido.

PHORMIO.

Ad te ſumma ſolum, Phormio, rerum redit.
Tute hoc intriſti: tibi omne eſt exedendum. Accingere.

GETA.

Obſecro te.

PHORMIO.

Si rogabit.

GETA.

In te ſpes eſt.

PHORMIO.

Eccere;
Quid ſi reddet?

GETA.

Tu inpuliſti.

PHORMIO.

Sic opinor.

GETA.

Subveni.

PHORMIO.

Cedo ſenem: jam inſtructa ſunt mihi corde conſilia omnia.

GETA.

Quid ages?

PHORMIO.

Quid vis? niſi uti maneat Phanium: atque ex crimine hoc
Antiphonem eripiam: atque in me omnem iram derivem ſenis?

GETA.

O vir fortis atque amicus. Verum hoc ſæpe, Phormio,
Vereor, ne iſtæc fortitudo in nervom erumpat denique.

PHORMIO.

Ah,
Non ita eſt: factum eſt periclum, jam pedum viſaſt via.

Quot me censes homines jam deverberasse usque ad necem,
Hospites, tum cives? quo magis novi, tanto sæpius.
Cedodum, en unquam injuriarum audisti mihi scriptam dicam?

GETA.

Qui istuc?

PHORMIO.

Quia non rete accipitri tenditur neque milüo,
Qui male faciunt nobis: illis qui nil faciunt, tenditur:
Quia enim in illis fructus est, in istis opera luditur.
Aliis aliunde est periclum, unde aliquid abradi potest;
Mihi sciunt nil esse. Dices, ducent damnatum domum:
Alere nolunt hominem edacem: et sapiunt mea sententia,
Pro maleficio si beneficium summum nolunt reddere.

GETA.

Non potest satis pro merito ab illo tibi referri gratia.

PHORMIO.

Immo enim nemo satis pro merito gratiam regi refert.
Ten' asymbolum venire, unctum atque lautum e balneis,
Otiosum ab animo; quum ille et cura et sumptu absumitur?
Dum tibi sit quod placeat, ille ringitur: tu rideas;
Prior bibas; prior decumbas; cena dubia apponitur . . . .

GETA.

Quid istuc verbi est?

PHORMIO.

Ubi tu dubites quid sumas potissimum.
Hæc quum rationem ineas quam sint suavia et quam cara sint;
Ea qui præbet, non tu hunc habeas plane præsentem deum?

GETA.

Senex adest: vide quid agas: prima coitiost acerruma:
Si eam sustinueris, postilla jam, ut lubet, ludas licet.

ACTUS II. SCENA III.

DEMIPHO. GETA. PHORMIO.

DEMIPHO.

En umquam cuiquam contumelioſius
Audiſtis factam injuriam quam hæc eſt mihi?
Adeſte quæſo.

GETA.

Iratus eſt.

PHORMIO.

Quin tu hoc age: ſt!
Jam ego hunc agitabo. Pro deum inmortalium,
Negat Phanium eſſe hanc ſibi cognatam Demipho?
Hanc Demipho negat eſſe cognatam?

GETA.

Negat.

PHORMIO.

Neque ejus patrem ſe ſcire qui fuerit?

GETA.

Negat.

DEMIPHO.

Ipſum eſſe opinor de quo agebam. Sequimini.

PHORMIO.

Nec Stilphonem ipſum ſcire qui fuerit?

GETA.

Negat.

PHORMIO.

Quia egens relicta eſt miſera, ignoratur parens;

Neglegitur ipſa: vide, avaritia quid facit.

GETA.

Si herum inſimulabis malitiæ, male audies.

DEMIPHO.

O audaciam, etiamne ultro accuſatum advenit?

PHORMIO.

Nam jam adoleſcenti nihil eſt quod ſuſcenſeam,
Si illum minus norat; quippe homo jam grandior,
Pauper, cui opera vita erat, ruri fere
Se continebat: ibi agrum de noſtro patre
Colendum habebat: ſæpe interea mihi ſenex
Narrabat, ſe hunc neglegere cognatum ſuum:
At quem virum? quem ego viderim in vita optumum.

GETA.

Videas te atque illum, ut narras.

PHORMIO.

I in malam crucem.
Nam ni ita eum exiſtimaſſem, numquam tam gravis
Ob hanc inimicitias caperem in voſtram familiam,
Quam is aſpernatur nunc tam inliberaliter.

GETA.

Pergin hero abſenti male loqui, inpuriſſime?

PHORMIO.

Dignum autem hoc illo eſt.

GETA.

Ain tandem, carcer?

DEMIPHO.

Geta.

GETA.

Bonorum extortor, legum contortor.

DEMIPHO.

Geta.

PHORMIO.

Refponde.

GETA.

Quis homo eft? ehem.

DEMIPHO.

Tace.

GETA.

Abfenti tibi

Te indignas feque dignas contumelias
Numquam ceffavit dicere hodie.

DEMIPHO.

Ohe define.

Adulefcens, primum abs te hoc bona venia peto,
Si tibi placere potis eft, mihi ut refpondeas:
Quem amicum tuum ais fuiffe iftum, explana mihi:
Et qui cognatum me fibi effe diceret.

PHORMIO.

Proinde expifcare quafi non noffes.

DEMIPHO.

Noffem?

PHORMIO.

Ita.

DEMIPHO.

Ego me nego: tu qui ais redige in memoriam.

PHORMIO.

Eho tu fobrinum tuum non noras?

DEMIPHO.

Enicas.

Dic nomen.

PHORMIO.

Nomen?

DEMIPHO.

Maxume. Quid nunc taces?

PHORMIO.

Perii hercle, nomen perdidi.

DEMIPHO.

Hem, quid ais?

PHORMIO.

Geta,
Si meminiſti id quod olim dictumſt, ſubjice. Hem,
Non dico: quaſi non noris, temptatum advenis.

DEMIPHO.

Egone autem tempto?

GETA.

Stilpho.

PHORMIO.

Atque adeo quid mea?
Stilphoſt.

DEMIPHO.

Quem dixti?

PHORMIO.

Stilphonem inquam noveras?

DEMIPHO.

Neque ego illum noram, neque mi cognatus fuit
Quiſquam iſtoc nomine.

PHORMIO.

Itane? non te horum pudet?
At ſi talentum rem reliquiſſet decem, ...

DEMIPHO.

Di tibi malefaciant.

PHORMIO.

Primus eſſes memoriter
Progeniem voſtram uſque ab avo atque atavo proferens.

DEMIPHO.

Ita ut dicis, ego tum quum adveniſſem, qui mihi

Cognata ea eſſet, dicerem: itidem tu face:
Cedo qui eſt cognata?

GETA.

Eu noſter, recte: heus tu, cave.

PHORMIO.

Dilucide expedivi, quibus me oportuit
Judicibus: tum id ſi falſum fuerat, filius
Cur non refellit?

DEMIPHO.

Filium narras mihi?
Cujus de ſtultitia dici, ut dignumſt, non poteſt.

PHORMIO.

At tu qui ſapiens es, magiſtratus adi,
Judicium de eadem cauſa iterum ut reddant tibi:
Quandoquidem ſolus regnas; et ſoli licet
Hic de eadem cauſa bis judicium apiſcier.

DEMIPHO.

Etſi mihi facta injuriaſt; verum tamen
Potius quam lites ſecter aut quam te audiam,
Itidem ut cognata ſi ſit, id quod lex jubet
Dotem dare, abduce hanc: minas quinque accipe.

PHORMIO.

Ha, ha, hæ, homo ſuavis.

DEMIPHO.

Quid? num iniquom poſtulo?
An ne hoc quidem ego adipiſcar, quod jus publicumſt?

PHORMIO.

Itan tandem quæſo, item ut meretricem ubi abuſus ſis,
Mercedem dare lex jubet ei atque amittere?
An, ut ne quid turpe civis in ſe admitteret
Propter egeſtatem, proxumo juſſaſt dari,
Ut cum uno ætatem degeret? quod tu vetas.

DEMIPHO.

Ita, proxumo quidem: at nos unde? aut quamobrem?

PHORMIO.

Ohe,

Actum, aiunt, ne agas.

DEMIPHO.

Non agam? immo haud desinam,

Donec perfecero hoc.

PHORMIO.

Ineptis.

DEMIPHO.

Sine modo.

PHORMIO.

Postremo tecum nil rei nobis, Demipho, est:
Tuus est damnatus gnatus, non tu: nam tua
Præterierat jam ad ducendum ætas.

DEMIPHO.

Omnia hæc

Illum putato, quæ ego nunc dico, dicere:
Aut quidem cum uxore hac ipsum prohibebo domo.

GETA.

Iratus est.

PHORMIO.

Tu te idem melius feceris.

DEMIPHO.

Itane es paratus facere me advorsum omnia,
Infelix?

PHORMIO.

Metuit hic nos, tametsi sedulo

Dissimulat.

GETA.

Bene habent tibi principia.

PHORMIO.

Quin quod eſt
Ferundum, fers? tuis dignum factis feceris,
Ut amici inter nos ſimus.

DEMIPHO.

Egon tuam expetam
Amicitiam? aut te viſum aut auditum velim?

PHORMIO.

Si concordabis cum illa, habebis quæ tuam
Senectutem oblectet: reſpice ætatem tuam.

DEMIPHO.

Te oblectet: tibi habe.

PHORMIO.

Minue vero iram.

DEMIPHO.

Hoc age.
Satis jam verborumſt: niſi tu properas mulierem
Abducere, ego illam ejiciam: dixi, Phormio.

PHORMIO.

Si tu illam attigeris ſecus quam dignum eſt liberam,
Dicam tibi inpingam grandem: dixi, Demipho.
Si quid opus fuerit, heus domo me.

GETA.

Intellego.

ACTUS II. SCENA IV.

DEMIPHO. GETA. HEGIO. CRATINUS. CRITO.

DEMIPHO.

Quanta me cura et ſollicitudine adficit
Gnatus, qui me et ſe hiſce inpedivit nuptiis?
Neque mi in conſpectum prodit; ut ſaltem ſciam,
Quid de hac re dicat, quidve ſit ſententiæ.
Abi, viſe redieritne jam an nondum domum.

GETA.

Eo.

DEMIPHO.

Videtis quo in loco res hæc ſiet.
Quid ago? dic, Hegio.

HEGIO.

Ego? Cratinum cenſeo,
Si tibi videtur.

DEMIPHO.

Dic, Cratine.

CRATINUS.

Mene vis?

DEMIPHO.

Te.

CRATINUS.

Ego quæ in rem tuam ſint, ea velim facias: mihi
Sic hoc videtur. Quod te abſente hic filius
Egit, reſtitui in integrum æcum eſt ac bonum:
Et id impetrabis. Dixi.

DEMIPHO.

Dic nunc, Hegio.

HEGIO.

Ego ſedulo hunc dixiſſe credo : verum ita eſt,
Quot homines tot ſententiæ : ſuus cuique mos.
Mihi non videtur, quod ſit factum legibus,
Reſcindi poſſe : et turpe inceptu eſt.

DEMIPHO.

Dic, Crito.

CRITO.

Ego amplius deliberandum cenſeo :
Res magna eſt.

HEGIO.

Nunquid nos vis ?

DEMIPHO.

Feciſtis probe :
Incertior ſum multo quam dudum.

GETA.

Negant
Rediſſe.

DEMIPHO.

Frater eſt exſpectandus mihi :
Is quod mihi dederit de hac re conſilium, id ſequar :
Percontatum ibo ad portum, quoad ſe recipiat.

GETA.

At ego Antiphonem quæram, ut quæ acta hic ſint ſciat.
Sed eccum ipſum video in tempore huc ſe recipere.

ACTUS III. SCENA I.

ANTIPHO. GETA.

ANTIPHO.

ENIMVERO, Antipho, multimodis cum iſtoc animo es vituperandus:
Itane te hinc abiſſe, et vitam tuam tutandam aliis dediſſe?
Alios tuam rem credidiſti magis quam tete animadverſuros?
Nam ut ut erant alia; illi certe quæ nunc tibi domiſt conſuleres,
Nequid propter tuam fidem decepta poteretur mali:
Cujus nunc miſeræ ſpes opeſque ſunt in te uno omnes ſitæ.

GETA.

Et quidem, here, nos jamdudum hic te abſentem incuſamus, qui abieris.

ANTIPHO.

Te ipſum quærebam.

GETA.

Sed ea cauſa nihilo magis defecimus.

ANTIPHO.

Loquere, obſecro, quonam in loco ſunt res et fortunæ meæ?
Numquid patri ſubolet?

GETA.

Nil etiam.

ANTIPHO.

Ecquid ſpei porroſt?

GETA.

Neſcio.

ANTIPHO.

Ah.

GETA.

Nisi Phædria haud cessavit pro te eniti.

ANTIPHO.

Nil fecit novi.

GETA.

Tum Phormio itidem in hac re, ut aliis, strenuum hominem præbuit.

ANTIPHO.

Quid is fecit?

GETA.

Confutavit verbis admodum iratum senem.

ANTIPHO.

Eu, Phormio.

GETA.

Ego quod potui porro.

ANTIPHO.

Mi Geta, omnis vos amo.

GETA.

Sic habent principia sese, ut dico: adhuc tranquilla res est:
Mansurusque patruum pater est, dum huc adveniat.

ANTIPHO.

Quid eum?

GETA.

Ut aibat
De ejus consilio sese velle facere, quod ad hanc rem attinet.

ANTIPHO.

Quantus metus est mihi, venire huc salvom nunc patruum, Geta?
Nam per ejus unam, ut audio, aut vivam aut moriar sententiam.

GETA.

Phædria tibi adeſt.

ANTIPHO.

Ubinam?

GETA.

Eccum ab ſua palæſtra exit foras.

ACTUS III. SCENA II.

PHÆDRIA. DORIO. ANTIPHO. GETA.

PHÆDRIA.

DORIO, obſecro, parumper audi.

DORIO.

Quin omitte me.

PHÆDRIA.

Audi quod dicam.

DORIO.

At enim tædet jam audire eadem millies.

PHÆDRIA.

At nunc dicam quod lubenter audias.

DORIO.

Loquere, audio.

PHÆDRIA.

Nequeo te exorare ut maneas triduum hoc? Quo nunc abis?

DORIO.

Mirabar ſi tu mihi quicquam adferres novi.

ANTIPHO.

Hei, metuo lenonem, nequid ſuo ſuat capiti.

GETA.

Idem ego vereor.

PHÆDRIA.

Non mihi credis?

DORIO.

Hariolare.

PHÆDRIA.

Sin fidem do.

DORIO.

Fabulæ.

PHÆDRIA.

Fœneratum iſtuc beneficium pulchre tibi dices.

DORIO.

Logi.

PHÆDRIA.

Crede mihi, gaudebis facto: verum hercle hoc eſt.

DORIO.

Somnia.

PHÆDRIA.

Experire: non eſt longum.

DORIO.

Cantilenam eandem canis.

PHÆDRIA.

Tu mihi cognatus, tu parens, tu amicus, tu . . .

DORIO.

Garri modo.

PHÆDRIA.

Adeon ingenio eſſe duro te atque inexorabili,
Ut neque miſericordia neque precibus molliri queas?

DORIO.

Adeon te eſſe incogitantem atque inpudentem, Phædria,
Ut phaleratis dictis ducas me, et meam ductes gratiis?

ANTIPHO.

Miſeritumſt.

PHÆDRIA.

Hei veris vincor.

GETA.

Quam uterque eſt ſimilis ſui.

PHÆDRIA.

Neque, Antipho alia quum occupatus eſſet ſollicitudine,
Tum hoc eſſe mi objectum malum?

ANTIPHO.

Ah, quid iſtuc eſt autem, Phædria?

PHÆDRIA.

O fortunatiſſime Antipho.

ANTIPHO.

Egone?

PHÆDRIA.

Cui quod amas domiſt;
Nec cum hujuſmodi umquam uſus venit ut conflictares malo.

ANTIPHO.

Mihin' domiſt? immo, id quod aiunt, auribus teneo lupum:
Nam neque quo pacto a me amittam, neque, uti retineam, ſcio.

DORIO.

Ipſum iſtuc mi in hoc eſt.

ANTIPHO.

Heja, ne parum leno ſies.
Numquid hic confecit?

PHÆDRIA.

Hicine? quod homo inhumaniſſimus:
Pamphilam meam vendidit.

GETA.

Quid? vendidit?

ANTIPHO.

Ain vendidit?

PHÆDRIA.

Vendidit.

DORIO.

Quam indignum facinus, ancillam ære emptam ſuo.

PHÆDRIA.

Nequeo exorare ut me maneat, et cum illo ut mutet fidem,
Triduum hoc, dum id, quod eſt promiſſum, ab amicis argentum aufero:
Si non tum dedero, unam præterea horam ne oppertus ſies.

DORIO.

Obtunde.

ANTIPHO.

Haud longumſt quod orat, Dorio: exoret ſine:
Idem hic tibi, quod bene promeritus fueris, conduplicaverit.

DORIO.

Verba iſtæc ſunt.

ANTIPHO.

Pamphilamne hac urbe privari ſines?
Tum præterea horunc amorem diſtrahi poterin pati?

DORIO.

Neque ego, neque tu.

GETA.

Di tibi omnes id quod es dignus duint.

DORIO.

Ego te compluris advorſum ingenium meum menſes tuli,
Pollicitantem et nil ferentem, flentem: nunc, contra omnia hæc,
Reperi qui det neque lacrumet: da locum melioribus.

ANTIPHO.

Certe hercle, ego ſi ſatis commemini, tibi quidem eſt olim dies,

Quam ad dares huic, præſtituta.

PHÆDRIA.

Factum.

DORIO.

Num ego iſtuc nego?

ANTIPHO.

Jam ea præteriit?

DORIO.

Non, verum hæc ei anteceſſit.

ANTIPHO.

Non pudet

Vanitatis?

DORIO.

Minume, dum ob rem.

GETA.

Sterquilinium.

PHÆDRIA.

Dorio,

Itane tandem facere oportet?

DORIO.

Sic ſum: ſi placeo, utere.

ANTIPHO.

Sicine hunc decipis?

DORIO.

Immo enimvero, Antipho, hic me decipit:
Nam hic me hujuſmodi ſcibat eſſe: ego hunc eſſe aliter credidi:
Iſte me fefellit; ego iſti nihilo ſum aliter ac fui.
Sed utut hæc ſunt, tamen hoc faciam: cras mane argentum mihi
Miles dare ſe dixit: ſi mihi prior tu attuleris, Phædria,
Mea lege utar, ut potior ſit, qui prior ad dandum eſt. Vale.

ACTUS III. SCENA III.

PHÆDRIA. ANTIPHO. GETA.

PHÆDRIA.

QUID faciam? unde ego nunc tam ſubito huic argentum inveniam miſer,
Cui minus nihilo eſt? quod, hic ſi pote fuiſſet exorarier
Triduum hoc, promiſſum fuerat.

ANTIPHO.

Itane hunc patiemur, Geta,
Fieri miſerum, qui me dudum, ut dixti, adjurit comiter?
Quin, quum opus eſt, benificium rurſum ei experimur reddere?

GETA.

Scio equidem hoc eſſe æcum.

ANTIPHO.

Age ergo, ſolus ſervare hunc potes.

GETA.

Quid faciam?

ANTIPHO.

Invenias argentum.

GETA.

Cupio: ſed id unde, edoce.

ANTIPHO.

Pater adeſt hic.

GETA.

Scio: ſed quid tum?

ANTIPHO.

Ah, dictum ſapienti ſat eſt.

GETA.

Itane?

ANTIPHO.

Ita.

GETA.

Sane hercle pulchre ſuades: etiam tu hinc abis?
Non triumpho, ex nuptiis tuis ſi nil nanciſcor mali,
Ni etiam nunc me hujus cauſa quærere in malo jubeas crucem?

ANTIPHO.

Verum hic dicit.

PHÆDRIA.

Quid? ego vobis, Geta, alienus ſum?

GETA.

Haud puto:
Sed parumne eſt, quod omnibus nunc nobis ſuſcenſet ſenex,
Ni inſtigemus etiam, ut nullus locus relinquatur preci?

PHÆDRIA.

Alius ab oculis meis illam in ignotum abducet locum? Hem!
Tum igitur, dum licet dumque adſum, loquimini mecum,
Antipho.
Contemplamini me.

ANTIPHO.

Quamobrem? aut quidnam facturu's? cedo.

PHÆDRIA.

Quoquo hinc aſportabitur terrarum, certum eſt perſequi,
Aut perire.

GETA.

Di bene vortant, quod agas: pedetemptim tamen.

ANTIPHO.

Vide ſiquid opis potes adferre huic.

GETA.

Siquid? quid?

ANTIPHO.

Quære obſecro :

Nequid plus minuſve faxit, quod nos poſt pigeat, Geta.

GETA.

Quæro. Salvos eſt, ut opinor : verum enim metuo malum.

ANTIPHO.

Noli metuere : una tecum bona, mala, tolerabimus.

GETA.

Quantum opus eſt tibi argenti ? loquere.

PHÆDRIA.

Solæ triginta minæ.

GETA.

Triginta ? hui percaraſt, Phædria, iſtæc.

PHÆDRIA.

Vero vilis eſt.

Age, age, inventas reddam.

PHÆDRIA.

O lepidum.

GETA.

Aufer te hinc.

PHÆDRIA.

Jam opuſt.

GETA.

Jam feres.

Sed opus eſt mihi Phormionem ad hanc rem adjutorem dari.

ANTIPHO.

Præſtoſt : audaciſſume oneris quidvis impone, et feret :
Solus eſt homo amico amicus.

GETA.

Eamus ergo ad eum ocius.

ANTIPHO.

Numquid eſt quod opera mea vobis opus ſit ?

GETA.

Nil : verum abi domum,
Et illam miſeram, quam ego nunc intus ſcio eſſe exanimatam metu,
Conſolare. Ceſſas ?

ANTIPHO.

Nihil eſt, æque quod faciam lubens.

PHÆDRIA.

Qua via iſtuc facies ?

GETA.

Dicam in itinere : modo te hinc amove.

ACTUS IV. SCENA I.

DEMIPHO. CHREMES.

DEMIPHO.

UID ? qua profectus cauſa hinc es Lemnum, Chreme,
Adduxtin tecum filiam ?

CHREMES.

Non.

DEMIPHO.

Quid ita non ?

CHREMES.

Poſtquam videt me ejus mater eſſe hic diutius ;
Simul autem non manebat ætas virginis
Meam neglegentiam ; ipſam cum omni familia
Ad me profectam eſſe aibant.

DEMIPHO.

Quid illic tamdiu
Quæſo igitur commorabare, ubi id audiveras?

CHREMES.

Pol me detinuit morbus.

DEMIPHO.

Unde? aut qui?

CHREMES.

Rogas?
Senectus ipſaſt morbus. Sed veniſſe eas
Salvas audivi ex nauta qui illas vexerat.

DEMIPHO.

Quid gnato obtigerit me abſente, audiſtin, Chreme?

CHREMES.

Quod quidem me factum conſili incertum facit.
Nam hanc conditionem ſi cui tulero extrario,
Quo pacto aut unde mihi ſit, dicundum ordine eſt.
Te mihi fidelem eſſe æque atque egomet ſum mihi
Scibam: ille ſi me alienus adfinem volet,
Tacebit, dum intercedet familiaritas:
Sin ſpreverit me, plus, quam opus eſt ſcito, ſciet.
Vereorque, ne uxor aliqua hoc reſciſcat mea:
Quod ſi fit, ut me excutiam atque egrediar domo,
Id reſtat: nam ego meorum ſolus ſum meus.

DEMIPHO.

Scio ita eſſe: et iſtæc mihi res ſollicitudiniſt:
Neque defetiſcar unquam ego experirier,
Donec tibi id quod pollicitus ſum effecero.

ACTUS IV. SCENA II.

GETA.

EGO hominem callidiorem vidi neminem
Quam Phormionem. Venio ad hominem, ut dicerem
Argentum opus eſſe, et id quo pacto fieret.
Vixdum dimidium dixeram, intellexerat:
Gaudebat: me laudabat: quærebat ſenem.
Dis gratias agebat, tempus ſibi dari,
Ubi Phædriæ ſe oſtenderet nihilo minus
Amicum eſſe, quam Antiphoni. Hominem ad forum
Juſſi opperiri: eo me eſſe adducturum ſenem.
Sed eccum ipſum. Quis eſt ulterior? attat Phædriæ
Pater venit. Sed quid pertimui autem belua?
An quia, quos fallam, pro uno duo ſunt mihi dati?
Commodius eſſe opinor duplici ſpe utier.
Petam hinc unde a primo inſtitui: is ſi dat, ſat eſt:
Si ab eo nil fiet, tum hunc adoriar hoſpitem.

ACTUS IV. SCENA III.

ANTIPHO. GETA. CHREMES. DEMIPHO.

ANTIPHO.

EXSPECTO, quam mox recipiat ſeſe Geta.
Sed patruum video cum patre adſtantem. Hei mihi,

Quam timeo, adventus hujus quo inpellat patrem.

GETA.

Adibo hofce. O nofter Chreme . . .

CHREMES.

Salve, Geta.

GETA.

Venire falvum volupeft.

DEMIPHO.

Credo.

GETA.

Quid agitur?

CHREMES.

Multa advenienti, ut fit, nova hic compluria.

GETA.

Ita. De Antiphone audiftin quæ facta?

CHREMES.

Omnia.

GETA.

Tun dixeras huic? Facinus indignum, Chreme,
Sic circumiri?

DEMIPHO.

Id cum hoc agebam commodum.

GETA.

Nam hercle ego quoque id quidem agitans mecum fedulo,
Inveni, opinor, remedium huic rei.

CHREMES.

Quid, Geta?

DEMIPHO.

Quod remedium?

GETA.

Ut abii abs te, fit forte obviam
Mihi Phormio.

CHREMES.

Qui Phormio?

GETA.

Is qui iſtam.

CHREMES.

Scio.

GETA.

Viſum eſt mi, ut ejus temptarem ſententiam.
Prendo hominem ſolum: cur non, inquam, Phormio,
Vides, inter vos ſic hæc potius cum bona
Ut componantur gratia, quam cum mala?
Herus liberalis eſt et fugitans litium:
Nam ceteri quidem hercle amici omnes modo
Uno ore auctores fuere, ut præcipitem hanc daret.

ANTIPHO.

Quid hic cœptat, aut quo evadet hodie?

GETA.

An legibus
Daturum pœnas dices, ſi illam ejecerit?
Jam id exploratumſt. Heja, ſudabis ſatis,
Si cum illo inceptas homine: ea eloquentia eſt.
Verum pono eſſe victum eum: at tandem tamen
Non capitis ejus res agitur, ſed pecuniæ.
Poſtquam hominem his verbis ſentio mollirier;
Soli ſumus nunc hic, inquam; eho, quid vis dari
Tibi in manum, ut herus his deſiſtat litibus:
Hæc hinc faceſſat, tu moleſtus ne ſies.

ANTIPHO.

Satin illi di ſunt propitii?

GETA.

Nam ſat ſcio,
Si tu aliquam partem æqui bonique dixeris,

Ut eſt ille bonus vir, tria non commutabitis
Verba hodie inter vos.

DEMIPHO.

Quis te iſtæc juſſit loqui?

CHREMES.

Immo non potuit melius pervenirier
Eo quo nos volumus.

ANTIPHO.

Occidi.

CHREMES.

Perge eloqui.

GETA.

A primo homo inſanibat.

DEMIPHO.

Cedo, quid poſtulat?

GETA.

Quid? nimium.

CHREMES.

Quantum libuit, dic.

GETA.

Siquis daret
Talentum magnum.

DEMIPHO.

Immo malum hercle: ut nil pudet!

GETA.

Quod dixi adeo eii: quæſo, quid ſi filiam
Suam unicam locaret? parvi rettulit
Non ſuſcepiſſe: inventa eſt quæ dotem petat.
Ut ad pauca redeam, ac mittam illius ineptias:
Hæc denique ejus fuit poſtrema oratio:
Ego, inquit, jam a principio amici filiam,
Ita ut æcum fuerat, volui uxorem ducere.

Nam mihi veniebat in mentem ejus incommodum,
In ſervitutem pauperem ad ditem dari.
Sed mi opus erat, ut aperte tibi nunc fabuler,
Aliquantulum quæ adferret qui diſſolverem
Quæ debeo : et etiam nunc, ſi volt Demipho
Dare quantum ab hac accipio, quæ ſponſaſt mihi;
Nullam mihi malim, quam iſtanc uxorem dari.

ANTIPHO.

Utrum ſtultitia facere ego hunc an malitia
Dicam, ſcientem an inprudentem, incertus ſum.

DEMIPHO.

Quid, ſi animam debet?

GETA.

Ager oppoſituſt pignori
Ob decem mnas, inquit.

DEMIPHO.

Age, age, jam ducat : dabo.

GETA.

Ædiculæ item ſunt ob decem alias.

DEMIPHO.

Oieï,
Nimiumſt.

CHREMES.

Ne clama : petito haſce a me decem.

GETA.

Uxori emunda ancillulaſt : tum pluſcula
Supellectile opus eſt; opus eſt ſumptu ad nuptias :
His rebus ſane pone, inquit, decem minas.

DEMIPHO.

Seſcentas proinde ſcribito jam mihi dicas :
Nihil do : inpuratus me ille ut etiam inrideat?

CHREMES.

Quæſo, ego dabo, quieſce : tu modo filius
Fac ut illam ducat, nos quam volumus.

ANTIPHO.

Hei mihi,
Geta, occidiſti me tuis fallaciis.

CHREMES.

Mea cauſa ejicitur : me hoc eſt æcum amittere.

GETA.

Quantum poteſt me certiorem, inquit, face :
Si illam dant, hanc ut mittam : ne incertus fiem :
Nam illi mihi dotem jam conſtituerunt dare.

CHREMES.

Jam accipiat : illis repudium renuntiet :
Hanc ducat.

DEMIPHO.

Quæ quidem illi res vortat male.

CHREMES.

Opportune adeo nunc mecum argentum attuli,
Fructum, quem Lemni uxoris reddunt prædia :
Inde ſumam : uxori, tibi opus eſſe, dixero.

ACTUS IV. SCENA IV.

ANTIPHO. GETA.

ANTIPHO.

Geta.

GETA.

Hem.

ANTIPHO.

Quid egiſti?

GETA.

Emunxi argento ſenes.

ANTIPHO.

Satin eſt id?

GETA.

Neſcio hercle, tantum juſſus ſum.

ANTIPHO.

Eho, verbero, aliud mihi reſpondes ac rogo?

GETA.

Quid ergo narras?

ANTIPHO.

Quid ego narrem? Opera tua
Ad reſtim mi quidem res rediit planiſſume.
Ut te quidem omnes di deæque, ſuperi, inferi,
Malis exemplis perdant! Hem, ſi quid velis,
Huic mandes, qui te ad ſcopulum e tranquillo auferat.
Quid minus utibile fuit, quam hoc ulcus tangere
Aut nominare uxorem? Injecta eſt ſpes patri
Poſſe illam extrudi. Cedo nunc porro, Phormio
Dotem ſi accipiet, uxor ducenda eſt domum,
Quid fiet?

GETA.

Non enim ducet.

ANTIPHO.

Novi. Ceterum
Quum argentum repetent, noſtra cauſa ſcilicet
In nervom potius ibit.

GETA.

Nihil eſt, Antipho,
Quin male narrando poſſit depravarier.
Tu id quod boni eſt excerpis: dicis quod mali eſt.
Audi nunc contra jam. Si argentum acceperit,
Ducenda eſt uxor, ut ais: concedo tibi:
Spatium quidem tandem apparandi nuptias,
Vocandi, ſacrificandi dabitur paululum:
Interea amici, quod polliciti ſunt, dabunt:
Inde iſte reddet.

ANTIPHO.

Quamobrem? aut quid dicet?

GETA.

Rogas?
Quot res poſt illa monſtra evenerunt mihi?
Introiit in ædis ater alienus canis:
Anguis per inpluvium decidit de tegulis:
Gallina cecinit: interdixit hariolus:
Aruſpex vetuit, ante brumam aliquid novi
Negoti incipere: quæ cauſa eſt juſtiſſima.
Hæc fient.

ANTIPHO.

Ut modo fiant.

GETA.

Fient: me vide.
Pater exit: abi, dic, eſſe argentum, Phædriæ.

ACTUS IV. SCENA V.

DEMIPHO. GETA. CHREMES.

DEMIPHO.

QUIETUS esto, inquam: ego curabo, ne quid verborum duit.
Hoc temere numquam amittam ego a me, quin mihi testis adhibeam,
Quum dem, et quamobrem dem, commemorabo.

GETA.

Ut cautus est, ubi nihil opust.

CHREMES.

Atqui ita opus facto est: at matura, dum libido eadem hæc manet:
Nam si altera illæc magis instabit, forsitan nos reiciat.

GETA.

Rem ipsam putasti.

DEMIPHO.

Duc me ad eum ergo.

GETA.

Non moror.

CHREMES.

Ubi hoc egeris,
Transito ad uxorem meam, ut conveniat hanc prius quam hinc abit.
Dicat eam dare nos Phormioni nuptum, ne suscenseat:
Et magis esse illum idoneum, qui ipsi sit familiarior:
Nos nostro officio non digressos esse: quantum is voluerit,
Datum esse dotis.

DEMIPHO.

Quid tua, malum, id refert?

CHREMES.

Magni, Demipho.
Non ſatis eſt, te officium feciſſe, ſi non fama id adprobat:
Volo ipſius quoque voluntate hoc fieri, ne ſe ejectam prædicet.

DEMIPHO.

Idem ego iſtuc facere poſſum.

CHREMES.

Mulier mulieri magis congruit.

DEMIPHO.

Rogabo.

CHREMES.

Ubi illas nunc ego reperire poſſim, cogito.

ACTUS V. SCENA I.

SOPHRONA. CHREMES.

SOPHRONA.

UID agam? quem mi amicum inveniam miſera? aut quo conſilia hæc referam?
Aut unde auxilium petam?
Nam vereor, hera ne ob meum ſuaſum indigne injuria adficiatur:
Ita patrem adoleſcentis facta hæc tolerare audio violenter.

CHREMES.

Nam quæ hæc anus eſt, exanimata a fratre quæ egreſſaſt meo?

SOPHRONA.

Quod ut facerem egeſtas me impulit; quum ſcirem infirmas nuptias
Haſce eſſe: ut id conſulerem, interea vita ut in tuto foret.

CHREMES.

Certe edepol, niſi me animus fallit, aut parum proſpiciunt oculi,
Meæ nutricem gnatæ video.

SOPHRONA.

Neque ille inveſtigatur,

CHREMES.

Quid ago?

SOPHRONA.

Qui eſt ejus pater.

CHREMES.

Adeo? an maneo, dum ea quæ loquitur, magis cognoſco?

SOPHRONA.

Quod ſi eum nunc reperire poſſim, nihil eſt quod verear.

CHREMES.

Eaſt ipſa.

Conloquar.

SOPHRONA.

Quis hic loquitur?

CHREMES.

Sophrona.

SOPHRONA.

Et meum nomen nominat?

CHREMES.

Reſpice ad me.

SOPHRONA.

Di, obſecro vos, eſtne hic Stilpho?

CHREMES.

Non.

SOPHRONA.

Negas?

CHREMES.

Concede hinc a foribus paulum iſtorſum ſodes, Sophrona.
Ne me iſtoc poſthac nomine appellaſſis.

SOPHRONA.

Quid? non obſecro es
Quem ſemper te eſſe dictitaſti?

CHREMES.

St!

SOPHRONA.

Quid has metuis fores?

CHREMES.

Concluſam hic habeo uxorem ſævam. Verum iſtoc de nomine,
Eo perperam olim dixi, ne vos forte inprudentes foris
Effutiretis, atque id porro aliqua uxor mea reſciſceret.

SOPHRONA.

Iſtoc pol nos te hic invenire miſeræ numquam potuimus.

CHREMES.

Eho dic mihi, quid rei tibi eſt cum familia hac, unde exis?
Ubi illæ ſunt?

SOPHRONA.

Miſeram me.

CHREMES.

Hem, quid eſt? vivuntne?

SOPHRONA.

Vivit gnata.
Matrem ipſam ex ægritudine hac miſeram mors conſecuta eſt.

CHREMES.

Male factum.

SOPHRONA.

Ego autem quæ eſſem anus deſerta, egens, ignota,

Ut potui, nuptum virginem locavi huic adulefcenti,
Harum qui eft dominus ædium.

CHREMES.

Antiphonin'?

SOPHRONA.

Hem, ifti ipfi.

CHREMES.

Quid? duafne is uxores habet?

SOPHRONA.

Au, obfecro, unam ille quidem hanc folam.

CHREMES.

Quid illam alteram quæ dicitur cognata?

SOPHRONA.

Hæc ergoft.

CHREMES.

Quid ais?

SOPHRONA.

Compofito factumft, quo modo hanc amans habere poffet
Sine dote.

CHREMES.

Di voftram fidem, quam fæpe forte temere
Eveniunt quæ non audeas optare? Offendi adveniens,
Quocum volebam atque ut volebam, collocatam filiam.
Quod nos ambo opere maxumo dabamus operam ut fieret,
Sine noftra cura maxuma, fua cura hæc fola fecit.

SOPHRONA.

Nunc quid opus facto fit vide. Pater adulefcentis venit:
Eumque animo iniquo hoc oppido ferre aiunt.

CHREMES.

Nihil periclift.
Sed per deos atque homines, meam effe hanc cave refcifcat
quifquam.

SOPHRONA.

Nemo ex me ſcibit.

CHREMES.

Sequere me: intus cetera audietis.

ACTUS V. SCENA II.

DEMIPHO. GETA.

DEMIPHO.

NOSTRAPTE culpa facimus, ut malis expediat eſſe:
Dum nimium dici nos bonos ſtudemus et benignos.
Ita fugias ne præter caſam, quod aiunt. Nonne id ſat erat,
Accipere ab illo injuriam? etiam argentumſt ultro objectum:
Ut ſit qui vivat, dum aliud aliquid flagitii conficiat.

GETA.

Planiſſime.

DEMIPHO.

Iis nunc præmium eſt, qui recta prava faciunt.

GETA.

Veriſſime.

DEMIPHO.

Ut ſtultiſſime quidem illi rem geſſerimus.

GETA.

Modo ut hoc conſilio poſſiet diſcedi, ut iſtam ducat.

DEMIPHO.

Etiamne id dubiumſt?

GETA.

Haud ſcio hercle, ut homoſt, an mutet animum.

DEMIPHO.

Hem, mutet autem?

GETA.

Nefcio: verum, fi forte, dico.

DEMIPHO.

Ita faciam, ut frater cenfuit, ut uxorem ejus huc adducam,
Cum ifta ut loquatur. Tu, Geta, abi: prænuntia hanc venturam.

GETA.

Argentum inventumft Phædriæ: de jurgio filetur:
Provifum eft, ne in præfentia hæc hinc abeat. Quid nunc porro?
Quid fiet? in eodem luto hæfitas: vorfura folves,
Geta: præfens quod fuerat malum, in diem abiit: plagæ crefcunt,
Nifi profpicis. Nunc hinc domum ibo, ac Phanium edocebo,
Nequid vereatur Phormionem, aut ejus orationem.

ACTUS V. SCENA III.

DEMIPHO. NAUSISTRATA. CHREMES.

DEMIPHO.

AGEDUM, ut foles, Naufiftrata: fac illa ut placetur nobis,
Ut fuà voluntate id quod eft faciundum faciat.

NAUSISTRATA.

Faciam.

DEMIPHO.

Pariter nunc opera me adjuves, ac re dudum opitulata es.

NAUSISTRATA.

Factum volo: ac pol minus queo viri culpa, quam me dignumst.

DEMIPHO.

Quid autem?

NAUSISTRATA.

Quia pol mei patris bene parta indiligenter
Tutatur: nam ex iis prædiis talenta argenti bina
Statim capiebat. Vir viro quid præstat!

DEMIPHO.

Binan' quæso?

NAUSISTRATA.

Ac rebus vilioribus multo, tamen talenta bina.

DEMIPHO.

Hui.

NAUSISTRATA.

Quid hæc videntur?

DEMIPHO.

Scilicet.

NAUSISTRATA.

Virum me natam vellem:
Ego ostenderem,

DEMIPHO.

Certo scio.

NAUSISTRATA.

Quo pacto,

DEMIPHO.

Parce sodes,
Ut possis cum illa; ne te adulescens mulier defetiget.

NAUSISTRATA.

Faciam, ut jubes: sed meum virum abs te exire video.

CHREMES.

Ehem, Demipho,

Jam illi datum eſt argentum?

DEMIPHO.

Curavi illico.

CHREMES.

Nollem datum.

Hei, video uxorem: pæne plus quam ſat erat.

DEMIPHO.

Cur nolles, Chreme?

CHREMES.

Jam recte.

DEMIPHO.

Quid tu? ecquid locutus cum iſta es, quamobrem hanc ducimus?

CHREMES.

Tranſegi.

DEMIPHO.

Quid ait tandem?

CHREMES.

Abduci non poteſt.

DEMIPHO.

Qui non poteſt?

CHREMES.

Quia uterque utrique eſt cordi.

DEMIPHO.

Quid iſtuc noſtra?

CHREMES.

Magni: præter hæc,

Cognatam comperi eſſe nobis.

DEMIPHO.

Quid? deliras.

CHREMES.

Sic erit.

Non temere dico: redii mecum in memoriam.

DEMIPHO.

Satin ſanus es?

NAUSISTRATA.

Au obſecro, vide ne in cognatam pecces.

DEMIPHO.

Non eſt.

CHREMES.

Ne nega:
Patris nomen aliud dictum eſt: hoc tu erraſti.

DEMIPHO.

Non norat patrem?

CHREMES.

Norat.

DEMIPHO.

Cur aliud dixit?

CHREMES.

Numquamne hodie concedes mihi,
Neque intelleges?

DEMIPHO.

Si tu nil narras.

CHREMES.

Pergis?

NAUSISTRATA.

Miror quid hoc fiet.

DEMIPHO.

Equidem hercle neſcio.

CHREMES.

Vin ſcire? At ita me ſervet Juppiter,
Ut propior illi, quam ego ſum ac tu, homo nemoſt.

DEMIPHO.

Di voſtram fidem:

Eamus ad ipſam: una omnis nos aut ſcire aut neſcire hoc volo.

CHREMES.

Ah.

DEMIPHO.

Quid eſt?

CHREMES.

Itane parvam mihi fidem eſſe apud te?

DEMIPHO.

Vin me credere?
Vin ſatis quæſitum mi iſtuc eſſe? Age, fiat. Quid? illa filia
Amici noſtri quid futurumſt?

CHREMES.

Recte.

DEMIPHO.

Hanc igitur mittimus?

CHREMES.

Quidni?

DEMIPHO.

Illa maneat?

CHREMES.

Sic.

DEMIPHO.

Ire igitur tibi licet, Nauſiſtrata.

NAUSISTRATA.

Sic pol commodius eſſe in omnis arbitror, quam ut cœperas,
Manere hanc; nam perliberalis viſaſt, quum vidi, mihi.

DEMIPHO.

Quid iſtuc negotiſt?

CHREMES.

Jamne operuit oſtium?

DEMIPHO.

Jam.

CHREMES.

O Juppiter,
Di nos reſpiciunt: gnatam inveni nuptam cum tuo filio.

DEMIPHO.

Hem,
Quo pacto id potuit?

CHREMES.

Non ſatis tutus eſt ad narrandum hic locus.

DEMIPHO.

At tu intro abi.

CHREMES.

Heus, ne filii quidem noſtri hoc reſciſcant, volo.

ACTUS V. SCENA IV.

ANTIPHO.

LÆTUS ſum, ut meæ res ſeſe habent, fratri obtigiſſe quod volt.
Quam ſcitumſt, ejuſmodi parare in animo cupiditates,
Quas, quum res adverſæ ſient, paulo mederi poſſis?
Hic ſimul argentum repperit, cura ſeſe expedivit:
Ego nullo poſſum remedio me evolvere ex his turbis,
Quin ſi hoc celetur, in metu, ſin patefit, in probro ſim.
Neque me domum nunc reciperem, ni mi eſſet ſpes oſtenta
Hujuſce habendi. Sed ubinam Getam invenire poſſim,
Ut rogem, quod tempus conveniundi patris me capere jubeat?

ACTUS V. SCENA V.

PHORMIO. ANTIPHO.

PHORMIO.

ARGENTUM accepi, tradidi lenoni: abduxi mulierem:
Curavi, propria ea Phædria ut poteretur: nam emiſſa eſt manu.
Nunc una mihi res etiam reſtat, quæ eſt conficiunda; otium
Ab ſenibus ad potandum ut habeam: nam aliquot hos ſumam dies.

ANTIPHO.

Sed Phormioſt. Quid ais?

PHORMIO.

Quid?

ANTIPHO.

Quidnam nunc facturus Phædria?
Quo pacto ſatietatem amoris ait ſe velle abſumere?

PHORMIO.

Viciſſim partis tuas acturus eſt.

ANTIPHO.

Quas?

PHORMIO.

Ut fugitet patrem:
Te ſuas rogavit rurſum ut ageres; cauſam ut pro ſe diceres.
Nam potaturus eſt apud me. Ego me ire ſenibus Sunium
Dicam ad mercatum, ancillulam emptum, quam dudum dixit Geta:
Ne quum hic non videant me, conficere credant argentum ſuum.

Sed oſtium concrepuit abs te.

ANTIPHO.

Vide qui egrediatur.

PHORMIO.

Getaſt.

ACTUS V. SCENA VI. VII.

GETA. ANTIPHO. PHORMIO.

GETA.

O FORTUNA, o fors fortuna, quantis commoditatibus
Quam ſubito meo hero Antiphoni ope veſtra hunc oneraſtis diem!

ANTIPHO.

Quidnam hic ſibi volt?

GETA.

Noſque amicos ejus exoneraſtis metu!
Sed ego nunc mihi ceſſo, qui non humerum hunc onero pallio,
Atque hominem propero invenire, ut hæc, quæ contigerint, ſciat.

ANTIPHO.

Num tu intellegis, hic quid narret?

PHORMIO.

Num tu?

ANTIPHO.

Nihil.

PHORMIO.

Tantundem ego.

GETA.

Ad lenonem hinc ire pergam: ibi nunc ſunt.

ANTIPHO.

Heus, Geta.

GETA.

Hem tibi.

Num mirum aut novumſt revocari, curſum quum inſtiteris?

ANTIPHO.

Geta.

GETA.

Pergis hercle: numquam tu odio tuo me vinces.

ANTIPHO.

Non manes?

GETA.

Vapula.

ANTIPHO.

Id quidem tibi jam fiet, niſi reſiſtis, verbero.

GETA.

Familiariorem oportet eſſe hunc: minitatur malum.
Sed iſne eſt quem quæro, an non? ipſuſt. Congredere actutum.

ANTIPHO.

Quid eſt?

GETA.

O omnium, quantum eſt qui vivont, hominum homo ornatiſſume:
Nam ſine controverſia ab dis ſolus diligere, Antipho.

ANTIPHO.

Ita velim: ſed, qui iſtuc credam ita eſſe, mihi dici velim.

GETA.

Satin eſt, ſi te delibutum gaudio reddo?

ANTIPHO.

Enicas.

PHORMIO.

Quin tu hinc pollicitationes aufer, et quod fers, cedo.

GETA.

Oh,

Tu quoque aderas, Phormio?

PHORMIO.

Aderam: ſed tu ceſſas?

GETA.

Accipe, hem.

Ut modo argentum tibi dedimus apud forum, recta domum
Sumus profecti: interea mittit herus me ad uxorem tuam.

ANTIPHO.

Quamobrem?

GETA.

Omitto proloqui: nam nihil ad hanc rem eſt, Antipho.
Ubi in gynæceum ire occipio, puer ad me accurrit Mida:
Pone adprehendit pallio, reſupinat: reſpicio: rogo,
Quamobrem retineat me: ait eſſe vetitum intro ad heram accedere.
Sophrona modo fratrem huc, inquit, ſenis introduxit Chremem:
Eumque nunc eſſe intus cum illis. Hoc ubi ego audivi, ad fores
Suſpenſo gradu placide ire perrexi: acceſſi: aſtiti:
Animam compreſſi: aurem admovi: ita animum cœpi attendere,
Hoc modo ſermonem captans.

ANTIPHO.

Eu, Geta.

GETA.

Hic pulcherrumum

Facinus audivi: itaque pæne hercle exclamavi gaudio.

ANTIPHO.

Quod?

GETA.

Quodnam arbitrare?

ANTIPHO.

Nefcio.

GETA.

Atqui mirificiffumum.
Patruus tuus eft pater inventus Phanio uxori tuæ.

ANTIPHO.

Hem,
Quid ais?

GETA.

Cum ejus confuevit olim matre in Lemno clanculum.

PHORMIO.

Somnium: utin' hæc ignoraret fuum patrem?

GETA.

Aliquid credito,
Phormio, effe caufæ: fed me cenfen potuiffe omnia
Intellegere extra oftium, intus quæ inter fefe ipfi egerint?

ANTIPHO.

Atque hercle ego quoque illam audivi fabulam.

GETA.

Immo etiam dabo
Quo magis credas. Patruus interea inde huc egreditur foras:
Haud multo poft cum patre idem recipit fe intro denuo:
Ait uterque tibi poteftatem ejus habendæ fe dare:
Denique ego miffus fum, te ut requirerem atque adducerem.

ANTIPHO.

Hem,
Quin ergo rape me: quid ceffas?

GETA.

Fecero.

ANTIPHO.

O mi Phormio,

Vale.

PHORMIO.

Vale, Antipho. Bene, ita me di ament, factum : gaudeo
Tantam fortunam de inproviso esse his datam.
Summa eludendi occasiost mihi nunc senes,
Et Phædriæ curam adimere argentariam,
Ne cuiquam suorum æqualium supplex siet.
Nam idem hoc argentum, ita ut datumst, ingratiis
Ei datum erit : hoc qui cogam, re ipsa repperi.
Nunc gestus mihi voltusque est capiundus novos.
Sed hinc concedam in angiportum hoc proxumum :
Inde hisce ostendam me, ubi erunt egressi foras.
Quo me adsimularam ire ad mercatum, non eo.

ACTUS V. SCENA VIII.

DEMIPHO. PHORMIO. CHREMES.

DEMIPHO.

Dis magnas merito gratias habeo atque ago,
Quando evenere hæc nobis, frater, prospere.
Quantum potest, nunc conveniundus Phormio est,
Priusquam dilapidat nostras triginta minas,
Ut auferamus.

PHORMIO.

Demiphonem, si domi est

Viſam: ut, quod . . . .

DEMIPHO.

At nos ad te ibamus, Phormio.

PHORMIO.

De eadem hac fortaſſe cauſa.

DEMIPHO.

Ita hercle.

PHORMIO.

Credidi.
Quid ad me ibatis? Ridiculum: an verebamini
Ne non id facerem quod recepiſſem ſemel?
Heus, quanta quanta hæc mea paupertas eſt, tamen
Adhuc curavi unum hoc quidem, ut mi eſſet fides.

CHREMES.

Eſtne ita uti dixi liberalis?

DEMIPHO.

Oppido.

PHORMIO.

Idque ad vos venio nuntiatum, Demipho,
Paratum me eſſe: ubi voltis, uxorem date.
Nam omnis poſthabui mihi res, ita uti par fuit,
Poſtquam tantopere id vos velle animadverteram.

DEMIPHO.

At hic dehortatus eſt me, ne illam tibi darem:
Nam qui erit rumor populi, inquit, ſi id feceris?
Olim quum honeſte potuit, tum non eſt data:
Nunc viduam extrudi turpeſt: ferme eadem omnia
Quæ tute dudum coram me incuſaveras.

PHORMIO.

Satis ſuperbe inluditis me.

DEMIPHO.

Qui?

PHORMIO.

Rogas?
Quia ne alteram quidem illam potero ducere:
Nam quo redibo ore ad eam quàm contempſerim?

CHREMES.

Tum autem Antiphonem video ab ſeſe amittere
Invitum eam: inque.

DEMIPHO.

Tum autem video filium
Invitum ſane mulierem ab ſe amittere.
Sed tranſi ſodes ad forum, atque illud mihi
Argentum rurſum jube reſcribi, Phormio.

PHORMIO.

Quodne ego diſcripſi porro illis quibus debui?

DEMIPHO.

Quid igitur fiet?

PHORMIO.

Si vis mi uxorem dare,
Quam deſpondiſti, ducam: ſin eſt ut velis
Manere illam apud te, dos hic maneat, Demipho.
Nam non eſt æcum me propter vos decipi,
Quum ego veſtri honoris cauſa repudium alteræ
Remiſerim, quæ dotis tantundem dabat.

DEMIPHO.

I in malam rem hinc cum iſtac magnificentia,
Fugitive! Etiam nunc credis te ignorarier,
Aut tua facta adeo?

PHORMIO.

Inritor.

DEMIPHO.

Tune hanc duceres,
Si tibi daretur?

PHORMIO.

Fac periclum.

DEMIPHO.

Ut filius
Cum illa habitet apud te, hoc veſtrum conſilium fuit.

PHORMIO.

Quæſo quid narras?

DEMIPHO.

Quin tu mi argentum cedo.

PHORMIO.

Immo vero uxorem tu cedo.

DEMIPHO.

In jus ambula.

PHORMIO.

Enimvero ſi porro eſſe odioſi pergitis, ...

DEMIPHO.

Quid facies?

PHORMIO.

Egone? Vos me indotatis modo
Patrocinari fortaſſe arbitramini:
Etiam dotatis ſoleo.

CHREMES.

Quid id noſtra?

PHORMIO.

Nihil.
Hic quandam noram, cujus vir uxorem . . . .

CHREMES.

Hem.

DEMIPHO.

Quid eſt?

PHORMIO.

Lemni habuit aliam:

CHREMES.

Nullus ſum.

PHORMIO.

Ex qua filiam
Suſcepit: et eam clam educat.

CHREMES.

Sepultus ſum.

PHORMIO.

Hæc adeo ego illi jam denarrabo.

CHREMES.

Obſecro,
Ne facias.

PHORMIO.

Oh, tune is eras?

DEMIPHO.

Ut ludos facit.

CHREMES.

Miſſum te facimus.

PHORMIO.

Fabulæ.

CHREMES.

Quid vis tibi?
Argentum quod habes condonamus te.

PHORMIO.

Audio.
Quid vos, malum, ergo me ſic ludificamini,
Inepti, veſtra puerili ſententia?
Nolo, volo: volo nolo rurſum: cape, cedo:
Quod dictum, indictumſt: quod modo erat ratum, inritumſt.

CHREMES.

Quo pacto aut unde hæc hic reſcivit?

DEMIPHO.

Neſcio,

Nisi, me dixisse nemini, certo scio.

CHREMES.

Monstri, ita me di ament, simile.

PHORMIO.

Injeci scrupulum.

DEMIPHO.

Hem,

Hicine ut a nobis hoc tantum argenti auferat,
Tam aperte inridens? Emori hercle satius est.
Animo virili præsentique ut sis, para.
Vides peccatum tuum esse elatum foras:
Neque jam id celare posse te uxorem tuam.
Nunc quod ipsa ex aliis auditurast, o Chreme,
Id nosmet indicare placabilius est.
Tum hunc inpuratum poterimus nostro modo
Ulcisci.

PHORMIO.

Attat, nisi mi prospicio, hæreo.
Hi gladiatorio animo ad me adfectant viam.

CHREMES.

At vereor ut placari possit.

DEMIPHO.

Bono animo es:
Ego redigam vos in gratiam; hoc fretus, Chreme,
Quum e medio excessit unde hæc susceptast tibi.

PHORMIO.

Itane agitis mecum? Satis astute adgredimini.
Non hercle ex re istius me instigasti, Demipho.
Ain tu? ubi quæ lubitum fuerit, peregre feceris,
Neque hujus sis veritus fœminæ primariæ,
Quin novo modo ei faceres contumeliam;
Venias nunc precibus lautum peccatum tuum?

Hiſce ego illam dictis ita tibi incenſam dabo,
Ut ne reſtinguas, lacrumis ſi extillaveris.

DEMIPHO.

Malum quod iſti di deæque omnes duint.
Tantane adfectum quemquam eſſe hominem audacia?
Non hoc publicitus ſcelus hinc deportarier
In ſolas terras?

CHREMES.

In id redactus ſum loci,
Ut quid agam cum illo neſciam prorſum.

DEMIPHO.

Ego ſcio:
In jus eamus.

PHORMIO.

In jus? huc, ſi quid lubet.

DEMIPHO.

Adſequere, retine, dum ego huc ſervos evoco.

CHREMES.

Enim nequeo ſolus: accurre.

PHORMIO.

Una injuriaſt
Tecum.

CHREMES.

Lege agito ergo.

PHORMIO.

Altera eſt tecum, Chreme.

DEMIPHO.

Rape hunc.

PHORMIO.

Sic agitis? Enimvero voceſt opus.
Nauſiſtrata, exi.

CHREMES.

Os opprime.

DEMIPHO.

Inpurum vide,

Quantum valet.

PHORMIO.

Nauſiſtrata, inquam.

CHREMES.

Non taces?

PHORMIO.

Taceam?

DEMIPHO.

Niſi ſequitur, pugnos in ventrem ingere,
Vel oculum exculpe.

PHORMIO.

Eſt ubi vos ulciſcar probe.

ACTUS V. SCENA IX.

NAUSISTRATA. CHREMES. PHORMIO. DEMIPHO.

NAUSISTRATA.

QUI nominat me?

CHREMES.

Hem.

NAUSISTRATA.

Quid iſtuc turbæſt obſecro,
Mi vir?

PHORMIO.

Ehem, quid nunc obſtipuiſti?

NAUSISTRATA.

Quis hic homoſt?

Non mihi reſpondes?

PHORMIO.

Hicine ut tibi reſpondeat?
Qui hercle, ubi ſit, neſcit.

CHREMES.

Cave iſti quicquam creduas.

PHORMIO.

Abi, tange: ſi non totus friget, me enica.

CHREMES.

Nihil eſt.

NAUSISTRATA.

Quid ergo eſt quod iſtic narrat?

PHORMIO.

Jam ſcies:
Auſculta.

CHREMES.

Pergin credere?

NAUSISTRATA.

Quid ergo obſecro
Huic credam, qui nil dixit?

PHORMIO.

Delirat miſer
Timore.

NAUSISTRATA.

Non pol temereſt, quod tu tam times.

CHREMES.

Egon timeo?

PHORMIO.

Recte ſane: quando nil times,
Et hoc nihil eſt quod ego dico, tu narra.

DEMIPHO.

Scelus,
Tibi narret?

PHORMIO.

Ohe tu, factumst abs te sedulo
Pro fratre.

NAUSISTRATA.

Mi vir, non mihi dicis?

CHREMES.

At.

NAUSISTRATA.

Quid at?

CHREMES.

Non opus est dicto.

PHORMIO.

Tibi quidem: at scito huic opust.
In Lemno . . .

CHREMES.

Hem, quid agis?

DEMIPHO.

Non taces?

PHORMIO.

Clam te . . .

CHREMES.

Hei mihi.

PHORMIO.

Uxorem duxit.

NAUSISTRATA.

Mi homo, di melius duint.

PHORMIO.

Sic factumst.

NAUSISTRATA.

Perii misera.

PHORMIO.

Et inde filiam

Suſcepit jam unam, dum tu dormis.

CHREMES.

Quid agimus?

NAUSISTRATA.

Pro di inmortales, facinus indignum et malum.

PHORMIO.

Hoc actumſt.

NAUSISTRATA.

An quicquam hodie eſt factum indignius?
Qui mi, ubi ad uxores ventumſt, tum fiunt ſenes?
Demipho, te appello; nam cum hoc ipſo diſtædet loqui.
Hæcine erant itiones crebræ et manſiones diutinæ
Lemni? hæcine erat ea quæ noſtros fructus minuit vilitas?

DEMIPHO.

Ego, Nauſiſtrata, eſſe in hac re culpam meritam non nego;
Sed ea quin ſit ignoſcenda.

PHORMIO.

Verba fiunt mortuo.

DEMIPHO.

Nam neque neglegentia tua neque odio id fecit tuo.
Vinolentus fere abhinc annos quindecim mulierculam
Eam compreſſit, unde hæc nataſt: neque poſtilla unquam attigit.
Ea mortem obiit, e medio abiit, qui fuit in re hac ſcrupulus.
Quamobrem te oro, ut alia facta tua ſunt, æquo animo hoc feras.

NAUSISTRATA.

Quid ego æquo animo? Cupio miſera in hac re jam defungier;
Sed quid ſperem? ætate porro minus peccaturum putem?
Jam tum erat ſenex, ſenectus ſi verecundos facit.
An mea forma atque ætas nunc magis expetendaſt, Demipho?

Quid mi hic adfers, quamobrem exſpectem aut ſperem porro non fore?

PHORMIO.

Exſequias Chremeti quibus eſt commodum ire, hem tempus eſt.
Sic dabo: age nunc, Phormionem qui volet laceſſito:
Faxo tali eum mactatum, atque hic eſt, infortunio.
Redeat ſane in gratiam: jam ſupplicii ſatis eſt mihi.
Habet hæc eii, quod, dum vivat, uſque ad aurem ogganniat.

NAUSISTRATA.

At meo merito credo: quid ego nunc commemorem, Demipho,
Singulatim, qualis ego in hunc fuerim?

DEMIPHO.

Novi æque omnia
Tecum.

NAUSISTRATA.

Merito hoc meo videtur factum?

DEMIPHO.

Minume gentium:
Verum quando jam accuſando fieri infectum non poteſt,
Ignoſce: orat; confitetur; purgat: quid vis amplius?

PHORMIO.

Enimvero prius quam hæc dat veniam, mihi proſpiciam et Phædriæ.
Heus Nauſiſtrata, priuſquam huic reſpondes temere, audi.

NAUSISTRATA.

Quid eſt?

PHORMIO.

Ego minas triginta per fallaciam ab iſto abſtuli.
Eas dedi tuo gnato. Is pro ſua amica lenoni dedit.

CHREMES.

Hem, quid ais?

NAUSISTRATA.

Adeo hoc indignum tibi videtur, filius
Homo adulefcens fi habet unam amicam, tu uxores duas?
Nihil pudere? Quo ore illum objurgabis? refponde mihi.

DEMIPHO.

Faciet ut voles.

NAUSISTRATA.

Immo ut meam jam fcias fententiam:
Neque ego ignofco, neque promitto quicquam, neque refpondeo,
Prius quam gnatum videro: ejus judicio permitto omnia.
Quod is jubebit, faciam.

DEMIPHO.

Mulier fapiens es, Naufiftrata.

NAUSISTRATA.

Satin tibi eft, Chreme?

CHREMES.

Immo vero pulchre difcedo et probe,
Et præter fpem.

NAUSISTRATA.

Tu tuum nomen dic quod eft.

PHORMIO.

Min? Phormio:
Veftræ familiæ hercle amicus et tuo fummus Phædriæ.

NAUSISTRATA.

Phormio, at ego ecaftor pofthac tibi quod potero et quæ voles,
Faciamque et dicam.

PHORMIO.

Benigne dicis.

NAUSISTRATA.

Pol meritumft tuum.

PHORMIO.

Vin primum hodie facere, quod ego gaudeam, Nausistrata,
Et quod tuo viro oculi doleant?

NAUSISTRATA.

Cupio.

PHORMIO.

Me ad cenam voca.

NAUSISTRATA.

Pol vero voco.

DEMIPHO.

Eamus intro hinc.

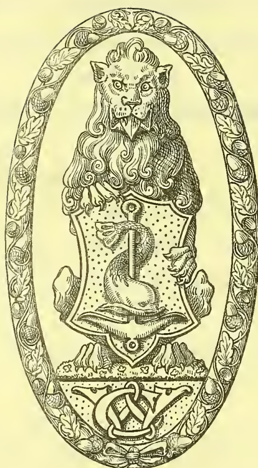
CHREMES.

Fiat. Sed ubi est Phædria,
Judex noster?

PHORMIO.

Jam hic faxo aderit. Vos valete et plaudite.

LONDINI:
Excudebat Carolus Whittingham.
1854.

